

I SYNOD
ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

**I SYNOD
ARCHIDIECEZJI
BIAŁOSTOCKIEJ**

BIAŁYSTOK 2000

Wydano z polecenia
J.E. Ks. Arcybiskupa Stanisława SZYMECKIEGO,
Metropolity Białostockiego
Białystok, dnia 18 maja 2000 r.,
w 80-lecie urodzin Ojca Świętego Jana Pawła II,
L.Dz. 620/2000

Promotor Synodu:
Ks. dr Stanisław PIOTROWSKI

Ocena teologiczna:
Bp prof. Edward OZOROWSKI

Sekretarze Synodu:
Ks. dr hab. Józef ZABIELSKI
Ks. dr Adam SKRECZKO
Ks. dr Tadeusz KASABUŁA

Skład komputerowy:
Zbigniew ŁASZCZ

Korekta:
Waldemar SMASZCZ

ISBN: 83-911639-2-X

KURIA METROPOLITALNA BIAŁOSTOCKA
Pl. Jana Pawła II 1
15-087 Białystok, tel. (0-85)741-64-73

BIAŁYSTOK 2000

ZASTOSOWANE SKRÓTY

- ChL – Jan Paweł II, Adhortacja *Christifideles laici*, 1988
CT – Jan Paweł II, Adhortacja *Catechesi tradendae*, 1979
DA – Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam auctositatem*, 1965
DB – Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, 1965
DE – Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, 1964
DFK – Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, 1965
DK – Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum Ordinis*, 1965
DM – Sobór Watykański II, Dekret misyjny *Ad gentes divinitus*, 1965
DOK – Dyrektorium Ogólne o Katechizacji, 1997
DRN – Sobór Watykański II, Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich *Nostra aetate*, 1965
DWCh – Sobór Watykański II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, 1965
DWR – Sobór Watykański II, Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae*, 1965
EM – Kongregacja Kultu Bożego, Instrukcja o kulcie Tajemnicy Eucharystycznej *Eucharisticum Mysterium*, 1957
EN – Paweł VI, Adhortacja *Evangelii nuntiandi*, 1975
ES – Paweł VI, Motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, 1995
EV – Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae*, 1995
FC – Jan Paweł II, Adhortacja *Familiaris consortio*, 1981
Kal – Zasady Ogólne Roku Liturgicznego i Kalendarza w Mszałe Rzymskim dla Diecezji Polskich, Poznań 1986
KDK – Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele *Gaudium et spes*, 1965
KK – Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen Gentium*, 1964
KKK – Katechizm Kościoła Katolickiego, 1992

- KKTE – Komunia święta i kult Tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą świętą, Katowice 1985
- KL – Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 1963
- KO – Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei Verbum*, 1965
- KPK – Kodeks Prawa Kanonicznego, 1983
- OB – Obrzędy bierzmowania, Katowice 1975
- OCD – Obrzędy chrztu dzieci, Katowice 1972, 1987, 1992
- OCW – Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych, Katowice 1988
- OP – Obrzędy pokuty, Katowice 1981, 1996
- OSM – Obrzędy sakramentu małżeństwa, Katowice 1974, 1988, 1996
- OWLG – Ogólne Wprowadzenie do Liturgii Godzin, Poznań 1992
- OWMR – Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego, Poznań 1986
- PDMD – Papieskie Dzieło Misyjne Dzieci
- PDPA – Papieskie Dzieło Świętego Piotra Apostoła
- PDRW – Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary
- PDV – Jan Paweł II, Adhortacja *Pastores dabo vobis*, 1992
- PS – Kongregacja Kultu Bożego, List okólny o przygotowaniu świąt paschalnych *Paschalis sollemnitas*, 1988
- PUMD – Papieska Unia Misyjna duchowieństwa
- RMis – Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris missio*, 1990
- SCh – Sakramenty chorych, Katowice 1978, 1998
- St. PDM – statuty Papieskich Dzieł Misyjnych

SŁOWO WSTĘPNE

Potrzeba odbycia nowego Synodu odczuwana była przez Pasterzy Kościoła na ziemi białostockiej tak ze względu na nową rzeczywistość i znaki czasu, jak też ze względu na konieczność wprowadzenia w życie nauki i wskazań Soboru Watykańskiego II, tym bardziej, że od ostatniego Synodu odbytego w Wilnie minęło 60 lat.

O tej potrzebie mówił sam Papież Jan Paweł II, który podczas czwartej pielgrzymki do Ojczyzny w dniu 5 czerwca 1991 roku powołał do istnienia Diecezję Białostocką i dokonał otwarcia I Synodu Diecezji Białostockiej, wskazując na konieczność korzystania z bogatej tradycji, by w jej świetle rozwiązywać współczesne problemy, oraz szukania nowych i skutecznych dróg dla ewangelizacji, a może już reewangelizacji na naszej ziemi: „W tym też celu Synod diecezjalny będzie odczytywał dogłębnie naukę Soboru Watykańskiego II, by w jej świetle i w świetle swojej bogatej tradycji oraz dzisiejszych doświadczeń zainspirować i dać jakby nową podstawę duszpasterstwu, katechezie, kaznodziejstwu; by ożywić parafię, a w niej przede wszystkim rodzinę, ale także inne wspólnoty i środowiska. Chodzić będzie o ożywienie obecności Kościoła na wielkim polu chrześcijańskiej miłości i miłosierdzia, w dziedzinie kultury, a także, zgodnie ze społeczną nauką Kościoła, wśród doniosłych przemian, jakie współcześnie dokonują się tu i na całym świecie. Synod będzie baczyl na potrzeby całego Kościoła powszechnego, a zwłaszcza wrażliwy będzie na potrzeby tych części, z którymi

historycznie jest tak bardzo związany” (*Jan Paweł II, Przemówienie w związku z otwarciem Synodu Diecezji Białostockiej*).

Archidiecezja Białostocka, aczkolwiek ma za sobą bogate doświadczenie Archidiecezji Wileńskiej, do której należała do czasu otrzymania samodzielności, jest Kościołem, który równocześnie poszukuje własnej tożsamości w nowych warunkach swojego istnienia.

Synod charakteryzuje pewna nieśmiałość, towarzysząca wielkiemu dziełu wobec Kościoła, którego oblicze trzeba niejako na nowo stworzyć. Każdy Synod nosi w sobie cechy niedoskonałości, które są wezwaniem do dalszych wspólnych poszukiwań.

25 marca 1992 r. na mocy Bulli „*Totus Tuus Poloniae Populus*” Diecezja Białostocka została wyniesiona do rangi Archidiecezji i Metropolii.

Wyrażamy wdzięczność Ojcu Świętemu za tak ważne i doniosłe dla Kościoła białostockiego decyzje: za powołanie Diecezji Białostockiej, za otwarcie I Synodu i za ustanowienie Archidiecezji i Metropolii Białostockiej.

Prace I Synodu Diecezji Białostockiej, później Archidiecezji, trwały pełne dziewięć lat. Przerwała je na pewien czas śmierć ks. arcybiskupa Edwarda Kisiela; po objęciu stolicy arcybiskupiej przede mną, nowego Rządcę Archidiecezji, kontynuowane były w tym samym składzie personalnym i zgodnie z przyjętą wcześniej metodą działania.

Pracami Synodu Białostockiego, zgodnie z dekretem biskupa E. Kisiela z dnia 27 lutego 1989 roku, kierowała Komisja Główna, która jednocześnie koordynowała prace Komisji problemowych w liczbie dziewięciu: Komisja Teologiczna, Komisja d/s Duchowieństwa Diecezjalnego, Komisja Zakonna, Komisja Przekazu Wiary, Komisja Kultu Bożego, Komisja d/s Małżeństwa i Rodziny, Komisja Apostolstwa Świeckich, Komisja Duszpasterstwa, Komisja d/s Finansowo-Gospodarczych.

Odbywały się spotkania synodalne na terenie poszczególnych dekanatów, na które zapraszani byli kapłani i wierni świeccy, przedstawiciele różnych zawodów, w tym młodzież. Dały one okazję do otwartego dialogu, do wymiany doświadczeń i niepokojów, umożliwiły duchownym i świeckim przeżycie ducha wspólnoty, bycia razem.

W ciągu trwania Synodu odbyło się 5 Sesji Plenarnych, na których uchwalono 10 rozdziałów obejmujących zapisy prac poszczególnych Komisji Problemowych.

Sesje Plenarne rozpoczynały się Eucharystią sprawowaną w bazylice katedralnej, po której uczestnicy Sesji, duchowni i świeccy, dyskutowali nad treścią poszczególnych rozdziałów, które następnie poddawano pod głosowanie.

Struktura Synodu i prace synodalne określały odpowiednie dekrety i regulamin.

Uchwalone dokumenty, które stanowią owoc prac synodalnych, są wyrazem wierności tradycji i nauce Soboru Watykańskiego II. Są one wystarczające, by utrwalić zasady tego, co już zostało osiągnięte i na ich podstawie porządkować dalsze postępowanie.

Zakończenie i promulgacja postanowień I Synodu Archidiecezji Białostockiej przypada na Wielki Jubileusz Roku 2000. Jest to wielka łaska, czyli dar i wezwanie Roku Świętego. Rok Jubileuszowy ubogacony znakami, które Ojciec Święty Jan Paweł II wymienia w Bulli „*Incarnationis mysterium*”, nazywając je znakami miłosierdzia, wprowadza nas w nowe przestrzenie Trzeciego Tysiąclecia. Są to przestrzenie tej łaski, która jest nam dana i zadana. Nie bójmy się wejść w te przestrzenie z wiarą i nadzieją. Nie bójmy się wyjść z naszej stabilizacji i poczucia bezpieczeństwa dotychczasowego porządku. Nie bójmy się, kiedy „idzie nowe”. Otwórzmy się na działanie tej łaski, która nas skłania do osobistego i wspólnotowego rachunku sumienia, do rewizji życia i podjęcia jasnych i odważnych postanowień. Do tych przeżyć prowadzą nas uchwały synodalne, ogarniające całokształt naszego życia chrześcijańskiego.

Synod jest sprawą całego Kościoła partykularnego. Angażuje wszystkich, którzy do niego należą. Jest wezwaniem, aby cała wspólnota Kościoła troszczyła się o właściwy kształt swojego życia.

Życie Kościoła kształtują kapłani, którzy jako „pilni współpracownicy stanu biskupiego, jego pomoc i narzędzie, powołani do służenia Ludowi Bożemu, stanowią wraz ze swym biskupem jedno grono kapłańskie...” (KK 28). Kształtują to życie najpierw swoją głęboką wiarą, czyli pełnym zjednoczeniem z Bogiem, i świadomością, że występują w imię Chrystusa, którego są autentycznymi świadkami. Autentyzm życia kapłańskiego jest podstawowym warunkiem sku-

teczności apostołskiego działania i ewangelizacji. Synod wzywa kapłanów do pełnego zaangażowania dla Boga i Kościoła.

Życie Kościoła kształtują także zakonnicy i zakonnice. Modlą się i pracują na ziemi białostockiej w różnych miejscach, podejmując różnorodne posługi. Ich obecność i praca są bardzo cenne i potrzebne. Myślę przede wszystkim o licznych siostrach zakonnych, które uświęcają nasz Kościół swoim charyzmatem, modlitwą i pracą szczególnie wśród najbardziej potrzebujących. Żywię nadzieję, że w najbliższej przyszłości znajdzie się miejsce dla klasztoru klauzurowego na terenie Archidiecezji Białostockiej. Wszyscy zaś powinniśmy się troszczyć o powołania do kapłaństwa i życia zakonnego.

Wierni świeccy powołani są do pełnej odpowiedzialności za Kościół. Wyraża się ona przede wszystkim w trosce o rodzinę, w przekazywaniu wiary i wychowaniu dzieci w oparciu o wartości chrześcijańskie i narodowe. W ten sposób przemieniają oni nasz świat i czynią go ludzkim i Bożym.

Cieszą liczne wspólnoty modlitewne i apostołskie, cieszą stowarzyszenia i grupy wiernych, otwarte na potrzeby Kościoła. Zespoły dzieci, zespoły młodzieżowe oraz wspólnoty rodzin ożywiają Kościół i sprawiają, że jest on ciągle młody (*por. KK 4*) i dynamiczny. Synod liczy na te wspólnoty i zachęca do działania dla dobra Kościoła.

Synod wyraża nadzieję, że dzieło wychowania młodego pokolenia ochnocho podejmą wszyscy wierni, a przede wszystkim rodzice, katecheci oraz nauczyciele. Trzeba podkreślić szczególną rolę wszystkich wychowawców, od których zależy bardzo wiele.

Białystok jest miastem licznych wyższych uczelni. Niech będą one miejscem szukania prawdy i służby tej jedynej prawdzie, którą jest Chrystus.

Dziękujemy Duchowi Świętemu za światło i moc, jakimi nas darzył w czasie prac synodalnych.

Dziękuję wszystkim, którzy byli inicjatorami Synodu i tym, którzy podejmowali pracę nad jego realizacją i wspierali Synod modlitwą.

Wdzięczność składam pierwszemu Metropolicie Białostockiemu, śp. Arcybiskupowi Edwardowi Kisielowi, który czuł potrzebę nowego tchnienia w Kościele białostockim.

Dziękuję Ks. Bp. Edwardowi Ozorowskiemu, wiceprzewodniczącemu Synodu, za każdą pracę i Ks. Inf. Stanisławowi Piotrowskiemu, Promotorowi Synodu oraz wszystkim przewodniczącym i członkom Komisji, zwłaszcza Komisji Głównej.

Zwracam się pokornie do naszej Patronki NMP Matki Miłosierdzia, o dalszą opiekę i wstawiennictwo do Boga w Trójcy Świętej Jedyneego, który „niech dokończy dzieła, które Sam rozpoczął”.

(+ *Stanisław Szymecki*)
Arcybiskup
Metropolita Białostocki

Przemówienie Ojca Świętego Jana Pawła II w związku z otwarciem I Synodu Diecezji Białostockiej

Katedra Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
Białystok 5 czerwca 1991

1. Najdrożsi moi Bracia w biskupstwie, Bracia Kapłani, Alumni, Drogie Siostry zakonne, Drodzy cierpiący i chorzy, wszyscy Umilowani Bracia i Siostry obecni na tym spotkaniu!

Nawiążę do tego sławnego napisu, jaki widnieje na Bazylice św. Jana na Lateranie, która jest katedrą Biskupa Rzymu: **Caput et Mater omnium Ecclesiarum**, Głowa i Matka wszystkich Kościołów. Wchodząc do Waszej katedry, uprzytomniłem sobie, że jest ona Głową i Matką wszystkich kościołów diecezji białostockiej. **Nawiedzając więc ten kościół, nawiedzam w duchu wszystkie kościoły, w których gromadzi się Lud Boży ziemi białostockiej.**

Tym mocniej to odczuwam, że w murach Głowy i Matki wszystkich kościołów tej Ziemi znajdujecie się Wy, **Bracia Kapłani**, którzy wypełnacie duszpasterską posługę w Waszych kościołach, a jako pasterze reprezentujecie tutaj powierzony Wam Lud Boży. Żywe osoby nawet znacznie głębiej, bo bardziej pierwotnie, symbolizują jedność Ludu Bożego, niż martwa budowla. Przecież i Bazylika św. Jana na Lateranie symbolizuje jedność całego Kościoła powszechnego ze względu na Biskupa Rzymu, a nie odwrotnie.

Serdeczne słowo kieruję też do Was, Drogie Siostry. **Wasza ofiarna praca jest dla Kościoła darem szczególnym.** To głównie dzięki Wam w pasterskiej posłudze **Kościoła nie brakuje rysu macierzyńskiego.** Im pełniej będziecie oddane swojemu Boskiemu Mistrzowi, tym lepiej potrafiacie obdarzać Lud Boży tym duchowym ciepłem, tą macierzyńską troskliwością, tą domysłającą się ludzkich

potrzeb intuicją, tą potężną modlitwą wstawienniczą, tym wszystkim, czym już teraz ubogacie Kościół Boży.

O tym, jak bardzo jesteście potrzebne Kościołowi, świadczy fakt, że Kościół bardzo boleśnie odczuwa pewien brak żeńskich powołań zakonnych.

Są też obecni w tej prokatedrze przedstawiciele **laikatu tej Diecezji, ci, którzy poprzez Chrztost mają swój udział w potrójnym urzędzie Chrystusa:** kapłańskim, prorockim i królewskim, a przez to w apostołstwie Kościoła.

Szczególnie wymowna jest tu obecność **ludzi chorych**, którzy w cierpieniach **dopełniają w swoim ciele udręsk Chrystusa dla dobra Kościoła** (por. Kol 1,24).

2. Przybywam do Waszej świątyni nie po raz pierwszy. Dane mi było nawiedzić ją przy okazji peregrynacji kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, obchodów Tysiąclecia Chrztu Polski, a także poświęcenia kaplicy Matki Bożej Miłosierdzia. Spieszyłem tu zresztą zawsze, gdy była ku temu sposobność.

Okazją do dzisiejszego spotkania z Wami podczas mojej czwartej pielgrzymki do Ojczyzny **jest otwarcie Synodu Diecezjalnego**. Jest to wielkie wydarzenie w życiu Kościoła partykularnego. Biskup Edward Kisiel, występując z tą inicjatywą, nawiązał do starodawnej tradycji Kościoła, a także do zaleceń Soboru Watykańskiego II i postanowień Kodeksu Prawa Kanonicznego. **Synod jest zgromadzeniem, w którym przeplatają się ze sobą tradycja i współczesność**. Z tradycji mamy czerpać doświadczenie i uczyć się, jak rozwiązywać współczesne problemy. A jest ich wiele. **W** perspektywie dwutysięcznego roku **trzeba szukać skutecznych dróg dla ewangelizacji** – mówimy dziś o potrzebie reewangelizacji chrześcijańskiej Europy – i **trzeba szukać adekwatnych odpowiedzi na potrzeby naszych czasów**.

Chodzi o to, by odwieczna prawda Boża trafiała dziś w nowy sposób do człowieka i do społeczeństwa, a raczej, by Kościół – w tym wypadku lokalny **Kościół, który jest w Białymstoku, wchodził niejako na nowo**, z nową determinacją i gorliwością **w Boży plan i wypełniał go na miarę naszych czasów**. W tym też celu Synod Diecezjalny będzie odczytywał dogłębnie **naukę II Soboru Watykańskiego**, by w jej świetle i w świetle swojej bogatej tradycji oraz

dzisiejszych doświadczeń zainspirować i dać jakby nową podstawę **duszpasterstwu, katechezie, kaznodziejstwu; by ożywić parafię**, a w niej przede wszystkim **rodzinę**, ale także inne wspólnoty i środowiska. Chodzić będzie o ożywienie **obecności Kościoła** na wielkim polu chrześcijańskiej miłości i miłosierdzia, w dziedzinie kultury, a także, zgodnie ze społeczną nauką Kościoła, wśród doniosłych przemian, jakie współcześnie dokonują się tu i na całym świecie. Synod będzie baczył na potrzeby całego Kościoła powszechnego, a zwłaszcza wrażliwy będzie na potrzeby tych części, z którymi historycznie jest tak bardzo związany.

Duszpasterstwo, ewangelizacja jest najbardziej zasadniczą sprawą Kościoła, nie tylko duchownych, ale **wszystkich ludzi ochrzczonych**. Dlatego też Synod Wasz stanie się pod przewodnictwem Waszego Biskupa Zgromadzeniem duchownych i świeckich, które w duchu wiary dokona analizy wszechstronnego „stanu posiadania” tego Kościoła, by ze skarbcza swego **wydobyć to wszystko, co jego posłannictwo uczyni bardziej jeszcze skutecznym i owocnym** na przełomie drugiego i trzeciego Tysiąclecia ewangelizacji świata.

Cieszę się ogromnie, Drodzy Bracia i Siostry, że mogę dziś w tej świątyni zainaugurować z Wami **wielką modlitwę i wielką pracę** Diecezji Białostockiej zmierzającą ku temu, **by dzisiejsze i przyszłe pokolenia znały coraz lepiej jedynego prawdziwego Boga**, oraz Tego, którego On, Ojciec posłał na świat: **Jezusa Chrystusa**, aby dał życie wieczne wszystkim ludziom (por. J 17, 3).

Przyjdź, Duchu Święty,
napętnij serca Twoich wiernych
i rozpal w nich ogień Twojej miłości.

Niech Wam towarzyszy w tych pracach i zawsze moje papieskie Błogosławieństwo.

**STANISŁAW SZYMECKI
ARCYBISKUP
METROPOLITA BIAŁOSTOCKI**

D E K R E T

**Zatwierdzenia i Ogłoszenia Uchwał Synodalnych
Pierwszego Synodu Archidiecezji Białostockiej**

Na większą chwałę Pana Boga w Trójcy Świętej Jedyne, dla dobra duchowego wszystkich wiernych Kościoła białostockiego – kapłanów i świeckich oraz instytutów życia konsekrowanego – niniejszym dekretem zatwierdzam i ogłaszam uchwały Pierwszego Synodu Archidiecezji Białostockiej.

Niech się staną źródłem i natchnieniem życia chrześcijańskiego wiernych i pracy duszpasterskiej kapłanów.

Niech tworzą jedność Ludu Bożego we wspólnej wierze i miłości, przez wierność przykazaniom Bożym i Kościelnym oraz czcigodnej Tradycji, jak też postanowieniom Soboru Watykańskiego II oraz wskazaniom Urzędu Nauczycielskiego Kościoła.

Promulgowane dziś uchwały obowiązywać będą od 5 czerwca 2000 Roku Jubileuszowego, w którym to dniu obchodzimy dziewiątą rocznicę ustanowienia samodzielnej diecezji i rocznicę pobytu Ojca Świętego Jana Pawła II na ziemi białostockiej.

Niech Duch Święty udziela wszystkim światła i mocy do podejmowania różnorodnych zadań i uczestnictwa w życiu Kościoła.

Matce Miłosierdzia oddajemy nasz Kościół w serdeczną opiekę.
„Sub tuum praesidium...”

(+ *Stanisław Szymecki*)
Arcybiskup
Metropolita Białostocki

(Ks. Adam Krasieński)
Kanclerz Kurii

Dan w Białymstoku 25 marca Roku Jubileuszowego 2000, w ósmą rocznicę ogłoszenia Diecezji Białostockiej Archidiecezją i Metropolią, w Święto Zwiastowania NMP.

Nr 410/2000

**STATUTY I SYNODU
ARCHIDIECEZJI
BIAŁOSTOCKIEJ**

KSIĘGA I

ORGANIZACJA KOŚCIOŁA BIAŁOSTOCKIEGO

1. Kościół jest Ludem Bożym, zjednoczonym jednością Ojca i Syna i Ducha świętego (św. Cyprian; KK, 4), jest też ciałem mistycznym Chrystusa zjednoczonym z Nim i nawzajem ze sobą (KK, 7). Wspólnota ta jest zróżnicowana według zwierzchnictwa (jurysdykcji), święceń i charyzmatów. Wspólna jest jednak „godność członków Kościoła, wynikająca z ich odrodzenia w Chrystusie, wspólna łaska synów Bożych, wspólne powołanie do doskonałości, jedno zbawienie, jedna nadzieja i miłość niepodzielna” (KK, 32).

2. Celem Kościoła jest zbawienie, tzn. uratowanie ludzi od śmierci wiecznej i uczynienie ich dziećmi Bożymi. Osiągnięciu tego celu służą w Kościele sakramenty święte, przykazania i instytucje. Są one środkami na drodze ziemskiego pielgrzymowania Kościoła. Swą pełnię Kościół osiągnie w chwale niebieskiej, „gdy nadejdzie czas odnowienia wszystkiego i kiedy wraz z rodzajem ludzkim również świat cały głęboko związany z człowiekiem i przez niego zdążający do swego celu, w sposób doskonały odnowi się w Chrystusie” (KK, 48).

3. Kościół, jako pielgrzymujący Lud Boży, do swego działania w świecie potrzebuje instytucji, które są jednocześnie wyrazem jego hierarchicznego ustroju. Jedne z nich posiadają zasięg uniwersalny, inne odnoszą się do poszczególnych prowincji kościelnych,

jeszcze inne pozostają na szczeblu diecezjalnym lub tylko parafialnym. Synod niniejszy zajmuje się instytucjami kościelnymi znajdującymi się w Archidiecezji Białostockiej.

4. Chociaż instytucje w Kościele są tylko środkiem a nie celem, to jednak odgrywają one dużą rolę w Jego życiu. Dzięki nim Kościół jest widoczny w świecie jako prawnie zorganizowana wspólnota i może współdziałać dla dobra ludzi ze społecznościami świeckimi. Nigdy jednak instytucje te nie mogą zatracić swego kościelnego charakteru, skostnieć lub zagubić ducha Bożego. Ich działaniu zawsze winien przyświecać cel szerzenia Królestwa Bożego na Ziemi.

Biskup Rzymski

5. Biskupowi Rzymu należy się szacunek i miłość oraz uznanie jego autorytetu nauczycielskiego i jurysdykcyjnego. Jego imię wymienia się w kanonie mszalnym. Archidiecezja Białostocka zobowiązuje się modlić w intencji Papieża, obchodzić rocznicę jego wyboru i inauguracji pontyfikatu, udzielać mu pomocy materialnej (świętopietrze) oraz bronić go przed atakami wrogów Kościoła; pamiętać też będzie o tym, że Biskup Rzymu odwiedził ją osobiście 5 VI 1991 r.

6. Portrety Papieża powinny znajdować się w zakrystiach, plebaniach i pomieszczeniach instytucji kościelnych, a nawet w domach prywatnych. Nie otacza się ich jednak kultem.

I. WEWNĘTRZNA STRUKTURA KOŚCIOŁA BIAŁOSTOCKIEGO

I. Biskup diecezjalny

7. Biskup diecezjalny jest członkiem kolegium biskupiego i stoi na czele diecezji, która stanowi część Ludu Bożego (por. kan. 369 KPK). Biskupowi diecezjalnemu w powierzonych mu diecezji przysługuje władza zwyczajna, własna i bezpośrednia, jaka jest wymagana do jego pasterskiego urzędu (kan. 381 § 1 KPK). Spoczywa na nim obowiązek nauczania, uświęcania i kierowania.

8. Biskup diecezjalny, jako nauczyciel, powinien sam posiadać nieskażoną wiarę i stale ją pogłębiać przez modlitwę, medytację

i studium oraz troszczyć się o to, aby osobom dorosłym, młodzieży i dzieciom była głoszona nauka Boża, z uwzględnieniem potrzeb chwili, zwłaszcza trudności, które w danym czasie dręczą i niepokoją ludzkość. Ma też tej nauki strzec, przyuczając wiernych do jej obrony i rozwoju (DB, 13).

9. Biskup diecezjalny, jako szafarz środków uświęcenia, powinien być przede wszystkim sam świadkiem wiary i widzialnym znakiem świętości i czynić wszystko, aby wierni (duchowni, osoby zakonne i wierni świeccy) w jego diecezji mogli stawać się świętymi. Jego obowiązkiem jest troska o powołania do stanu duchownego, rozpoznawanie charyzmatów, czuwanie nad godnym sprawowaniem Eucharystii i innych sakramentów oraz krzewienie wzajemnej miłości.

10. Biskup, jako ojciec i pasterz diecezji, powinien mieć stale przed oczyma przykład Chrystusa Dobrego Pasterza, który nie przyszedł, aby mu służyło, lecz aby służyć oraz szukać i zbawiać to, co zginęło. Ponieważ od jego decyzji zależy w dużym stopniu życie diecezji, powinien podejmować je rozważnie, po uprzedniej modlitwie i konsultacji, kierując się we wszystkim dobrem powierzonej mu wspólnoty ludu Bożego.

11. Do obowiązków biskupa diecezjalnego należy wizytować diecezję każdego roku, albo w całości, albo częściowo, tak jednak, by przynajmniej raz na pięć lat zwizytował całą diecezję (por. kan. 396 §1 KPK). Obowiązek ten może wypełniać osobiście lub w uzasadnionych wypadkach przez swego delegata. Wizytacja odbywa się według ustalonego porządku, zgodnie z normami prawa powszechnego i wskazaniem samego biskupa.

12. Biskupowi diecezjalnemu, jako następcy apostołów, należy się ze strony kapłanów, osób zakonnych i wiernych świeckich szacunek, uległość w sprawach duszpasterskich i wspieranie w tym, co dotyczy kierowania diecezją. Rocznicę konsekracji oraz dzień Patrona biskupa diecezjalnego Kościół lokalny białostocki czci tradycyjnie uroczystą Mszą św. w katedrze i specjalnymi modlitwami.

II. Biskup pomocniczy

13. Biskup diecezjalny i biskup pomocniczy powinni tworzyć harmonijną wspólnotę miłości i wspierać się wzajemnie w pełnieniu

pasterskich obowiązków. Biskup diecezjalny ma zapewnić biskupowi pomocniczemu godziwe utrzymanie.

III. Kuria Metropolitalna

14. Kuria Metropolitalna Białostocka jest instytucją służącą biskupowi diecezjalnemu w kierowaniu archidiecezją, a także w komunikowaniu się z innymi kościelnymi osobami prawnymi i fizycznymi oraz ze społecznością świecką. Rządzi się ona przepisami Kodeksu Prawa Kanonicznego i rozporządzeniami biskupa, który jest nieskrępowany w obsadzaniu jej urzędów, wydziałów i referatów.

15. Kuria Metropolitalna Białostocka składa się z urzędów: wikariusza generalnego, wikariusza sądowego, kanclerza, wicekanclerza i notariusza; z wydziałów: administracyjnego, duszpastwstwa ogólnego i katechetycznego; oraz z odpowiednich referatów. Biskup diecezjalny może nadto – jeśli zachodzi potrzeba – mianować wikariusza biskupiego i moderatora Kurii, zwiększać lub zmniejszać liczbę notariuszy, wydziałów i referatów.

16. Koordynacja działań pracowników Kurii należy do biskupa diecezjalnego. On też troszczy się o to, aby były nimi osoby godne i kompetentne oraz by sumiennie wykonywały swoje obowiązki.

17. Obowiązki i prawa wikariusza generalnego i wikariusza biskupiego regulują normy prawa powszechnego (kan. 475-481 KPK) oraz ustala je sam biskup diecezjalny. Biskup diecezjalny powinien określić kompetencje wikariusza generalnego i biskupiego, tak, żeby między nimi nie było kolizji.

18. Kuria posiada Archiwum diecezjalne, zawierające dokumenty i pisma dotyczące spraw diecezjalnych oraz Archiwum tajne. Są one zamknięte na klucz, a korzystanie z nich możliwe jest tylko za zgodą biskupa diecezjalnego. Kieruje się on w tym przepisami Kodeksu Prawa Kanonicznego.

19. Kuria posiada także Archidiecezjalne Archiwum Historyczne, które służy gromadzeniu, przechowywaniu i udostępnianiu użytkownikom dokumentów i akt Archidiecezji (dawne akta parafialne oraz inne archiwalia z terenu Archidiecezji). Archiwum Archidiecezjalne jest instytucją naukową i winno spełniać wymogi prawa państwowego, stawiane tego rodzaju placówkom. Obok Archiwum

Historycznego istnieje Muzeum Archidiecezjalne, które gromadzi, przechowuje, opracowuje naukowo i udostępnia zwiedzającym zbiorki sztuki kościelnej. Jego działanie określa Statut.

20. Archidiecezjalna Rada do spraw ekonomicznych jest zespołem ludzi powołanych przez biskupa diecezjalnego celem służenia mu pomocą w administrowaniu dobrami diecezji. Jej kompetencje i sposób działania określa Statut.

21. Po zasięgnięciu opinii Kolegium Konsultorów i Rady do spraw ekonomicznych, Biskup diecezjalny powinien mianować ekonoma diecezjalnego, który na wzór dobrego zarządcy ewangelicznego ma troszczyć się o dobra doczesne diecezji i jest za nie odpowiedzialny przed Biskupem. Kadencja urzędowania ekonoma wynosi 5 lat, po upływie których ta sama osoba może być ponownie mianowana na następne pięciolecie. Ekonomem diecezjalnym może być kapłan lub osoba świecka, odznaczająca się znajomością spraw gospodarczych, roztropnością i sumiennością. Zakres kompetencji i odpowiedzialności ekonoma określają kanony KPK oraz dekret nominacyjny. Po zakończeniu roku kalendarzowego, do końca stycznia roku następnego, ekonom ma obowiązek przedstawienia sprawozdania na piśmie ze swej działalności Radzie do spraw ekonomicznych.

22. Archidiecezja Białostocka posiada własny trybunał sądowy. Sąd Metropolitalny Białostocki jest trybunałem pierwszej i drugiej instancji, który w imieniu biskupa diecezjalnego, zgodnie z przepisami Kodeksu Prawa Kanonicznego i innymi normami Stolicy Apostolskiej, rozpatruje sprawy nieważności i niedopełnienia małżeństwa, separacji małżonków oraz sprawy sporne i karne i inne zlecone przez Ordynariusza. Sąd Metropolitalny Białostocki jest Trybunałem drugiej instancji dla Sądu Biskupiego w Łomży i Sądu Biskupiego w Drohiczyźnie. Drugą instancją dla Sądu Metropolitalnego Białostockiego jest Sąd Biskupi w Łomży. Sądem kieruje wikariusz sądowy (oficjał), któremu pomagają pomocniczy wikariusze sądowi (wiceoficjałowie), rzecznik sprawiedliwości, obrońcy węzła małżeńskiego, sędziowie i notariusze. Wszystkich pracowników Sądu mianuje biskup diecezjalny na okres 5 lat (kan. 1422 KPK) z możliwością przedłużenia na kolejne pięciolecie. Pewne funkcje sądowe, zgodnie z przepisami prawa kościelnego, biskup może powierzyć osobom świeckim. On też zatwierdza adwokatów, których

zadaniem jest udzielanie pomocy stronom w ustaleniu przedmiotu sporu, sporządzeniu skargi powodowej i w prowadzeniu procesu (kan. 1483 KPK). Pracownicy Sądu winni sumiennie wypełniać swoje obowiązki i powierzone im zadanie traktować jako posługę duszpasterską o szczególnym znaczeniu w dobie współczesnego kryzysu instytucji małżeństwa i rodziny. Z tych samych względów proboszczowie i ich współpracownicy mają obowiązek służenia Sądowi pomocą oraz wykonywać rzetelnie i w terminie jego polecenia.

IV. Rada Kapłańska

23. Archidiecezalna Rada Kapłańska działa zgodnie z wytycznymi Soboru Watykańskiego II (DB, nr 27; DK, nr 7) i KPK (kan. 495-501). Cele, zadania i sposób działania Rady określa jej Statut.

24. Dobro Archidiecezji wymaga, aby członkami Rady byli kapłani odpowiedzialni i cieszący się dobrą opinią wśród duchowieństwa.

25. Przewodniczącym Rady Kapłańskiej jest biskup diecezjalny. On też ją zwołuje, ustala program posiedzeń oraz przewodniczy obradom. Zwyczajne posiedzenia Rady odbywają się dwa razy w roku, nadzwyczajne zaś – ilekroć biskup diecezjalny lub większość członków rady uzna to za konieczne.

26. Protokoły z posiedzeń Rady sporządza sekretarz Rady (wybrany na jej pierwszym posiedzeniu), który też dostarcza biskupowi diecezjalnemu komunikaty z ustaleń Rady. Są one następnie, po ich zatwierdzeniu przez biskupa diecezjalnego, przekazywane członkom Rady oraz dziekanom.

27. Propozycje i wnioski Rady zapadają bezwzględną większością głosów. Głosowanie jest z zasady jawne, chyba że zarządzi inaczej. Decyzje Rady mają charakter doradczy. Członków Rady obowiązuje tajemnica, zwłaszcza w sprawach personalnych.

28. Jeżeli wymaga tego konieczność, w obradach Rady może uczestniczyć biegle spoza członków Rady. Nie bierze on jednak udziału w głosowaniu.

V. Kolegium Konsultorów

29. Kolegium Konsultorów powołuje biskup diecezjalny spośród członków Rady Kapłańskiej. Rządzi się ono kanonami Kodeksu

Prawa Kanonicznego. W Archidiecezji Białostockiej Kolegium Konsultorów liczy 8 członków. Ich kadencja trwa 5 lat. Po upływie tego czasu, biskup diecezjalny może powołać nowy skład Kolegium lub przedłużyć kadencję dotychczasowym członkom.

30. Obradom Kolegium przewodniczy biskup diecezjalny. W wypadku wakansu stolicy biskupiej obradom Kolegium przewodniczy ten, kto go tymczasowo zastępuje, zaś przed jego ustanowieniem kapłan najstarszy święceniami w Kolegium (kan. 502 § 2 KPK).

31. Członkami Kolegium Konsultorów winni być kapłani o nieposzlakowanej opinii, kompetentni i zatroskani o dobro Archidiecezji.

VI. Białostocka Kapituła Metropolitalna

32. Białostocka Kapituła Metropolitalna nawiązuje do tradycji Kapituły Bazyliki Metropolitalnej Wileńskiej, erygowanej przez papieża Urbana VI bullą *Romanus Pontifex* z 12 V 1388 roku.

33. Składa się ona z 6 prałatów i 6 kanoników gremialnych, 6 kanoników honorowych *de numero* i dowolnej liczby kanoników honorowych *extra numerum*, mianowanych przez biskupa diecezjalnego spośród kapłanów odznaczających się nieposzlakowaną opinią, zdrową pobożnością i chętnie uczestniczących w uroczystościach kościelnych. Piastowana godność zobowiązuje członków Kapituły do świątobliwego życia i kierowania się we wszystkim *sensus Ecclesiae*.

34. Prepozyta, sekretarza i prokuratora Kapituła wybiera spośród swoich członków. Ich przywileje, prawa i obowiązki określa Statut.

35. Prałatom i kanonikom kapitulnym, ze względu na ich godność i zasługi historyczne kapituł w Polsce, należy się szacunek ze strony duchowieństwa i wiernych świeckich Archidiecezji.

VII. Kolegiacka Kapituła Krypniańska

36. Kolegiacka Kapituła Krypniańska została ustanowiona Dekretem Metropolity Białostockiego Arcybiskupa Stanisława Szymeckiego w dniu 8 V 1997 r. W swojej działalności Kapituła kieruje się Statutami.

37. Do głównych celów Kolegiackiej Kapituły Krypniańskiej należy szerzenie i pogłębianie kultu Matki Bożej Krypniańskiej,

otaczanie opieką chrześcijańskich, opartych na rodzinie, tradycji ziemi białostockiej oraz troska o życie kulturalne regionu.

38. Kolegiacka Kapituła Krypniańska składa się z 10 kanoników gremialnych, zwanych też rzeczywistymi oraz kanoników honorowych. Mianuje ich biskup diecezjalny, po wysłuchaniu zdania Kapituły, spośród kapłanów odznaczających się nauką, prawością życia oraz tych, którzy chwalebnie wypełniają posługę kapłańską w Kościele białostockim. Kanonicy, pełniący urzędy kapitulne są wybierani przez Kapitułę z zachowaniem przepisów prawa powszechnego i Statutów.

VIII. Rada Duszpasterska

39. Archidiecezjalną Radę Duszpasterską powołuje biskup diecezjalny zgodnie ze Statutem, aby mieć w niej pomoc w sprawach duszpasterskich archidiecezji.

40. Członkami Rady winni być wierni cieszący się ogólnym uznaniem, wierzący i praktykujący, kompetentni w sprawach publicznych Kościoła. Kadencja członków Rady trwa 5 lat.

41. Uprawnienia i sposób odbywania posiedzeń Rady określają przepisy prawa powszechnego oraz statuty Rady, zatwierdzone przez biskupa diecezjalnego.

42. Jest wskazane, aby członkowie Rady wykazywali aktywność w posiedzeniach, a nie byli tylko biernymi słuchaczami. Szczególna rola przypada tu sekretarzowi Rady, który powinien nie tylko spisywać protokoły posiedzeń, ale także przygotowywać materiał do dyskusji. Wszyscy winni posiadać umiejętność szybkiego odczytywania znaków czasu.

IX. Arcybiskupia Rada Społeczna

43. Arcybiskupia Rada Społeczna składa się z katolików (duchownych i świeckich), powołanych przez biskupa diecezjalnego do wyrażania opinii na temat aktualnych zagadnień życia publicznego. Jej kompetencje i sposób działania określa Statut.

X. Parafie, proboszczowie i wikariusze parafialni

A. Parafia

44. Parafia jest określoną wspólnotą wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą pasterską pieczę, pod władzą biskupa diecezjalnego, sprawuje proboszcz, jako jej własny pasterz (kan. 515 § 1 KPK). Erygowanie, zniesienie lub dokonywanie w niej zmian regulują przepisy prawa powszechnego (kan. 515 KPK).

45. W Archidiecezji Białostockiej istnieje zwyczaj wspomagania parafii biednych przez parafie bogatsze. Synod uznaje za wskazane utworzenie specjalnego funduszu diecezjalnego w celu finansowania akcji międzyparafialnych lub parafialnych o znaczeniu uniwersalnym. Biskup diecezjalny, w razie potrzeby, przychodzi z pomocą materialną parafiom, które same nie mogą się utrzymać.

46. W każdej parafii powinna być Rada do spraw ekonomicznych, składająca się z doświadczonych ludzi świeckich, pochodzących z danej wspólnoty parafialnej (por. kan. 537 KPK). Rada działa zgodnie ze Statutem. Ze względu na to, że sprawy finansowe są jednym z najbardziej drażliwych punktów wśród ludzi, należy zabiegać o to, aby w Radzie panował duch szczerości, dyskrecji i troski o dobro Kościoła.

47. Parafie powinny posiadać parafialną Radę duszpasterską (por. kan. 536 § 1 KPK). Sposób i formy działania Rady określają jej Statuty.

B. Proboszczowie

48. Proboszczem jest kapłan, któremu biskup diecezjalny powierzył pieczę duszpasterską w określonej parafii pod własnym zwierzchnictwem (DB, 30). Obowiązki swoje wykonuje w ściślejszej zależności od biskupa diecezjalnego, którego powinien słuchać, szanować i wspierać radą oraz modlitwą. Przez wspólnotę z własnym biskupem pozostaje on we wspólnocie zwierzchnictwa Kościoła powszechnego.

49. Proboszcz, który jest własnym pasterzem zleconej sobie parafii (kan. 519 KPK; por. kan. 515 § 1 KPK), powinien odznaczać się prawością charakteru, zdrową nauką wiary i dobrymi obyczajami, gorliwością pasterską i umiejętnością kierowania parafią. Wy-

magane jest także zdanie egzaminu proboszczowskiego (kan. 519, 521 § 2 KPK).

50. Wejście w urząd proboszcza następuje po otrzymaniu nominacji od biskupa diecezjalnego i kanonicznym wprowadzeniu do kościoła parafialnego, którego dokonuje biskup diecezjalny miejsca lub jego delegat. Przedtem winien być sporządzony i podpisany w obecności dziekana protokół zdawczo-odbiorczy z danej parafii.

51. Proboszcz zobowiązany jest do rezydencji. Nieobecność w parafii dłuższą niż tydzień należy uzgodnić z biskupem diecezjalnym. Proboszczowi przysługuje prawo do miesięcznego urlopu w ciągu roku. Przed wyjazdem ma obowiązek wyznaczyć swego zastępcę.

52. Z racji swego urzędu, proboszcz (także zakonny) ma wobec archidiecezji zobowiązania, do których zwłaszcza należą:

- a) wykonywanie rozporządzeń Kurii;
- b) uczestniczenie w konferencjach dekanalnych;
- c) uczestniczenie w dorocznych zjazdach pastoralno-katechetycznych i rekolekcjach, organizowanych przez ordynariusza;
- d) udział w ogólnodiecezjalnych akcjach duszpasterskich;
- e) uiszczanie opłat na fundusz Kurii Metropolitalnej, Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne oraz inne fundusze przewidziane przez prawo kościelne.

53. Praca proboszcza będzie tym skuteczniejsza, im bardziej będzie wspólnotową. Dlatego powinien zatroszczyć się o to, aby w jego parafii została ustanowiona rada duszpasterska i parafialna rada do spraw ekonomicznych, rozwijać kółka różańcowe, tercjarstwo i bractwa, patronować ruchom kościelnym i tzw. małym grupom nieformalnym wśród wiernych, zakładać uznane przez Kościół organizacje, tworzyć grupy charytatywne, zespoły służby liturgicznej, chór, scholę itp. W parafiach, w których pracuje więcej księży, do proboszcza głównie należy obowiązek tworzenia z nimi harmonijnie pracującej wspólnoty. Szczególną troską pasterską winien otoczyć alumnów Seminarium Duchownego.

54. Dobro pracy parafialnej wymaga, aby proboszcz:

- a) był łatwo dostępny dla swoich parafian w kancelarii, konfesjonałe, na ambonie, przy ołtarzu, w zakrystii i w ich domach przy nawiedzaniu chorych, odbywaniu kolędy i innych wizytach duszpasterskich;

- b) prowadził wspólny stół dla wikariuszy i odbywał z nimi przynajmniej raz w miesiącu odprawy duszpasterskie;
- c) spotykał się z katechetami;
- d) regularnie i sprawiedliwie uiszczał wynagrodzenia służbie kościelnej i rozliczał *iura stolae*;
- e) słuchał rady ludzi kompetentnych i wychodził naprzeciw potrzebom parafian;
- f) z pracownikami świeckimi i zakonnymi zatrudnionymi w parafii zawierał umowę na piśmie.

55. Troska o Słowo Boże wymaga od proboszcza:

- a) przede wszystkim dawania świadectwa wierze swoim osobistym życiem;
- b) czuwania nad kazaniem i homiliami głoszonymi w kościele;
- c) organizowania rokrocznie rekolekcji parafialnych, rekolekcji wielkopostnych, adwentowych, tzw. nabożeństw czterdziestogodzinnych i innych;
- d) objęcia katechezą dzieci, młodzieży szkolnej i pozaszkolnej, studentów, a także ludzi dorosłych;
- e) wizytowania katechetów nauczających na terenie parafii;
- f) prowadzenie katechez przedmażeńskich, a także przygotowania do przyjęcia innych sakramentów.

56. Pieczy proboszcza podlega życie liturgiczne parafii, dlatego powinien on dbać o to, aby:

- a) w kościele parafialnym (także w kaplicach na terenie parafii), Eucharystia była sprawowana pobożnie, uważnie, bez pośpiechu, z zachowaniem przepisów liturgicznych;
- b) szafowane były inne sakramenty;
- c) obchodzone były święta w roku liturgicznym, pielęgnowane miejscowe zwyczaje kościelne i zachowane tradycyjne nabożeństwa (majowe, czerwcowe, październikowe, śpiewanie Godzinek i Nieszporów, w Wielkim Poście Drogi Krzyżowej, Gorzkich Żalów);
- d) dopuszczane były osoby świeckie, w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami liturgicznymi, do udziału w liturgii słowa;
- e) w dniu uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej proboszczowie parafii znajdujących się na terenie miasta Białegostoku wraz ze swymi wiernymi biorą udział w procesji centralnej prowadzonej przez Arcybiskupa Metropolitę.

57. Proboszcz jako zarządca dóbr parafialnych ma obowiązek:

- a) troski o kościół parafialny, inne na terenie parafii, plebanie i budynki gospodarcze;
- b) zabezpieczenia istniejących archiwaliów, szat i naczyń liturgicznych;
- c) estetycznego urządzenia kancelarii w miejscu łatwo dostępnym i zapewnienia w niej kulturalnej obsługi interesantów.

58. Proboszcz ma pamiętać o ludziach biednych, chorych i umierających na terenie swojej parafii. Wszystkim im powinien zapewnić odpowiednią opiekę duszpasterską. Jeśli na terenie parafii znajduje się więzienie, dom poprawczy, sierociniec, dom starców, szpital lub inny podobny zakład, tam również trzeba pójść z posługą duszpasterską. Zaleca się prowadzenie tanich kuchni dla biednych i praktykowanie innych form pomocy charytatywnej osobiście lub przez wyznaczoną do tego osobę.

59. Proboszcz ma obowiązek odprawiać za swoich parafian Mszę św. w następujące dni: wszystkie niedziele roku, w uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki, Objawienia Pańskiego, Wniebowstąpienia, Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej, Św. Piotra i Pawła, Wniebowzięcia NMP, Niepokalanego Poczęcia NMP, Wszystkich Świętych i Narodzenia Pańskiego.

60. Proboszcz, jak każdy w ogóle kapłan, powinien mieć sporządzony testament i jego egzemplarz złożyć w Kurii Metropolitalnej. Po osiągnięciu 75 lat życia proboszcz składa na ręce biskupa diecezjalnego rezygnację z urzędu, wdzięczny Bogu za łaskę kapłaństwa.

61. Gdy parafia zawakuje, albo proboszcz z powodu choroby, uwięzienia lub innej ważnej przyczyny nie może wypełniać duszpasterskiej posługi w parafii, biskup diecezjalny powinien jak najszybciej wyznaczyć administratora parafii, a mianowicie kapłana, który zastępowałby proboszcza i zatroszczyłby się o jego utrzymanie (kan. 539 KPK). Administrator parafii ma te same prawa i obowiązki co proboszcz, chyba że biskup diecezjalny postanowi inaczej.

62. Administratorowi parafii nie wolno uczynić niczego, co mogłoby przynieść uszczerbek uprawnieniom proboszcza lub dobru parafii. Po wypełnieniu swego obowiązku administrator winien złożyć sprawozdanie proboszczowi, który obejmuje tę parafię.

C. Wikariusze parafialni

63. Wikariuszem parafialnym jest duchowny posiadający święcenia prezbiteratu, którego biskup diecezjalny skierował do parafii do współpracy z proboszczem w posłudze duszpasterskiej (por. kan. 545 – 547 KPK).

64. Wikariusz ma prawo:

- a) do traktowania go przez proboszcza z szacunkiem i godnością, jak przystało na współbrata w kapłaństwie i współduszpasterza w parafii;
- b) do przydzielania mu określonych zajęć duszpasterskich i wprowadzania go we wszystkie dziedziny życia parafialnego, zwłaszcza prowadzenie kancelarii;
- c) do mieszkania i wyżywienia na plebanii; wikariusz parafialny uczestniczy w kosztach wyżywienia, tylko za pisemną zgodą biskupa diecezjalnego może zamieszkać lub stołować się poza plebanią;
- d) do udziału w dochodach parafialnych zgodnie z następującymi zasadami (patrz rozdz. IX):
 - stypendia mszalne do równego podziału (po ich zsumowaniu) na wszystkich księży odprawiających Msze św.;
 - *iura stolae*, po odliczeniu kosztów wyżywienia i pensji gospodyni, mają być dzielone na liczbę księży pracujących w parafii plus 1 (2 części otrzymuje proboszcz);
 - kolęda i wypominki; ofiary mają być dzielone równo na wszystkich księży pracujących w parafii (nawet w czasie choroby kapłana), 1/10 część tych dochodów należy przekazać do dyspozycji ordynariusza;
- e) do opieki duchowej i lekarskiej oraz do mieszkania i wyżywienia na plebanii w wypadku niezdolności do pracy duszpasterskiej (*ex iustitia*, a nie tylko *ex caritate*) – sprawę stypendiów mszalnych regulują w takiej sytuacji przepisy Wzajemnej Pomocy Kapłańskiej;
- f) do miesięcznego urlopu w ciągu roku, którego termin powinien zostać ustalony z proboszczem;
- g) do urlopu (w razie przeniesienia) uzgodnionego z proboszczem parafii przeznaczenia i do pokrycia kosztów przeprowadzki po połowie przez obie parafie (*a quo* i *ad quem*).

65. Wikariusz ma obowiązki:

- a) wspomagać proboszcza w duszpasterskiej posłudze, a także zastępować go, jeśli wymagają tego okoliczności, z wyjątkiem odprawiania Mszy św. za lud;
- b) być wiarygodnym świadkiem i apostołem Chrystusa, jego obecność wśród ludzi winna być budująca, mieć charakter duszpasterski, służyć poznaniu środowiska i problemów ludzkich, ma go cechować wysoka kultura w zachowaniu i odnoszeniu się do wiernych (kultura języka, stroju, zachowania się przy stole, korespondencji, punktualność);
- c) przejawiać żywą inicjatywę w programowaniu pracy duszpasterskiej i apostołskiej, rzetelnie i na czas wykonywać powierzone sobie zadania, uzgodnione uprzednio z proboszczem;
- d) uznawać w osobie proboszcza współbrata w kapłaństwie, duchowego opiekuna, a także przełożonego, informować go o przewidywanych akcjach duszpasterskich, dzielić się z nim osiągnięciami i trudnościami;
- e) nosić strój duchowny przy sprawowaniu czynności duszpasterskich, jak i poza nimi; w przypadku obrzędów liturgicznych używać stroju określonego przepisami liturgicznymi (por. *Przypomnienie Plenarnej Konferencji Episkopatu Polski z 15 VI 1967 r.*);
- f) być gotowym do każdej posługi duszpasterskiej i sprawować ją z wiarą i pobożnością, nie kazać czekać na siebie przy sakramentach pojednania i namaszczenia chorych; w oznaczonym czasie przebywać w konfesjonale w pełnym wymiarze godzin;
- g) rezydować w parafii, a każdą nieobecność uzgadniać z proboszczem; nie zakłócać porządku dnia przyjętego na plebanii (nie przeciągać wizyt gości do późnej pory, a ewentualny ich nocleg uzgodnić z proboszczem);
- h) czytać Pismo św., prowadzić rozmyślanie i życie sakramentalne;
- i) posiadać podręczną biblioteczkę i sukcesywnie ją uzupełniać, permanentnie się dokształcać, zwłaszcza przez udział w zjazdach, konferencjach dekanalnych, przez pierwsze 5 lat w zajęciach Instytutu Teologiczno-Pastoralnego.

XI. Dziekani

66. Dziekan jest kapłanem, któremu powierzono troskę pasterką o dekanat. Mianuje go biskup diecezjalny na okres 5 lat z możliwością przedłużenia kadencji na następne pięciolecia. W wypadku wakansu stolicy biskupiej, pełni on nadal swoją funkcję, zanim nowy biskup diecezjalny nie zdecyduje inaczej w tym względzie.

67. Dziekan powinien być proboszczem jednej z parafii dekanatu oraz cieszyć się uznaniem duchowieństwa i wiernych świeckich.

68. Objęcie urzędu dziekańskiego, złożenie wymaganej przysięgi i przejście kancelarii (pieczęć i archiwum), ma się odbyć w obecności delegata Kurii.

69. Do obowiązków dziekana należy:

- a) koordynować pracę duszpasterską w dekanacie oraz reprezentować biskupa diecezjalnego wobec księży i wiernych świeckich;
- b) towarzyszyć osobiście lub przez wicedziekana biskupowi lub jego delegatowi, odbywającemu wizytację kanoniczną w dekanacie;
- c) wizytować przynajmniej co dwa lata parafie swego dekanatu, celem sprawdzenia ksiąg kancelaryjnych, sposobu załatwiania spraw duszpasterskich, przestrzegania przepisów liturgicznych, stanu pomieszczeń sakralnych oraz majątku parafialnego, a po zakończeniu każdej wizytacji sporządzać protokół i dostarczać go do Kurii;
- d) powiadamiać księży dekanatu o terminie i miejscu konferencji dekanalnej oraz przewodniczyć jej obradom;
- e) czuwać nad właściwym życiem duchowym i materialnym kapłanów dekanatu;
- f) zabezpieczyć opiekę duchową i materialną księżom obłożnie chorym (pomoc medyczna, lekarstwa, pomoc domowa); zabezpieczyć, w wypadku śmierci kapłana dekanatu, jego mieszkanie, mienie i czuwać nad pogrzebem oraz nad spełnieniem woli zmarłego; przy czym, w tym ostatnim wypadku, główny nadzór sprawuje wykonawca testamentu, dziekan zaś może mu tylko pomagać;

- g) zapewnić parafiom dekanatu, chwilowo pozbawionym stałego duszpasterza, kapłana spełniającego zastępczo opiekę pasterką;
- h) sprawować dyskretny nadzór nad prawidłowością życia i wzajemnych stosunków na plebaniach dekanatu; w razie powstałych konfliktów, dziekan jest pierwszą instancją w ich polubownym rozwiązywaniu;
- i) powiadamiać biskupa diecezjalnego o wypadkach wymagających jego bezpośredniej interwencji;
- j) czuwać nad przebiegiem katechizacji w dekanacie, przy ścisłej współpracy z dekanalnym wizytatorem nauki religii;
- k) kontrolować właściwe prowadzenie kancelarii parafialnej we wszystkich parafiach dekanatu;
- l) dopilnować terminowego i poprawnego sporządzania odpisów metryk parafialnych oraz dostarczania ich do Kurii;
- m) sprawdzać, czy księża dekanatu posiadają sporządzone testamenty;
- n) powiadamiać każdorazowo księży dekanatu o śmierci i pogrzebie kapłana diecezji oraz o pogrzebie rodziców kapłanów.

70. W realizacji swych obowiązków dziekan ma się kierować życzliwością, taktem i szacunkiem, co nie może jednak oznaczać pobłażania rażącym zaniedbaniom.

71. Dziekanowi, w wypełnianiu jego obowiązków, pomaga wicedziekan, którym jest kapłan wybrany w tajnym głosowaniu podczas konferencji dekanalnej i potwierdzony przez biskupa diecezjalnego. Wicedziekan przejmuje w całości obowiązki dziekana w razie jego śmierci lub stałej niedyspozycji.

72. Kadencja wicedziekana trwa 5 lat. Wybór może być ponawiany wielokrotnie. Zasadniczo wicedziekanem powinien być proboszcz jednej z parafii dekanatu.

XII. Rektorzy kościołów

73. Rektorem jest kapłan, któremu powierzono troskę o kościół (kaplicę), który nie jest parafialny ani kapitulny, ani związany z domem zakonnym (kan. 556 KPK). Rektora mianuje biskup diecezjalny (por. kan. 557 § 1–2 KPK).

74. Rektor w powierzonym sobie kościele (kaplicy) nie może bez zgody, a w razie potrzeby delegacji miejscowego proboszcza, udzielać chrztu, asystować przy zawieraniu małżeństw, odprawiać pogrzebów, święcić źródła chrzcielne w okresie wielkanocnym, prowadzić procesji oraz dokonywać uroczystych poświęceń poza obrębem kościoła lub kaplicy (por. kan. 558 KPK).

75. Rektor może odprawiać w powierzonym sobie kościele (kaplicy) uroczyste nabożeństwa, o ile według osądu biskupa diecezjalnego nie będzie to szkodziło posłudze parafialnej. Biskup może także zlecić rektorowi wykonywanie w kościele (kaplicy) określonych posług i obrzędów liturgicznych.

76. Rektor winien troszczyć się o utrzymanie w dobrym stanie kościoła (kaplicy) i budynków kościelnych, a także o zgodne z przepisami liturgicznymi sprawowanie Eucharystii, sakramentów i innych obrzędów religijnych.

XIII. Kapelani

77. Kapelanem jest kapłan, któremu powierza się przynajmniej częściowo stałą troskę pasterską o jakąś wspólnotę lub specjalny zespół wiernych (w szpitalu, więzieniu, zgromadzeniu zakonnym, w domu starców, w jednostce wojskowej itp.).

78. Kapelan w spełnianiu zleconych mu zadań duszpasterskich ma utrzymywać należyty kontakt z proboszczem parafii, na terenie której działa. Posiada władzę spowiadania powierzonych jego pieczy wiernych, głoszenia im Słowa Bożego, udzielania Wiatyku i sakramentu namaszczenia chorych oraz sakramentu bierzmowania tym, którzy znajdują się w niebezpieczeństwie śmierci (kan. 566 § 2 KPK).

79. Kapelanów, za wyjątkiem duszpasterstwa wojskowego, które rządzi się własnymi przepisami, mianuje biskup diecezjalny. W przypadku zgromadzeń zakonnych wskazana jest uprzednia konsultacja z przełożonym danego domu zakonnego. Kandydatów na kapelanów szpitali i domów starców przedstawia proboszcz parafii.

80. W miarę zaistniałej potrzeby należy mianować kapelanów dla tych wiernych, którzy ze względu na specyficzną sytuację, w jakiej się znaleźli, nie mogą korzystać ze zwyczajnej posługi proboszczów: emigrantów, uchodźców czy robotników sezonowych (kan. 568 KPK).

81. W związku ze spełnianiem posługi duszpasterskiej, kapelani powinni szanować przepisy wewnętrzne instytucji na terenie których pełnią swoje obowiązki.

82. Jeśli z siedzibą danej instytucji wymagającej kapelana jestłączony kościół, kapelanem powinien być jego rektor, chyba że troska o kościół wymaga innych rozwiązań.

XIV. Emeryci, renciści i rezydenci

83. Kapłan, który ukończył 75 lat, zrzeka się na ręce biskupa diecezjalnego powierzonego mu urzędu i po przyjęciu rezygnacji staje się księdzem emerytem. Jest to stan zasługujący na szacunek ze strony biskupa, kapłanów i wiernych świeckich.

84. Po przejściu na emeryturę kapłan może pozostać w swym dotychczasowym mieszkaniu, przenieść się – jeśli posiada – do własnego mieszkania lub do domu księży emerytów. Każdą ewentualność powinien uzgodnić z ordynariuszem. Jeżeli ksiądz emeryt pozostaje na dotychczasowej plebanii, powinien dołożyć starań, aby jego obecność umacniała i budowała wspólnotę parafialną i plebanijną.

85. Koszty utrzymania kapłanów zamieszkujących w domu księży emerytów ustala regulamin tego domu. Księża emeryci pozostający przy parafii są na umownych rozliczeniach, natomiast mieszkający we własnym mieszkaniu, utrzymują się sami. Utrzymanie księży emerytów pozostających przy parafii i we własnych mieszkaniach regulują specjalne przepisy wydane przez biskupa diecezjalnego.

86. Powyższe ustalenia odnoszą się także do księży rencistów i tych księży, którzy wprawdzie nie ukończyli 75-tego roku życia, ale ze względu na stan zdrowia nie pełnią żadnych obowiązków w diecezji.

87. Ksiądz, mieszkający w parafii, a nie pełniący w niej żadnego urzędu, jest rezydentem. O jego obecności w parafii powinien wiedzieć ordynariusz miejsca. Rezydent ma się stosować do norm prawa kościelnego, do postanowień własnego ordynariusza oraz ordynariusza miejsca. Wszelkie związki z parafią ustala z jej proboszczem.

XV. Diakoni

88. Diakonat jest pierwszym stopniem sakramentu święceń. Przez ich przyjęcie diakon zostaje inkardynowany do diecezji.

89. W Archidiecezji Białostockiej nie ma obecnie diakonatu stałego. Święcenia diakonatu otrzymują alumni po ukończeniu piątego roku studiów w Seminarium. Pełnią oni wtedy swoje funkcje w Seminarium, a w czasie wakacji i ferii także w parafiach.

90. Jeżeli diakon sam nie przyjmie święceń kapłańskich lub nie zostanie do nich chwilowo dopuszczony i jest poza Seminarium, podlega jurysdykcji własnego ordynariusza, korzysta z przysługujących mu praw, pełni nałożone nań obowiązki, chyba że ordynariusz postanowi inaczej.

II. INSTYTUTY ZAKONNE I STOWARZYSZENIA ŻYCIA APOSTOLSKIEGO

91. Życie zakonne jest przede wszystkim daniem świadectwa o Chrystusie, który dla nas stał się ubogi, posłuszny aż do śmierci i żył w dziewiczej czystości. Wartości te są podstawowe w życiu ludzkim i wskazują na sposób, w jaki przychodzi do nas Królestwo Niebieskie. Archidiecezja Białostocka docenia obecność na swoim terenie instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostolskiego, które ubogacają Kościół partykularny świadectwem wierności radom ewangelicznym, charyzmatem zgromadzenia oraz wykonywaną pracą. Ze swojej strony Archidiecezja pozostaje otwarta na zgłaszane przez nie inicjatywy, wspierając w miarę możliwości ich realizację. Archidiecezja Białostocka posiada aktualnie tylko dwa domy zakonne męskie i kilkanaście żeńskich; jest otwarta na założenie w niej innych domów i na pracę osób zakonnych przy prowadzeniu rekolekcji, wykładów, pogadanek, kursów, w słuchaniu spowiedzi itp.

92. Rodziny zakonne obecne w Archidiecezji winny pamiętać, że realizując właściwą sobie drogę doskonałości, należą do wspólnoty Kościoła Archidiecezji Białostockiej. Zachowując własne konstytucje zakonne i zalecenia swoich przełożonych, winny:

- a) przestrzegać norm prawa diecezjalnego oraz zarządzeń biskupa diecezjalnego; jeżeli chodzi o świadczenia finansowe na rzecz Kurii Metropolitalnej i Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego, parafie obsługiwane przez instytuty zakonne są rozliczane na tych samych zasadach, co pozostałe parafie i rektoraty archidiecezji;
- b) współpracować z księżmi diecezjalnymi dla dobra lokalnych wspólnot;
- c) dawać przykład ewangelicznego życia w miejscach swego zamieszkania i zatrudnienia;
- d) informować ordynariusza o akcjach duszpasterskich, mających zasięg ogólnodiecezjalny (jeśli trzeba, uzyskać jego aprobatę);
- e) unikać niezdrowej rywalizacji między sobą i z duchowieństwem diecezjalnym.

93. Osoby zakonne w Archidiecezji Białostockiej w większości są związane z duszpasterstwem, spoczywa więc na nich obowiązek harmonijnej współpracy z duchowieństwem diecezjalnym i ofiarnej posługi wobec świeckich. Powinni oni pielęgnować charyzmat swego założyciela i pamiętać o tym, że wspólnota kościelna tylko wtedy właściwie się rozwija, kiedy zachowana jest hierarchia władzy, święceń, charyzmatów, kompetencji i umiejętności.

94. Instytuty zakonne i stowarzyszenia życia apostołskiego mają prawo prowadzić w archidiecezji działalność powołaniową, propagując znajomość własnego Zgromadzenia, zawsze jednak za wiedzą miejscowego proboszcza. Prowadząc działalność powołaniową powinny ukazywać także model kapłana diecezjalnego, informując o istnieniu i działalności Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku.

95. Wszyscy zwierzchnicy kościelni, zatrudniający u siebie osoby zakonne, winni zapewnić im godziwe utrzymanie i możliwość wypełniania praktyk zakonnych. Obie strony mają kierować się względem siebie miłością w sprawiedliwości.

96. Biskup diecezjalny ma prawo wizytować kościoły i kaplice zakonne istniejące w Archidiecezji.

97. Biskup diecezjalny mianuje na prośbę przełożonych zakonnych kapelanów i spowiedników dla żeńskich domów zakonnych. W swej posłudze kierują się oni przepisami prawa kanonicznego.

98. Katecheci zakonni, z tytułu wykonywanej pracy, podlegają biskupowi diecezjalnemu.

III. WIERNI ŚWIECCY

99. Przez wiernych świeckich rozumie się chrześcijan nienależących do stanu kapłańskiego i stanu zakonnego, którzy jako wcieleni poprzez chrzest w Chrystusa, ustanowieni jako Lud Boży i uczynieni na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, proroczego i królewskiego urzędu Chrystusowego, ze swej natury sprawują właściwe całemu ludowi chrześcijańskiemu posłannictwo w Kościele i świecie (KK, 31).

100. Godność wiernych świeckich płynie z przyjętych przez nich sakramentów chrztu i bierzmowania oraz posiadanej łaski wiary. Jest to godność dzieci Bożych oraz uczestników kapłańskiej, proroczej i królewskiej posługi Chrystusa. Godność ta jest podstawą przywilejów, praw, obowiązków i zadań wiernych świeckich w Kościele.

101. Dzięki swej kapłańskiej misji świeccy jednocząc się coraz bardziej z Chrystusem, pomnażają łaskę chrztu i bierzmowania we wszystkich wymiarach życia osobistego, rodzinnego, społecznego i kościelnego. Wszystkie ich uczynki, jeśli się odbywają zgodnie z wolą Bożą, stają się duchowymi ofiarami we Mszy św. wraz z ofiarą Chrystusa. W ten sposób urzeczywistniają powołanie do świętości, do której są wezwani.

Dzięki misji prorockiej świeccy przez głoszenie Chrystusa (ewangelizację), zarówno świadectwem życia jak i słowa stają się we wspólnocie ludzkiej świadkami Chrystusa.

Dzięki swej misji królewskiej świeccy mają zabiegać o dar królewskiej wolności, to znaczy przewycięzać w sobie grzech, czyli umieć panować nad sobą.

102. Uświęcenie i zbawienie ludzi dokonuje się „nie pojedynczo, z wykluczeniem wszelkiej wzajemnej między nimi więzi” (KK, 9), lecz we wspólnocie Ludu Bożego, dlatego wierni świeccy mają prawo

i obowiązek brać udział w tym dziele. Konieczność ta staje się szczególnie widoczna we współczesnym świecie, w którym następuje coraz większe zróżnicowanie w kompetencjach i funkcjach.

103. W świetle Objawienia nie ma i nie może być w Kościele antagonizmu między stanami: duchownym, zakonnym i świeckim. Jeżeli gdzieś taki antagonizm powstaje, jest on z winy konkretnych ludzi.

104. Najważniejszym przywilejem, prawem i obowiązkiem wiernych świeckich jest żyć w świecie na wzór Chrystusa, stanowiąc z Nim jedno Ciało i pozwalając Mu przemieniać ich życie, a także brać udział w dokonującym się dziele zbawienia.

105. Szczególną rolę w tym dziele spełniają małżeństwo i rodzina. Uczestniczą one bowiem w porządku stwórczym i zbawczym Boga, są pierwszą i najważniejszą szkołą człowieka oraz kolebką powołań kapłańskich i zakonnych.

106. Coraz większą rolę odgrywają wierni świeccy w katechizacji. Niech wszakże pamiętają, że katechizacja jest zbiorowym i uporządkowanym dziełem Kościoła. Dlatego wierny świecki, jeżeli chce być katechetą, powinien:

- a) posiadać do tego odpowiednie predyspozycje i przygotowanie;
- b) otrzymać od biskupa diecezjalnego misję kanoniczną;
- c) stosować się do zarządzeń Kurii Metropolitalnej;
- d) uczestniczyć w zebraniach i zjazdach formacyjnych, organizowanych przez Wydział Katechetyczny;
- e) podtrzymywać i ożywiać kontakty dzieci i młodzieży z parafią;
- f) prowadzić budujący tryb życia.

Jeżeli katecheza odbywa się przy parafii, proboszcz powinien zapewnić katechecie sprawiedliwe wynagrodzenie.

107. Nie może zabraknąć wiernych świeckich w szerzeniu dzieł miłosierdzia. Każda parafia powinna mieć zespół ludzi oddających się tej pracy. Wdzięcznym także terenem działalności wiernych świeckich jest ich udział w ruchach i organizacjach kościelnych oraz małych wspólnotach, ożywionych Duchem Ewangelii.

108. Wierni świeccy winni nadto należeć do rad diecezjalnych i parafialnych, udzielać się w pracy przy kościołach, służyć pomocą, według własnych kompetencji, duchownym w kierowaniu parafią lub międzyparafialnymi akcjami duszpasterskimi.

109. Duchowni nie powinni przejmować funkcji właściwych świeckim, pogardzać nimi lub ich lekceważyć, ale też świeccy nie powinni pełnić funkcji zastrzeżonych dla duchownych.

IV. INSTYTUCJE NAUKOWE I FORMACYJNE

I. Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne

110. Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne w Białymstoku działa w oparciu o wytyczne Stolicy Apostolskiej, własny Statut i Regulamin oraz *Ratio fundamentalis* zatwierdzone przez kompetentną władzę kościelną.

111. Troska o Seminarium spoczywa na:

- a) biskupie diecezjalnym, który powinien przede wszystkim zapewnić bazę materialną, kadre profesorską, moderatorów, prokuratora i pracowników obsługi oraz czuwać nad atmosferą panującą w Seminarium; Seminarium jest żrenicą oka biskupa i sercem archidiecezji;
- b) na wszystkich kapłanach archidiecezji, którzy powinni modlić się za Seminarium, uiszczać ustalone opłaty, chętnie urządzać w parafiach zbiórki pieniężne i w naturze na utrzymanie Seminarium, dbać o dobre imię Seminarium wśród duchowieństwa i świeckich w Archidiecezji;
- c) na wszystkich siostrach i braciach zakonnych, którzy powinni pamiętać o tym, że ich powołanie zrodziło się przez posługę księży; jeśli zajdzie potrzeba, nie powinni uchylać się od pracy w Seminarium;
- d) na wiernych świeckich, którzy powinni wspierać Seminarium swoimi modlitwami i ofiarami, pamiętając, że to ich synowie kształcą się w Seminarium i w przyszłości wrócą, by służyć; winni też troszczyć się, by rodziny w których żyją, były kolebkami powołania kapłańskiego;
- e) na wykładowcach Seminarium, którzy powinni sumiennie wypełniać swoje obowiązki dydaktyczne i badawcze, podnosić kwalifikacje naukowe, pielęgnować w sobie ducha bezinteresownej służby i tworzyć wokół siebie atmosferę przyjaźni i pokoju;

f) na alumnach, którzy w Seminarium zdobywają formację ludzką, intelektualną, ascetyczną i pastoralną; powinni oni pamiętać o tym, że powołanie do stanu kapłańskiego jest darem Bożym, danym dla dobra Kościoła i osobistego uświęcenia; jest to dar wymagający współpracy, im bardziej będą go rozwijali, tym więcej będzie im przynosił radości; alumni podczas pobytu w Seminarium są zobowiązani do pewnych opłat pieniężnych, jako ich udziału w utrzymaniu Seminarium;

g) na pracownikach obsługi (siostrach zakonnych i ludziach świeckich); tworzą oni własne wspólnoty w ramach wspólnoty seminaryjnej, która tym lepiej działa, im doskonalsi są jej członkowie; powinni oni sumiennie spełniać swoje obowiązki, być odpowiedzialni za mienie seminarium i przyczyniać się, według własnych możliwości, do wychowywania alumnów.

112. Należy dążyć do tego, aby wykładowcy Seminarium byli samodzielnymi pracownikami naukowymi, a alumni kończyli Seminarium ze stopniem magistra teologii.

113. Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne w Białymstoku powinno integrować środowisko naukowe miasta i województwa, stymulować rozwój kulturowy regionu i wpływać na wzrost pobożności w Archidiecezji.

II. Archidiecezjalne Kolegium Teologiczne i Studium Teologii

114. Archidiecezjalne Kolegium Teologiczne oraz Studium Teologii mają za zadanie przygotowywać katechetów świeckich i zakonnych. Sposób i formy ich działania określają Statuty.

115. Archidiecezjalne Kolegium Teologiczne w Białymstoku realizuje swoje zadania z mandatu i pod opieką Biskupa diecezjalnego. Opiekę naukową nad Kolegium, za zgodą Kardynała Józefa Glempa, Prymasa Polski, Wielkiego Kanclerza Wydziału Teologicznego w Warszawie, sprawuje Papieski Wydział Teologiczny, Sekcja Św. Jana Chrzciciela w Warszawie (Dekret Prymasa Polski z dnia 23 IX 1993 r. nr 2828/93/P).

116. Studium Teologii w Białymstoku, powołane do życia dekretem Metropolity Białostockiego Arcybiskupa Stanisława Szymeckiego z dnia 26 XI 1994 r., jest afiliowane do Papieskiego Wydziału

Teologicznego, Sekcja Św. Jana Chrzciciela w Warszawie (Dekret Kongregacji do Spraw Wychowania Katolickiego nr 1431/94/27). Jego zadaniem jest kształcenie siostr zakonnych i osób świeckich z możliwością zdobycia tytułu magistra teologii.

III. Archidiecezalny Ośrodek Formacji Duchowieństwa (AOFD)

117. Zadaniem Archidiecezjalnego Ośrodka Formacji Duchowieństwa jest troska o formację duchowieństwa archidiecezjalnego w zakresie życia wewnętrznego, wiedzy teologicznej, posługi pasterskiej oraz koordynacja wszystkich poczynań archidiecezjalnych w tej dziedzinie. Sposób i formy działania określają „Normy szczegółowe działania Archidiecezjalnego Ośrodka Formacji Duchowieństwa w Białymstoku”.

IV. Instytut Teologiczno-Pastoralny

118. Instytut Teologiczno-Pastoralny został powołany dekretem ks. bp. Edwarda Kisiela nr 1191/79, 14.XI.1979 r. w miejsce Diecezjalnego Ośrodka Kształcenia Soborowego Duchowieństwa.

119. Instytut ma na celu: kontynuowanie i pogłębianie wykształcenia kapłanów w dziedzinie wiedzy filozoficznej i teologicznej, prowadzenie badań naukowych i systematyczne wyjaśnianie prawd Objawienia chrześcijańskiego, wdrażanie kapłanów do owocnego pełnienia funkcji ewangelizacyjnej i posługi duszpasterskiej, wpływanie na kształtowanie świadomości i postawy ewangelizacyjnej laikatu. Sposób i formy działania określa Statut.

V. Studium Życia Rodzinnego

120. W świadczeniu pomocy kandydatom do małżeństwa i chrześcijańskim małżonkom w przygotowaniu do życia w małżeństwie i rodzinie, zgodnie z ich chrześcijańskim powołaniem, służy Studium Życia Rodzinnego, poprzez kształcenie odpowiednich kadr i prowadzone poradnictwo. Sposób i formy działania Studium określa Statut.

KSIĘGA II

GŁOSZENIE SŁOWA BOŻEGO

121. Jednym z podstawowych przywilejów, obowiązków i zadań Kościoła jest głoszenie słowa Bożego. Kościół żyje Słowem Bożym, przechowuje je i strzeże, autorytatywnie tłumaczy, przekazuje je z pokolenia na pokolenie i dzieli się nim z wszystkimi ludźmi. Archidiecezja Białostocka, utworzona z części Archidiecezji Wileńskiej i będąca spadkobierczynią wielowiekowej tradycji, szczeni się ludźmi i instytucjami zasłużonymi dla głoszenia Słowa Bożego. Należy tu zwłaszcza wymienić Wyższe Seminarium Duchowne (działające najpierw w Wilnie, a następnie w Białymstoku) i Akademię Wileńską oraz Wydział Teologiczny USB – instytucje kształcące głosicieli Słowa Bożego. Wspomnieć także należy takich wybitnych kaznodziejów, jak Piotr Skarga z przeł. XVI i XVII w., bp W. Bandurski z przeł. XIX i XX w., ks. J. Kurczewski, ks. I. Bobicz, bp Cz. Falkowski z XX w. ks. W. Ostrowski, ks. J. Trochim, ks. M. Jacewicz, z okresu powojennego. Ks. M. Sopoćko zaś był nie tylko znakomitym głosicielem Słowa Bożego, lecz również cenionym w kraju homilem. Zadaniem obecnego Synodu jest m.in. zachowanie i wykorzystanie owych wzorów i sposobów głoszenia Słowa Bożego oraz dostosowanie aktualnej nauki Kościoła w tej dziedzinie do lokalnych wymogów.

I. Znaczenie, rola i cel głoszenia słowa Bożego

122. Bóg jako najwyższe dobro i cel człowieka objawia siebie ludziom i wchodzi z nimi w osobowy dialog. Komunikowanie siebie

ludziom należy do istoty Boga, a przyjmowanie samoudzielania się Boga jest zgodne z naturą człowieka. Człowiek posiada w sobie zdolność (*potentia oebedientialis*) przyjęcia Bożego Słowa.

123. Bóg objawił, iż jest Ojcem, Synem i Duchem Świętym. Syn zaś jest „odblaskiem Jego chwały i odbiciem Jego istoty” (Hbr 1,3), „Pierworodnym wobec każdego stworzenia” (Kol 1,15), odwiecznym Słowem istniejącym przed wszystkim. „Wszystko przez Nie się stało, a bez Niego nic się nie stało” (J 1,3).

124. Bóg przemawiał do ludzi wielokrotnie i na różne sposoby, „a w tych ostatecznych dniach przemówił do nas przez Syna” (Hbr 1,2).

Słowem Bożym zostały utworzone niebo i ziemia (Rdz 1,1-27), Słowo Boże mówiło przez proroków (Hbr 1,1), „Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas” (J 1,14). Jest Nim Jezus Chrystus.

125. Wszystko, co czynił i czego nauczał Jezus Chrystus za swego życia na ziemi, było objawianiem i udzielaniem jego mocy. Jego Słowo posiada w sobie moc stwórczą, objawiającą i przemieniającą. W Chrystusie Słowo Boże stało się słowem ludzkim. Słowo Boże w tym wypadku jest treścią, a słowo ludzkie jest jego formą. Natchnionym zapisem tego Słowa w języku ludzkim są księgi biblijne. Treść Bożego Słowa jest niezmienna, natomiast sposób Jego wyrażania może podlegać modyfikacji. Zachodzi nawet potrzeba adaptacji ludzkiego słowa jako nosiciela Bożego Słowa do potrzeb słuchaczy. Kościół czuwa nad tym, by przez ową adaptację nie zostało zafałszowane Boże Słowo. Przekazywanie Bożego Słowa kolejnym pokoleniom tworzy Tradycję Kościoła. Jest ona względem Pisma św. urzędową komentatorką, a Pismo św. względem Tradycji jest kryterium jej poprawności.

126. Kościół żyje Bożym Słowem. W Nim znajduje dla siebie światło i moc nadprzyrodzoną. Jest ono żywe i skuteczne (Hbr 4,12), jest Słowem życia (1 J 1,1). Słowo Boże w Kościele określa depozyt wiary i normy postępowania oraz współtworzy liturgię – źródło Kościoła i szczyt jego działalności (KL, 10).

127. Kościół głosi Słowo Boże. Pozostaje w tym wierny poleceniu Chrystusa: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przekazałem. A oto Ja jestem z wami przez

wszystkie dni aż do skończenia świata” (Mt 28,19-20). Kościół z natury swej jest misyjny (DM, 2; EN, 14), a głoszenie Słowa Bożego uważa za część swego dzieła ewangelizacji. Jej celem jest wewnętrzna przemiana człowieka. „Kościół wtenczas ewangelizuje, kiedy Boską mocą tej Nowiny, jaką głosi, stara się przemieniać sumienie poszczególnych ludzi i wszystkich razem, potem także ich działalność, a wreszcie ich życie i całe środowisko, w jakim się obracają” (EN,18).

128. Od głoszenia Słowa Bożego zależy wiara ludzi. Przez wiarę człowiek osiąga usprawiedliwienie (Rz 3,28). „Wiara rodzi się z tego, co się słyszy, tym zaś co się słyszy, jest Słowo Chrystusa” (Rz 10,17). „Sercem przyjęta wiara prowadzi do usprawiedliwienia, a wyznawanie jej ustami – do zbawienia” (Rz 10, 10). Żeby przeto się zbawić, trzeba uwierzyć, żeby zaś uwierzyć trzeba usłyszeć, żeby usłyszeć potrzebne jest głoszenie Bożego Słowa.

129. Słowo Boże, głoszone przez Kościół, pozostaje w związku z kulturą ludzką. Wprawdzie orędzie zbawienia nie utożsamia się z żadną z kultur ludzkich, ale jego przekaz dokonuje się zawsze w określonej kulturze. Królestwo Boże, „głoszone w Ewangelii, wprowadzają w życie ludzie, którzy przynależą do swojej określonej kultury i w budowaniu tego Królestwa muszą korzystać z pewnych elementów kultury i kultur ludzkich” (EN, 20). Słowo Boże ma zdolność odradzania, rozwijania i przemiany kultury ludzkiej. Tam, gdzie ma miejsce rozdźwięk między Ewangelią a kulturą, należy dążyć do tego, aby go nie było. Z drugiej strony trzeba się strzec, aby głoszenia Słowa Bożego nie zamienić w czysto ludzką (świecką) działalność kulturową.

II. Głosiciele Słowa Bożego

130. Słowem Bożym jest Jezus Chrystus. Na Nim spoczął Duch Pański, namaścił Go i posłał, aby ubogim niósł Dobrą Nowinę, więźniom głosił wolność, a niewidomym przejrzenie, aby uciśnionych odsyłał wolnych i obwoływał rok łaski od Pana (Łk 4,18-19). Jezus Chrystus jest jedynym Słowem Bożym i jedynym zwiastunem Dobrej Nowiny. A jeżeli „są ludzie, którzy głoszą w świecie Ewangelię zbawienia, to czynią to z rozkazu, w imieniu i z łaski Chrystusa Zbawiciela” (EN, 59). On dzieli się z nimi swoją nauczycielską (prorocką) mocą, władzą, funkcją i misją.

131. Chrystus do głoszenia Dobrej Nowiny wybrał apostołów i zesłał na nich Ducha Świętego, aby mogli skutecznie głosić Słowo Boże (J 20,21-23; Dz 2,1-13). Z głoszenia Ewangelii przez apostołów rodził się Kościół. Kościół jest Ciałem Chrystusa i pełni posługę głoszenia Słowa Bożego w całkowitej zależności od Chrystusa. Jest on Ciałem Chrystusa, a jego duszą jest Duch Święty, dzięki czemu jest on nieomylnym nauczycielem prawdy Bożej. „Kościół, wyposażony w dary swego Założyciela i wiernie dochowujący Jego przykazań miłości, pokory i wyrzeczenia, otrzymuje posłannictwo głoszenia i krzewienia Królestwa Chrystusowego i Bożego wśród wszystkich narodów i stanowi załączek oraz zaczątek tego Królestwa na ziemi” (KK, 5).

132. Następcami apostołów są biskupi pod przewodnictwem biskupa Rzymu jako następcy św. Piotra. „Biskupi, następcy apostołów, złączeni z następcą Piotra, na mocy święceń biskupich, otrzymują władzę nauczania w Kościele prawd objawionych. Są oni ustanowieni nauczycielami wiary” (EN, 67). W Kościele partykularnym nauczycielem jest biskup diecezjalny. On też udziela innym misji do głoszenia Słowa Bożego na terenie powierzonej mu diecezji lub innej jednostki kościelnej (KPK, kan. 753-754).

133. Biskup diecezjalny jest głosicielem Słowa Bożego w powierzonej mu diecezji, dobiera sobie współpracowników i organizuje dzieło ewangelizacji, czuwa nad poprawnością nauczania i jest autorytetem w sprawach wiary. Do jego szczególnych obowiązków w tym względzie należy: troska o permanentną formację głosicieli słowa Bożego, zapewnienie wszystkim wiernym w diecezji wystarczającej liczby nauczycieli wiary, wspieranie innych biskupów w dziele ewangelizacji lub nowej ewangelizacji.

134. Współpracownikami biskupa w głoszeniu słowa Bożego są ci, którzy przyjęli sakrament święceń: diakoni i prezbiterzy. Z upoważnienia biskupa diecezjalnego głosić słowo Boże mogą także alumni niemający święceń diakonatu. Są alumni, którzy po ukończeniu 5. roku w Seminarium przyjmują święcenia diakonatu i przez rok, przygotowując się do przyjęcia święceń prezbiteratu, w określonym dla nich zakresie głoszą Słowo Boże. Prezbiterzy natomiast, na mocy przyjętego przez nich sakramentu święceń i udzielonej im jurysdykcji, kształcą lud kapłański i nim kierują (KK, 10). Głoszą oni

naukę Chrystusa a nie własną i dlatego winni być jej świadkami, a nie tylko nauczycielami, naśladować to, czego nauczają i przygotowywać się do tej posługi przez studium, rozmyślanie i modlitwę.

135. Bracia zakonnicy i zakonnice, którzy są w Archidiecezji Białostockiej, głoszą Ewangelię słowem i czynem. Przez profesję zakonną upodobniają się oni w sposób szczególny do Chrystusa ubogiego, posłusznego i dziewiczego i nienaruszalnie należą do życia i świętości Kościoła (KK, 44). Mają oni gorliwie starać się o to, aby za ich pośrednictwem „Kościół (...) coraz lepiej, zarówno wiernym, jak niewierzącym, ukazywał Chrystusa – bądź to oddającego się kontemplacji na górze, bądź zwiastującego rzeszom Królestwo Boże, bądź uzdrawiającego chorych i ułomnych, a grzeszników nawracającego do cnoty, bądź błogosławiącego dzieciom i dobrze czyniącego wszystkim, a zawsze posłusznego woli Ojca, który Go posłał” (KK, 46). W działalności kaznodziejskiej na terenie Archidiecezji zakonnicy podlegają władzy biskupa diecezjalnego.

136. Wierni świeccy, na mocy przyjętych przez nich sakramentów chrztu i bierzmowania, uczestniczą w kapłańskiej, nauczycielskiej i królewskiej władzy Chrystusa. Ich właściwością specyficzną jest życie w świecie i zajmowanie się sprawami tego świata. Jako chrześcijanie mają oni własne prawo i obowiązek „tak rozświetlać wszystkie sprawy doczesne, z którymi są związani, i tak nimi kierować, aby się ustawicznie dokonywały i rozwijały po myśli Chrystusa i aby służyły chwale Stworzyciela i Odkupiciela” (KK, 31). W czasie liturgii wierni świeccy mogą być lektorami, nie powinni natomiast wygłaszać kazań. Poza liturgią wierni świeccy mają wielorakie możliwości głoszenia Ewangelii. Szczególna rola w tym względzie przypada rodzinom i ruchom katolickim. Aby ich nauka była poprawna i owocna, winni oni „z chrześcijańskim posłuszeństwem stosować się ochoczo do tego, co postanawiają święci pasterze, reprezentujący Chrystusa, jako nauczyciele i kierownicy w Kościele” (KK, 37).

137. Ważną jest rzeczą, aby głosiciele Słowa Bożego spotykali się w Archidiecezji z właściwym duchem wiary, że dzieło przepowiadania dokonuje się z polecenia Chrystusa, mocą Ducha Świętego i autorytetem Kościoła. Jest to zawsze dzieło wspólne dla dobra całej społeczności Kościoła. Każdy w Kościele we właściwy sobie

sposób winien przyczyniać się do szerzenia dzieła ewangelizacji. Głosiciele Słowa Bożego winien przenikać duch szczerości i prawdy (EN, 76). Do biskupa zaś należy rozpoznawanie duchów i takie wykorzystywanie talentów, aby Słowo Boże coraz bardziej się rozszerzało i zapadało w serca ludzkie. Archidiecezja winna mieć własne środki kształcenia głosicieli Słowa Bożego i własne kolegium misjonarzy, którzy z mandatu biskupa diecezjalnego zajmowaliby się specjalnie posługą Słowa.

III. Treści kościelnego przepowiadania

138. Słowo Boże jest prawdą i życiem, a nie ideologią lub systemem filozoficznym. Kościół „słuchając Słowa Bożego i z ufnością je głosząc” (KO, 1), powtarza za św. Janem: „głosimy wam życie wieczne, które było w Ojcu, a nam zostało objawione – oznajmiamy wam, cośmy ujrzeli i słyszeli, abyście i wy mieli współuczestnictwo z nami. A mieć z nami współuczestnictwo znaczy mieć je z Ojcem i z Jego Synem Jezusem Chrystusem (1 J 1,2-3). Kościół głosi i uobecnia Chrystusa, a nie tylko mówi o Nim. W ten sposób wyznaje wiarę, że Chrystus, który urodził się za króla Heroda i został ukrzyżowany pod Poncjuszem Piłatem, zmartwychwstał, żyje i jest obecny w Kościele w każdym czasie i w każdym miejscu. Tu i teraz jest On Mesjaszem dla każdego człowieka. Każdy, kto się zbawia, zbawia się przez Niego. On jest drogą, prawdą i życiem (J 14,6).

139. Jezus Chrystus objawił ludziom Ojca (J 14,9), objawił imię Boga (J 17,6), ukazał prawdziwy Jego obraz, którego nikt z ludzi przedtem nie znał. Dobra Nowina, głoszona przez Chrystusa, polega na tym, że Bóg, który jest Ojcem, Synem i Duchem Świętym, wyzwala człowieka z grzechu i daje mu życie wieczne. Kościół, głosząc Słowo Boże, odkrywa przed ludźmi prawdziwy wizerunek Boga w Chrystusie i daje przystęp do Niego. Głoszenie tej nauki jest podstawowym obowiązkiem Kościoła, z którego on nie może zrezygnować i którego nie może zastąpić czym innym.

140. Głosząc Dobrą Nowinę o Boga, Kościół rzuca nowe światło na człowieka i pokazuje kim on jest i jaki cel ma przed sobą. Wielkość człowieka Kościół widzi w tym, że dla niego Syn Boży stał się człowiekiem, aby go upodobnić do Boga: „obecnie jesteście dziećmi Bożymi, ale jeszcze się nie ujawniło czym będziemy. Wiemy, że gdy

się objawi, będziemy do Niego podobni, bo ujrzemy Go takim, jakim jest” (1 J 3,2). Prawda o człowieku należy integralnie do Dobrej Nowiny i Kościół stale musi ją głosić światu. Jest to prawda nadająca sens życiu ludzkiemu, broniąca człowieka przed rozpaczą i śmiercią.

141. Związek Boga z ludźmi realizuje się w czasie i sprawia, że dzieje ludzkości są historią zbawienia. Jest rzeczą niezwykle ważną, by głosiciele Słowa Bożego mówili o Bogu i człowieku konkretnie, a nie abstrakcyjnie i w oderwaniu od świata. Bóg bowiem udziela się ludziom wśród okoliczności ich życia z poszanowaniem natury człowieka. Misterium samoudzielania się Boga człowiekowi jest sakramentalne, tzn. dokonuje się w świecie i przez świat oraz poprzez wszystko to, co składa się na kulturę. W tym względzie treścią kościelnego przepowiadania jest Kościół i sakramenty święte, a także łaska Boża i współpraca z łaską oraz cały porządek moralny, określony Bożą ekonomią zbawienia.

142. Kościół żyje pośród świata. Chrześcijanie ani mową, ani rodzajem życia nie różnią się od reszty ludzi, a tylko pod względem duchowym stanowią odrębną społeczność (List do Diogeneta, nr 5). „Radość i nadzieja, smutek i trwoga ludzi współczesnych, zwłaszcza ubogich i wszystkich cierpiących, są też radością i nadzieją, smutkiem i trwogą uczniów Chrystusowych; i nie ma nic prawdziwie ludzkiego, co nie miałyby oddźwięku w ich sercu” (KDK, 1). Kościół nie utożsamia się ze światem ani nie pełni funkcji właściwych światu, lecz jest w świecie jak „dusza w ciele” (List do Diogeneta, nr 6) lub zaczyn w cieście. Kościół głosi światu orędzie zbawienia i rzuca światło Ewangelii na całość rzeczywistości ziemskich, zwłaszcza na: pracę ludzką, politykę, ekonomię, sport, wypoczynek itp. Głosiciele Słowa Bożego mają prawo i obowiązek ukazywać rzeczywistości ziemskie w świetle Objawienia. Jednocześnie jednak muszą zważać na to, by ich przepowiadanie nie stało się polityką, ekonomią lub inną dziedziną świeckiego nauczania. Głosiciele słowa Bożego mają nieść ludziom Chrystusa, a nie siebie samych, Ewangelię, a nie własne tylko słowa.

IV. Adresaci słowa Bożego

143. Nakaz misyjny Chrystusa odnosi się do całego stworzenia (Mk 16,15). Przez „całe stworzenie” należy rozumieć *wszystkich*

ludzi i świat, w którym żyją, oraz każdego człowieka od momentu poczęcia się aż po śmierć. Archidiecezja Białostocka jest częścią Kościoła i ludzkości i jako taka dzieli problemy Kościoła i świata oraz posiada swoją własną specyfikę. W jej granicach żyją ludzie wierzący, ochrzczeni i praktykujący, wierzący ale niepraktykujący, wierzący wybiórczo, wyznawcy innych religii (żydzi, mahometanie) oraz wyznań (prawosławni, baptyści, adwentyści), świadkowie Jehowy, ateści. Głosiciele Słowa Bożego mają obowiązek uwzględnienia w przepowiadaniu tego zróżnicowania.

144. W przeważającej mierze adresatami Słowa Bożego w Archidiecezji Białostockiej są ludzie wierzący ugruntowani w wielowiekowej tradycji kościelnej. Nie było tu nigdy większej migracji ludności ani odstępstwa od wiary na szeroką skalę. Frekwencja na nabożeństwach i Eucharystii jest stosunkowo duża. Ludzie ci na ogół życzliwie przyjmują Słowo Boże i starają się nim kierować w swoim życiu. Zróżnicowanie w tej grupie wyznawców zależy od wieku, stanu, zawodu, a nie od rodzaju wiary. Wyznają oni w całości „Credo” Kościoła.

145. W głoszeniu Słowa Bożego do tej grupy ludzi należy wszakże uwzględnić: rodziców (są oni pierwszymi nauczycielami wiary), dzieci, młodzież, ludzi dorosłych i w podeszłym wieku; mężczyzn i niewiasty; ludzi prostych i inteligencję oraz przedstawicieli różnych zawodów. Każda z tych grup – jako słuchacze Słowa Bożego – ma swą własną specyfikę, o której trzeba pamiętać w przepowiadaniu. Owocność Słowa Bożego zależy często od umiejętności nawiązania kontaktu z adresatem.

146. W ostatnich latach pojawili się chrześcijanie, którzy deklarują swój związek z Kościołem, ale kwestionują niektóre punkty jego nauki. Podważają autorytet nauczycielski papieża i biskupów, opowiadają się za zabijaniem poczętych dzieci, głoszą liberalizm etyczny, nie rozumieją istoty Kościoła. Ludziom tym należy wytrwale tłumaczyć, że prawdy Bożej nie można traktować wybiórczo, że odnosi się ona do całego człowieka i wszystkich ludzi, że jest fundamentem ładu społecznego, że wyzwala człowieka, a nie zniewala go.

147. Zjawiskiem niepokojącym naszych czasów jest wkradające się do życia zeświecczenie prowadzące do ateizmu. „Mamy tu na

myśli – pisał Paweł VI – rzeczywisty sekularyzm, czyli taką koncepcję świata, według której całkowicie tłumaczy się on sam bez uciekania się do Boga, który staje się zbyteczny, a nawet przeszkadza. (...) W łączności z tym sekularyzmem ateistycznym propaguje się codziennie w przeróżnych postaciach cywilizację konsumpcyjną, tj. hedonizm podniesiony do rangi najwyższego dobra, wolę władzy i panowania oraz dyskryminację wszelkiego typu. Wszystko to stanowi nieludzkie tendencje tego humanizmu” (EN, 55). W Polsce postawy te pogłębiły się na skutek działania sił postkomunistycznych i prądów ateistycznych idących z Zachodu. Głosiciele Słowa Bożego winni w tym wypadku zapobiegać zagrażającemu złu, a tam, gdzie już pojawiła się ta choroba, stosować odpowiednie środki lecznicze. Zawsze zaś mają pamiętać o tym, iż trzeba piętnować zło i miłować człowieka, złem tym dotkniętego.

148. Przez wiele wieków na tych terenach byli także unicy. Włączono ich siłą do prawosławia po powstaniach: listopadowym i styczniowym. Czasy zaborów i dwóch ostatnich wojen światowych pozostawiły w sercach ludzkich wiele wzajemnych urazów. Są to rany, których leczenie wymaga wiele cierpliwości, taktu, a przede wszystkim miłości. Katolicycy głosiciele Słowa Bożego powinni w tym przypadku szukać tego, co łączy, a nie tego, co dzieli, wznosić się ponad wszelkiego rodzaju partykularyzmy i kierować się duchem chrześcijańskiego uniwersalizmu; pamiętać o tym, że Kościół jest jeden i jego jedność w życiu jest większą wartością niż wszelka prywatna korzyść. Dążyć do jedności zarówno w wyznawanej wierze, jak i we wzajemnym współżyciu; nie bać się miłości nawet wtedy, gdy pociąga ona za sobą wiele ofiar i wyrzeczeń. Wszyscy winni nosić w sobie słowa Chrystusa: „Nie tylko za nimi proszę, ale i za tymi, którzy dzięki ich słowu będą wierzyć we Mnie, aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojczy, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał” (J 17,20-21).

149. Wyznawcy innych religii w Archidiecezji Białostockiej zawsze cieszyli się wolnością wyznawania swojej wiary. Sobór Watykański II naucza, iż tego rodzaju wolność „polega na tym, że wszyscy ludzie powinni być wolni od przymusu ze strony czy to poszczególnych ludzi, czy to zbiorowisk społecznych i jakiegokolwiek władzy ludzkiej, tak aby w sprawach religijnych nikogo nie przymuszano do działania wbrew jego sumieniu ani nie przeszkadzano mu w działa-

niu według swego sumienia prywatnym i publicznym, indywidualnym lub w łączności z innymi, byle w godziwym zakresie” (DWR, 2). Nie wyklucza to przekonania chrześcijan, że Jezus Chrystus jest jedynym Zbawicielem świata i że „z woli Chrystusa Kościół katolicki jest nauczycielem prawdy i ciąży na nim obowiązek, aby głosił i autentycznie nauczał Prawdy, którą jest Chrystus, a zarazem powagą swoją wyjaśniał i potwierdzał zasady porządku moralnego, wynikające z takiej natury ludzkiej” (DWR,14). Zdarzają się wypadki, że chrześcijanie z powodu niewiedzy przyłączają się do wyznawców hinduizmu, New Age, świadków Jehowy lub innych poglądów religijno-świeckich. W takich wypadkach głosiciele Słowa Bożego winni z mocą ukazywać absolutny charakter chrześcijaństwa i to, że Chrystus jest jedynym pośrednikiem między Bogiem a ludźmi (1 Tm 2,5).

V. Formy głoszenia słowa Bożego

150. Chrześcijanie są „sługami Nowego Przymierza, przymierza nie litery, lecz Ducha; litera bowiem zabija, Duch zaś ożywia” (2 Kor 3,6). Orygenes wyjaśniał, że trzeba w potrójny sposób wpisać do swej duszy myśli Pism świętych: „na prostego czytelnika (słuchacza) wpłynie budująco to, co jest niejako ciałem Pisma (tak nazywamy sens prosty); ten, kto zrobił pewne postępy, zostanie zbudowany jego, żeby tak powiedzieć, duszą; a *prawem duchowym*, które jest *cieniem przyszłych dóbr*, zostanie zbudowany doskonały. (...) Jak bowiem człowiek składa się z ciała, duszy i ducha, w ten sam sposób zbudowane jest Pismo, które Bóg przeznaczył, aby służyło ku zbawieniu ludzi” (Filokalia, I,11). Zróżnicowanie sposobów głoszenia słowa Bożego wynika tedy z natury Słowa i zależy od słuchaczy oraz celu. Inaczej należy mówić do ludzi prostych, inaczej do tych, co już poczynili postępy, a jeszcze inaczej do dojrzałych w wierze. Głoszenie Słowa Bożego ma na celu nie tylko pouczenie, lecz również spowodowanie przeżycia, a nawet zachwyty i ekstazę. Chodzi o przemianę człowieka i jego wieczne zbawienie.

151. W każdym sposobie przepowiadania ważne jest świadectwo wiary przepowiadającego. Świadectwo to jest pierwszym subiektywnym argumentem za prawdziwością tego, co się głosi. Należy ono do istoty wiary, która opiera się na autorytecie Boga, zaświadczanym

życiem ludzi wierzących, i jest pierwszym świadkiem ewangelizacji, zwłaszcza dzisiaj, gdy „człowiek naszych czasów chętniej słucha świadków aniżeli nauczycieli; a jeżeli słucha nauczycieli, to dlatego, że są świadkami” (EN, 41). Wszyscy głosiciele Słowa Bożego – duchowni, zakonnicy i świeccy – mają obowiązek świadczyć swoim życiem o tym, czego nauczają.

152. Starodawnym, sprawdzonym w Tradycji sposobem głoszenia Słowa Bożego jest homilia, czyli kerygmaticzne objaśnianie słów Pisma św. Ma być ona: „prosta, przejrzysta, bezpośrednia, przystosowana, oparta i zakorzeniona w nauce Ewangelii, jak również wierna Urzędowi Nauczycielskiemu Kościoła, natchniona i wyrażona apostolską żarliwością, która jest dla niej czymś naturalnym, pełna dobrej nadziei, podsycająca wiarę, rodząca pokój i jedność” (EN, 43). Homilie mogą być związane z niedzielą lub codzienną Eucharystią, z udzielaniem sakramentów św., z odprawianiem Godzin brewiarzowych lub biblijnych. Ważną jest rzeczą, aby łączyły w sobie znajomość tekstu biblijnego i potrzeb słuchaczy.

153. Obok homilii duże znaczenie w głoszeniu Słowa Bożego odgrywają kazania katechizmowe. Aktualnie wyszły one niemal całkowicie z użycia, podczas gdy w przeszłości były rozpowszechnionym sposobem przepowiadania. Kazania katechizmowe pogłębiają i poszerzają pierwiastek intelektualny w wierze słuchaczy. Trzeba stwierdzić, iż wielu wiernych w Polsce posiada słabą znajomość wyznawanej wiary. Świadczą o tym ich głosy w środkach masowego przekazu oraz przejścia do różnego rodzaju sekt, prądów religijno-świeckich, czy w ogóle odejście od wiary. W naszych warunkach kazania katechizmowe można by głosić przed niedzielnym Mszami św. lub przy specjalnie do tego zorganizowanych nabożeństwach. Nowy „Katechizm Kościoła katolickiego” znacznie ułatwia to zadanie.

154. W dużych miastach żyje aktualnie pewien procent ludzi niewierzących, którzy pragną przyjąć chrzest. Dla nich należałoby organizować katechumenat, na podobieństwo tego, jaki stosowano w pierwszych wiekach chrześcijaństwa. Dla ochrzczonych natomiast a niewierzących należałoby tworzyć neokatechumenat (nie mylić z drogą neokatechumenalną). W obu przypadkach chodziłoby o takie głoszenie Słowa Bożego, które wprowadzałoby słuchaczy w życie

sakramentalne w Kościele. Można by też dla nowo ochrzczonych wygłaszać kazania mistagogiczne w Okresie Wielkanocnym.

155. W przepowiadaniu kościelnym wiele miejsca zajmują kazania okolicznościowe, związane z: rekolekcjami, misjami, obrzędami religijnymi i patriotycznymi, z poświęceniem miejsc, przedmiotów i czynności, z uczczeniem różnego rodzaju rocznic itp. Kazania te zwykle mają swój określony temat. Czasem bywa to okoliczność świecka. W każdym przypadku jednak kazanie okolicznościowe musi być głoszeniem Słowa Bożego, które ma to do siebie, że rzuca światło na każdą sytuację ludzką. Kazania te nie mogą przerodzić się w świeckie przemówienia, zatraciłyby bowiem wtedy swój charakter i przestały mieć sens.

156. Dużą pomocą w głoszeniu Słowa Bożego dziś służą środki masowego przekazu. Archidiecezja Białostocka korzysta aktualnie z radia białostockiego i radia „Maryja”, któremu używa własnej częstotliwości, wydaje własne biuletyny ponadparafialne i parafialne. Słowo pisane jest trwalsze niż słowo mówione. Zachodzi potrzeba, aby nawet kazania wygłaszane w kościele dawać następnie wiernym na piśmie. Przez to będzie wzrastać ich skuteczność. Nadto należy wykorzystywać do głoszenia Słowa Bożego telewizję, pamiętając o tym, iż obraz ma większą siłę oddziaływania niż samo słowo wygłoszone lub napisane. Środki masowego przekazu, właściwie używane, „niezmiernie poszerzają zakres słuchania Słowa Bożego i zanoszą orędzie zbawienia dla milionów ludzi” (EN, 45).

157. Innym rodzajem przepowiadania jest głoszenie Słowa Bożego w ramach ruchów i tzw. małych grup. W Archidiecezji Białostockiej szczególnie czynnymi są: Ruch Światło-Życie, Odnowy w Duchu Świętym, Rodziny Rodzin, Rodzin Nazaretańskich, Komunii i Wyzwolenia. W ruchach tych w głoszenie Słowa Bożego czynnie są zaangażowani wierni świeccy. Należy popierać ich zapał apostołski i czuwać nad poprawnością ich przepowiadania, szczególnie o misterium Kościoła.

158. Obok przepowiadania masowego należy także głosić Słowo Boże indywidualnie, zwłaszcza w konfesjonale i w różnego rodzaju poradnictwie duszpasterskim. „Nie możemy dosyć pochwalić tych kapłanów – pisze Paweł VI – którzy w sakramencie pokuty albo w duszpasterskich rozmowach niestrudzenie i pilnie prowadzą

poszczególne osoby drogą Ewangelii, umacniają je w wysiłku, podnoszą w razie upadku i zawsze wspierają mądrą radą i życzliwą wolą” (EN, 46). Nauczanie indywidualne biegnie od osoby do osoby i przez to ma możliwość bezpośredniego wpływu na człowieka.

VI. Czasy i miejsca głoszenia Słowa Bożego

159. Najogólniej mówiąc, czasem głoszenia Słowa Bożego jest rok liturgiczny, w którym „Kościół odsłania całe misterium Chrystusa, począwszy od Wcielenia i Narodzenia aż do Wniebowstąpienia, do dnia Zesłania Ducha Świętego oraz oczekiwania błogosławionej nadziei przyjścia Pańskiego” (KL, 102). W cyklu tym Kościół oddaje cześć również Matce Najświętszej i świętym. Poglębia zarazem „duchowo wiernych przez pobożne ćwiczenia duszy i ciała, przez pouczenia, modlitwy oraz uczynki pokuty i dzieła miłosierdzia” (KL, 105). Doniosłą rolę w tym dziele odgrywa głoszenie Słowa Bożego.

160. Uczestnictwo w liturgii roku kościelnego wymaga odpowiedniego przygotowania. Ludzi niewierzących należy pouczyć o orędziu zbawienia, aby poznali „jedynego, prawdziwego Boga i Jego wysłannika Jezusa Chrystusa i aby nawrócili się od swoich dróg i czynili pokutę” (KL, 9). Wierzącym zaś odpowiednio wcześniej należy ukazywać sens poszczególnych świąt i związanych z nimi misterii religijnych. W przygotowaniu tym nie może zabraknąć Słowa Bożego.

161. W liturgii roku kościelnego Słowo Boże pełni funkcję stwórczą i objawiającą. Dotyczy to zwłaszcza Eucharystii i innych sakramentów. Osiągają one swój skutek mocą słów Chrystusowych wypowiedzianych przez szafarza. Gdy kapłan w czasie Mszy św. wypowiada słowa: „To jest Ciało moje... to jest Krew Nowego Przymierza” – następuje rzeczywista przemiana chleba w Ciało Chrystusa i wina w Krew Chrystusową. Słowa sakramentalne wskazują i urzeczywistniają to, na co wskazują. Homilia natomiast ma pomóc uczestnikom w świadomym przeżywaniu i rozumieniu czynności liturgicznej.

162. W roku liturgicznym szczególne miejsce zajmuje niedziela – pamiątka Zmartwychwstania Pańskiego (KL, 102). W tym dniu podczas liturgii nie może zabraknąć głoszenia Słowa Bożego. Przed wielkimi świątami – jak Wielkanoc i Boże Narodzenie (posiadają swoje oktawy) – zaleca się odprawianie rekolekcji. Inne uroczystości, o których mówi prawo kościelne, można poprzedzać nowennami lub

triduami. W parafiach co dziesięć lat należy przeprowadzić misje parafialne. Każda parafia Archidiecezji Białostockiej ma swój ustalony termin czterdziestogodzinnego nabożeństwa i wieczystej adoracji, podczas których również powinno być głoszone Słowo Boże.

163. Tradycyjnym i sprawdzonym miejscem głoszenia Słowa Bożego jest świątynia. W związku z tym należy zadbać o właściwe usytuowanie w niej ambony lub pulpitu, tak, żeby głoszący Słowo Boże był widziany przez słuchaczy. Nie należy burzyć ambon w kościołach zabytkowych i nie rezygnować z nich przy liturgii Słowa. Zatroszczyć się trzeba o właściwe nagłośnienie i oświetlenie świątyni, aby zebrani wyraźnie słyszeli to, co im się mówi. Mikrofony winny być właściwie usytuowane i łatwe do obsługi.

164. Wiele uroczystości, ze względu na dużą ilość uczestników, odbywa się na placach publicznych poza świątynią. W takich wypadkach należy zawsze wybierać do tego celu miejsca odpowiednie i starannie przygotowane. Słowo Boże ma wtedy możliwość dotarcia do szerszego grona słuchaczy. Przy pielgrzymkach, marszach ewangelizacyjnych miejscem głoszenia Słowa Bożego staje się droga, stadion lub inny plac publiczny. Są to miejsca świeckie i dlatego należy dołożyć starań, aby głoszenie Słowa Bożego na nich odbywało się z powagą.

165. Dzięki środkom masowego przekazu Słowo Boże dociera dziś do szpitali, sierocinców, więzień, domów starców itp. Należy jak najbardziej wykorzystywać te możliwości. Głoszący zaś Słowo Boże winni mieć świadomość tego, do kogo mówią, i odpowiednie przygotowanie do podjęcia temu obowiązku.

166. Głoszenie Słowa Bożego przez osobę do osoby może się odbywać w każdym miejscu i czasie. One same o tym decydują. Uprzywilejowanym wszakże miejscem w tym względzie jest konfesjonał i poradnia duszpasterska, której nie powinno zabraknąć w żadnej parafii.

KSIĘGA III

KATECHIZACJA

167. Przez katechizację rozumiemy głoszenie Słowa Bożego, różne od przepowiadania z amfony i nauczania teologii, zmierzające do kształtowania w ludziach życia wiary jako upodobniania się do Jezusa Chrystusa (CT, 1). Katechizacja odbywa się zwykle przez katechezę systematyczną.

168. Archidiecezja Białostocka, utworzona z dawnej Archidiecezji Wileńskiej, posiada swoje wielowiekowe tradycje katechetyczne, sięgające szkół: katedralnej, klasztornych i parafialnych; Akademii Batoriańskiej, działającej w Wilnie od 1579 r.; synodów diecezjalnych, zwłaszcza z 1744 i 1931 r. Tradycje te kształtowali biskupi, księża i także w dużym stopniu wierni świeccy.

169. W okresie po II wojnie światowej szczególne zasługi dla katechizacji na terenach obecnej Archidiecezji położyli jej ordynariusze: arcybiskup Romuald Jałbrzykowski oraz biskupi Adam Sawicki, Władysław Suszyński, Henryk Gulbinowicz i Edward Kisiel. Ten ostatni przez wiele lat sam był katechetą, a potem prowadził Referat Katechetyczny Kurii Arcybiskupiej w Białymstoku i organizował kształcenie katechetów świeckich. Z księży katechetów, którzy już odeszli do Pana, a wyróżnili się szczególną gorliwością, należy wymienić: ks. Michała Sopoćkę, ks. Jana Zabańskiego, ks. Stefana Stajka i ks. Stanisława Hreczanika. Trzeba też złożyć hołd tym wszystkim katechetom duchownym i świeckim, którzy w czasie

reżimu komunistycznego nieraz narażali swoje życie, aby tylko prowadzić dzieło katechizacji.

I. Odpowiedzialność Kościoła za katechizację

170. Cały Kościół jest odpowiedzialny za głoszenie Słowa Bożego (Mt 28,19). Katechizacja jest świętym obowiązkiem oraz trwałym i niezbywalnym prawem Kościoła (CT 14; DOK 78).

171. W diecezji odpowiedzialność za katechizację spoczywa przede wszystkim na biskupie diecezjalnym. On jest „pierwszym katechetą” i stróżem katechezy. W Archidiecezji Białostockiej, dzięki gorliwości jej ordynariuszy, katechezą objęta jest cała młodzież, istnieje również Wydział Katechetyczny Kurii oraz działają, instytucje do kształcenia katechetów.

172. W parafiach odpowiedzialnymi za katechizację są głównie proboszczowie, a w łączności z nimi wszyscy inni pracujący tam księża. Czuwają oni nad tym, aby katechizacją była objęta diatwa, młodzież i dorośli; dobierają sobie, za pośrednictwem Wydziału Katechetycznego Kurii, odpowiednich katechetów wśród świeckich i sióstr zakonnych. Proboszcz współpracuje ze wszystkimi katechetami: duchownymi, zakonnymi i świeckimi, programuje plan zajęć, odbywa comiesięczne narady i troszczy się o stan duchowy katechetów. Wszyscy katecheci odpowiadają przed proboszczem za sumienne wypełnienie swoich obowiązków.

173. Wszyscy ochrzczeni i bierzmowani, jako pełnoprawni członkowie Kościoła, są odpowiedzialni za przepowiadanie Ewangelii i mają prawo oraz obowiązek głoszenia Słowa Bożego wszystkim ludziom. W sposób szczególny odpowiedzialność ta spoczywa na rodzicach chrześcijańskich. Mają, oni nauczyć swoje dzieci modlitwy, posyłać je na katechizację i czuwać nad właściwym z niej korzystaniem. Katechizacja jest częścią wychowania chrześcijańskiego. Od niej w dużym stopniu zależy wzrost i dojrzałość wiary u ludzi.

174. Dużą pomoc w katechizowaniu mogą przynieść grupy nieformalne i ruchy istniejące prawnie w Kościele. Na nich także spoczywa odpowiedzialność za katechizację z wykorzystaniem właściwych im charyzmatów. Katechizacja ta powinna pozostawać w zgodzie, zwłaszcza co do treści, z urzędowymi formami katechizowania.

175. Poza odpowiedzialnością za katechizację, wynikającą z członkostwa w Kościele, jest jeszcze odpowiedzialność płynąca z umowy o pracę. Każdy katecheta (ksiądz, siostra zakonna, świecki), który podjął się nauczania religii w szkole czy katechizowania w parafii, powinien swoje obowiązki spełniać sumiennie, mając na uwadze przede wszystkim chwałę Boga i pożytek ludzi.

II. Uwarunkowania i zagrożenia katechezy w dobie obecnej

176. Katechizacja chrześcijańska zawsze odbywała się w określonych warunkach. Zwracano na nie uwagę już w szkołach: aleksandryjskiej, antiocheńskiej, uwzględniał je w swoim dziele „O katechizowaniu prostaczków” św. Augustyn i miał je przed oczyma, pisząc „Katechizmy” św. Piotr Kanizjusz. Także dzisiaj Kościół dostosowuje katechizację do aktualnych warunków.

177. W Polsce w ostatnim czasie zaszły zmiany polityczne, ekonomiczne i społeczne. Zmienił się system rządów, wchodzi w życie gospodarka rynkowa, reformuje się polska szkoła, poszerzyły się obszary wolności. Kościół, dzięki tym zmianom, uzyskał większą niż przedtem swobodę działania. Może nauczać już nie tylko w świątyniach i budynkach kościelnych, lecz również w szkołach i w innych miejscach publicznych.

178. Powrót katechizacji do szkół otwiera przed Kościołem nowe możliwości oddziaływania na środowisko. Katecheta w szkole oddziałuje na dzieci i młodzież, ich rodziców i na nauczycieli. Sprzyja to osiągnięciu w szkole atmosfery zaufania, tolerancji i rzetelnej pracy. Do tworzenia tej atmosfery przyczynia się modlitwa oraz uczestnictwo dzieci w liturgii Kościoła.

179. Zmiany te, obok strony pozytywnej, mają też swoje strony negatywne. Należą do nich zwłaszcza: pauperyzacja społeczeństwa i bezrobocie, zaprogramowana ateizacja, narzucany indyferentyzm i liberalizm. Jako model życia proponuje się często wygodnictwo, użycie i wolność bez ograniczeń. Lekceważy się przy tym sprawdzone przez pokolenia wartości chrześcijańskie. Zagrożenia te stawiają przed katechizacją ogromne zadania. Chodzi o ratowanie godności człowieka i w ostatecznej konsekwencji – przed śmiercią wieczną.

180. Obrona przed wymienionymi zagrożeniami winna polegać przede wszystkim na dbaniu o czystość wiary, poprawności znaków sakramentalnych i nienaruszalności zasad etycznych. Nie wolno zgadzać się na jakikolwiek synkretyzm religijny, dowolne traktowanie liturgii i indywidualne podporządkowanie sobie zasad moralnych. Są to bowiem normy obiektywne, obowiązujące ludzi niezależnie od ich subiektywnego rozpoznania.

181. Cechą charakterystyczną Archidiecezji Białostockiej jest to, że na jej terenie pośród katolików żyją przedstawiciele innych religii (muzułmanie, Żydzi), wyznań i denominacji (prawosławni, baptyści, adwentyści). Najwięcej problemów stwarzają świadkowie Jehowy. Są bowiem poza działaniami ekumenicznymi i uprawiają prozelityzm. Liczbowo wśród niekatolików pierwsze miejsce zajmują prawosławni. Wszystko to razem określa środowisko nauczania religii w szkole. W tej sytuacji katecheci katoliccy winni być świadomi posiadania i nauczania prawdy, a jednocześnie winni kierować się miłością i duchem ekumenizmu wobec inaczej wierzących.

III. Podmiot katechizacji

182. Podmiotem katechizacji jest Kościół. Ci, którzy nauczają, sami potrzebują stałego odnawiania swoich związków z Chrystusem (DOK, 235). A wszyscy ochrzczeni, „na zasadzie samego chrztu, mają niezaprzeczalne prawo otrzymywać od Kościoła naukę i wychowanie, które umożliwią im dojście do życia prawdziwie chrześcijańskiego” (CT, 14). „Im bardziej Kościół czy to lokalny czy powszechny okazuje, że daje pierwszeństwo katechezie – w stosunku do innych dzieł i inicjatyw, nawet tych, których owoce byłyby bardziej widoczne – tym więcej odkrywa w katechezie umocnienie swojego życia wewnętrznego jako wspólnoty wierzących oraz swego działania na zewnątrz jako wspólnoty misyjnej” (CT, 15).

183. Każdy człowiek wierzący, ochrzczony i praktykujący ma prawo dzielenia się swoją wiarą z innymi. Katechizować natomiast w imieniu Kościoła mogą tylko ci, którzy otrzymali misję kanoniczną. W Archidiecezji Białostockiej wystawia ją biskup diecezjalny za pośrednictwem Wydziału Katechetycznego Kurii.

184. Do otrzymania misji kanonicznej potrzebna jest odpowiednia wiedza teologiczna i pedagogiczna, urobienie wewnętrzne oraz

wola nauczania tego, co uczy Kościół. Księża przygotowują się do pracy katechetycznej w Seminarium i na studiach specjalistycznych, zakonnicy i świeccy w kolegiach i fakultetach teologicznych.

185. Wszyscy zatrudnieni w katechezie mają obowiązek prowadzenia permanentnej formacji osobistej (DOK, 233-234). Temu celowi służą: Instytut Teologiczno-Pastoralny dla księży, różnego rodzaju zjazdy, kursy katechetyczne oraz rekolekcje i dni skupienia organizowane przez Wydział Katechetyczny oraz regularne spotkania w obrębie parafii i dekanatu.

186. Wzorem lat międzywojennych istnieje w Archidiecezji możliwość powołania do życia instytucji Księży Katechetów, zwłaszcza pracujących w szkołach średnich. Księża ci, mający odpowiednie kwalifikacje i cechy charakteru, spełnialiby pożyteczną rolę w środowisku szkolnym.

187. Katechizacji potrzebują wszyscy: dzieci najmłodsze, starsze, dorastający, młodzi, młodzi żyjący w środowisku niereligijnym, upośledzeni, dorośli, ci, którzy odeszli od wiary i obojętni religijnie (CT, 35-44).

188. Szczególne miejsce w życiu Kościoła zajmuje katecheza rodzinna, w której cała rodzina jest podmiotem katechizacji, oraz katecheza przedsakramentalna. Każdy właściwie sakrament winien być poprzedzony stosownym pouczeniem. W przypadku chrztu niemowląt, katecheza chrzcielna winna się odbywać w wieku późniejszym (zaleca się także prowadzenie katechumenatu dorosłych), zaś zawarcie sakramentu małżeństwa powinno poprzedzić dłuższe do niego przygotowanie religijne. Przygotowanie do sakramentu pojednania, Eucharystii i bierzmowania winno odbywać się równoległe w szkole i w parafii.

IV. •ródła, treść i cel katechezy

189. Pierwszorzędne źródła katechezy są te same, co i przepowiadania z ambony. Są nimi Biblia i Tradycja. Depozytariuszem, stróżem, przekazicielem i autorytatywnym komentatorem zawartego w nich Objawienia Bożego jest Kościół. Katecheza przekazuje to, co Kościół poprzez swój Urząd Nauczycielski (KO, 10) podaje do wierzenia.

190. Katecheza posiada swoje własne źródła drugorzędne: starożytne katechezy katechumenalne i mistagogiczne, wyznania wiary (konfesje), katechizmy, kazania katechetyczne, itp.

191. W ostatnich latach źródła katechetyczne wzbogaciły dwa oficjalne dokumenty Kościoła, a mianowicie Katechizm Kościoła Katolickiego (1992) i Dyrektorium Ogólne o Katechizacji (1997).

192. Katechizacja w Archidiecezji Białostockiej czerpie z tych samych źródeł, co i Kościół w Polsce. Posiada nadto swój własny dorobek źródłowy. Z okresu powojennego zaliczyć do niego należy zwłaszcza skrypty katechetyki ks. Michała Sopoćki, mały katechizm ks. bpa Edwarda Kisiela, modlitewnik ks. Józefa Bujonka, prace publikowane w „Wiadomościach Kościelnych” naszej Archidiecezji i „Studiach Teologicznych” oraz dysertacje magisterskie z katechetyki miejscowych absolwentów.

193. Treść katechezy również pokrywa się z treściami przepowiadania z ambony. Najogólniej można ją określić jako depozyt wiary, tzn. to wszystko, co Bóg objawił i co Kościół podaje do wierzenia. Objawienie to odnosi się do zbawienia człowieka.

194. Każdy katecheta, zanim podejmie pracę, zobowiązuje się do przekazywania nauki Kościoła. Czyni to przez złożenie wyznania wiary: księża przy przyjmowaniu święceń kapłańskich, inni przed otrzymaniem misji kanonicznej. Do przestrzegania nauki Kościoła katecheci są zobowiązani w sumieniu.

195. W związku z tym, że nauka Kościoła bywa kwestionowana, a życie stawia coraz to nowe pytania wierze i moralności, katecheci mają obowiązek uczenia się, pogłębiania tej nauki i udzielania poprawnych odpowiedzi na stawiane pytania. Pomocą do tego jest lektura, dyskusja, udział w rekolekcjach, dniach skupienia, zjazdach naukowych itp.

196. Wizytatorzy kościelni przy wykonywaniu swoich obowiązków winni sprawdzać nie tylko poprawność metodyczną prowadzonych katechez, lecz również ich zawartość treściową. Sprawdzianem tego jest dziennik lekcyjny i sami katechizowani. Przy wizytacji nie może zabraknąć rozmowy z nimi.

197. Celem katechizacji jest prowadzenie ludzi do dojrzałości chrześcijańskiej. Postępuje ona w ślad za ewangelizacją i łączy się z przepowiadaniem z ambony. O ile ewangelizacja zmierza do

nawrócenia człowieka, o tyle katechizacja dąży do rozwinięcia i pogłębienia wiary (CT, 20), do wprowadzenia go w misterium chrześcijańskiego kultu i do postępowania zgodnie z nauką Ewangelii. Katecheza jest etapem „wprowadzania i dojrzewiania, to znaczy czasem, w którym chrześcijanin, przyjąwszy przez wiarę Jezusa Chrystusa jako jedyne Pana i przyłgnąwszy do Niego całkowicie przez szczere nawrócenie serca, stara się lepiej poznać tego Jezusa, któremu, się powierzył (...). Jego wymagania i obietnice, zawarte w Jego ewangelicznym Orędziu, drogi, które wyznaczył dla wszystkich tych, którzy zechcą pójść za Nim” (CT, 20).

198. Katecheza nie może ograniczyć się do suchego przekazu wiedzy. Jej celem bowiem jest nauczanie katechizowanych modlitwy i uczestniczenia w życiu Kościoła i świata. Dojrzałym chrześcijaninem jest taki człowiek, który we wszystkich sytuacjach stara się naśladować Chrystusa.

V. Zasady i metody katechetyczne

199. Katecheza jest środkiem pogłębiania relacji między Bogiem i człowiekiem. Nie jest ona samym tylko wysiłkiem ludzkim. Jej powodzenie zależy bardziej od łaski Bożej niż od umiejętności ludzkich. Nie można wszakże lekceważyć w katechezie uwarunkowań naturalnych człowieka, gdyż łaska buduje na naturze.

200. Z powyższych stwierdzeń wynikają zasady teologiczne i pedagogiczne katechezy. Pierwsze można wyrazić w zdaniu, że ekonomia zbawcza ma charakter trynitarny, chrystologiczny i eklezjologiczny. Zbawienie wychodzi od Ojca, przez Syna, w Duchu Świętym, a realizując się tworzy Kościół, i zmierza do pełni Królestwa Bożego w świecie. Katecheta, zanim przystąpi do katechizowania, winien znać tę zasadę i kierować się nią w swej pracy. Bez tego narazi się na niepowodzenie i przeżyje rozczarowanie. Ma też obowiązek nauczania tej zasady katechizowanych. Katecheta i katechizowani zebrani razem na katechezie mają uświadamiać sobie, że jako ochrzczeni i wierzący są dziećmi jednego Ojca, Ciałem Chrystusa i członkami Kościoła, w którym to Kościele zmierzają do osiągnięcia zbawienia wiecznego.

201. Zasady dydaktyczne dotyczą głównie doboru celów i treści w katechezie oraz sposobu jej prowadzenia. W obu wypadkach

chodzi o podmiotowe traktowanie katechizowanych, o łączenie przekazywania wiedzy z wychowaniem i teorii z praktyką. Realizacji tych zasad służą metody katechetyczne.

202. Kościół na przestrzeni wieków wypracował swoje własne metody katechizowania. Jedne z nich się zdezaktualizowały, inne pozostają ciągle żywe. Mówi o nich katechetyka. Wszyscy katecheci powinni znać metody proponowane przez katechetykę. Znajomość ta należy do całości ich zawodowego wykształcenia.

203. Wśród katechetów zakonnych i świeckich, pracujących w Archidiecezji Białostockiej, jedni posiadają pełne wykształcenie teologiczne (magister), inni tylko zawodowe (dyplom kolegium), co w administracji szkolnej daje im prawo do etatu kwalifikowanych nauczycieli.

204. Znajomość metod i właściwe ich stosowanie pomoże katechecie osiągnąć dobre wyniki. Prosty, obrazowy i precyzyjny język katechety, jasny, przejrzysty i usystematyzowany przekaz treści wiary, dialog, wymiana doświadczeń między katechetą i katechizowanymi oraz wspólne poszukiwanie rozwiązań są drogą do takich efektów.

VI. Katecheza systematyczna i okazjonalna

205. Katecheza systematyczna z dniem 1 IX 1990 r. odbywa się w szkołach, przedszkolach, sierocińcach, domach poprawczych i innych miejscach. Sposób jej prowadzenia określają instrukcje kościelne, uzgodnione z zarządami poszczególnych placówek dydaktyczno-wychowawczych. Katechizację w szkołach normuje „Ustawa o stosunku Kościoła do państwa” (Dz U nr 29, poz. 254, 255 z dn. 17 V 1989 i odpowiednie zarządzenie Ministra).

206. Dotychczasowa katechizacja parafialna po przeniesieniu do szkoły, nabiera cech szkolnego nauczania religii, co wynika z uwarunkowań i zadań instytucji oświatowej. Praktyka pokazuje, że pomiędzy nauczaniem religii w szkole, a katechezą parafialną, sakramentalną bądź okazjonalną, zachodzi relacja zróżnicowania i komplementarności (por. DOK, 73). Należy więc zadbać o to, by szkolne nauczanie religii nie zatraciło charakteru katechetycznego, a jednocześnie by parafie, organizując katechezę w różnej formie, uzupełniły nauczanie religii w szkole o element wtajemniczenia

w życie wiary i tym samym stworzyły poczucie przynależności do wspólnoty kościelnej.

207. Katechizację okazjonalną wyznaczają głównie dwa cykle: roku liturgicznego i sakramentów świętych. Są one tak szerokie, że katechizacja ta można objąć wszystkich ludzi. Może się ona odbywać w świątyniach i w budynkach kościelnych, a nawet w pomieszczeniach świeckich.

208. Szczególnego znaczenia winna nabrać katecheza sakramentalna, przede wszystkim związana z sakramentami inicjacji chrześcijańskiej, której właściwym miejscem jest parafia.

209. Ważnym przejawem katechizacji okazjonalnej jest katecheza rodzinna. „Wyprzedza ona każdą inną formę katechezy, towarzyszy jej i poszerza ją” (CT, 68). Szczególną okazją do niej są różne uroczystości rodzinne.

210. Zwyczajnym terenem katechizacji okazjonalnej są parafie, zwłaszcza działające w niej stowarzyszenia, ruchy, grupy nieformalne: kółka żywego różańca, tercjarze, ministranci, biel, oazy, Rodziny Nazaretańskie i Rodziny Rodzin, wspólnoty apostołstwa modlitwy, wieczerniki, chóry, schole, zespoły charytatywne, rady ekonomiczne i duszpasterskie, ruchy Odnowy w Duchu Świętym, Komunia i Wyzwolenie itp. Ważne jest, by grupy te, bez względu na swój szczególny charyzmat, nie zaniedbywały formacji katechetycznej i zacieśniały swą więź ze wspólnotą Kościoła.

211. Katecheza okazjonalna może się odbywać również w świeckich miejscach publicznych, np. podczas różnego rodzaju zgrupowań młodzieżowych, obozów, biwaków, zjazdów, konferencji i kongresów, przez katechizację uliczną i na placach miejskich, a także przez wędrowne nauczanie. We wszystkich tych przypadkach trzeba mieć pozwolenie biskupa diecezjalnego, aby ustrzec się przed nadużyciami.

212. Wszystkie drogi katechizacji mają zmierzać „ku jednemu i temu samemu wyznaniu wiary, ku takiemu samemu oddaniu się Kościołowi, ku służeniu społeczności w tym samym ewangelicznym duchu” (CT, 67).

KSIĘGA IV

NAUCZANIE TEOLOGII

213. Teologia jest nauką, „którą znamionuje przeniknięte wiarą dążenie do zrozumienia wiary” (Instrukcja o powołaniu teologa w Kościele, 1). Należy ona do życiowych funkcji Kościoła (tamże, 40).

214. Nauczanie teologii wiąże się w różnoraki sposób z przepowiadaniem z ambony i katechizacją. Przede wszystkim ci, którzy w imieniu Kościoła głoszą słowo Boże, winni posiadać odpowiednie przygotowanie teologiczne. Ci natomiast, którzy przyjmują słowo Boże, głoszone im z ambony lub podczas katechezy, powinni dążyć do pogłębienia jego rozumienia na drodze studium, medytacji i modlitwy. Teologia będzie im przychodzić z pomocą. Duchownym znajomość teologii potrzebna jest do owocnego pełnienia posługi pasterskiej.

215. Wielorakość funkcji, jakie teologia posiada w Kościele, wymaga właściwego pojmowania jej natury oraz miejsca w życiu pielgrzymującego Ludu Bożego.

I. Natura teologii i jej miejsce w Kościele

216. Teologia rodzi się z samej natury prawdy objawionej oraz z miłości i jej wewnętrznego dynamizmu. „To podwójne źródło teologii, wpisane w wewnętrzne życie Ludu Bożego i jego misyjne powołanie określa także sposób w jaki powinna być ona uprawiana, by mogła zadośćuczynić wymogom swej natury” (tamże, 7).

217. Teologia jest nauką, która wychodzi z wiary i do wiary prowadzi (*Pastores dabo vobis*, 53). Jest to wiara szukająca rozumienia. Gdy je znajdzie, staje się wiedzą, posiadającą swoją oczywistość. Teologia jest *scientia fidei* i *fides in statu scientiae*, a także mądrością – wtedy, gdy pomaga człowiekowi dążyć do celu ostatecznego.

218. Uprawianie teologii jest realizowaniem nakazu Chrystusa nauczania wszystkich narodów i czynienia z nich Jego uczniów (Mt 28,19), bowiem ludzie nie mogliby stać się uczniami, jeśliby prawda, zawierająca się w słowie wiary, nie została im ukazana (Instrukcja, 7). Wymaga ono „duchowego wysiłku ze zdobywaniem ścisłości i uświęceniem” (tamże, 9).

219. Teologia jako nauka nie zatrzymuje się na samym tylko zdobywaniu wiedzy. Prowadzi do przyłgnięcia do Jezusa Chrystusa – Mądrości Bożej i do wzrostu Jego Ciała – Kościoła (*Pastores dabo vobis*, 53). Praca teologów jest posługą wiary w Kościele Chrystusowym.

220. „Wypowiedzi dotyczące wiary nie są jedynie rezultatem indywidualnych poszukiwań i swobodnie prowadzonych studiów krytycznych nad Słowem Bożym, ale stanowią dziedzictwo Kościoła” (Instrukcja, 38) i dlatego winny się zgadzać z nieomylnym nauczaniem Kościoła, zwłaszcza jego Nauczycielskiego Urzędu. „Chociaż natura teologii i natura Urzędu Nauczycielskiego różnią się między sobą, tak jak różnią się od siebie ich misje, których nie należy ze sobą mylić, to jednak są to dwie witalne funkcje Kościoła, które dla dobra Ludu Bożego powinny się wzajemnie przenikać i wzbogacać” (tamże, 40).

221. W dialogu między teologami a Urzędem Nauczycielskim obowiązują dwie zasady: „tam, gdzie chodzi o wspólnotę wiary, obowiązuje zasada *unitas veritatis* („jedności prawdy”); tam zaś, gdzie istnieją różnice, które tej wspólnoty nie naruszają, należy trzymać się zasady *unitas caritatis* (Instrukcja, 26).

222. Teologii obcy jest: filozoficzny liberalizm, konformizm oraz relatywizm prawdy, źle pojęty pluralizm treści oraz traktowanie wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego Kościoła jako tylko odbicia pewnej teologii (Instrukcja, 32-34). „W ciągu wieków teologia stworzyła własny i prawdziwy system wiedzy naukowej” (tamże, 9).

223. Teologia jest nauką autonomiczną. W swoich badaniach korzysta jednak z pomocy innych nauk, zwłaszcza: filozoficznych, historycznych i humanistycznych (Instrukcja, nr 10). Sięganie przez teologa do dorobku filozofii lub nauk humanistycznych posiada charakter usługowy i winno być przedmiotem krytycznego spojrzenia teologicznego” (Instrukcja o niektórych aspektach „teologii wyzwolenia”, 10).

224. W Kościołach partykularnych do biskupa należy strzec i wyjaśniać Słowo Boże oraz autorytatywnie oceniać to, co jest z nim zgodne lub nie (Instrukcja, 19). Do jego obowiązków w tym względzie należy zwłaszcza:

- a) tworzenie właściwej atmosfery do uprawiania teologii;
- b) zapewnienie odpowiedniej liczby kwalifikowanych teologów i stworzenia im warunków do pełnienia ich obowiązków;
- c) zakładanie i utrzymywanie teologicznych instytucji naukowych w Archidiecezji;
- d) stymulowanie badań teologicznych;
- e) czuwanie nad poprawnością nauczania teologicznego;
- f) wspieranie inicjatyw teologicznych.

II. Studia Wydziałowe

225. W 1945 r., w wyniku zmiany granic politycznych, został przeniesiony do Białegostoku Wydział Teologiczny Uniwersytetu Stefana Batorego i tu prowadził swoją działalność do 1951 r. Opierał ją głównie na studentach i pracownikach naukowych Wyższego Seminarium Duchownego. Jego działalność ustała na skutek represji władz państwowych.

226. Formalne zawieszenie działalności Wydziału Teologicznego USB w Białymstoku nie oznaczało jego uśmiercenia. Istniał on nadal w różnorodnych inicjatywach teologicznych: zjazdach naukowych na terenie Archidiecezji, w wydawanych z przerwami od 1947 r. „Wiadomościach”, a zwłaszcza w pracy Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego. Ani rządzący Archidiecezją, ani świeccy przedstawiciele inteligencji katolickiej nie pogodzili się z zamknięciem Wydziału.

227. W latach 1990-1991 prowadzono starania o utworzenie przy Wydziale Humanistycznym Filii Uniwersytetu Warszawskiego

w Białymstoku Katedry Teologii i związanego z nią Studium Teologii dla katechetów. Ułożono projekt statutu i rozkładu zajęć oraz obsady personalnej. Wysiłki te nie przyniosły rezultatu na skutek negatywnej decyzji Senatu UW.

228. Dnia 25 III 1994 r. abp Stanisław Szymecki, Metropolita Białostocki, powołał do życia Studium Teologii w Białymstoku związane z Papieskim Wydziałem Teologicznym Sekcji św. Jana Chrzciciela w Warszawie i nadał mu statut. Zostało ono dnia 26 XI 1994 r. afiliowane dekretem Kongregacji do Spraw Wycho-
wania Katolickiego do tegoż Wydziału. Kształci ono siostry zakonne i osoby świeckie z możliwością zdobycia dyplomu magistra teologii. Studium Teologii podejmuje tradycje Wydziału Teologicznego USB.

229. Teologia na poziomie akademickim jest niezmiernie ważna w życiu Kościoła partykularnego, jakim jest Archidiecezja Białostoc-
ka. Pełni ona funkcję scalającą w środowisku naukowym miasta, daje możliwość rozwoju ludzi posiadającym powołanie teologiczne i wychodzi na przeciw potrzebom ludzi wierzących, pragnących pogłębiać swoje rozumienie wiary.

230. Do biskupa diecezjalnego należy weryfikacja powołania i charyzmatu teologa oraz odpowiednie promowanie badań teologicznych, tak żeby przez nie wzrastał poziom intelektualny ludzi wierzących. Badania zaś mają wpływ na nauczanie teologii i formację adeptów tej dziedziny wiedzy. Studia teologiczne trwają określo-
ną ilość czasu, formacja teologiczna natomiast winna się rozciągać na całe życie, zarówno duchownych, jak i wierzących świeckich.

III. Nauczanie w Archidiecezjalnym Wyższym Seminarium Duchownym i w Instytucie Teologiczno-Pastoralnym

231. Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne, założone w Wilnie w 1588 r. znalazło się w Białymstoku w 1945 r. Do 1951 r. działało ono przy Wydziale Teologicznym USB, a następnie jako samodzielna jednostka naukowo-wychowawcza. Posiada ono swój statut, regulamin, program wykładów i ćwiczeń i przygotowuje głównie kandydatów do kapłaństwa. Nie wszyscy wszakże, którzy rozpoczynają naukę w Seminarium, kończą je przyjęciem sakramentu święceń.

232. Nauczanie teologii w AWSD w Białymstoku odbywa się przez wykłady, ćwiczenia, seminaria naukowe. Pomocą są również rozmyślania, dni skupienia, rekolekcje i wspólna modlitwa. Program nauczania teologii uwzględnia także inne nauki: bądź te, z których pomocy korzysta teologia, bądź te, które są potrzebne księżom w pracy duszpasterskiej.

233. Nauczanie teologii w AWSD w Białymstoku określa *ratio studiorum* zatwierdzone przez Konferencję Episkopatu Polski. Na rektorze Seminarium spoczywa obowiązek dopilnowania przestrzegania go przez wszystkich wykładowców tejże instytucji. Oni sami na mocy złożonego wyznania wiary i przysięgi wierności, zobowiązani są w sumieniu „do przedstawiania i objaśniania z całą dokładnością integralnej nauki wiary” (Instrukcja o powołaniu teologa, 22), „pod kierownictwem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła tak, aby alumni naukę katolicką czerpali dokładnie z Boskiego Objawienia, głęboko w nią wnikali i czynili pokarmem własnego życia duchowego, a w posłudze kapłańskiej byli zdolni głosić ją, wyjaśniać i bronić” (DFK, 16).

234. Nauczanie teologii w Seminarium, jako część formacji intelektualnej alumnów, wiąże się z ich formacją ludzką, duchową i pastoralną. „Formacja stała zmierza do tego, by kapłan był człowiekiem wiary i by stawał się nim coraz bardziej i by widział siebie zawsze w prawdzie, oczyma Chrystusa” (*Pastores dabo vobis*, 37). Nie tylko moderatorzy, lecz wszyscy wykładowcy winni pamiętać o tym, że formując innych, winni formować samych siebie, a samą formację mają ukazywać jako zadanie całego życia człowieka.

235. Stan wiedzy i wychowania w Seminarium najbardziej zależy od biskupa diecezjalnego. On bowiem wybiera i mianuje moderatorów oraz wykładowców, uczestniczy w sesjach profesorskich, sprawuje Eucharystię, głosi Słowo Boże, udziela święceń i ma władzę przeprowadzania reform.

236. Instytut Teologiczno-Pastoralny w Białymstoku powstał w 1979 r. wraz z Archidiecezjalnym Ośrodkiem Formacji Duchowieństwa. AOFD ma za zadanie troskę „o permanentną formację duchowieństwa diecezjalnego w zakresie życia wewnętrznego, wiedzy teologicznej i posługi pasterskiej oraz koordynację wszystkich poczynań diecezjalnych w tej dziedzinie” (dekret AOFD, 1). ITP

natomiast ma na celu kształcenie intelektualne duchowieństwa. AOFD i ITP powstały z przekształcenia założonego przez bp. Henryka Gulbinowicza Diecezjalnego Ośrodka Kształcenia Soborowego (DOKS).

237. Na początku słuchaczami wykładów w DOKS-ie byli księża z piętnastu ostatnich lat po święceniach. Po ukończeniu pięcioletniego cyklu wykładów liczbę księży ograniczono do 5 najmłodszych roczników. System ten przejął ITP. Wykłady w nim odbywają się przez 5 lat raz w miesiącu po 4 godziny. W trakcie pięcioletniego kursu księża zdają egzaminy wikariuszowskie i proboszczowskie.

238. Ważną rzeczą w działalności ITP jest konsekwentne egzekwowanie wymogów, unikanie powtórzeń materiału seminaryjnego, aktualność wykładanych treści oraz zharmonizowanie wykładów z pracą parafialną i życiem Archidiecezji. Czuwa nad tym biskup diecezjalny za pośrednictwem mianowanego przez siebie rektora Instytutu.

IV. Księża studenci

239. Biskup diecezjalny, po zasięgnięciu opinii księży profesorów i wychowawców AWSO, kieruje kapłanów na studia specjalistyczne w kraju lub zagranicą, zapewniając im odpowiednie środki finansowe (stypendia).

240. Kapłan kierowany na studia jest zobowiązany do uzyskania w wyznaczonym terminie stopni naukowych oraz składania ordynariuszowi corocznego sprawozdania z postępów w nauce.

241. W razie zawinionego niewywiązania się z przyjętych zobowiązań, studiujący kapłan ma obowiązek powrócić do pracy duszpasterskiej w Diecezji i zwrotu stypendium (np. na rzecz innego studiującego kapłana).

242. Kapłani pragnący pracować na misjach winni zgłosić swój zamiar Biskupowi diecezjalnemu, który wyznaczy im kraj i czas misyjnej posługi.

V. Kolegium Teologiczne i Instytut Wyższej Wiedzy Religijnej

243. W 1993 r. powstało w Białymstoku Archidiecezjalne Kolegium Teologiczne, nad którym patronat naukowy objął Papieski

Wydział Teologiczny Sekcja św. Jana Chrzciciela w Warszawie. Studia w nim trwają 4 lata. Absolwenci otrzymują dyplom kwalifikowanego nauczyciela religii w przedszkolach i szkołach podstawowych.

244. Zaletą Kolegium jest to, że obok przekazu wiedzy teologicznej i katechetycznej, dużą uwagę zwraca się na przygotowanie pedagogiczno-dydaktyczne swoich studentów. Odbywa się ono przez przekaz odpowiedniej wiedzy teoretycznej i ćwiczenia praktyczne w szkołach.

245. Studentami Kolegium są osoby świeckie i zakonne. Wiele z nich podejmuje, po ukończeniu studiów, pracę w szkołach jako katecheci.

246. Obok już wymienionych form kształcenia istnieje w Archidiecezji IWWR, posiadający swoją historię i swoje osiągnięcia. Początki IWWR sięgają 1978 r., kiedy to bp Edward Kisiel powołał do życia trzyletnie Studium Teologiczno-Katechetyczne z jednorazowym naborem kandydatów. W 1980 r. Studium to zostało przekształcone w Studium Wyższej Wiedzy Religijnej, obok którego utworzono Studium Katechetyczne. To ostatnie nazywało się od 1991 r. Diecezjalnym Studium Katechetycznym, a od 1992 r. Archidiecezjalnym Studium Katechetycznym. Oba studia zawiesiły swoją działalność z chwilą ustanowienia Kolegium Teologicznego.

247. Reaktywowanie wymienionych instytucji pod nazwą Instytutu Wyższej Wiedzy Religijnej było konieczne ze względu na potrzeby podnoszenia wiedzy religijnej u ludzi świeckich. IWWR prowadzi cykliczne, regularne wykłady w Białymstoku oraz w parafiach Archidiecezji, pobudzając je do własnego kształcenia teologicznego miejscowej inteligencji.

VI. Inne formy przekazu teologii

248. W latach 1985-1988 istniało w Archidiecezji Studium Życia Rodzinnego i zostało reaktywowane w 1995 r. w ramach Duszpasterstwa Rodzin Archidiecezji.

249. Wśród zinstytucjonalizowanych form przekazu teologicznego znajdują się:

- a) comiesięczne dni skupienia neoprezbiterów;
- b) zebrania Unii Kapłańskiej;

- c) prelekcje w Klubie Inteligencji Katolickiej;
- d) konwersatoria duszpasterstwa akademickiego;
- e) prelekcje, konwersatoria i pogadanki w ramach ruchów kościelnych;
- f) wykłady w ramach duszpasterstw stanowych i zawodowych;
- g) sierpniowe dni katechetyczne;
- h) bożonarodzeniowe i wielkanocne wykłady dla duchowieństwa, sióstr zakonnych i katechetów świeckich;
- i) kwartalne, rejonowe spotkania katechetyczne;
- j) konwersatoria w czasie konferencji dekanalnych;

250. Zachodzi pilna potrzeba objęcia nauczaniem teologii pracowników naukowych miasta Białegostoku i ożywienia tegoż nauczania wśród miejscowych studentów.

251. Niezwykle pożyteczną formą przekazu teologii jest „Latający uniwersytet”, prowadzący wykłady według potrzeby w określonym miejscu i określonym czasie oraz tzw. „Instytut trzeciego wieku”, docierający z wiadomościami teologicznymi do ludzi na emeryturze.

KSIĘGA V

ZASADY KULTU CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

252. Bóg „sam Święty i Uświęciciel” (DK, 5) jest źródłem wszelkiej świętości, naszego zbawienia. Świętość człowieka polega na przynależności do Boga, na upodobnieniu się do Niego (por. 1 J 3,2-3). Słowo Boże wzywa człowieka do świętości: „bądźcie świętymi, bo Ja jestem Święty” (Kpł 19,2). Pan Jezus kieruje wezwaniem: „Bądźcie więc wy doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski” (Mt 5,48; por. KK, 40). Sobór Watykański II poucza, że wszyscy w Kościele, niezależnie od stanu, powołani są do wkroczenia na drogę zbawienia, świętości i podążania nią, bo jak pisze św. Paweł „wołą Bożą jest wasze uświęcenie” (1 Tes 4,3; por. KK, 42).

253. Nikt z ludzi własną mocą nie potrafi osiągnąć zbawienia, świętości. Dokonuje się przede wszystkim to przez liturgię mszalną, sakramentów, sakramentaliów, Liturgię Godzin, celebrację roku kościelnego, które są wykonywaniem uświęcającego posłannictwa Jezusa Chrystusa Najwyższego Kapłana. Śpiew i muzyka sakralna są integralną częścią liturgii, która winna być sprawowana w odpowiednio dobranych i przygotowanych świętych miejscach kultu.

I. Liturgia święta i jej znaczenie w życiu Kościoła

254. Liturgia jest wykonywaniem kapłańskiej funkcji (*munus*) Jezusa Chrystusa, jedyne go pośrednika między Bogiem i ludźmi;

jest ona służbą Bogu i człowiekowi w dziele jego uświęcenia. Jezus Chrystus, mocą Ducha Świętego, jest prawdziwie i rzeczywiście obecny w wieloraki sposób w świętej liturgii: w zgromadzonym w Jego imię ludzie, w osobie biskupa lub prezbitera przewodniczącego zgromadzeniu liturgicznemu, w słowach Pisma św. czytanych i wyjaśnianych w Kościele, w sakramentach, szczególnie zaś w trwałym i istotowym sposobie pod postaciami chleba i wina, wreszcie w Kościele czyniącym dzieło miłosierdzia (por. KL, 7; *Mysterium fidei*).

255. Liturgia jest dziełem całego Chrystusa: Głowy i Ciała. Jezus sprawuje liturgię wraz z całym Kościołem tu na ziemi, ale również celebrować ją nieustannie w liturgii niebiańskiej razem z Najświętszą Maryją Panną, Apostołami, wszystkimi Świętymi i „wieloma ludźmi, którzy weszli już do Królestwa” (KKK, 1187). Sprawowanie liturgii dokonuje się poprzez zwykłe znaki i symbole, które zostały wzięte z rzeczy stworzonych (światło, woda, ogień), ze zwyczajów (obmycia, namaszczenia, łamania chleba, spożywania wina) i historii zbawienia (np. obchód Paschy). Znaki te i symbole, włączone do liturgii, przez moc Ducha Świętego stały się wyrazem i urzeczywistnieniem zbawczego działania Jezusa Chrystusa. Śpiew i muzyka instrumentalna, związane z liturgią, dopomagają zgromadzonym wiernym w spotkaniu się z Chrystusem ofiarującym zbawienie. Święte obrazy i figury mają za zadanie budzić i umacniać wiarę w misterium Chrystusa (KKK, 1189, 1192).

256. W liturgii dokonuje się nasze uświęcenie, a cały Kościół: Głowa i członki, sprawują całkowity kult publiczny (por. KL, 7). Kult jest zasadniczym elementem religii chrześcijańskiej, należy do jej istoty. Postawa człowieka wobec Boga wyraża się w aktach wewnętrznych (uwielbienie, dziękczynienie, przebłaganie, prośba) i zewnętrznych (słowa, gesty, postawy, czynności). Akty wewnętrzne są konieczne do czci oddawanej Bogu i warunkują jej prawdziwość. W liturgii ma miejsce kult całkowity i publiczny. Kult jest całkowity, gdy obejmuje całą osobę ludzką, mianowicie rozum i wolę, uczucia, zmysły oraz angażuje wszystkie elementy liturgii, jak skupienie, milczenie, ciszę, gesty i postawy, recytację i śpiew, modlitwę indywidualną i wspólną. Kult nie może być odłączony od wiary, zasad moralnych, zgody na wolę Bożą i ma wpływać pozytywnie na życie codzienne. Kult jest publiczny wtedy, gdy jest sprawo-

wany w imieniu całego Kościoła, przez osoby prawnie do tego przeznaczone, z zastosowaniem obrzędów i ksiąg liturgicznych zatwierdzonych przez władzę kościelną (por. kan. 834 § 2 KPK).

257. Liturgia jest też szkołą wiary, moralności i życia duchowego. Z tego względu domaga się od uczestników dyscypliny wewnętrznej i zewnętrznej, oczyszczenia serca, wyzbycia się przesadnego indywidualizmu, podporządkowania się przepisom Kościoła.

258. Chociaż liturgia nie wyczerpuje całej działalności Kościoła, to jednak jest szczytem, do którego zmierza Jego działalność i zarazem źródłem, z którego wypływa cała Jego moc (por. KL, 9-10). Kościół, poza liturgią w ścisłym znaczeniu, zaleca „nabożeństwa ludu chrześcijańskiego, zgodne z przepisami i zasadami Kościoła, zwłaszcza te, które odbywają się z woli Stolicy Apostolskiej” (KL, 13). Pierwsze miejsce zajmują nabożeństwa odprowadzane z polecenia Stolicy Apostolskiej, szczególnie w świątyni pod przewodnictwem biskupa lub kapłana (Droga Krzyżowa, Różaniec, litanie, nowenny, nabożeństwa pokutne). Na drugim miejscu znajdują się nabożeństwa celebrowane w poszczególnych diecezjach za aprobatą biskupa, zgodnie z miejscowymi zwyczajami i według ksiąg diecezjalnych prawnie zatwierdzonych (Gorzkie Żale, nabożeństwa Słowa Bożego). Trzecią grupę stanowią nabożeństwa dozwolone przez Kościół (np. nabożeństwa poszczególnych bractw, stowarzyszeń). Do tej ostatniej grupy należą również nabożeństwa prywatne. Liturgia ze swej natury „znacznie przewyższa” nabożeństwa (KL, 13). Nie wolno odprawiać nabożeństw w czasie sprawowania liturgii (np. Godzinki lub różaniec podczas Mszy św.). Tematyka nabożeństw ma się zgadzać z okresem roku liturgicznego, w ich treści nie może być niczego, co nie jest zgodne z prawdami wiary i autentyczną religijnością. Nabożeństwa powinny wytwarzać atmosferę wspólnotową, zgadzać się z duchem liturgii i do niej prowadzić (KL, 13).

259. Należy zachęcać wiernych do codziennej modlitwy indywidualnej (pacierza) oraz częstej modlitwy wspólnej w rodzinach, do kontynuowania tradycji śpiewu „Godzinek o Niepokalanym Poczęciu NMP” i modlitwy „Anioł Pański”. Polecane są nabożeństwa Słowa Bożego „w wigilię uroczystych świąt, w niektóre dni Adwentu i Wielkiego Postu oraz w niedziele i święta” (KL 35, 4). Duszpasterze powinni zachęcać wiernych do prywatnych nabożeństw do

Miłosierdzia Bożego, Najświętszego Serca Pana Jezusa, Męki Pańskiej, Najświętszego Sakramentu, Ducha Świętego, Najświętszej Maryi Panny i Świętych oraz za zmarłych.

260. W celebracji liturgicznej całe zgromadzenie jest „liturgiem”, każdy według pełnionej funkcji. Kapłaństwo „chrzcielne” jest kapłaństwem całego Ciała Chrystusa – Kościoła. „Niektórzy wierni otrzymali jednak sakrament święceń, by reprezentować Chrystusa jako Głowę Ciała” (KKK, 1188) i przewodniczyć obrzędowi liturgicznemu.

261. Czynności liturgiczne (obrzędy) nie są czynnościami prywatnymi, lecz celebracjami Kościoła, który jest „sakramentem jedności”, ludem świętym, zjednoczonym i zorganizowanym pod zwierzchnictwem biskupów (por. KL, 26). Prezbiterzy, którzy sprawują swoją posługę w parafiach i w innych wspólnotach wiernych, winni pamiętać, że reprezentują w nich samego Chrystusa – Głowę Ciała (działają *in persona Christi*) oraz biskupa, który ich posłał. Przez synowskie zjednoczenie z biskupem trwają w jedności z Następcą Piotra i z całą wspólnotą Kościoła Powszechnego. W przepowiadaniu, jak i w całym sprawowaniu liturgii należy zabiegać o pogłębienie u wiernych świadomości Kościoła, to jest związku parafii z archidiecezją, z osobą biskupa, z kościołem katedralnym. Wierni winni być pouczani i przekonywani, że Kościół, którym są, ujawnia się przede wszystkim w pełnym i czynnym uczestnictwie wszystkich i we właściwy każdemu sposób w tych samych obrzędach liturgicznych, szczególnie zaś w tej samej Eucharystii sprawowanej bądź pod przewodnictwem biskupa (np. w kościele katedralnym, podczas wizytacji parafii) lub pod przewodnictwem prezbitera posłanego przez biskupa (por. KL, 41-42).

262. Prawo kierowania sprawami liturgii należy wyłącznie do władzy kościelnej. Sprawują ją: Stolica Apostolska (Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów), biskup diecezjalny oraz w pewnym zakresie Konferencja Episkopatu (por. KL, 22). Księgi liturgiczne zaadoptowane dla potrzeb diecezji polskich przez Konferencję Episkopatu Polski obowiązują w sumieniu tych, którzy przewodniczą obrzędowi liturgicznemu. Chociaż prezbiterzy cieszą się możliwością dokonywania pewnych adaptacji w liturgii i tzw. własnej twórczości liturgicznej, to jednak nikomu, „choćby był nawet

kapłanem, nie wolno na własną rękę niczego dodawać, ujmować lub zmieniać w liturgii” (KL, 22).

263. Pragnieniem Kościoła jest, aby wszyscy wierni uczestniczyli w sposób pełny, świadomy i czynny w liturgii. Lud chrześcijański na mocy chrztu jest uprawniony i zobowiązany do takiego udziału. Liturgia jest bowiem pierwszym i niezastąpionym źródłem, z którego wierni czerpią ducha prawdziwie chrześcijańskiego. Dlatego też duszpasterze w całej swojej działalności powinni gorliwie dążyć do osiągnięcia takiego udziału wiernych przez należyte ich urobienie. Sami zaś winni być najpierw przeniknięci duchem i mocą liturgii oraz stać się jej nauczycielami (por. KL, 14).

264. Duszpasterze, zgodnie z życzeniem Kościoła, winni dołożyć starań, aby wszyscy wierni, biorący udział w zgromadzeniach liturgicznych, czynili to i wszystko to, co do nich należy z natury rzeczy i na mocy przepisów liturgicznych. W celu zapewnienia wspólnotowego sprawowania liturgii w każdej parafii powinna być odpowiednia ilość ministrantów, lektorów, psalterzystów (śpiewaków, solistów), schola i chór. Duszpasterze mają obowiązek otoczyć te grupy formacją religijną oraz liturgiczną i razem z nimi w ciągu tygodnia przygotowywać liturgię niedzielną lub świąteczną. Dobrze będzie, jeśli dorośli i młodzież będą przygotowani do spełniania im właściwych funkcji liturgicznych, jak np. czytania, śpiew psalmu, modlitwa powszechna, zbieranie ofiar na tacę. Prezbyterzy winni mieć świadomość, że w tak rozumianej wspólnotowej liturgii nie mogą sami w swoim ręku skupiać wszystkich czynności liturgicznych, które z natury rzeczy należą do świeckich wiernych.

265. Nad całością życia liturgicznego w Archidiecezji Białostockiej czuwają współdziałające ze sobą, ustanowione przez biskupa diecezjalnego komisje: Liturgiczna, Muzyki Kościelnej i Sztuki Kościelnej.

II. Rok liturgiczny

266. Kościół święty obchodzi w ustalonych dniach roku święte wspomnienie zbawczego dzieła Chrystusa. Każdego tygodnia Kościół obchodzi pamiątkę Zmartwychwstania Pańskiego, w dniu, który nazywamy Pańskim, a raz do roku czyni to w największą uroczystość Wielkanocy (Kal, 1). Przeżywanie roku liturgicznego

i jego celebracja „posiada szczególną sakramentalną moc i skuteczność dla podtrzymywania życia chrześcijańskiego” (Paweł VI, „Mysterii Paschalis”).

Niedziela

267. Niedziela jest najstarszym i pierwszym dniem świątecznym (KL, 106). Jest też ona pierwszym dniem tygodnia, w którym Kościół obchodzi misterium paschalne, zgodnie z tradycją apostolską wywodzącą się od samego dnia Zmartwychwstania Chrystusa (Kal, 4).

268. Niedziela rozpoczyna się wieczorem dnia poprzedniego i ze względu na swoje znaczenie ustępuje tylko uroczystościom i świętom Pańskim. Natomiast niedziele Adwentu, Wielkiego Postu i okresu Wielkanocnego mają pierwszeństwo przed wszystkimi dniami uroczystymi i świątecznymi (Kal, 3, 5).

269. „Sercem” niedzieli jest Eucharystia. Wierni zobowiązani są do uczestnictwa w niedzielnej Mszy św.: w sam dzień świąteczny bądź też wieczorem dnia poprzedzającego (por. kan. 1247-1248 KPK). Duszpasterze zatroszczą się o dostosowanie porządku Mszy św. niedzielnych do potrzeb swoich wiernych; jeśli zachodzi potrzeba, niech Mszę św. niedzielną odprawiają już w sobotę wieczorem.

270. W niedzielę i święta nakazane wierni mają obowiązek powstrzymania się od tych prac i zajęć, które utrudniają oddawanie czci Bogu, przeżywanie radości właściwej dniowi Pańskiemu oraz korzystanie z należnego odpoczynku duchowego i fizycznego (kan. 1247 KPK).

271. Czas wolny w niedziele i święta jest okazją do podtrzymywania i pielęgnowania więzów rodzinnych i społecznych, pełnienia dobrych czynów wobec naszych bliźnich. W dniu świątecznym winniśmy również znaleźć czas na pogłębianie i rozwój swego życia duchowego.

272. We współczesnym świecie niedziela i święta przeżywają kryzys, podobnie dzieje się i w naszej Ojczyźnie. Coraz więcej wiernych traktuje święto jako dzień wolny od pracy, przeznaczony na odpoczynek. Dla wielu jest to dzień dokonywania zakupów (służy temu coraz więcej otwieranych sklepów), pracy w polu i na działkach, krzątania w gospodarstwach domowych i rozrywki. Sakralny charakter świąt jest zagrożony przez rosnącą obojętność religijną

chrześcijan i przez lansowany styl przeżywania świąt, przez praktyczny materializm i rosnącą pogoń za zyskiem.

Dni świąteczne

273. Poza niedzielami obchody liturgiczne dzielą się na uroczystości, święta i wspomnienia (obowiązujące lub dowolne – Kal, 10).

274. Wśród dni świątecznych są „święta nakazane”, czyli takie, w które należy uczestniczyć we Mszy św. i powstrzymać się od niektórych prac i zajęć. W całym Kościele (poza niedzielami) należy obowiązkowo obchodzić uroczystości: Narodzenia Pańskiego, Objawienia Pańskiego, Wniebowstąpienia Pańskiego, Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, Wniebowzięcia NMP i Wszystkich Świętych (kan. 1246§1 KPK). W Polsce dniami świątecznymi wolnymi od pracy są: Boże Narodzenie, Nowy Rok, Wielkanoc, Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, Wniebowzięcia NMP i Wszystkich Świętych. W pozostałe dni świąteczne, w które wierni są ustawowo zobowiązani do pracy zawodowej, mają dyspensę od uczestnictwa we Mszy św. i powstrzymywania się od pracy. Duszpasterze niech zachęcają wiernych do udziału we Mszy św. w tych dniach. Niech w te dni dostosują porządek Mszy św. świątecznych do potrzeb swoich wiernych.

275. W Archidiecezji Białostockiej dniami uroczystymi, choć nie nakazanymi, są: uroczystość Najświętszej Maryi Panny Ostrobramskiej, Matki Miłosierdzia, Głównej Patronki Archidiecezji i św. Jerzego, Męczennika, również Głównego Patrona Archidiecezji. Uroczyste obchodzi się dzień św. Kazimierza, Królewicza, Patrona Białostockiej Prowincji Kościelnej.

276. Należy też godnie obchodzić uroczystość tytułu kościoła parafialnego, rektoralnego, filialnego lub kaplicy publicznej. W okresie zwykłym, jeśli jest taka potrzeba, uroczystość wolno przenieść na najbliższą niedzielę zwykłą. Trzeba też doceniać tzw. drugorzędne odpusty parafialne. W okresie zwykłym wolno je przenieść na zwykłą niedzielę, za pozwoleniem biskupa diecezjalnego. Wolno wtedy jedną Mszę św. odprawić o danym obchodzie odpustowym (OWMR, 332). Należy pamiętać, iż powyższe święta mają duże znaczenie dla życia wspólnoty parafialnej i miejscowej społeczności.

277. Wielkie znaczenie duszpasterskie ma Msza św. Krzyżma celebrowana przez Księdza Arcybiskupa Metropolitę, Biskupa Po-

mocniczego i Kapłanów Archidiecezji w Bazylice Metropolitalnej. Koncelebra kapłanów ze swoim Biskupem jest wyrazem jedności białostockiego prezbiterium. Synod wyraża radość z faktu uczestniczenia w tej Mszy św. licznych wiernych oraz ministrantów, z których młodszy tradycyjnie już spotykają się z Arcybiskupem Metropolita w katedrze, a starsi ministranci w Seminarium Duchownym z Księżmi profesorami i alumunami.

Triduum Paschalne

278. Święte Triduum Paschalne, będące szczytem roku liturgicznego, rozpoczyna się Mszą św. Wieczery Pańskiej w Wielki Czwartek i kończy się II nieszporem niedzieli wielkanocnej (Kal, 19). W liturgii tych świętych dni powinna się gromadzić miejscowa wspólnota parafialna. Duszpasterze i katecheci niech pouczają wiernych i katechizowanych o znaczeniu Triduum Paschalnego w strukturze całego roku.

279. Msza św. Wieczery Pańskiej przybliży wiernym Tajemnicę Eucharystii i Kapłaństwa. Zaleca się procesję wiernych na przygotowanie darów na rzecz ubogich. Należy też w kościołach, w których odbywa się liturgia Triduum, zbudować ołtarz wystawienia, tzw. ciemnicę i zaprosić wiernych do adoracji Eucharystii na czas stosowny dla danej wspólnoty.

280. W Wielki Piątek rano zaleca się odprawienie wraz z wiernymi Godziny Czytań i Jutrzni. Przez cały dzień powinna jeszcze trwać w kościele adoracja Najświętszego Sakramentu. W godzinach popołudniowych, w porze najlepiej odpowiadającej wiernym, odprawiana jest liturgia Męki i Śmierci Pańskiej, po której następuje przeniesienie Najświętszego Sakramentu do Grobu Pańskiego. Należy podtrzymywać tradycyjną adorację wiernych przy Grobie, angażując przy tym poszczególne grupy parafialne. Dobrze jest w Wielki Piątek odprawić z wiernymi Drogę Krzyżową, godzinę należy dostosować do miejscowych warunków. Ofiary składane przy adoracji Krzyża przeznacza się na utrzymanie Bożego Grobu w Jerozolimie.

281. W Wielką Sobotę, podobnie jak w Wielki Piątek, zaleca się w godzinach porannych odprawienie Godziny Czytań i Jutrzni. W ciągu dnia odbywa się błogosławieństwo pokarmów zgodnie z miejscową tradycją. Przychodzących z pokarmami do kościoła

należy zachęcać do adoracji Najświętszego Sakramentu w Grobie, jak też do nawiedzania Grobów Pańskich w innych kościołach.

282. Liturgia Wigilii Paschalnej powinna być sprawowana tylko w katedrze, kościołach parafialnych i rektoralnych; należy ją rozpocząć po zapadnięciu zmroku. Duszpasterze niech zachęcają wiernych do uczestnictwa w tej liturgii, wyjaśniając jej wyjątkowe znaczenie. Niech sprawują tę liturgię uroczyście. Należy podtrzymać żywą jeszcze w wielu parafiach nocną adorację wiernych przy Grobie, nadając jej stosowną treść.

283. Niedziela Wielkanocna łączy się w naszej polskiej tradycji z procesją rezurekcyjną odprawianą według miejscowych zwyczajów.

284. Należałoby też odnowić praktykę nieszporów pod wieczór niedzieli wielkanocnej, kończących Triduum Paschalne, nazywanych też chrzcielnymi (PS, 98). Wierni w czasie śpiewu psalmów procesjonalnie obchodzą chrzcielnicę, dziękując za łaskę sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, szczególnie zaś chrztu.

Okres Wielkanocny

285. Okres Wielkanocny trwa pięćdziesiąt dni od Niedzieli Zmartwychwstania do Niedzieli Zesłania Ducha Świętego i ma być obchodzony z radością „jako jeden dzień świąteczny”, jako „wielka niedziela” – św. Atanazy (Kal, 22). W liturgii niedzielnej i dni powszednich należy dać pierwszeństwo Tajemnicy Wielkanocnej. Ma się to wyrażać między innymi w doborze odpowiednich śpiewów, w zapaleniu paschału podczas nabożeństw itp.

286. Duszpasterze niech zwrócą uwagę wiernym na potrzebę święcenia Wielkanocy przez osiem dni – czyli przez oktawę, zapraszając ich do udziału w Eucharystii. Bardzo zaleca się, aby zwłaszcza w ciągu oktawy wielkanocnej zanoszona była Komunia św. chorym (PS, 104).

287. Druga Niedziela Wielkanocna, czyli Biała, jest w Archidiecezji Białostockiej uroczystością Miłosierdzia Bożego. W homiliach należy zaakcentować prawdę o Bożym miłosierdziu, wspominając też działalność sługi Bożego ks. prof. Michała Sopoćki. Niedziele wielkanocne są najbardziej odpowiednim dniem pierwszego pełnego uczestnictwa w Eucharystii – Pierwsza Komunia święta (PS, 103).

288. W czwartym tygodniu wielkanocnym wypada Powszechny Tydzień Modlitwy o Powołania, na co należy zwrócić uwagę wiernym, zapraszając ich do modlitwy w intencji powołań. Na ten tydzień również wypadają Kwartałowe Dni Modlitw o Powołanie do Służby Bożej.

289. Od szóstej niedzieli wielkanocnej do Wniebowstąpienia Pańskiego w Kościele są obchodzone Dni Modlitw o dobre urodzaje oraz za kraje głodujące. Przygotowaniem do uroczystości Zesłania Ducha Świętego, kończącej okres wielkanocny, jest udział wiernych w nowennie.

290. W miesiącu maju, zgodnie z tradycją, należy odprawiać nabożeństwo majowe ku czci Najświętszej Maryi Panny zgodnie z przepisami liturgicznymi, w świątyniach, jak też poza nimi. Szczególnym dniem jest uroczystość NMP Królowej Polski (3 V), której, oprócz charakteru religijnego, należy nadać charakter narodo-patriotyczny (odnowienie Ślubów Jasnogórskich).

Okres Wielkiego Postu

291. Wielki Post służy przygotowaniu do obchodu Paschy. Liturgia przygotowuje katechumenów do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej w Wigilię Paschalną, a pozostałych wiernych do odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych (KL, 109). Okres ten ma potrójny charakter, mianowicie pokutny, chrzcielny i pasyjny. Tróską duszpasterzy winno być podkreślanie owego potrójnego charakteru w nawiązaniu do liturgii danej niedzieli i dobór odpowiednich pieśni mszalnych.

292. W każdej parafii należy przeprowadzić przynajmniej trzydniowe ćwiczenia rekolekcyjne z nabożeństwami pokutnymi. Kapłani niech więcej czasu niż zwykle w tym okresie poświęcą na posługę w konfesjonale (PS, 15). Należy zachęcać wiernych do podejmowania czynów pokutnych: postu, jałmużny i modlitwy. Niech będą celebrowane Gorzkie Żale z wystawieniem Najświętszego Sakramentu i naukami pasyjnymi oraz Droga Krzyżowa. Nabożeństwa te mogą być również odprawiane poza kościołami, między innymi we wspólnotach lokalnych i rodzinnych. Godne poparcia są nowe inicjatywy organizowania Drogi Krzyżowej ulicami miast i wsi.

293. W Wielkim Poście mają miejsce Kwartałowe Dni Modlitw o Ducha Pokuty oraz Tydzień Modlitw o Trzeźwość Narodu, co nie może ująć uwadze duszpasterzy i wiernych.

294. W Niedzielę Palmową obchodzi się zainicjowany przez papieża Jana Pawła II Światowy Dzień Młodzieży. Młodzież Archidiecezji uczestniczy w uroczystej procesji z palmami i Mszy św. w katedrze.

Okres Narodzenia Pańskiego

295. „Po dorocznym obchodzie uroczystości wielkanocnych nic nie jest Kościołowi tak drogie, jak uroczystość Narodzenia Pańskiego”. Okres Narodzenia Pańskiego rozpoczyna się od I Nieszporów przed Bożym Narodzeniem i kończy się w niedzielę Chrztu Pańskiego, czyli w niedzielę po Objawieniu Pańskim (Kal, 32-33).

296. W Polsce szczególne znaczenie posiada wieczerza wigilijna. Należy dołożyć starań, aby miała ona charakter religijny, wspólnotowy, ze wspólnym, rodzinnym śpiewem kolęd.

297. Zaleca się podtrzymywać powszechny udział wiernych w Pasterce. Tradycyjne urządzenie żłóbka i adoracja przy nim jest okazją do tego, aby przybliżyć wiernym tajemnicę Bożego Narodzenia. Żłóbki mają być wykonane na odpowiednim poziomie artystycznym. Mogą stanowić swoistego rodzaju katechezę dla katolików słabo związanych z Kościołem, którzy licznie je odwiedzają ze względu na przywiązanie do tradycji. Zachęca się, aby dzieci gromadziły się przy żłóbku na adorację, organizowały jasełka. Przy tej okazji można zorganizować błogosławieństwo małych dzieci.

298. Boże Narodzenie posiada oktawę, której poszczególne dni odznaczają się właściwym sobie charakterem. Dzień Św. Szczepana łączy się z tradycją błogosławienia owsa; Św. Jana Apostoła i Ewangelisty związany jest z błogosławieniem wina; Św. Młodzianków – ma być połączony z modłami dziękczynnymi za dar życia i prześlągalnymi za zabójstwa dzieci nienarodzonych.

299. Niedziela po Narodzeniu Pańskim jest poświęcona świętej Rodzinie Jezusa, Maryi i Józefa. Niech w tym dniu będzie zaakcentowana rola rodzin chrześcijańskich oraz zanoszone modlitwy do Boga w ich intencji. Ostatni dzień roku kalendarzowego (31 XII)

powinien tradycyjnie gromadzić wiernych w świątyniach na nabożeństwie dziękczynno-błagalnym.

300. Uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi (1 I), jest dniem modlitw o pokój, zgodnie z intencją ostatnich papieży: Pawła VI i Jana Pawła II.

301. Uroczystość Objawienia Pańskiego powinna uwrażliwiać duszpasterzy i wiernych na sprawy misyjne Kościoła, a dzień Chrztu Pańskiego niech będzie wykorzystany przez duszpasterzy do nauk o tematyce chrzcielnej. Wierni w tym dniu powinni podziękować Bogu za łaskę chrztu, za szafarzy sakramentu, za swoich rodziców i chrzestnych.

302. Okres Narodzenia Pańskiego jest czasem wizytacji duszpasterskich, czyli kolędy. Tę wizytę duszpasterską, w razie potrzeby, można odbywać poza okresem Bożego Narodzenia. Wizyta duszpasterska daje wielkie możliwości pastoralne duszpasterzom. Synod zwraca się do kapłanów i wiernych, by włożyli wiele serca w dobre i właściwe zorganizowanie kolędy. Dla owocności kolędy zawsze musi ona łączyć się ze wspólną modlitwą, błogosławieństwem domu i rodziny oraz rozmową duszpasterską.

Okres Adwentu

303. Adwent ma podwójny charakter. Jest okresem, w którym wspominamy potrzebę naszego przygotowania na paruzję (powtórne przyjście Chrystusa) oraz jest czasem przygotowania do obchodu pamiątki przyjścia Syna Bożego na ziemię, czyli na uroczystość Narodzenia Pańskiego (Kal, 39).

304. Szczególnie należy podtrzymywać tradycję Mszy św. roratnich ku czci Najświętszej Maryi Panny. Nie można ich dzisiaj celebrować w niedziele. W czasie Adwentu należy w każdej parafii przeprowadzić rekolekcje. Tematyka głoszonych nauk winna mieć rzeczywiście charakter adwentowy, a nie przypominać czas wielkopostny.

305. Trzecia niedziela adwentowa jest w Kościele polskim dniem modlitw w intencji matek oczekujących potomstwa, którym przysługuje specjalne błogosławieństwo.

306. Z uroczystością Niepokalanego Poczęcia wiąże się triduum dla dziewcząt. Jeżeli trudno zorganizować jest całe triduum, trzeba

przynajmniej odprawić dla nich Mszę św. z odpowiednią homilią i dodatkowym nabożeństwem.

307. W okresie Adwentu nie urządza się zabaw i wesel.

308. W trzecim tygodniu grudnia przypadają Dni Kwartałowe Modlitw w intencji życia chrześcijańskiego rodzin.

Okres zwykły

309. Okres zwykły składa się z trzydziestu trzech lub trzydziestu czterech tygodni, w którym nie obchodzi się żadnej szczegółowej tajemnicy Chrystusa, ale wspomina się misterium Chrystusa w jego pełni, szczególnie w niedziele (Kal, 43). W tym okresie akcentujemy uroczystości: Trójcy Najświętszej, Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa oraz Chrystusa Króla Wszechświata. Zwracamy też uwagę na święto Ofiarowania Pańskiego, w polskiej tradycji zwane Matki Bożej Gromnicznej, kiedy to poświęca się świece (gromnice) i urządza się z nimi procesję. Jest to w katedrze dzień odnowienia ślubów sióstr zakonnych i modlitwy o powołania do życia zakonnego.

310. W uroczystość Ciała i Krwi Pańskiej w Białymstoku odbywa się przed południem jedna centralna procesja eucharystyczna z katedry do kościoła św. Rocha. Poszczególne parafie białostockie mogą odbywać procesje w godzinach popołudniowych. Należy podtrzymać tradycję obchodów dawnej oktawy Bożego Ciała z nieszporama eucharystycznymi i procesją. Obchody kończą się poświęceniem wianków i błogosławieństwem dzieci oraz obdarowaniem uczestników białej procesji słodyczami.

311. Uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa jest dniem kontemplacji tajemnicy Bożej Miłości i wynagrodzeniem za grzechy. Tajemnica ta jest podkreślana w pierwsze piątki każdego miesiąca. Do obchodu pierwszych piątków należy zachęcać wiernych, szczególnie dzieci po Pierwszej Komunii św., aby w ten sposób również przyzwyczaiły się do częstej Komunii św. i spowiedzi.

312. Ważne miejsce pośród uroczystości tego okresu zajmuje ostatnia niedziela października poświęcona obchodowi Rocznicy Poświęcenia własnego kościoła. Powinien to być dzień uroczystości obchodzony w kościołach poświęconych, czyli konsekrowanych.

313. W miesiącu czerwcu mają być odprawiane nabożeństwa ku czci Najświętszego Serca Pana Jezusa, a w październiku – nabożeń-

stwa różańcowe. Zgodnie z sugestią Episkopatu Polski należy te nabożeństwa celebrować oddzielnie od Mszy św.

314. Pośród obchodów maryjnych ważne miejsce powinna zajmować uroczystość Wniebowzięcia NMP (z błogosławieństwem plonów), NMP Jasnogórskiej (Częstochowskiej) – jako patronalne święto Pomocników Maryi, Matki Kościoła oraz święto Narodzenia NMP (z obrzędem poświęcenia ziarna siewnego). W Archidiecezji Białostockiej obchodzi się uroczystość NMP Matki Miłosierdzia, czyli Ostrobramskiej, Głównej Patronki Archidiecezji. W Bazylice Katedralnej poprzedza ją uroczysta Nowenna, na którą należy zapraszać jak największą liczbę wiernych.

315. We wrześniu przypadają Kwartałowe Dni Modlitw w intencji Młodzieży i Wychowawców. W tym miesiącu wypada też święto św. Stanisława Kostki, Patrona Polski i Młodzieży. W związku z tym należy urządzić tridua.

316. W uroczystość Wszystkich Świętych i Dzień Zaduszny należy podtrzymać dotychczasową tradycję: w dniu Wszystkich Świętych należy odprawić procesję na cmentarz i w miarę możliwości odprawić tam Mszę św.

317. W soboty tego okresu, wolne od obowiązkowych obchodów, poświęcić Liturgię Godzin, jak i Msze św. wotywnie wspomnieniu NMP „w sobotę” (OWLG, 240; OWMR, 316).

318. Poleca się też rozwijać kult błogosławionych związanych z Archidiecezją Białostocką: biskupa Jerzego Matulewicza i Bolesławy Marii Lament.

Dni pokutne

319. W tradycji chrześcijańskiej uformowały się trzy klasyczne sposoby praktykowania pokuty: modlitwa, post i uczynki miłosierdzia. Uprzywilejowaną formą pokutną w chrześcijaństwie był zawsze post.

320. Dniami pokuty (postnymi) są wszystkie piątki roku oraz Środa Popielcowa (kan. 1250, 1251 KPK). Okresem pokuty jest obecnie tylko Wielki Post. Wskazuje on, że w tym czasie szczególnym jesteśmy wzywani do pokuty, to znaczy do modlitwy, postu i jałmużny (kan. 1250 KPK). W piątki, w Środę Popielcową i w Wigilię Narodzenia Pańskiego obowiązuje wstrzemięźliwość od pokarmów

mięsnych (kan. 1251 KPK). Tradycyjnie zaleca się zachować wstrzeмиęźliwość w Wielką Sobotę. Przypadająca uroczystość w dzień postny (zwykły piątek), będąca uroczystością nakazaną lub nie, znosi obowiązek postu (kan. 1251 KPK).

321. Do wstrzeмиęźliwości od pokarmów mięsnych zobowiązane są osoby, które ukończyły cztertnasty rok życia, aż do śmierci (kan. 1252 KPK).

III. Miejsca święte

322. Miejscami świętymi są te, które przez poświęcenie lub błogosławieństwo, dokonane według przepisów ksiąg liturgicznych, przeznaczają się do kultu Bożego i na grzebanie wiernych (kan. 1205 KPK).

323. Miejsca święte powinny być otaczane szacunkiem i troską wszystkich wiernych. Zaslugują na to jako pomniki wiary i kultury całych pokoleń Polaków.

Kościół i kaplice

324. Kościołem jest budowla święta przeznaczona dla kultu Bożego, do której wierni mają prawo wstępu w celu sprawowania w niej kultu, zwłaszcza publicznego (kan. 1214 KPK).

325. Nowo wybudowany kościół należy możliwie szybko poświęcić lub pobłogosławić, z zachowaniem przepisów świętej liturgii. Kościół parafialny należy poświęcić uroczystym obrzędem.

326. Każdy kościół powinien mieć swój tytuł, który nie może być zmieniony po dokonaniu jego poświęcenia.

327. Wszyscy, do których to należy, mają troszczyć się o utrzymanie w kościołach takiej czystości i piękna, jakie przystożą domowi Bożemu, i nie dopuszczać do tego, by działo się w nich coś obcego świętości miejsca.

328. Dekoracje okolicznościowe, zarówno wewnątrz świątyni, jak i na zewnątrz, mają być stosowane tylko na czas określonej uroczystości. Podkreślają one wyjątkowy charakter chwili, ale mają to czynić dyskretnie, przy użyciu materiałów i środków godnych miejsca świętego. Należy wystrzegać się wszelkiej tandety i przesady.

Gabloty i plansze mogą się znajdować w przedsionku lub na zewnątrz kościoła.

329. Wskazane jest, aby każdy kościół miał dzwony.

330. Przez kaplicę (oratorium) rozumie się miejsce przeznaczone, za zezwoleniem biskupa diecezjalnego, do sprawowania kultu Bożego dla pożytku jakiejś wspólnoty kościelnej lub grupy wiernych, którzy się w nim zbierają, do którego, za zgodą kompetentnego przełożonego, mogą przychodzić także inni wierni (kan. 1223 KPK). Z racji na bliższe przeznaczenie, wśród kaplic można wyróżnić: seminaryjne, zakonne, szpitalne, więzienne itp.

331. Kaplica erygowana przez biskupa diecezjalnego nie może być przeznaczona na cele świeckie.

332. Przez kaplicę prywatną (*sacellum privatum*) rozumie się miejsce przeznaczone, za zezwoleniem biskupa diecezjalnego, do kultu Bożego, dla pożytku jednej lub kilku osób fizycznych (kan. 1226 KPK).

333. Na każdej plebanii powinna być przeznaczona dla jej mieszkańców kaplica prywatna z Najświętszym Sakramentem.

334. Wszystkie kaplice należy pobłogosławić według obrządku przepisanego w księgach liturgicznych. Kaplic prywatnych nie należy używać do innych celów niż kultowe.

Sanktuaria

335. Przez sanktuarium rozumie się kościoły lub inne miejsca święte, do których, za aprobatą biskupa diecezjalnego, pielgrzymują liczni wierni (kan. 1230 KPK).

336. Wyjątkowy charakter miejscu świętemu nadaje obecność łaskami słynącego obrazu, figury lub relikwii itp., które powinny być odpowiednio zabezpieczone i starannie utrzymane.

337. Urzędową nazwę „sanktuarium” nadaje biskup diecezjalny, określa jego rangę i zatwierdza statuty. W Archidiecezji Białostockiej takimi sanktuariami są: Sanktuarium Miłosierdzia Bożego z grobem Jego Apostoła, Sługi Bożego Księdza Michała Sopoćki; sanktuaria maryjne, wśród których 3 z obrazami Matki Bożej koronowanymi papieskimi koronami – w Różanymstoku (koronacja w 1981 r.), Krypnie (koronacja w 1985 r.), Bazylice Archikatedralnej w Białymstoku (koronacja w 1995 r.), w Świętej Wodzie pod Wasil-

kowem i Juchnowcu oraz sanktuaria świętych – św. Antoniego Padewskiego w Niewodnicy Kościelnej, św. Rocha w Białymstoku, św. Wojciecha w Białymstoku i bł. Matki Bolesławy Lament w Białymstoku.

338. Bazylika Archikatedralna, nawiązująca jako Sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Matki Miłosierdzia do wileńskiej Ostrej Bramy, będąc Matką kościołów, jest także Matką sanktuariów archidiecezji i dlatego powinna być dla nich wzorem.

339. Wszystkie sanktuaria powinny być wzorowymi ośrodkami duszpasterskimi promieniującymi na całą Archidiecezję. Poszczególne sanktuaria mogą być wyznaczone specjalne zadania.

340. Wierni powinni chętnie korzystać z dóbr duchowych, jakie daje pielgrzymowanie do miejsc świętych. Zaleca się, by pielgrzymki organizowane były z takich okazji, jak: Pierwsza Komunia św., bierzmowanie, matura i inne, także dla różnych stanów, grup wiekowych i zawodowych, np. dzieci, młodzieży, kobiet, mężczyzn, rodzin, ludzi pracy, rolników, kolejarzy itp.

341. Pieczę nad sanktuarium sprawuje miejscowy duszpasterz, któremu przysługuje tytuł kustosa.

342. Wydział Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej powinien koordynować działalność duszpastersko-liturgiczną w sanktuariach Archidiecezji i organizować coroczne spotkania kustosów.

343. Kustosz, przed rozpoczęciem nowego roku duszpasterskiego, ma obowiązek przygotować program duszpasterski, uwzględniający specyfikę sanktuarium, skonsultować go w Wydziale Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej i dać do zatwierdzenia biskupowi diecezjalnemu.

344. Kustosz zobowiązany jest złożyć każdego roku sprawozdanie z działalności sanktuarium w Wydziale Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej. Obowiązkiem kustosa jest także prowadzenie sanktuaryjnej kroniki i księgi łask.

345. Sanktuarium powinno być przygotowane zarówno na przyjęcie rzesz pielgrzymów, jak i indywidualnych pątników.

346. W sanktuarium należy zadbać o artystyczny wystrój kościoła i jego otoczenia z ogrodzeniem, zielenią, stacjami Drogi Krzyżowej, drózkami Matki Bożej i okolicznościowymi wystawami.

347. W sanktuarium powinien znajdować się potrzebny na główne święta odpustowe estetycznie zbudowany stały ołtarz polowy z zadaszeniem oraz zapewniona być musi przez odpowiednią radiofonizację dobra słyszalność.

348. Sanktuarium powinno być wyposażone w wystarczającą ilość wygodnych i estetycznych konfesjonałów, a kapłani ze szczególną miłością i cierpliwością mają tu wypełniać posługę w sakramencie pojednania.

349. Sanktuarium powinno dysponować odpowiednimi pomieszczeniami na różnego rodzaju spotkania.

350. W sanktuarium powinno znajdować się miejsce na przyjmowanie intencji mszalnych, kiosk z prasą i książkami katolickimi, dewocjonaliami, pamiątkami i folderami, potrzebne są także tablice z informacjami o historii sanktuarium i prowadzonym przy nim duszpasterstwie.

351. W sanktuarium powinny być urządzone pomieszczenia umożliwiające pielgrzymom spożycie posiłku, chwilowy wypoczynek, jak również skorzystanie z noclegu. Należy zatroszczyć się też o sanitariaty, punkt medyczny i miejsca parkingowe.

Cmentarze

352. Cmentarz jako miejsce grzebania zmarłych posiada charakter sakralny i powinien być otoczony religijną czcią i szacunkiem.

353. Tam, gdzie jest to tylko możliwe, parafia powinna mieć własny cmentarz.

354. Na założenie nowego lub poszerzenie istniejącego cmentarza parafialnego potrzebne jest zezwolenie biskupa diecezjalnego.

355. Zarządcą cmentarza parafialnego jest każdorazowy proboszcz danej parafii. On też dba o porządek na cmentarzu, wyznacza miejsca pochówków i zatwierdza projekty nagrobków.

356. Cmentarz powinien mieć swój regulamin, a także plan przechowywany w kancelarii parafialnej.

357. Na każdym cmentarzu powinna znajdować się kaplica cmentarna.

358. W kościołach nie należy grzebać zmarłych, chyba że chodzi o biskupów diecezjalnych, również emerytowanych, którzy powinni być chowani w archikatedrze (kan. 1242 KPK).

359. Szacunkiem i opieką należy otoczyć także kalwarie, drogi krzyżowe, kapliczki, figury i krzyże przydrożne, a także ruiny dawnych świątyń oraz resztki cmentarzy. Trzeba również szanować cmentarze innych wyznań i narodowości.

Budownictwo sakralne i kościelne

360. Budownictwo sakralne obejmuje obiekty służące kultowi, a więc kościoły i kaplice, zaś budownictwo kościelne te obiekty, które służą do użytku kościelnego, jak domy katechetyczne, plebanie, domy zakonne, budynki administracyjne, socjalne, gospodarcze i inne.

361. Decyzję o potrzebie budowy nowego kościoła czy kaplicy i o ich lokalizacji podejmuje biskup diecezjalny po wysłuchaniu zdania referenta do spraw Budownictwa Sakralnego, proboszczów sąsiednich parafii, Rady Kapłańskiej oraz przedstawicieli danej parafii lub miejscowości.

362. Budowę obiektu sakralnego czy kościelnego prowadzi miejscowy proboszcz, kontaktując się podczas jej trwania z władzami diecezjalnymi i współpracując stale zarówno z radą parafialną, jak i z całą parafią, której wszyscy członkowie są współodpowiedzialni za to zbożne dzieło.

363. Wszelkie projekty architektoniczne obiektów sakralnych, wystroju ich wnętrz, a także koncepcje przeznaczonych do nich dzieł plastycznych, wymagają pozytywnego zaopiniowania przez Archidiecezjalną Komisję Sztuki Kościelnej oraz zatwierdzenia przez biskupa diecezjalnego. Powyższa zasada obowiązuje także przy przeprowadzaniu remontów, konserwacji, adaptacji i przy dokonywaniu wszelkich zmian w wystroju wnętrz kościołów, jak również przy wznoszeniu obiektów budownictwa kościelnego.

364. Archidiecezjalna Komisja Sztuki Kościelnej kieruje się w swym działaniu statutem zatwierdzonym przez biskupa diecezjalnego, który też powołuje członków Komisji.

365. Do oceny funkcji, konstrukcji i formy przedstawianych projektów na obrady Archidiecezjalnej Komisji Sztuki Kościelnej powinni być zapraszani właściwi specjaliści.

366. Przy sporządzaniu projektów architektonicznych oraz wystroju wnętrz obowiązuje przyjęta kolejność postępowania.

367. Zgłoszenie do Archidiecezjalnej Komisji Sztuki Kościelnej planowanego działania oraz uzgodnienie kandydatury autora projektu.

368. Przedstawienie wstępnej koncepcji do zaopiniowania przez Komisję i uzyskania ewentualnych uwag korygujących pracę.

369. Przedstawienie projektu realizacyjnego do sprawdzenia przez Komisję, czy projekt odpowiada przyjętej koncepcji i czy uwagi Komisji zostały spełnione oraz uzgodnienie kandydatury jego wykonawcy.

370. Przedstawienie projektu biskupowi diecezjalnemu do zatwierdzenia i wyrażenia zgody na jego realizację.

371. Przy realizacji projektu, który jest indywidualnym dziełem twórczym, obowiązuje respektowanie prawa autorskiego, wobec czego po zatwierdzeniu projektu przez władze kościelne i terytorialne, nie wolno inwestorowi arbitralnie go zmieniać.

372. Archidiecezjalna Komisja Sztuki Kościelnej ma prawo i obowiązek nadzorować realizację dzieła.

373. Konstytucja o Liturgii Świętej Soboru Watykańskiego II, instrukcje Stolicy Apostolskiej i Episkopatu Polski określają ogólne zasady projektowania kościołów, przede wszystkim ich altarocentryzm i funkcjonalność liturgiczną jako zasady naczelne.

374. Wystrój kościoła czy kaplicy powinien zawierać przemyślany program ikonograficzny.

375. Wystrój budowli sakralnej nie może obrażać uczuć wiernych przez występowanie przeciwko wierze i moralności chrześcijańskiej, a także prezentować dzieła pozbawione wartości artystycznej.

376. Przy projektowaniu kościoła należy przewidzieć odpowiednie miejsce na lokalnie czczone obrazy i figury, drogę krzyżową i konfesjonały oraz na żłódek bożonarodzeniowy i Grób Pański. Trzeba też pamiętać o schowku na baldachim, chorągwie, sztandary, feretrony, poduszki i pozostałe akcesoria procesyjne, o pomieszczeniu na katafalk i różne inne sprzęty kościelne, a także o możliwości umieszczenia w kruście gablot z ogłoszeniami i kiosku z dewocjonaliami, prasą i książkami katolickimi. W nowo projektowanym kościele powinna znajdować się również ogrzewana kaplica do odprawiania codziennej Mszy św. w zimie, służąca także matkom z małymi dziećmi.

377. Projekt wystroju wnętrza kościoła czy kaplicy powinien być opracowywany już podczas sporządzania projektu architektonicznego i w porozumieniu z jego autorem.

378. Należy zadbać o estetyczne otoczenie kościoła, ukształtowane w zgodzie z jego architekturą. Przy kościele powinny być zbudowane sanitariaty z bieżącą wodą.

379. W trosce o odpowiednią formację estetyczną duchowieństwa, a także dla zaznajomienia architektów i artystów z problematyką sztuki kościelnej, istnieje potrzeba urządzania w Archidiecezji odpowiednich konferencji, sympozjów i wystaw.

Ochrona zabytków kościelnych

380. Zabytkami kościelnymi nazywamy budowle sakralne i kościelne, ich otoczenia i cmentarze grzebalne (układ, ogrodzenie, pomniki, drzewostan itp.) oraz ruchome i nieruchome przedmioty służące kultowi religijnemu, gdy posiadają wartość artystyczną, historyczną lub archeologiczną.

381. Kościół z wielkim szacunkiem przechowuje i udostępnia zabytki sztuki, jako artystyczne dziedzictwo swoich dziejów. Uważa je za świadectwo wiary i pobożności wiernych oraz za pomniki kultury narodowej i ogólnoludzkiej.

382. Zabytkowe świątynie powinny być udostępniane zwiedzającym, jednakże poza nabożeństwami i przy zapewnieniu szacunku należnego miejscom świętym.

383. Ochrona zabytków jest obowiązkiem zarówno całej archidiecezji, jak i każdej parafii, duchownych i ludzi świeckich. Z urzędu opiekę tę sprawują: biskup diecezjalny, przewodniczący Archidiecezjalnej Komisji Sztuki Kościelnej, dyrektor Muzeum Archidiecezjalnego, dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego (w zakresie zbiorów archiwalnych), dyrektor Biblioteki Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego (w zakresie zbiorów bibliotecznych), proboszczowie oraz inni rządcy budowli sakralnych i kościelnych.

384. Opieka nad zabytkami polega na trosce o ich całość, fachowym naprawianiu zniszczeń, ochronie przed pożarem i kradzieżą oraz budzeniu świadomości społecznej o ich niepowtarzalnej wartości.

385. Rządcom kościołów, kaplic i innych obiektów nie wolno bez zezwolenia Kurii Metropolitalnej sprzedawać, darowywać, pożyczać, przenosić do innych kościołów ani zabierać ze sobą na inną placówkę powierzonych ich opiece zabytków.

386. Zabytki sztuki kościelnej, częściowo zniszczone i nie użytkowane, należy przekazać w depozyt Muzeum Archidiecezjalnemu. Można, stworzywszy odpowiednie warunki, przechowywać je również na miejscu, dając przez to początek parafialnemu zbiorowi zabytków.

387. Przystosowując zabytkowe wnętrza sakralne do wymogów nowych przepisów liturgicznych, należy zadbać, by nie działo się to ze szkodą dla dzieł dawnej sztuki.

388. Wszelkie zamierzone prace przy obiektach zabytkowych wymagają opinii Archidiecezjalnej Komisji Sztuki Kościelnej oraz zezwolenia biskupa diecezjalnego i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

389. Zabytkowym obiektom należy zapewnić szczególne bezpieczeństwo przed pożarem i kradzieżą. Przedmioty o wyjątkowej wartości poleca się przechowywać w ogniotrwałych kasach pancernych. Chroni je także zainstalowanie systemu alarmowego.

390. Wszystkie zagrożenia i straty dotyczące zabytków kościelnych należy natychmiast zgłaszać Kurii Metropolitalnej i Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, a w przypadku kradzieży, także państwowym organom ścigania.

IV. Muzyka sakralna

Znaczenie muzyki w liturgii

391. Przez muzykę sakralną rozumiemy śpiew religijny i muzykę wykonywaną podczas liturgii. Muzyka kościelna pełniła i pełni w Kościele bardzo ważną i doniosłą rolę. Jako dzieło ducha ludzkiego pomaga człowiekowi unieść się ponad świat materii, kierując i zbliżając go do Boga. Taką rolę muzyka kościelna spełnia w szczególności w liturgii świętej, której jest nieodłączną i integralną częścią. Wynika to głównie z tego, że jest związana organicznie z tekstem modlitw Kościoła. W ten sposób śpiew kościelny jednoczy uczestników liturgii z Bogiem i nadaje jej uroczysty charakter.

Muzyka w liturgii mszalnej

392. W niedziele i święta Msza św. z udziałem wiernych powinna być śpiewana. Jednak nie jest rzeczą konieczną zawsze śpiewać wszystkie teksty do tego przeznaczone. Pierwszeństwo należy przyznać częściom dialogowanym celebransu z ludem.

393. Kościół święty zachęca, by w miarę możliwości ważne miejsce w liturgii zajmował śpiew gregoriański. Mimo że jest on trudny i wymagający dobrego przygotowania, należy go pielęgnować, zwłaszcza w seminariach duchownych i zgromadzeniach zakonnych, czy przez chóry parafialne i zespoły wokalne.

394. Śpiewy międzylekcyjne w zasadzie powinien wykonywać dobrze wyszkolony psalterzysta-solista. W czasie większych uroczystości funkcję tę może spełniać schola liturgiczna, wykonując psalm responsoryjny i werset w formie wielogłosowej.

395. Części stałe Mszy św., *Kyrie*, *Święty* i *Baranku Boży*, psalm responsoryjny oraz śpiew przed Ewangelią, stanowiące integralną część Liturgii Słowa, nie mogą być zastąpione innymi pieśniami. Jeśli werset *Alleluja* przed Ewangelią nie jest śpiewany, można go opuścić.

396. W czasie liturgii mszalnej chór może wykonywać polifonię wokalną dawną i nową w języku polskim i łacińskim. Nie wolno przy tym całkowicie wyłączać z czynnego uczestnictwa wiernych. Nieśłuszna jest opinia, że śpiew chóru wyklucza wiernych z modlitewnego uczestnictwa. „Muzyka wielogłosowa, wykonywana poprawnie, wytwarza w świątyni charakter podniosły, uroczysty, co z kolei wprowadza lud w nastrój modlitwy i kontemplacji” – stwierdza Instrukcja o Muzyce świętej (1967).

397. Śpiewy mszalne, jak również muzyka instrumentalna, mają się zgadzać z przewodnią myślą dnia liturgicznego lub przynajmniej z okresem liturgicznym. Przy ich wyborze należy kierować się zaleceniami śpiewnika ogólnopolskiego. Obecnie jest nim *Śpiewnik Liturgiczny*, wydany przez ośrodek KUL oraz najnowsza edycja *Śpiewnika Kościelnego* ks. J. Siedleckiego. Natomiast inne śpiewniki nie mają takiego charakteru.

398. Śpiewy na uwielbienie można zastępować solową muzyką organową (Instrukcja Muzyki Sakralnej, VIII, 65).

399. Wskazane jest, aby stałe części Mszy św., jak *Kyrie*, *Chwała*, *Baranku Boży*, były śpiewane w formie dialogowanej: chór – wierni. Wtedy chór powinien wykonywać swoje partie wielogłosowo.

400. Do liturgii Mszy św. nie wolno dopuszczać piosenek religijnych, których teksty są niesakralne, a rytmika i melodia posiadają wymowę świecką i rozrywkową.

401. Wszystkie teksty i melodie przeznaczone do użytku liturgicznego muszą posiadać aprobatę władzy kościelnej.

402. Akompaniament muzyczny do śpiewów wiernych jest dozwolony przez cały rok kościelny z wyjątkiem czasu od *Gloria* Mszy św. Wieczery Pańskiej do *Gloria* Mszy św. Wigilii Paschalnej. Poza tym zabroniony jest akompaniament do solowych śpiewów mszalnych celebransa i diakona.

Śpiew przy sprawowaniu innych obrzędów

403. Przy sprawowaniu sakramentów świętych i sakramentaliów powinna towarzyszyć muzyka sakralna. Pozostałe sakramenty czy obrzędy, jak chrzest, małżeństwo, pogrzeb powinny być sprawowane ze śpiewem.

404. Należy czuwać, aby do sprawowania sakramentów nie wprowadzać niczego, co byłoby niezgodne z powagą kultu Bożego. Dopuszcza się jednak przed lub po zakończeniu obrzędów możliwość wykonania solowej muzyki wokalnejszy czy instrumentalnej, byleby odpowiadała duchowi muzyki kościelnej.

405. Należy dołożyć starań, by tradycyjne nabożeństwa, jak Nieszpory, Gorzkie Żale, Droga Krzyżowa, nabożeństwa majowe, różańcowe i inne były odprawiane uroczyście w kościołach, ze śpiewem. Nieszpory lub Gorzkie Żale mogą być wykonywane na przemian przez wiernych i chór lub scholę.

Sprawy wychowawczo-administracyjne

406. Kapłan pracujący w duszpasterstwie powinien systematycznie poszerzać swoje wykształcenie muzyczne, wyniesione z Seminarium Duchownego, tak pod względem teoretycznym, jak i praktycznym. W tym celu powinien uczestniczyć w poseminaryjnych kursach dla duchowieństwa o tematyce muzycznej.

407. Czynności liturgiczne sprawowane ze śpiewem w czasie większych uroczystości powinni wykonywać kapłani o większych predyspozycjach muzycznych.

408. Poprawny i piękny śpiew celebransa ubogaca liturgię i kieruje wiernych do wspólnej modlitwy. Jednak lepiej jest, gdy celebrans mający problemy z czystością śpiewu i emisją głosu unika śpiewanej formy modlitwy, zamieniając ją na z serca płynący tekst.

409. Obowiązkiem duszpasterzy, zwłaszcza proboszcza, jest szczególna troska o chór kościelny, a gdzie go brak, należy dołożyć wszelkich starań, by go założyć. Liturgia z udziałem zespołu wokalnego nabiera szczególnej okazałości i uroczystego charakteru.

410. Dla chóru i zespołów śpiewających należy stworzyć odpowiednie zaplecze materialno-techniczne (odpowiednia sala ogrzana i oświetlona, dobry instrument muzyczny, fundusze na zakup nut, itd.). Rządca kościoła powinien interesować się zespołem, wymagać postępów i udziału w liturgii, a w razie potrzeby troszczyć się o nabór nowych członków do chóru.

411. Duszpasterze i organista winni troszczyć się o życie towarzyskie chóru, które podnosi kulturalną atmosferę, przyjaźń i solidarność. W tym celu należy wykorzystywać wszelkie możliwe okazje, np.: pielgrzymki, opłatek, koncerty (zwłaszcza w dniu patronki śpiewu św. Cecylii), wycieczki, zabawy, występy wymienne z parafiami sąsiedzkimi, wieczory przy kawie, itp.

412. Przy kościele parafialnym czy rektoralnym powinna istnieć schola liturgiczna. Według dokumentów Kościoła schola taka służy głównie do potrzymania śpiewu wiernych i podniesienia poziomu wspólnego śpiewu w liturgii. Ponadto schola może wykonywać niektóre śpiewy liturgiczne oraz służyć pomocą w nauczaniu wiernych nowych pieśni kościelnych.

413. W czasie liturgii z udziałem wiernych, zwłaszcza w niedziele i święta, nie mogą dominować śpiewy w wykonaniu zespołów gitarowych, co często wyłącza całe zgromadzenie wiernych od udziału w śpiewie. Przy tym duszpasterze powinni pamiętać o tym, że podczas liturgii nie wolno wykonywać muzyki o charakterze wyraźnie świeckim (np. beatowym), niezgodnej z duchem i powagą liturgii. Natomiast poza liturgią można urządzać specjalne nabożeństwa młodzieżowe z religijnymi śpiewami beatowymi.

414. W planie katechizacji dzieci i młodzieży szkolnej powinna mieć miejsce systematyczna nauka śpiewu kościelnego. Co roku należy nauczyć na pamięć według śpiewnika kościelnego kilka pieśni liturgicznych. W doborze pieśni należy się kierować potrzebą danej parafii. Wyniki tego nauczania powinien sprawdzać i egzekwować wizytator religii czy przedstawiciel AKMK.

415. Nauczanie nowych śpiewów liturgicznych, czy poprawianie wykonania tradycyjnych, powinno być gorliwą i systematyczną troską zarówno duszpasterzy, jak i organisty. Naukę śpiewu ludu powinien zorganizować duszpasterz przy współpracy z organistą.

416. W parafii powinna być biblioteka muzyczna, zawierająca śpiewniki i wszelkie materiały nutowe potrzebne chórowi, scholi czy zespołom instrumentalnym. W niej też powinny być przechowywane archiwalne księgi liturgiczne, muzyczne – mszały, antyfonarze, graduały, kancjonały oraz inne wartościowe muzykalia, z uwzględnieniem dekretu biskupa diecezjalnego w sprawie przekazywania ksiąg archiwalnych do Archiwum Archidiecezjalnego. Spis inwentaryzacyjny takiej biblioteki powinien być załączony do protokołu zdawczo-odbiorczego przy przekazaniu parafii.

417. W każdej parafii należy prowadzić „Teczke Organisty” na dokumenty, jakie przewiduje Statut Organistowski przy obejmowaniu stanowiska organisty w parafii czy rozwiązywaniu z nim stosunku służbowego.

418. Dla dobra muzyki kościelnej naszego Kościoła lokalnego AKMK przeprowadza wizytacje muzyczne w parafiach. Przed wizytacją kanoniczną AKMK daje sprawozdanie o stanie muzycznym parafii biskupowi wizytatorowi.

Funkcja instrumentów w liturgii

419. Instrumenty muzyczne używane w liturgii powinny spełniać podwójną rolę: podtrzymywać śpiew wiernych, scholi, kantora oraz ubogacać obrzędy religijne swoim pięknym i harmonijnym brzmieniem.

420. Pierwszoplanowym instrumentem w liturgii są organy piszczałkowe ze względu na ich spokojne, majestatyczne brzmienie i walory architektoniczne. Dlatego Instrukcja Episkopatu Polski

o muzyce Liturgicznej mówi: „organy piszczałkowe powinny znajdować się we wszystkich kościołach w Polsce”.

421. Organy elektroniczne mogą być tylko instrumentem zastępczym i tymczasowym. Ta sama instrukcja stwierdza: „tzw. organy elektroniczne dopuszcza się do użytku jako instrument tymczasowy. Tam, gdzie ze względu na brak miejsca nie da się zbudować organów piszczałkowych” (patrz – Aneks).

422. Organy tradycyjne, będące dobrem o wielkiej wartości materialnej i kulturowej, mają być otaczane wielką troską i prawidłowo eksploatowane. Proboszcz musi dbać o to, by organy były zawsze nastrojone.

423. Instrument należy poddawać okresowym przeglądom, a nie rzadziej niż co 10 lat przeprowadzać generalny remont (Aneks).

424. Należy prowadzić „Kronikę Konserwacji Organów”, która powinna obejmować dokumenty wymagane przepisami przy budowie i remoncie organów.

425. Wszelkie prace przy organach, jak strojenie, przeglądy, remonty, konserwacje należy powierzać jedynie fachowcom w porozumieniu z Sekcją Rzeczoznawców Organowych przy AKMK (Aneks).

426. Proboszcz i organista powinni zwracać uwagę na to, by na chórze muzycznym nie było zarobaczonych mebli (ławki, krzesła, szafki), aby w ten sposób uchronić elementy drewniane organów przed szkodnikami biologicznymi.

427. Wszelkie informacje o organach piszczałkowych czy innych instrumentach muzycznych można uzyskiwać jedynie za pośrednictwem AKMK przy Kurii Metropolitalnej w Białymstoku.

428. Projekt architektoniczny nowego kościoła, celem dobrego brzmienia nowych organów, należy skonsultować z Sekcją Rzeczoznawców Organowych, która w porozumieniu z ekspertem akustyki opracuje i przedstawi wymogi akustyczne wnętrza świątyni oraz określi właściwą lokalizację organów.

429. Oprócz organów do kultu Bożego mogą być używane jeszcze inne instrumenty (szczególnie smyczkowe). Jednak zgodnie ze zwyczajem Kościoła wyłączone są z liturgii takie instrumenty, które w użyciu są hałaśliwe lub ze swego przeznaczenia służą do wykonywania muzyki świeckiej. Do takich należą m. in.: fortepian, akordeon, mandolina, gitara elektryczna, perkusja, wibrafon.

430. W rozwijaniu religijnej kultury muzycznej dużą rolę mogą spełniać różne zespoły instrumentalne, zwłaszcza orkiestra dęta. Muzyka orkiestrowa może spełniać cenną i pożyteczną rolę szczególnie w uroczystych procesjach odprawianych poza kościołem. W wyjątkowych sytuacjach orkiestra dęta może być włączona do liturgii mszalnej, zwłaszcza w śpiewie naprzemiennym z ludem albo celem podtrzymania śpiewu wiernych.

431. Muzyka podczas liturgii winna być wykonywana „na żywo”. Dlatego zabronione jest odtwarzanie muzyki za pomocą aparatury, np. magnetofonu, gramofonu, itp. Można to czynić poza liturgią.

KSIĘGA VI

LITURGIA SAKRAMENTÓW

432. Sakramenty są to ustanowione przez Chrystusa skuteczne znaki uświęcenia i kultu. Jest ich siedem: chrzest, bierzmowanie, Eucharystia, pokuta, namaszczenie chorych, sakrament święceń i małżeństwo. Czerpią one swoją zbawczą moc z paschalnego misterium męki, śmierci i uwielbienia Chrystusa (zmartwychwstania i zesłania Ducha Świętego), uświęcają podstawowe sytuacje ludzkiego życia, „sprawiają narodzenie i rozwój chrześcijańskiego życia wiary, uzdrowienie i dar posłania” (KKK, 1210), przyczyniają się do budowania Mistycznego Ciała Chrystusa, uzdalniają wierzących do oddawania kultu Bogu Ojcu przez Chrystusa w Duchu Świętym; sakramenty jako znaki składające się ze słów i czynności wyrażają, umacniają i powiększają wiarę poszczególnych wyznawców Jezusa i całej wspólnoty Kościoła. W liturgii sakramentów nie tylko podkreśla się obecność Chrystusa działającego mocą Ducha Świętego (*opus operatum*), ale też zaangażowanie wszystkich członków Kościoła (*opus operantis*), którzy przez czynne uczestnictwo w obrzędach, przez wiarę, nadzieję i miłość otwierają swoje serca na przyjęcie daru łaski sakramentalnej.

433. W odnowionej liturgii sakramentów podkreśla się bardzo potrzebę wspólnotowej ich celebracji (por. KL, 59, 61; KKK, 1210).

I. Sakrament chrztu

434. Chrzest jest pierwszym sakramentem Nowego Przymierza, sakramentem wiary, przez który ludzie, oświeceni łaską Ducha Świętego, dają odpowiedź na Chrystusowe orędzie zbawienia głoszone przez Kościół jako Dobra Nowina. „Chrzest święty jest fundamentem całego życia chrześcijańskiego, bramą życia w Duchu i bramą otwierającą dostęp do innych sakramentów. Przez chrzest zostajemy wyzwoleni od grzechu i odrodzeni jako synowie Boży, stajemy się członkami Chrystusa oraz zostajemy wszczępieni w Kościół i stajemy się uczestnikami jego posłania” (KKK, 1213).

435. Dzieci (niemowlęta) są chrzczone w wierze Kościoła publicznie wyznawanej przez ich rodziców, chrzestnych i miejscową wspólnotę, do której należą. Osoby te wówczas reprezentują całą społeczność wierzących, czyli Kościół Matkę, która rodzi każdego z nas do życia Bożego.

436. Sakrament chrztu dzieci wymaga, aby rodzice, jako pierwsi nauczyciele wiary (por. DA, 11), wychowywali swoje dzieci w tej wierze, w której zostały ochrzczone, więc nauczyli je modlitwy, przygotowali do pierwszego pełnego uczestnictwa w ofierze Mszy św., do bierzmowania oraz doprowadzili do przyjaźni życia z Chrystusem i wprowadzali w zasady moralności chrześcijańskiej.

437. W Archidiecezji Białostockiej powszechnie udziela się chrztu małym dzieciom na prośbę ich rodziców oraz dokłada się starań, aby żadne z dzieci nie umarło bez tego sakramentu.

438. Przed chrztem odbywają się pouczenia rodziców i chrzestnych w celu przybliżenia im liturgii chrzcielnej, chociaż nie praktykuje się powszechnie pełnej katechezy na ten temat. Na ogół rodzice, chrzestni, jak i bliższa rodzina przystępują do sakramentu pokuty przed chrztem oraz do Eucharystii w czasie chrzcielnej liturgii.

439. Synod zauważa, że rodzice zgłaszający chrzest nie zawsze kierują się motywami wynikającymi z żywej wiary. Czasami przyświeca im tylko chęć zachowania zwyczaju albo uniknięcia nieprzychylnej opinii swojej rodziny lub środowiska. Nierzadko zdarza się, że rodzice żyją tylko w związku cywilnym, chociaż nie mają przeszkód i mogliby zawrzeć związek sakramentalny, w rezultacie nie dbają później o religijne wychowanie swoich nowo ochrzczonych dzieci. Małe też jest zrozumienie, że rodzice są w liturgii chrztu

wezvani do wyznania wiary i do podjęcia wychowania dziecka w wierze Kościoła. Podobnie jest z wyborem chrzestnych. Często tu bierze się pod uwagę względy zwyczajowo-towarzyskie i korzyści materialne niż religijne. Dlatego duszpasterze spotykają się z niezrozumieniem rodziców, gdy nie mogą zgodzić się na nieodpowiednich kandydatów na chrzestnych.

440. W Archidiecezji zdarzają się również chrzty dorosłych, najczęściej z racji przygotowania do małżeństwa. Przygotowanie do chrztu, a także i do pozostałych sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, bywa przeważnie niewystarczające, zbyt krótkie i powierzchowne. Stąd pożyteczne będzie wprowadzenie w Archidiecezji Białostockiej stałego katechumenatu, poprzez który będzie można przygotować solidnie młodzież w wieku katechizacji, jak też i dorosłych do godnego i owocnego przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej.

441. Zwyczajnymi szafarzami chrztu uroczyście udzielanego są biskupi, prezbiterzy i diakoni. W przypadku ich braku, gdy życiu nieochrzczonego zagraża niebezpieczeństwo śmierci, może udzielić chrztu, a nawet powinien, każdy wierzący lub niewierzący, byleby kierował się intencją czynienia tego, co czyni Kościół i dokonał prawidłowego obrzędu (OCD, 11, 16).

442. Udzielenie chrztu powinno nastąpić w ciągu miesiąca po urodzeniu dziecka. W wyborze terminu należy kierować się troską o zbawienie dziecka, jak i zdrowie matki, która powinna wziąć udział w liturgii chrzcielnej (OCD, 8). Pierwszym terminem sprawowania chrztu jest Wigilia Paschalna, następnie każda niedziela jako upamiętniająca Wielkanoc, a także inne dni świąteczne. W przypadku choroby dziecka lub innej ważnej przyczyny wolno ochrzcić w każdym czasie.

443. Miejscem udzielania chrztu jest kościół katedralny, parafialny i rektoralny. Biskup diecezjalny może pozwolić na umieszczenie chrzcielnicy w innym kościele lub kaplicy na terenie parafii. Chrzest dzieci rodziców połączonych niesakramentalnym związkiem małżeńskim nie może odbywać się w zakrystii. Ma to być cała liturgia chrzcielna (poza Mszą św.) w świątyni. Za pozwoleniem biskupa diecezjalnego można w razie potrzeby udzielać chrztu w szpitalach. Nie wolno natomiast, w zwyczajnych warunkach, sprawować chrztu w domach prywatnych (OCD, 11-13).

444. Podstawowym obowiązkiem rodziców jest troska o chrzest ich nowo narodzonych dzieci. Dopuszcza się do chrztu wszystkie dzieci zgłoszone przez rodziców lub prawnych opiekunów, jeżeli te osoby wychowają swoje dzieci w wierze. Nie udziela się chrztu (zdrowym) dzieciom bez wiedzy lub wbrew woli rodziców. Jeżeli rodzice żyją tylko w małżeństwie cywilnym, trzeba przed chrztem dziecka zachęcić ich i dopomóc w zawarciu sakramentalnego związku małżeńskiego. Duszpasterz zażąda pisemnego zobowiązania wychowania dziecka w wierze, gdy ci rodzice nie wyrażą zgody na ślub. Takie oświadczenie należy zażądać wówczas, gdy rodzice żyją bez ślubu kościelnego z powodu przeszkód kanonicznych. Jeżeli jedno z rodziców jest wierzące i prosi o chrzest, drugie zaś niewierzące, spełnia się prośbę strony wierzącej.

445. Rodzice wybierają swojemu dziecku chrześcijańskie imię, aby miało ono swojego świętego patrona, orędownika i wzór do naśladowania. Wybór imienia należy do rodziców. Dorosły kandydat sam wybiera sobie imię (KKK, 2156).

446. Do rodziców należy też wybór odpowiednich dwojga chrzestnych. Dorosły kandydat sam wybiera sobie chrzestnych (OCD, 10; OCW, 10). Duszpasterz ma obowiązek sprawdzić, czy kandydaci na chrzestnych są odpowiedni do tej ważnej funkcji. Chrzestnymi mogą być osoby, które ukończyły szesnaście lat i przyjęły trzy sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego, prowadzą życie zgodne z wiarą i moralnością chrześcijańską; od młodzieży w wieku szkolnym wymagane jest uczestnictwo w katechizacji. Należy wybierać na chrzestnych kogoś z rodziny lub sąsiedztwa, aby dziecko miało z nimi bliski kontakt. Trzeba przeciwstawić się zapraszaniu na chrzestnych ludzi przygodnych, którzy nie będą interesować się chrześcijańskim wychowaniem dziecka. Rodzice mogą dla słusznej przyczyny poprosić na chrzestnego lub chrzestną osobę prawosławną (pierwszym chrzestnym ma być strona katolicka), której stawia się takie same wymagania jak stronie katolickiej. Chrzestjanie wspólnot protestanckich mogą być tylko świadkami chrztu (OCW, 10c; *Dyktorium ekumeniczne*, 48). Nie mogą być chrzestnymi żyjący w niesakramentalnym związku małżeńskim.

447. Rodzice powinni jak najszybciej zgłosić chrzest dziecka w kancelarii parafialnej (tylko duszpasterz przyjmuje zgłoszenie),

wziąć udział razem z chrzestnymi w katechezie przedchrzcielnej i postarać się jak najszybciej o chrzest dziecka. Obowiązkiem obojga rodziców jest udział w liturgii chrzcielnej ich dziecka.

448. Przyjęcie z okazji chrztu winno odbywać się w odpowiedniej, chrześcijańskiej atmosferze. Pochwały godne są przyjęcia bezalkoholowe.

449. Duszpasterze mają obowiązek zatroszczyć się o odpowiednie pouczenie wiernych dotyczące znaczenia chrztu, potrzeby wypełnienia przyrzeczeń chrzcielnych, zadań i obowiązków rodziców oraz chrzestnych, jak też sposobu udzielania tego sakramentu w nagłej potrzebie. Dobrą sposobnością do pouczenia jest katecheza dzieci, młodzieży i dorosłych, święto Chrztu Pańskiego oraz okres Wielkiego Postu. W parafiach odpowiednia katecheza (przynajmniej jedno spotkanie) powinna poprzedzać chrzest, w której zostaną pouczeni rodzice i chrzestni o liturgii chrzcielnej, jak i ich zobowiązaniach związanych z udzieleniem tego sakramentu.

450. Duszpasterze zwrócą pilną uwagę, aby liturgię chrztu sprawować według obowiązujących ksiąg, ze zrozumieniem dla symboliki obrzędów, z szacunkiem dla tekstów liturgicznych i z poszanowaniem prawa kościelnego. Dobrze będzie, gdy rodzice, chrzestni i najbliższa rodzina przystąpi do Stołu Pańskiego. Duszpasterze ustalają też odpowiedni czas sprawowania sakramentu i wraz ze służbą liturgiczną oraz, o ile to możliwe, z rodzicami i chrzestnymi, przygotowują liturgię, aby uczestniczono w niej jak najliczniej, czynnie, w pełni i owocnie. Życzeniem Kościoła jest, aby liturgia chrztu odbywała się podczas Mszy św. Zawsze podczas liturgii chrzcielnej wygłasza się homilię.

451. Chrzest dzieci powinien odbywać się w parafii rodziców; jeżeli poza nią, należy uzyskać pozwolenie proboszcza.

452. Proboszcz (rektor kościoła) ma obowiązek niezwłocznego spisania aktu chrztu w księdze ochrzczonych na podstawie danych zawartych w odpisie metryki urodzenia z USC. Wpisuje się imię lub imiona dziecka w brzmieniu i kolejności, jak w dokumencie z USC, choćby nie były to imiona świętych lub błogosławionych, nazwisko, datę i miejsce urodzenia, chrztu, dane personalne rodziców i chrzestnych (ewentualnie świadka), ich wyznanie oraz szafarza. Rodzice i chrzestni mogą złożyć podpisy w księdze metryk zaraz po spisaniu

aktu lub w innym terminie, najpóźniej jednak zaraz po liturgii chrztu.

453. Jest wskazane, aby rodzice i chrzestni otrzymali kartki do spowiedzi przy zgłaszaniu chrztu w kancelarii parafialnej.

454. Zaleca się zorganizować obchód pierwszej rocznicy chrztu dzieci ze Mszą św. ofiarowaną za te dzieci, za ich rodziców i chrzestnych wraz ze specjalnym błogosławieństwem tychże dzieci. Będzie to również okazja do przypomnienia obowiązków rodziców i chrzestnych wynikających z udzielonego im dzieciom chrztu.

II. Sakrament bierzmowania

455. Sakrament bierzmowania wraz z chrztem i Eucharystią należy do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego. Ochrzczeni w sakramencie bierzmowania przechodzą kolejny etap chrześcijańskiego wtajemniczenia. „Przez sakrament bierzmowania ochrzczeni jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, otrzymują szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób jeszcze mocniej są zobowiązani, jako prawdziwi świadkowie Chrystusa, do szerzenia wiary słowem i uczynkiem oraz bronienia jej” (KKK, 1285; por. OB, 1-2). Bierzmowani otrzymują niezniszczalny charakter, czyli znamię Pańskie, tak że nie można powtarzać sakramentu bierzmowania.

456. W Archidiecezji Białostockiej sakrament bierzmowania jest powszechnie udzielany przez księży biskupów i chętni do przyjęcia tego sakramentu mogą bez większych trudności go otrzymać. Biskupi do udzielenia bierzmowania udają się do świątyń parafialnych, w większych parafiach zdarza się, że bierzmują kilka razy w jednym roku. Dorośli kandydaci, którzy z różnych względów nie przyjęli bierzmowania w wieku szkolnym, mają możliwość otrzymania tego sakramentu w kaplicy Arcybiskupa Metropolity w określonych przez Kurię Metropolitalną terminach. Ks. Arcybiskup Stanisław Szymecki i Biskup Edward Ozorowski zapraszają kapłanów do koncelebracji bierzmowania przy większej liczbie kandydatów.

457. Pierwszym i zwyczajnym szafarzem bierzmowania jest biskup. Każdy kapłan, na pierwszym miejscu jednak proboszcz, może udzielić bierzmowania w niebezpieczeństwie śmierci dzieciom lub dorosłym. Również może udzielić bierzmowania kapłan, który otrzymał od biskupa diecezjalnego pozwolenie na chrzest dorosłego

lub będącego w wieku katechizacji. Biskup, dla ważnej przyczyny, może poprosić kapłanów do wspólnego udzielania bierzmowania.

458. Miejscem sprawowania bierzmowania jest kościół katedralny, parafialny i rektoralny. Bierzmowania powinno się udzielać zwykle podczas Mszy św., aby w ten sposób ukazać ścisły związek tego sakramentu z całym wtajemniczeniem chrześcijańskim, które osiąga swój szczyt w przyjęciu Ciała Chrystusa. Stąd też bierzmowanie uczestniczą w Eucharystii, przez którą ich wtajemniczenie zostaje dopełnione. Jeżeli bierzmowanie byłoby udzielane poza Mszą św., powinna je poprzedzać liturgia Słowa Bożego (OB, 13).

459. Bierzmowania należy udzielać młodzieży w wieku 15 lat, czyli będącej w klasie III gimnazjum. Bierzmowanie ma być udzielane młodzieży klas III gimnazjum co roku przy dużej liczbie kandydatów w każdej parafii, zaś przy małej ich ilości w wybranej parafii danego dekanatu. Kandydaci do bierzmowania powinni złożyć wyznanie wiary, znajdować się w stanie łaski i mieć intencję przyjęcia tego sakramentu, a podczas obrzędu bierzmowania wyrzec się złego ducha i wyznać wiarę. „Powinni też być przygotowani do podjęcia zadania ucznia i świadka Chrystusa we wspólnocie Kościoła oraz w sprawach doczesnych” (KKK, 1319; por. OB, 12). Młodzieży, która nie przystąpiła do bierzmowania we właściwym czasie, powinno się stworzyć inne, dogodne możliwości jego przyjęcia.

460. Bierzmowani wybierają nowe imię świętego Patrona, lecz mogą pozostać przy imieniu chrzcielnym dla podkreślenia, że bierzmowanie ściśle się łączy z chrztem.

461. Każdy bierzmowany powinien mieć odpowiedniego świadka (por. OB, 5-6). Ze względu na współczesne warunki pastoralne (bierzmowanie kolejnym etapem inicjacji) dobrze będzie, jeżeli świadkiem zostanie chrzestny. Również rodzice, za zgodą biskupa diecezjalnego, mogą być świadkami bierzmowania swoich dzieci. Obecne przepisy dopuszczają na świadka bierzmowania także osobę płci odmiennej. Kandydatom na świadka stawia się takie same wymagania, jak chrzestnym z racji chrztu.

462. Bierzmowanie powinno być poprzedzone odpowiednim przygotowaniem kandydatów. To przygotowanie dokonuje się w ramach normalnej katechizacji młodzieży, szczególnie klas II i III gimnazjum (zob. Instrukcja z 7 XII 1995). Powinno być też zorganizowane

przygotowanie bezpośrednie, w którym mają być zaangażowani rodzice bierzmowanych, świadkowie, inni wychowawcy, jak i wspólnota parafialna. Będzie to wyrażało się w specjalnych konferencjach dla rodziców, świadków i wychowawców oraz nabożeństwach dla wspólnoty parafialnej. Przed bierzmowaniem ma odbyć się egzamin kandydatów przeprowadzony przez wizytatora nauki religii.

463. Przy okazji bierzmowania powinno zachęcić się młodzież do podejmowania zobowiązań związanych z życiem chrześcijańskim, jak np. abstynencja od napojów alkoholowych, narkotyków, tytoniu.

464. Duszpasterze zatroszczą się o odpowiedni dokument bierzmowania oraz pamiątki dla bierzmowanych (np. Biblia, krzyż itp.).

465. Pobierzmowanych, jako uczestników prorockiego, kapłańskiego i królewskiego urzędu Chrystusa powinni duszpasterze zaangażować do apostołstwa w życiu parafii (KK, 10), w służbę liturgiczną, zorganizować dla nich rocznicę bierzmowania.

466. Każda parafia i samodzielny ośrodek duszpasterski ma prowadzić księgę bierzmowanych, w której należy zapisać imię i nazwisko bierzmowanego, nowe imię, datę urodzenia, miejsce chrztu, datę i numer aktu, datę bierzmowania, imię i nazwisko świadka oraz szafarza bierzmowania. O przyjęciu bierzmowania należy dokonać adnotacji w księdze chrztów.

III. Eucharystia

467. „Zbawiciel nasz podczas Ostatniej Wieczerzy, tej nocy, kiedy został wydany, ustanowił Eucharystyczną Ofiarę Ciała i Krwi swojej, aby w niej na całe wieki, aż do swego przyjścia, utrwalić Ofiarę Krzyża i tak umiłowanej Oblubienicy Kościołowi powierzyć pamiątkę swej Męki i Zmartwychwstania: sakrament miłosierdzia, znak jedności, węzeł miłości, ucztę paschalną, w której pożywamy Chrystusa, w której dusza napętnia się łaską i otrzymuje zadatek przyszłej chwaly” (KL, 47). W Najświętszej Eucharystii zawiera się całe duchowe dobro Kościoła, to znaczy sam Chrystus, nasza Pascha i Chleb Żywy, który przez swoje Ciało, daje życie ludziom i udział ofiarowaniu z nim ich samych, ich pracy i wszystkich rzeczy stworzonych. Stąd Eucharystia jest źródłem i szczytem całej ewangelizacji. Wierni, ochrzczeni i bierzmowani, włączają się całkowicie w Kościół przez przyjęcie Eucharystii (por. DK, 5). Wyrazem najgłębszej czci

wobec Eucharystii będzie godne jej sprawowanie, czynny i pełny udział w Misterium Eucharystii ze strony wiernych oraz adoracja Najświętszego Sakramentu.

468. Msze św. są celebrowane w Archidiecezji Białostockiej w duchu odnowionej przez Sobór Watykański II liturgii. Z pewnością ożywiło się uczestnictwo wiernych w Eucharystii. Biorą oni na ogół udział w śpiewie polskich pieśni, w dialogach z celebransem, we wspólnej recytacji modlitw. Zwiększył się procent wiernych przystępujących do Komunii św. Zauważyć jednak można brak dostatecznej świadomości u wiernych czym jest Eucharystia, na czym polega pełne w niej uczestnictwo. Dlatego Synod przypomina o potrzebie pouczenia wiernych przez duszpasterzy o Eucharystii. Dobrą sposobnością ku temu są rekolekcje, szczególnie zaś czterdziestogodzinne nabożeństwo, dni tzw. wieczystych adoracji, katecheza młodzieży i dzieci, jak też i dorosłych.

469. Szafarzem, który może sprawować Mszę św. jest tylko kapłan ważnie wyświęcony (kan. 900 § 1 KPK). Władza ta jest udzielana na mocy święceń prezbiteratu. Sprawowanie Eucharystii należy do istoty posługi kapłańskiej (KK, 17; DK, 2). Prawo kanoniczne zabrania sprawować Mszę św. kapłanom, którzy są w cenzurze, tzn. w ekskomunie, interdykcie lub suspensie zabraniającej wykonywania czynności władzy święceń (kan. 1331-1333 KPK).

470. Eucharystię należy sprawować w miejscu świętym (kan. 932 KPK), tzn. w kościele (kan. 1214 KPK), w kaplicy (kan. 1223 KPK) lub na cmentarzu (kan. 1240 § 1 KPK). Dla dobra duchowego wiernych, w razie konieczności, duszpasterze mogą celebrować Mszę św. poza miejscem świętym.

471. Eucharystia może być sprawowana i udzielana każdego dnia o jakiegokolwiek godzinie, z wyjątkiem jednak dni określonych wyraźnie przez przepisy liturgiczne (Wielki Czwartek, Wielki Piątek, Wielka Sobota, Narodzenie Pańskie – kan. 931 KPK). Ze względu na porządek i dobro wiernych należy mieć stałe godziny celebrowania Eucharystii.

472. Zasadniczo każdy kapłan może sprawować Mszę św. tylko raz w ciągu dnia. Biskup diecezjalny (*Pastorale munus* z 30 XI 1963 r.) może pozwolić kapłanom z racji duszpasterskich na binację w dzień powszedni i trynację w niedziele i święta nakazane.

473. Kapłani mogą koncelebrować Eucharystię, nawet codziennie, o ile pożytek duszpasterski nie wymaga odprawiania indywidualnego. Należy pozostawić kapłanowi możliwość indywidualnego celebrowania Mszy św. Musi on jednak pamiętać, że nie można celebrować Mszy św. w tej samej świątyni podczas sprawowanej w tym czasie Eucharystii dla wiernych lub innej liturgii (np. Liturgii Godzin, chrztu, małżeństwa).

474. Kapłan, gdy nie ma wiernych, może odprawiać Mszę św. bez udziału ludu z jednym tylko ministrantem (OWMR, 209-211). Z ważnych racji może celebrować nawet bez żadnego uczestnika (kan. 906 KPK). Nie może to być jednak stałą praktyką.

475. Przy sprawowaniu Eucharystii i jej udzielaniu kapłani i diakoni winni używać szat liturgicznych zgodnie z przepisami liturgicznymi (KPK, kan. 929). Kapłana przy odprawianiu Mszę św. obowiązuje alba, stuła i ornat; diakona: stuła i dalmatyka. Kapłani koncelebrujący, poza głównym celebransem, mogą występować bez ornatu. Należy jednak nałożyć stułę. Szatą akolity i lektora jest alba, chociaż dopuszcza się komże, podobnie jest też z ministrantami.

476. Duszpasterze zadbają o odpowiednie szaty liturgiczne, o czystość bielizny kielichowej, obrusa ołtarzowego, o piękno ksiąg liturgicznych. Do sprawowania Mszy św. z udziałem wiernych należy używać ornatów w kolorze odpowiednim dla danego okresu lub obchodu liturgicznego.

477. Mszę św. z udziałem wiernych, szczególnie w niedzielę i święta, należy dobrze przygotować z całym zespołem liturgicznym danej wspólnoty wiernych. Ma nad tym czuwać proboszcz lub rektor kościoła. Duszpasterze mają pamiętać o potrzebie podzielenia się stosownymi funkcjami z wiernymi. Niech więc nie zabraknie lektorów (przede wszystkim dorosłych wiernych, mężczyzn i kobiet), psalterzysty, ministrantów, scholi. Jest także miejsce w odnowionej liturgii również dla chórów parafialnych. Należy też dobrać odpowiednie śpiewy do Mszy św. zgodnie z przepisami liturgicznymi. Preferuje się Mszę św. śpiewaną przed recytowanymi. Trzeba pamiętać też o stosowaniu aspersioni w Mszach św. niedzielnych. Nie należy ograniczać się tylko do jednej Mszy św. uroczyste celebrowanej w niedzielę i święta. Msze św. niedzielne i świąteczne w kościołach parafialnych nie mogą być celebrowane częściej niż w odstępie półtoragodzinnym.

478. Każdy proboszcz, jako pasterz swojej parafii, ma obowiązek celebrowania Mszy św. za parafian w niedziele i inne określone dni świąteczne.

479. Msza św. powinna być dla celebrującego ją kapłana najważniejszą czynnością dnia, źródłem zbawienia i Bożego błogosławieństwa. Niech więc zawsze przystępuje do ołtarza z czystym sumieniem, po przygotowaniu modlitewnym (po Jutrzni i medytacji) i uprzednim przygotowaniu pod względem liturgicznym.

480. Kapłan ma święte obrzędy sprawować zgodnie z przepisami liturgicznymi, starannie, punktualnie, bez pośpiechu, pobożnie i z namaszczeniem, będąc przykładem dla służby liturgicznej.

481. Obowiązkiem kapłana celebrującego Mszę św., jest głoszenie homilii w niedziele i święta nakazane z udziałem wiernych, podczas Mszy św. obrzędowych (chrzest, sakrament małżeństwa, pogrzeb). Zalecane są homilie w okresach uprzywilejowanych w dni powszednie (Adwent, Wielki Post, Wielkanocny).

482. Każdy kapłan celebrujący lub koncelebrujący może przyjąć stypendium złożone na odprawienie Mszy św. w określonej intencji, co jest zgodne z tradycją Kościoła (kan. 945 § 1 KPK). Zaleca się, aby kapłani nie otrzymawszy ofiary również odprawiali Msze św. w intencjach wiernych, szczególnie ubogich (kan. 945 § 2 KPK). Kapłan może zatrzymać dla siebie stypendium tylko z racji jednej Mszy św., czyli jedno stypendium dziennie. Jeżeli celebruje więcej razy dziennie Msze św., za które otrzymał również ofiary, ma je (poza jedną) przekazać do dyspozycji biskupa diecezjalnego na cele przez niego wskazane – kan. 951 § 1 KPK). Nigdy nie wolno przyjąć żadnego stypendium z tytułu Mszy św. koncelebrowanej, gdy jest ona binowana (kan. 951 § 2 KPK). Tylko w dzień Bożego Narodzenia wolno przyjąć kapłanowi trzy stypendia mszalne.

483. Dla ważnej racji duszpasterskiej wolno w danym dniu celebrować Mszę św. jedną w dwu lub więcej intencjach, po czym w najbliższym terminie należy odprawić jeszcze tyle Mszy św., ile przyjęto intencji i ofiar w tychże intencjach. Jeżeli np. przyjęto 5 intencji, należy jeszcze później odprawić pozostałe 4 Msze św. Może to uczynić ten sam kapłan lub inni księża i nie tylko w tym samym kościele. Muszą jednak o tej praktyce wiedzieć wierni proszący o Msze św.

484. Kapłanowi wolno przyjąć do osobistego celebrowania tyle stypendiów, ile Mszy św. będzie mógł on odprawić w ciągu roku. Zbývające ofiary mszalne powinien przekazać do Kurii Metropolitalnej (kan. 954 i 955 § 1 KPK). Nie należy wysyłać stypendiów mszalnych.

485. Kapłani muszą w księdze stypendiów mszalnych zapisać Msze św. przyjęte do odprawiania i wysokość stypendium.

486. Podczas odprawiania Mszy św. wierni tworzą społeczność świętą, lud nabyty przez Boga i królewskie kapłaństwo. Gromadzą się na Eucharystię, aby dziękować Bogu, składać w ofierze niepokalaną Hostię razem z kapłanem i składają samych siebie w ofierze. Powinni starać się okazać przez to głęboką pobożność i miłość względem siebie nawzajem oraz strzec się wszelkiego indywidualizmu i wyróżniania się, pamiętając, że mamy wspólnego Ojca w niebie i jesteśmy rodziną dzieci Bożych. Niech więc wierni tworzą jedno, gdy słuchają Słowa Bożego, wspólnie modlą się i śpiewają, składają ofiarę oraz przystępują do stołu Pańskiego (OWMR, 62).

487. Uczestnictwo w niedziele i święta nakazane jest głównym obowiązkiem każdego katolika. Zadośćczynią niedzielnemu i świątecznemu uczestnictwu we Mszy św. ci, którzy biorą w niej udział w godzinach popołudniowych, gdziekolwiek jest ona celebrowana. Temu obowiązkowi zadośćczynią wierni również dnia poprzedniego (przed niedzielą i świętem nakazanym), gdy uczestniczą we Mszy św. uroczą sprawowanej z homilią i formularzem dnia następnego.

488. Wierni mogą korzystać z udzielonej przez Prymasa Polski dyspensy od obowiązku uczestniczenia we Mszy św. i powstrzymania się od prac służebnych w święta kościelne nie uznawane przez władze państwowe. Trzeba jednak zachęcać pracujących i uczących się, aby w miarę możliwości wzięli udział we Mszy św. i zachowali charakter świąteczny tych dni w swoim postępowaniu i w swoich rodzinach.

489. Wierni świeccy i duchowni przyjmujący Eucharystię są zobowiązani do zachowania postu eucharystycznego. Przyjmujący Komunię św. powinien powstrzymać się na godzinę przed jej przyjęciem od jakiegokolwiek pokarmu lub napoju, z wyjątkiem wody i lekarstwa (kan. 919 § 2 KPK). Osoby w podeszłym wieku oraz

chorzy i ci, którzy nimi się opiekują, mogą przyjąć Komunię św., jeśli nawet coś spożyli w czasie godziny poprzedzającej jej przyjęcie (kan. 919 § 3 KPK).

490. Szczególną troskę niech przejawią duszpasterze o odpowiednie przygotowanie dzieci do pierwszego pełnego uczestnictwa we Mszy św., czyli do Pierwszej Komunii św. (zob. Instrukcja) oraz zatroszczą się o ich regularne, poprawne i pełne uczestnictwo w niedzielnej i świątecznej Eucharystii.

491. W niedziele i święta należy w każdej parafii odprawić specjalną Mszę św. dla dzieci, a jeśli to niemożliwe, trzeba wygłosić do nich homilię podczas ogólnej Mszy św., w której są też i dorośli. Nie należy jednak zmuszać dzieci do udziału w Mszach św. dla nich w niedziele i święta, gdy idą na Mszę św. ze swoimi rodzicami. Gdy są odpowiednie do tego warunki, można też odprawić oddzielną Liturgię Słowa tylko dla dzieci, a potem będą one uczestniczyły w Liturgii Eucharystii razem z dorosłymi. Kapłan celebrujący Liturgię Słowa dla dzieci koncelebrować dalej w Liturgii Eucharystycznej.

492. Zachęca się duszpasterzy do celebrowania specjalnych Mszy św. dla dzieci w dni powszednie, np. dla przedszkolaków, dla poszczególnych klas, przygotowujących się do Pierwszej Komunii św., dla ministrantów, scholi itp. Mogą też wtedy uczestniczyć także rodzice.

493. Duszpasterze mają obowiązek angażować wiernych do czynnego i pełnego uczestnictwa w Eucharystii. Pełne uczestnictwo w Eucharystii wymaga obecności na całej Mszy św. i przyjęcia Komunii św.

494. Zwyczajnym szafarzem Komunii św. jest biskup, prezbiter i diakon. Nadzwyczajnym zaś akolita i wierny świecki wyznaczany przez biskupa diecezjalnego.

495. Obowiązkiem duszpasterzy jest udzielanie Komunii św. wiernym uczestniczącym we Mszy św. z darów konsekrowanych w danej Ofierze (OWMR, 13), z wyjątkiem Wielkiego Piątku.

496. Każdy wierny, który został dopuszczony już do przyjęcia Eucharystii, jest obowiązany do przyjęcia Komunii św. wielkanocnej (kan. 920 § 2 KPK).

497. Wierni mają obowiązek przyjąć Komunię św. w formie Wiatyku, jeżeli znajdują się z jakiegokolwiek przyczyny w niebezpie-

czeństwie śmierci. Powinni przyjąć Komunię św. w tym przypadku nawet wtedy, gdy już tego dnia byli u Komunii św. (kan. 921 § 1-2 KPK).

498. Wierni mogą dwukrotnie przyjąć Komunię św. każdego dnia w roku (kan. 917 KPK). Drugi raz Komunię św. można przyjąć pod warunkiem, że uczestniczy się w całej liturgii mszalnej.

499. Mszał rzymski z 1970 r. określa 14 okoliczności przyjęcia Komunii św. pod dwiema postaciami (OWMR, 242). Praktyką tego sposobu udzielania Eucharystii kieruje biskup diecezjalny.

500. Zasadniczym i pierwotnym celem przechowywania Eucharystii poza Mszą św. jest zanoszenie Komunii św. chorym. Drugorzędnymi natomiast celami są: rozdawanie Komunii św. wiernym poza Mszą św. i adoracja Chrystusa obecnego w Najświętszym Sakramencie (KKTE, 5).

501. Najświętszą Eucharystię należy przechowywać z najwyższą czcią w kościele katedralnym, w każdym kościele parafialnym lub rektoralnym, filialnym oraz w kaplicy złączonej z domem zakonnym lub stowarzyszenia życia apostołskiego (kan. 934 § 1 nr 1 KPK). Za pozwoleniem biskupa diecezjalnego Eucharystia może być przechowywana w innych kościołach lub kaplicach, także prywatnych, na plebaniach (kan. 934 § 1 nr 2 KPK). W wyżej wymienionych miejscach należy przechowywać Najświętszy Sakrament w tabernakulum.

502. Najświętszy Sakrament przechowuje się tylko w jednym tabernakulum, trwałym i nienaruszalnym. Ma ono być pancerne i ogniotrwałe (kan. 938 § 1 KPK). Konsekrowane Hostie należy często odnawiać i przechowywać w puszcze okrytej welonem w takiej liczbie, by ich wystarczyło do Komunii św. chorych oraz innych wiernych poza Mszą św. (KKTE, 7). Tam, gdzie przechowuje się Eucharystię, należy celebrować Mszę św., jeśli to możliwe, 2 razy w miesiącu. Według przyjętego zwyczaju winna przy tabernakulum palić się wieczna lampka, może być elektryczna, jako wyraz czci składanej Panu (kan. 940 KPK).

503. Miejsce, gdzie w kościele lub kaplicy jest tabernakulum, ma być naprawdę okazałe. Wypada, żeby było ono zarazem odpowiednie na prywatną modlitwę, aby wierni dogodnie i z korzyścią zbawienną mogli czcić obecnego tu Zbawiciela (EM, 53).

504. Wszyscy chrześcijanie, zgodnie z tradycją Kościoła katolickiego, powinni oddawać Najświętszemu Sakramentowi kult uwielbienia, który należy się prawdziwemu Bogu (EM, 3f).

505. Ofiara eucharystyczna jest źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego. Należy także bardzo rozwijać poza Mszą św. prywatne i publiczne nabożeństwa do Najświętszej Eucharystii (EM, 58).

506. Wszyscy wierni niech starają się oddawać cześć Najświętszemu Sakramentowi przez częste nawiedzanie kościoła. W tym celu duszpasterze postarają się, aby, przy odpowiednim zabezpieczeniu, świątynie były otwarte przynajmniej przez kilka godzin dziennie.

507. W kościołach lub kaplicach, które mają prawo do przechowywania Najświętszej Eucharystii, można dokonywać jej wystawienia w puszcze lub monstrancji zgodnie z przepisami liturgicznymi (kan. 941 § 1 KPK).

508. Szafarzem wystawienia i błogosławieństwa eucharystycznego jest biskup, kapłan lub diakon. W szczególnych wypadkach wystawienia i schowania Eucharystii może dokonywać akolita lub nadzwyczajny szafarz udzielania Komunii św. (kan. 943 KPK).

509. Zakazuje się wystawienia Najświętszego Sakramentu wyłącznie dla samego tylko błogosławieństwa, czyli bez przeprowadzenia adoracji lub nabożeństwa eucharystycznego (EM, 66).

510. W Archidiecezji winno się urządzać uroczyste wystawienie Najświętszego Sakramentu w połączeniu z adoracją w następujące dni:

- a) w pierwsze niedziele miesiąca po Mszy św. (w intencji misji);
- b) w czwartki przed pierwszym piątkiem – Godzina święta;
- c) w pierwsze piątki miesiąca po Mszy św. wotywnej;
- d) w pierwsze soboty miesiąca, po Mszy św. wotywnej.

511. W kościołach parafialnych i rektoralnych powinno co roku być zorganizowane tzw. czterdziestogodzinne nabożeństwo oraz dzień wieczystej adoracji.

512. W Wielkim Poście należy celebrować wobec wystawionego w monstrancji Najświętszego Sakramentu nabożeństwo pasyjne Gorkich Żalów.

513. Duszpasterze zatroszczą się o należyte zorganizowanie procesji w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej i zachęcą do udziału w niej wiernych. W dniach dawnej oktawy Bożego Ciała

poleca się organizować nieszpory eucharystyczne zakończone procesją z Najświętszym Sakramentem.

514. Należy też podtrzymywać tradycję uroczystej procesji wielkonocej z Najświętszym Sakramentem po zakończeniu Wigilii Paschalnej lub rano przed Mszą św. rezurekcyjną, a także organizować procesje eucharystyczne z racji uroczystości tytułu kościoła i drugorzędnych odpustów parafialnych oraz w I niedzielę miesiąca.

IV. Sakrament pokuty i pojednania

515. Jezus Chrystus ustanowił sakrament pokuty (por. J 20, 21-23) dla wszystkich grzeszników w Kościele, szczególnie zaś dla tych, którzy po chrzcie popełnili grzech ciężki i w ten sposób utracili łaskę chrztu oraz zadali ranę wspólnocie kościelnej (por. KKK, 1446). Penitenci przystępujący do sakramentu pokuty „otrzymują od miłosierdzia Bożego przebaczenie zniewagi wyrządzonej Bogu i równocześnie dostępują pojednania z Kościołem, któremu grzesząc zadali ranę, a który przyczynia się do ich nawrócenia miłością, przykładem i modlitwą” (KK, 11).

516. Istotnymi elementami sakramentu pokuty i pojednania są:

- a) żal za grzechy, który zajmuje pierwsze miejsce wśród aktów pokutującego i zawiera także postanowienie niegrzeszenia więcej;
- b) spowiedź czyli wyznanie grzechów „pochodzące z prawdziwego poznania siebie wobec Boga i z żalu za grzechy”;
- c) rozgrzeszenie, które stanowi znak, że Bóg udziela przebaczenia grzesznikowi, który „w sakramentalnej spowiedzi okazuje swoje nawrócenie słudze Kościoła” (OP, 6);
- d) zadośćuczynienie za winy, będące dopełnieniem prawdziwego nawrócenia, poprawa życia i naprawa szkód.

517. Zwyczajnym sposobem pojednania z Bogiem i Kościołem jest jedynie indywidualna spowiedź oraz rozgrzeszenie. Wierny, świadomy ciężkiego grzechu, tylko w ten sposób może dostąpić w zwykłych warunkach pojednania (por. kan. 960 KPK).

518. Sakrament pokuty i pojednania można sprawować w sposób zwyczajny przy zastosowaniu obrzędu pojednania jednego penitenta lub obrzędu pojednania wielu penitentów z indywidualną spowiedzią i indywidualnym rozgrzeszeniem (OP, 41-60).

519. W Archidiecezji Białostockiej wierni mają często możliwość przystąpienia do sakramentu pokuty w dni powszednie oraz w niedziele i święta, także podczas rekolekcji, uroczystości odpustowych, czterdziestogodzinnego nabożeństwa. Zdarza się zaniedbywanie obowiązku wielkanocnej spowiedzi i Komunii św. Pozytywnym znakiem jest, że coraz więcej wiernych świeckich poszukuje stałych spowiedników i prosi ich o kierownictwo duchowe.

520. Wierni, ufni w Boże miłosierdzie, niech przystępują do sakramentu pokuty:

- a) obowiązkowo przynajmniej raz w roku w okresie wielkanocnym (od Środy Popielcowej do Uroczystości Najświętszej Trójcy włącznie) (kan. 989 KPK);
- b) zawsze, gdy mają świadomość popełnienia grzechu ciężkiego; częściej niż raz w roku, w miarę systematycznie, troszcząc się w ten sposób o postępowanie swojego życia duchowego.

521. Godne polecenie jest kontynuowanie tradycji spowiedzi pierwszopiątkowych, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, Katecheci niech mają na uwadze swój obowiązek przygotowania dzieci i katechizowanej młodzieży do przyjmowania sakramentu pokuty na rozpoczęcie i zakończenie roku szkolnego, w czasie Adwentu, Wielkiego Postu i innych większych uroczystości.

522. Kościół sprawuje posługę sakramentalną pokuty przez biskupów i kapłanów. Kompetentnym szafarzem sakramentu pokuty jest kapłan (kan. 965 KPK), który według prawa kanonicznego ma władzę rozgrzeszania (OP, 9). Wszyscy kapłani, nawet nie aprobowani do słuchania spowiedzi, ważnie i godziwie rozgrzeszają znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci (OP, 9).

523. Synod przypomina, że biskup diecezjalny udziela władzy rozgrzeszania penitentów pozostających w ekskomunie za przewrwanie ciąży (kan. 1398 KPK), z której zwalnianie jest zastrzeżone prawem ordynariuszowi: kanonikom gremialnym Białostockiej Kapituły Metropolitalnej; profesorom i wykładowcom AWSD w Białymstoku; dziekanom i wicediekanom; proboszczom i administratorom parafii; przełożonym Domów Księży Salezjanów i Werbistów na terenie całej Archidiecezji, innym zaś księżom tych zgromadzeń tylko na terenie domu zakonnego lub parafii po 5 latach kapłaństwa; spowiednikom w czasie Komunii św. wielkanocnej, misji, rekolekcji,

odpuśców po 5 latach kapłaństwa; wszystkim spowiadającym narzeczonych, żołnierzy, więźniów, kobiety ciężarne, chorych w szpitalach i domach oraz odbywających spowiedź z całego życia (generalną).

524. Kapłani spowiednicy powinni stale pogłębiać swoją wiedzę teologiczną i ducha modlitwy. Spowiednik ma obowiązek okazać gotowość do słuchania spowiedzi zawsze, ilekroć wierni poważnie o to proszą. Dotyczy to w pierwszym rzędzie kapłanów, którym zlecono duszpasterstwo, a więc proboszczów i wikariuszy, kapłanów szpitali i innych zakładów oraz rektorów kościołów (kan. 968 § 1 KPK). Kapłan ma przyjąć penitenta życzliwie, z braterską miłością, dobrocią (OP, 16), pamiętając o tym, że jest głosicielem Bożego miłosierdzia, reprezentantem Chrystusa Dobrego Pasterza, jak również do takiej postawy powinien skłaniać go fakt, że sam też bywa penitentem i oczekuje dobrego spowiednika. Spowiednik, w zwyczajnych warunkach, sprawuje sakrament pokuty ubrany w sutannę, komżę i stułę fioletowego koloru lub w albę i stułę fioletową (OP, 38). Synod wyraża życzenie, aby kapłani chętnie godzili się być stałymi spowiednikami i kierownikami duchowymi tych wiernych, którzy o to ich proszą.

525. Właściwym miejscem sprawowania sakramentu pokuty jest kościół lub kaplica (kan. 964 § 1 KPK). Miejscem indywidualnej spowiedzi są konfesjonały zaopatrzone w kratkę między penitentem a spowiednikiem (ewentualnie klęcznik z kratką), ustawione w kościołach i kaplicach oraz w tych pomieszczeniach, w których biskup diecezjalny pozwala celebrować Mszę św. (np. dom parafialny). W razie konieczności kapłan, posiadający jurysdykcję, może w każdym miejscu godziwie i ważnie słuchać spowiedzi i udzielać rozgrzeszenia (OP, 38).

526. Pojednanie wiernych w sakramencie pokuty może odbywać się w każdym dniu i o każdej porze. Wierni winni być poinformowani o godzinie, w której sprawowany jest sakrament pokuty. Należy zachęcać wiernych, aby odbywali spowiedź poza Mszą św., co umożliwi im właściwy sposób uczestnictwa w Eucharystii.

527. Obowiązkiem proboszcza parafii i rektora ośrodka duszpasterskiego jest troska o to, aby w czasie rekolekcji adwentowych i wielkopostnych, misji, czterdziestogodzinnego nabożeństwa, odpustu i przy innych okazjach zaprosić odpowiednią liczbę spowied-

ników spoza parafii. Należy podtrzymywać piękną tradycję chętej pomocy sąsiedzkiej w sprawowaniu sakramentu pokuty.

528. Odnowione „Obrzędy Pokuty” proponują nabożeństwa pokutne celem:

- a) rozwijania ducha pokuty w społeczności chrześcijańskiej;
- b) przygotowania wiernych do spowiedzi, którą odbędą indywidualnie w dogodnym czasie;
- c) wychowywania dzieci do stopniowego zrozumienia, czym jest grzech oraz uwolnienie przez Chrystusa od niego;
- d) pomocy katechumenom w nawróceniu (OP, 37).

Nabożeństwa pokutne mają już miejsce wśród praktyk liturgicznych Archidiecezji Białostockiej, chociaż nie są jeszcze powszechnie sprawowane. Stąd też Synod zachęca duszpasterzy, aby cenili w swojej pracy owe nabożeństwa, troszcząc się jednak o to, by wierni nie rozumieli ich jako równoznacznych z sakramentem pokuty i pojednania (OP, 37). Należałoby więc takie nabożeństwa organizować jako przygotowanie do sakramentu pokuty podczas rekolekcji adwentowych, a szczególnie wielkopostnych, jak również w czasie dni skupienia organizowanych dla tzw. małych grup w parafii, dla dzieci przed pierwszą spowiedzią, dla młodzieży przed bierzmowaniem, podczas rekolekcji oazowych itp.

V. Sakrament namaszczenia chorych

529. Kościół katolicki wyznaje i naucza, że namaszczenie chorych jest jednym z siedmiu sakramentów ustanowionych przez Jezusa Chrystusa. „Przez święte chorych namaszczenie i modlitwę kapłanów cały Kościół poleca chorych cierpiącemu i uwielbionemu Panu, aby ich podźwignął i zbawił, a nadto zachęca ich, aby łącząc się dobrowolnie z męką i śmiercią Chrystusa, przysparzali dobra Ludowi Bożemu” (KK, 11). Łaska sakramentu namaszczenia chorych sprawia, że:

- a) chory jednoczy się z męką Chrystusa dla swojego własnego dobra oraz dla dobra całego Kościoła;
- b) otrzymuje umocnienie, pokój i odwagę, aby przyjmować po chrześcijańsku cierpienia choroby lub starości;
- c) dostępuje przebaczenia grzechów, jeśli nie mógł go otrzymać przez sakrament pokuty;

- d) może powrócić do zdrowia, jeśli to ma służyć jego dobru duchowemu;
- e) przygotowuje się też na przejście do życia wiecznego (por. KKK, 1532).

530. W Archidiecezji Białostockiej istnieje powszechna praktyka sprawowania sakramentu namaszczenia chorych. Kapłani nie zaniedbują udzielania tego sakramentu chorym. Coraz częściej jest on udzielany większej liczbie wiernych z racji Światowego Dnia Chorego (11 II), misji parafialnych, rekolekcji, dni chorych oraz we wspólnotach Ruchu Odnowy Charyzmatycznej. Zdarza się, że kapłani nie zawsze wówczas udzielają sakramentu namaszczenia rzeczywiście chorym, niewłaściwie interpretując tu prawo kościelne (kan. 1004 KPK). Sakrament namaszczenia chorych jest jeszcze w pojęciu wielu wiernych, mimo nauczania duszpasterzy, ostatnim namaszczeniem. Nierzadko ciężko chorzy lękają się przyjmować namaszczenie, a rodzina odkłada zaproszenie księdza na tzw. ostatnią godzinę lub nawet już po zgonie.

531. Sakramentu namaszczenia można udzielać wiernemu, którego życie jest zagrożone z powodu choroby lub podeszłego wieku. Wolno udzielić namaszczenia przed operacją, jeżeli jej przyczyną jest niebezpieczna choroba, jak też osobom w podeszłym wieku, gdy im nawet bezpośrednio nie zagraża niebezpieczna choroba. Dzieciom udziela się tego sakramentu, jeżeli osiągnęły odpowiedni poziom umysłowy i rozumieją sens namaszczenia (SCh, 8-12).

532. Nie wolno namaszczać chorego po jego zgonie. Należy wtedy polecić zmarłego w modlitwie Bożemu miłosierdziu. W razie wątpliwości, czy chory zmarł rzeczywiście, wolno udzielić warunkowo namaszczenia, stosując formułę: „Jeżeli żyjesz...” (SCh, 15).

533. Sakramentu namaszczenia chorych ważnie udzielają tylko kapłani (prezbiterzy lub biskupi). Obowiązek i prawo udzielania namaszczenia chorych mają wszyscy kapłani, którym zlecono duszpasterstwo w stosunku do wiernych, powierzonych ich pasterskiej trosce. Z uzasadnionej przyczyny tego sakramentu może udzielić każdy inny kapłan, przynajmniej za domniemaną zgodą właściwego duszpasterza (kan. 1003 KPK, por. 1530 KKK).

534. Do sprawowania sakramentu namaszczenia używa się oleju poświęconego w Wielki Czwartek przez biskupa. Gdy okoliczności

tego wymagają, wolno użyć innego oleju roślinnego, który poświęca kapłan udzielający sakramentu. Oleje święte należy przechowywać w godnym miejscu i łatwo dostępnym wszystkim kapłanom pracującym w parafii. Olej winien być co roku zmieniany. Naczynie na oleje święte winno być z materiału i w kształcie odpowiadającym godności sakramentu. Każdy kapłan posiadający samochód powinien mieć w nim olej chorych, aby w razie konieczności, szczególnie w napotkanych w podróży wypadkach drogowych, mógł udzielić rannym sakramentu namaszczenia. Chorego namaszcza się na czole i dłoniach, odmawiając pierwszą część formuły sakramentalnej przy namaszczaniu czoła i drugą podczas namaszczania dłoni. W nagłym wypadku należy dokonać jednego namaszczenia na czole lub, jeżeli szczególna sytuacja chorego tego wymaga, na innej bardziej odpowiedniej ze względu na stan chorego części ciała, wymawiając całą formułę (SCh, 23).

535. Szczególną formą duchowej opieki i pomocy dla wiernych jest Wiatyk. Do jego przyjęcia są zobowiązani wszyscy ochrzczeni, którzy mogą przyjąć Eucharystię. W niebezpieczeństwie śmierci, niezależnie od przyczyny, z której ono wynika, obowiązuje wszystkich wiernych przyjęcie Komunii św. (SCh, 27). Synod przypomina, aby wierni zostali pokrzepieni Wiatykiem, dopóki mają jeszcze pełną świadomość (SCh, 27). Obowiązek udzielenia Wiatyku spoczywa na proboszczu i jego współpracownikach oraz na kapelanach szpitala. W nagłej potrzebie każdy kapłan może udzielić Wiatyku za zgodą, przynajmniej domniemaną, właściwego szafarza. Jeżeli nie ma kapłana, diakon lub nadzwyczajny szafarz Komunii św. może zanieść Wiatyk (SCh, 29). Gdy w istniejącym realnym niebezpieczeństwie śmierci nie jest konieczny pośpiech (np. trwa przygotowanie chorego do operacji) należy udzielić choremu sakramentów w następującej kolejności: pokuta, namaszczenie chorych i Wiatyk. Jeżeli niebezpieczeństwo śmierci jest bliskie, należy udzielić sakramentu pokuty, Wiatyku i namaszczenia chorych.

536. W każdej parafii (i rektoracie) powinna znajdować się Księga Chorych, w której należy odnotować fakt udzielenia sakramentów świętych. Należy również odnotować fakt odmówienia przyjęcia sakramentów przez chorego lub jego rodzinę.

537. Synod poleca duszpasterzom zorganizowanie w parafii dnia chorych, szczególnie w Adwencie i Wielkim Poście, z racji rekolekcji lub misji. Należy też w parafiach obchodzić Światowy Dzień Chorego (11 II). Duszpasterze winni pamiętać o odwiedzaniu chorych w ich domach lub szpitalach, w domach starców. Niech zachęcają parafian do wspólnej troski o chorych, aby też prosili kapłanów do chorego w odpowiednim czasie, gdy będzie on mógł świadomie, z głęboką wiarą przyjąć sakrament pokuty, namaszczenia i Eucharystii.

538. Biskup diecezjalny może pozwolić proboszczom i rektorom ośrodków duszpasterskich na sprawowanie Mszy św. w domach dla chorych parafian. Należy tu brać pod uwagę tych chorych, którzy cenią bardzo Eucharystię i brali żywy udział w życiu liturgicznym swojej wspólnoty parafialnej. Poleca się raczej sprawować Mszę św. dla chorych w dni powszednie, a nie w niedziele i uroczystości nakazane, by w ten sposób nie burzyć wspólnoty wiernych, którzy powinni brać udział w Eucharystii w swojej świątyni parafialnej.

VI. Sakrament święceń

539. „Sakrament święceń jest sakramentem, dzięki któremu posłanie, powierzone przez Chrystusa Apostołom, nadal jest spełniane w Kościele aż do końca czasów. Jest to więc sakrament posługi apostołskiej. Obejmuje on trzy stopnie: episkopat, prezbiterat i diakonat” (KKK, 1536). Sakramentu święceń udziela biskup przez nałożenie rąk i modlitwę konsekracyjną, przepisaną dla poszczególnych stopni w księgach liturgicznych (kan. 1009 KPK). Celebracja święceń biskupich, kapłańskich i diakońskich oraz celebracja posług, z racji szczególnego ich znaczenia dla życia Kościoła partykularnego, powinna się odbywać z udziałem wielu wiernych.

540. W Archidiecezji Białostockiej uroczyscie sprawuje się liturgię święceń z udziałem licznych duchownych, sióstr zakonnych i wiernych świeckich. Miejscem święceń prezbiteratu jest Bazylika Metropolitalna, natomiast święceń diakonatu udziela się zazwyczaj w różnym parafiach, szczególnie w tych, z których pochodzą nowo święceni. Czyni się tak, aby bardziej przybliżyć wiernym, zwłaszcza młodzieży, drogę powołania kapłańskiego. Również uroczyscie celebruje się liturgię kandydatury do diakonatu i kapłaństwa, posług, a nawet obłóczyn.

541. Prezbiterzy są zjednoczeni z biskupami w godności kapłańskiej, ale równocześnie zależą od nich w wykonywaniu swoich funkcji duszpasterskich. Mają być roztropnymi współpracownikami biskupów. Kapłani tworzą wokół swojego biskupa prezbiterium, wspólnotę, która wraz z nim jest odpowiedzialna za Kościół partykularny. Biskup diecezjalny daje im misję kierowania wspólnotą parafialną lub inną określoną funkcję kościelną. Diakoni są wyświęceni dla posługi w Kościele. Święcenia diakonatu dają im prawo do pełnienia ważnych funkcji w posłudze słowa, w kulcie, w kulcie Bożym, w zadaniach duszpasterskich i charytatywnych. Swoje funkcje mają pełnić pod pasterskim zwierzchnictwem biskupa diecezjalnego (por. KKK, 1595-1596).

542. Wszyscy kapłani winni wysoko cenić swoje Kapłaństwo, w nim trwać i rozwijać się, modląc się często o odnowienie łaski sakramentu święceń, który otrzymali przez włożenie rąk, co roku, z wdzięcznością Bogu, wspominać rocznicę swoich święceń. Uroczyscie należy obchodzić srebrny i złoty jubileusz kapłaństwa z udziałem kapłanów i wiernych.

543. Synod przypomina, że Kościół zwraca wielką uwagę na jedność kapłanów z biskupem i między nimi samymi, na wspólnotę ich posługiwania i modlitwy. Wspaniałą okazją do umocnienia ducha jedności są rocznice święceń wspólnie celebrowane przez kapłanów danego rocznika. Właściwą okazją do pogłębienia problematyki wspólnoty kapłańskiej mogą być drugie czwartki miesiąca i Tydzień Modlitw o Powołania. Zachęca się kapłanów do organizowania w tych dniach spotkań braterskich połączonych z modlitwą. W całej Archidiecezji dzień szczególnej jedności kapłanów to Wielki Czwartek, kiedy to wszyscy kapłani mają możliwość koncelebracji z Arcybiskupem Metropolitą Mszy św. Krzyżma. „Wielki Czwartek, prowadząc nas do początku naszego kapłaństwa, przypomina nam również o obowiązku dążenia do świętości, byśmy byli sługami świętości wobec ludzi powierzonych naszej duszpasterskiej trosce” (List do Kapłanów 1995).

544. Pogłębieniu jedności kapłanów służy istniejąca w naszej Archidiecezji Unia Apostolska Kleru i inne ruchy kościelne.

545. Duszpasterze i powierzeni ich trosce wierni niech modlą się o powołania do kapłaństwa oraz za alumnów przebywających w Se-

minariach Duchownych. W tym celu poleca się propagować pierwszy czwartek miesiąca jako dzień modlitwy o powołania i jeśli przepisy liturgiczne pozwalają, celebrować Mszę św. wotywną o Chrystusie Najwyższym i Wiecznym Kapłanie lub Mszę św. o powołania. Należy tu angażować członków Grona Przyjaciół Seminarium Duchownego w Białymstoku oraz inne grupy powołaniowe. Powszechny Tydzień Modlitwy o Powołania po IV niedzieli wielkanocnej jest dobrą okazją w parafiach do przybliżenia wiernym, szczególnie młodzieży, ministrantom, problematyki kapłaństwa, powołania do służby w Kościele.

546. Uroczystość prymicyjna, właściwie przeżyta, dobrze przygotowana, mająca charakter religijny, bez alkoholu, może przybliżyć wiernym kapłaństwo i zachęcać niektórych młodzieńców do pójścia drogą powołania kapłańskiego.

547. Duszpasterze winni pouczać wiernych o ich obowiązku modlitwy za kapłanów i o potrzebie modlitewnej pamięci o zmarłych prezbiterach.

VII. Sakrament małżeństwa

548. Małżeństwo jest przymierzem, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, skierowaną ze swojej natury do dobra małżonków, którym jest wzajemna miłość oraz rodzenie i wychowanie potomstwa. Małżeństwo między ochrzczonymi zostało przez Chrystusa podniesione do godności sakramentu (por. kan. 1055 § 1 KPK). Sakrament małżeństwa jest znakiem związku Chrystusa i Kościoła. Jezus Chrystus udziela w tym sakramencie małżonkom łaski miłowania się wzajemnie tą miłością, jaką On umiłował Kościół. Łaska sakramentu udoskonala więc ludzką miłość małżonków, umacnia ich nierozzerwalną jedność i uświęca ich na drodze wiodącej do wiecznego Zbawienia (por. KKK, 1661).

549. Do istoty małżeństwa chrześcijańskiego należy jedność, nierozzerwalność i otwartość na zrodzenie oraz wychowanie potomstwa w duchu katolickim. Dziecko jest bowiem najcenniejszym darem małżeństwa (por. KDK, 50), a chrześcijański dom rodzinny powinien być miejscem, gdzie dzieci otrzymują pierwsze świadectwo wiary. Synod w szczególny sposób chce podkreślić absolutną nierozzerwalność sakramentu małżeństwa i przestrzega wszystkich na-

rzeczonych przed przystępowaniem do zawarcia związku małżeńskiego bez koniecznego przygotowania się, przemyślenia swojej tak ważnej decyzji, jak też w sytuacji uzasadnionej wątpliwości odnośnie do trwałości związku. Po wyrażeniu zgody małżeńskiej przez zainteresowanych cały Kościół ma obowiązek dopomóc zaślubionym do podtrzymania i umocnienia związku. Szczególnie tej pomocy powinna udzielać najbliższa rodzina stron oraz duszpasterze.

550. Przez przyjęcie sakramentu małżeństwa chrześcijańscy małżonkowie stają się znakiem tajemnicy jedności i płodnej miłości łączącej Chrystus z Kościołem i w tej tajemnicy uczestniczą. Stąd też wchodzą w życie małżeńskie i wychowując dane im potomstwo, pomagają sobie nawzajem w dążeniu do świętości. W ten sposób mają również swoje własne, ważne miejsce w Kościele i otrzymują od Pana specjalne dary pomocne do wypełnienia ich posłannictwa (OSM, 1).

551. W Archidiecezji Białostockiej w większości wypadków narzeczeni przystępują do zawarcia związku małżeńskiego po odbyciu przygotowania przedmałżeńskiego oraz po trzy lub dwukrotnej rozmowie w poradniach rodzinnych. Synod z radością stwierdza, że zgodnie z życzeniami Kościoła, większość małżeństw jest zawieranych podczas Mszy św., w czasie której nupturienci przystępują do Komunii św., pod dwiema postaciami. Coraz częściej nowożeńcy decydują się na przyjęcie bezalkoholowe. Taką postawę Synod pochwala i aprobuje w nadziei, że ta piękna, nowa tradycja będzie upowszechniała się. Arcybiskup Metropolita powołał do istnienia Studium Życia Rodzinnego, dzięki któremu będzie bardziej rozwijało się duszpasterstwo rodzin, w jego ramach przygotowanie kandydatów do sakramentu małżeństwa oraz bardziej skuteczne będzie wspomaganie małżonków katolickich w wypełnianiu przyjętych przez nich istotnych obowiązków wynikających z zawartego małżeństwa.

552. Synod przypomina, że rzeczą istotną w trosce o małżeństwo i rodzinę jest wychowanie do małżeństwa. Musi ono być świadome, długofalowe, odpowiednie, zaczynające się od wczesnego dzieciństwa. Wychowując do życia rodzinnego, małżeńskiego, należy na to zwracać już uwagę w katechizacji uczniów szkół podstawowych i średnich. Główną jednak formą katechizacji przygotowującej do

małżeństwa są tzw. kursy przedmażeńskie, które poleca organizować Konferencja Episkopatu Polski. Synod poleca, aby co roku, były organizowane kursy przedmażeńskie (przynajmniej 10 spotkań) w parafiach mających ponad 3000 wiernych, natomiast w mniejszych – co 2 lata. Oprócz kursu narzeczeni mają obowiązek spotkać się 2 lub 3 razy w poradni życia małżeńskiego. W ramach kursu, po przypomnieniu, w razie konieczności, podstawowych zasad nauki chrześcijańskiej, winno podać się naukę o małżeństwie i rodzinie, a także omówić sakrament, jego liturgię, modlitwy i czytania, aby nupturienti mogli świadomie, czynnie i owocnie sprawować ten sakrament (OSM, 5). Należy prowadzić dziennik zajęć, a na zakończenie wręczyć zaświadczenie o ukończeniu kursu, które przy załatwieniu formalności przedślubnych dołącza się do akt (Por. Druga Instrukcja dotycząca przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego, 6). Młodzież, która w pełni ukończyła katechizację w zakresie szkoły średniej, może być zwolniona z kursu przedmańskiego, jeżeli program ostatniej klasy uwzględnił tę problematykę. Jednak należy ją zachęcić, aby brała udział w powyższym kursie, jeśli to będzie dla niej możliwe (por. Druga Instrukcja, jw, 6).

553. Duszpasterze powinni stanowczo i zdecydowanie przestrzegać przepisu Kościoła do zgłoszenia się narzeczonych w kancelarii parafialnej (narzeczonego lub narzeczonej) na 3 miesiące przed ślubem w celu przeprowadzenia ich bezpośredniego przygotowania do zawarcia związku małżeńskiego. Proboszcz lub jego współpracownicy wnikliwie przeprowadzą badanie kanoniczne narzeczonych, w celu wcześniejszego ewentualnego wykrycia przeszkód, które uniemożliwiłyby zawarcie małżeństwa. Duszpasterze powinni zobowiązać narzeczonych, gdyby nie mieli jeszcze bierzmowania, do przyjęcia tego sakramentu, możliwie jeszcze przed ślubem. Narzeczeni mają obowiązek dwukrotnie przystąpić do sakramentu pokuty, pierwszy raz po daniu na zapowiedzi, drugi raz przed samym ślubem. Wygłaszanie zapowiedzi (dwukrotnych) w parafiach niech będzie okazją do modlitwy wspólnoty parafialnej w intencji przygotowujących się do sakramentu małżeństwa.

554. W Archidiecezji Białostockiej nowożeńcy przystępują do sakramentu małżeństwa z poszanowaniem prawa państwowego.

555. Sakrament małżeństwa zasadniczo powinien być zawierany w kościele parafialnym jednej ze stron, podczas Mszy św. (OSM, 8).

Za pozwoleniem proboszcza (licencja) nowożeńcy mogą zawrzeć małżeństwo w innym kościele. Duszpasterze niech zatroszczą się o należyte przygotowanie liturgii, w miarę możliwości nie tylko ze służbą liturgiczną, ale też i nowożeńcami. Niech liturgia będzie sprawowana z udziałem służby liturgicznej: lektora, psalterzysty, ministrantów, organisty, który dobierze odpowiedni zestaw pieśni i utworów organowych. Należy zadbać o czystość szat liturgicznych, o wystrój świątyni. Nupturienci, świadkowie i najbliższa rodzina, po odpowiednim przygotowaniu, mogą przystąpić do Komunii św. pod dwiema postaciami („Notitiae”, 1991, nr 612, s. 258). Liturgia winna być odprawiana jak najstaranniej, szczególnie bez pośpiechu. Dlatego też na ślub ze Mszą św. trzeba wyznaczyć przynajmniej 45 minut. Niedopuszczalne jest sprawowanie tej liturgii w ramach Mszy św. w ciągu 20 lub 25 minut. Duszpasterze winni zwrócić uwagę na dobre przygotowanie i wygłoszenie homilii, zwłaszcza że w liturgii tej uczestniczą nie tylko katolicy, ale też ludzie innych wyznań, a nawet niewierzący

556. Również winna być dobrze przygotowana liturgia sakramentu małżeństwa bez Mszy św. (bez pośpiechu, z homilią, z udziałem służby liturgicznej).

557. W parafiach, w których zgłasza się do ślubu duża liczba narzeczonych, należy ich zachęcać, aby zawierali małżeństwo podczas jednej liturgii.

558. W naszej Archidiecezji nowożeńcy, zgodnie z tradycją, udają się po ślubie do ołtarza Matki Bożej, aby tam zawierzyć Jej swoje nowe życie małżeńskie i rodzinne. Zwyczaj ten jest godny pochwały i kontynuacji.

559. W czasie liturgii małżeństwa nikogo nie wolno wyróżniać poprzez ceremonie lub zewnętrzną wystawność. Takie wyróżnienie nie może mieć miejsca szczególnie z powodu złożonych większych niż zwykle ofiar z racji zawieranego małżeństwa (OSM, 10).

560. Małżeństwo mieszane osoby katolickiej ze stroną ochrzczonej niekatolicką, z katechumenem, ze stroną ochrzczonej albo ze stroną, która wyraźnie odrzuciła wiarę katolicką, może być zawarte tylko za dyspensą biskupa diecezjalnego (OSM, III wyd., 22).

561. Proboszcz lub rektor ośrodka duszpasterskiego ma obowiązek sporządzenia aktu zawarcia związku małżeńskiego oraz wyda-

nia nowożeńcom metryki ślubu i przesłania powiadomienia (*ne temere*) do parafii chrztu.

562. Chwalebną rzeczą są bezalkoholowe przyjęcia weselne. Biskup diecezjalny udziela takim parom specjalnego błogosławieństwa. Do liturgii małżeństwa nie należy wprowadzać elementów świeckich, a przyjęcia weselne urządzać z wymogami wiary katolickiej.

563. Duszpasterze powinni zachęcać małżonków do religijnego obchodzenia rocznic ślubu, szczególnie akcentując srebrny i złoty jubileusz. Duszpasterze niech postarają się o specjalne błogosławieństwo u biskupa diecezjalnego z okazji złotego jubileuszu pożycia małżeńskiego.

KSIĘGA VII

KULT POZASAKRAMENTALNY

I. Sakramentalia

564. Oprócz sakramentów świętych ustanowionych przez Chrystusa, Kościół w ciągu wieków ustanowił sakramentalia (błogosławieństwa i egzorcyzmy), które są pomocą chrześcijaninowi w jego życiu duchowym. „Sakramentaliami nazywamy znaki święte, które z pewnym podobieństwem do sakramentów oznaczają skutki, przede wszystkim duchowe, a osiągają je przez modlitwę Kościoła. Przygotowują one ludzi do przyjęcia głównego skutku sakramentów i uświęcają różne okoliczności życia” (KL, 60).

565. W Archidiecezji Białostockiej są udzielane dość powszechnie sakramentalia przez biskupów, prezbiterów, diakonów i lektorów – alumnów Seminarium Duchownego (błogosławieństwo pokarmów), rodziców i innych wierzących. Potrzebne jest pouczanie wiernych o sakramentaliach, aby były stosowane w duchu wiary.

566. Kapłani są szafarzami tych błogosławieństw, które nie są zastrzeżone papieżowi lub biskupom. Diakoni tylko tych, na które prawo im pozwala: lektorzy (alumni Seminarium Duchownego) mają prawo błogosławić pokarmy na stół wielkanocny. Również i świeccy mogą sprawować niektóre sakramentalia, po ogólnym ustaleniu przez biskupa diecezjalnego.

567. W sprawowaniu sakramentaliów należy posługiwać się księgami zatwierdzonymi przez Kościół.

568. Synod poleca duszpasterzom, aby chętnie sprawowali sakramentalia. Nie należy ograniczać się do samego znaku krzyża tam, gdzie do dyspozycji jest odpowiedni tekst, zalecone użycie święconej wody lub okadzenie.

569. Należy podtrzymywać praktykę błogosławieństw „ludowych”, jak np. pokropienie święconą wodą z Wigilii Paschalnej w Pierwszy Dzień Wielkanocy, przed świątecznym śniadaniem, zarówno na wsi, jak i w mieście; błogosławienia pól; żegnania się wodą święconą; robienia znaku Krzyża na czole dziecka przez jego rodziców; posługiwanie się pozdrowieniem chrześcijańskim; noszenia krzyżyka lub medalika.

570. Egzorcyzmy może sprawować tylko specjalnie do tego delegowany kapłan.

II. Liturgia Godzin

571. „Pieśń chwały rozbrzmiewającą w niebie przez całą wieczność i wprowadzoną na to nasze ziemskie wygnanie przez Jezusa Chrystusa, Najwyższego Kapłana, podejmuje Kościół od tylu już wieków w sposób stały i wierny, nadając jej wspaniałe i różnorodne formy” (*Laudis canticum*). Jest nią Liturgia Godzin, jako modlitwa całego Ludu Bożego. Ma ona na celu uświęcenie dnia i powinna stać się źródłem pobożności i ożywionej modlitwy osobistej (por. KL, 90 – 94).

572. Do sprawowania Liturgii Godzin zobowiązani są duchowni (biskupi, prezbiterzy i diakoni, (por. kan. 276 §2 nr 3 KPK). Powinni więc mieć to na uwadze, że:

- a) sprawowanie „Liturgii Godzin” obowiązuje codziennie i w całości oraz, jeżeli to możliwe, obowiązuje pora właściwa danej Godzinie;
- b) jeżeli zachowanie właściwej pory dnia dla poszczególnych Godzin jest niemożliwe, obowiązuje odmówienie ich w innej porze, czas bowiem na modlitwę brewiarzową obejmuje całą dobę;
- c) opuszczenie części Oficjum lub jego głównych części, do których należą: Jutrznia, Nieszpory i Godzina Czytań, usprawiedliwia

jedynie „poważny powód”; konsekwentnie opuszczenie bez takiego powodu, poważnie obciąża sumienie; także modlitwa w ciągu dnia, jak też jej zakończenie (Kompleta), należą do całości Oficjum i dlatego bez słusznej przyczyny nie wolno ich opuszczać (OWLG, 29); osoby życia konsekrowanego celebrują Liturgię Godzin zgodnie ze swoją regułą zakonną.

573. Niech więc biskupi, kapłani i diakoni, także osoby życia konsekrowanego, przyjmują Liturgię Godzin jako dar i pomoc w uświęcaniu ich czasu, siebie samych, jako pomoc w ich służbie Bożej. Powinni też mieć świadomość, że przez Liturgię Godzin wielbią Boga, jak równie modlą się za cały Lud Boży.

574. Życzeniem Kościoła jest, na ile to możliwe, aby przynajmniej niektóre Godziny były celebrowane we wspólnocie kapłańskiej. Liturgia Godzin niech też stanie się umiłowaną modlitwą każdego duchownego (OWLG, 25).

575. Potrzebne jest pouczenie wiernych przez ich duszpasterzy o modlitwie psalmów, zachęta do niej i ewentualne umożliwienie nabycia przez świeckich kapłańskiej księgi Liturgii Godzin lub jakiegos odpowiedniego jej skrótu (OWLG, 27; KL, 100).

576. Sobór Watykański II polecił, aby duszpasterze starali się odmawiać z wiernymi w niedziele i uroczyste święta niektóre Godziny, szczególnie Nieszpory (KL, 100). Stąd też Synod, w duchu Vaticanum II, przypomina, że obowiązkiem proboszczów i rektorów ośrodków duszpasterskich jest odnowienie praktyki, a gdzie jej jeszcze nie było, wprowadzenie praktyki śpiewanych Nieszporów według nowej struktury Liturgii Godzin (może być psalmodia w wersji ludowej) z homilią i prośbami oraz przy udziale służby liturgicznej.

III. Pogrzeb chrześcijański

577. W obrzędach pogrzebowych Święta Matka Kościół nie tylko poleca zmarłych Bogu, lecz także umacnia nadzieję swoich żyjących jeszcze dzieci i wyznaje wiarę, że kiedyś jako ochrzczeni wszyscy zmartwychwstaniemy.

578. Prawo do pogrzebu kościelnego mają wszyscy wierni i katechumeni (kan. 1183 KPK). Biskup diecezjalny zezwala na pogrzeb dzieci, które zmarły przed chrztem, jeśli rodzice chcieli je ochrzcić.

579. Samobójcy mogą mieć pogrzeb kościelny tylko wtedy, gdy za życia okazywali przywiązanie do wiary i Kościoła. W razie wątpliwości duszpasterz ma zwrócić się o radę do biskupa diecezjalnego. Uczestnikom pogrzebu należy wyjaśnić powody podjętej decyzji.

580. Nie mają prawa do kościelnego pogrzebu: notoryczni apostości, osoby, które wybrały spalenie ciała z motywów przeciwnych chrześcijańskiej wierze, jawni grzesznicy i wierni, którzy do śmierci żyli w niesakramentalnym związku małżeńskim (kan. 1184 § 1 KPK). W wyżej wymienionych przypadkach możliwy byłby pogrzeb katolicki, gdyby te osoby wyraziły przed śmiercią jakiś akt skruchy, np. prośbę o kapłana, ucałowanie krzyża, akt żalu. O znakach nawrócenia może poświadczyć nawet jedna osoba, jeżeli jest wiarygodna. Duszpasterze niech w takich wypadkach wyjaśnią wiernym, dlaczego jest pogrzeb, aby uniknąć w ten sposób zgorzenia oraz niepokoju w parafii.

581. Gdy słusznie odmawia się pogrzebu kościelnego, tam też odmawia się i Mszy św. pogrzebowej (kan. 1185 KPK).

582. Liturgia pogrzebu ma ścisły związek z przeżyciami wiernych. Jej celem jest nie tylko modlitwa za zmarłego, ale też obudzenie wiary i nadziei członków jego rodziny i uczestników pogrzebu. Zgłoszenie pogrzebu w kancelarii parafialnej powinno być dokonane przez członków rodziny. Duszpasterz winien wyrazić współczucie, a przy opłacie uwzględnić sytuację materialną w rodzinie. Nie może on żądać takich opłat, które mogłyby być powodem zgorzenia.

583. Proboszcz parafii lub rektor ośrodka duszpasterskiego ma obowiązek sporządzić akt zgonu parafianina wpisaną w odpowiednią księgę metryczną. Podczas liturgii pogrzebowej obowiązkowo należy wygłosić homilię.

584. Należy popierać chwalebny zwyczaj odprawiania Mszy św. żałobnych w pierwszą rocznicę śmierci. Takie Msze św. wolno celebrować w dni powszednie Adwentu, okresu Narodzenia Pańskiego, Wielkiego Postu, okresu wielkanocnego oraz we wspomnienia obowiązkowe (OWMR, 337). Jeżeli rodzina zmarłego życzy, nie musi to być Msza św. z formularza za zmarłych, ale z bieżącego obchodu liturgicznego.

585. Należy podtrzymywać piękną w Archidiecezji Białostockiej tradycję Mszy św. żałobnych celebrowanych w siódmy i trzydziesty

dzień po śmierci oraz zwyczaj ofiarowania licznych Mszy św. za zmarłych. Życzeniem Kościoła jest, aby nie było zbyt dużo Mszy św. za zmarłych według formularza żałobnego ze względu na to, że wierni codziennie uczestniczący w liturgii byłiby w pewien sposób wyłączeni z czytań i Mszy św. proponowanych w kolejne dni roku kościelnego (OWMR, 316).

586. Poleca się trosce duszpasterzy pielęgnowanie tradycji Mszy św. gregoriańskich za zmarłych, znanej od czasów papieża św. Grzegorza Wielkiego (+ 604) oraz modlitw za zmarłych zwanych wypominkami.

587. Synod poleca też podtrzymywanie zwyczaju Jutrzn i Niezsporów żałobnych, tzw. egzekwii. Wolno je łączyć ze Mszą św., gdy jest to Msza św. pogrzebowa, żałobna w pierwszą rocznicę śmierci i za zmarłych w zwykłe dni powszednie okresu w ciągu roku. Duszpasterze, sami lub przez organistów, mają nauczyć wiernych śpiewu Godzin żałobnych i włączyć ich do czynnego udziału w egzekwiach.

588. Proboszczowie powinni pamiętać o swoich poprzednikach, którzy odeszli do Pana i o wszystkich kapłanach, których ciała spoczywają na miejscowym cmentarzu. Wypada co roku odprawić Mszę św. za zmarłych kapłanów, którzy pracowali w parafii i zaprosić na nią wiernych, zachęcając do licznego w tej Eucharystii udziału.

589. Wszyscy kapłani Archidiecezji Białostockiej są zobowiązani do odprawienia jednej Mszy św. po śmierci każdego kapłana ze wspólnoty diecezjalnej.

590. Niech wierni pielęgnują zwyczaj gromadzenia się w domu zmarłego na wspólną modlitwę.

KSIĘGA VIII

DUSZPASTERSTWO W ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

I. SPECYFIKA POSŁUGI DUSZPASTERSKIEJ W ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

591. Kościół, będąc rzeczywistością Bosko-ludzką, jest także rzeczywistością historyczną, podlegającą prawu zmienności i rozwoju. Zmiany dokonujące się w Kościele nie są jedynie koniecznością, lecz zadaniem nałożonym przez Chrystusa, który posłał swoich uczniów, aby głosili Ewangelię wszystkim narodom do końca świata, co znaczy, że muszą tak ją głosić, by zawsze być Kościołem współczesnego sobie świata. Przyjmując dziedzictwo wiary, nadziei i miłości wyrosłe z ponad tysiącletnich dziejów chrześcijaństwa w Polsce oraz biorąc pod uwagę uwarunkowania związane z historią naszej diecezji, Kościół białostocki, poprzez pracę I Synodu Archidiecezji Białostockiej, pragnie rozpoznawać drogi, którymi ma zmierzać, by wypełnić należycie swoje posłannictwo. Sobór Watykański II stwierdził, że Kościół zawsze ma obowiązek badać znaki czasów i wyjaśniać je w świetle Ewangelii (KDK, 4). Znaki te stanowią wezwanie Boże, które należy właściwie odczytać i na nie odpowiedzieć. Z tego też

względu Synod zachęca duszpasterzy do uwzględniania aspektu historyczno-socjologicznego przy wytyczaniu kierunków pracy duszpasterskiej. W pracy duszpasterskiej konieczne jest wnikanie w położenie współczesnego człowieka, w sposób jego myślenia i wartościowania, w jego dążenia i w niepokojące go problemy.

592. Podstawowym zagadnieniem duszpasterskim jest problem życia wiara. Ludność Archidiecezji Białostockiej jest w przeważającej części wierząca. Wiara jest jednak często niepogłębiona. Wieloletnia propaganda ateistyczna i systematycznie prowadzona laicyzacja dokonały ogromnego spustoszenia w umysłach członków Kościoła. W Archidiecezji Białostockiej większość stanowią katolicy, choć jest też dużo prawosławnych i mała wspólnota muzułmańska. Stąd istnieje konieczność zwrócenia większej uwagi na ekumenizm.

593. Istnieją liczne zagrożenia i niebezpieczeństwa zewnętrzne, które utrudniają wierzącym dojście do dojrzałości w wierze. Proces laicyzacji, który jest wynikiem ateistycznych prądów myślowych oraz lansowany w środkach masowego przekazu konsumpcyjny styl życia są poważnym zagrożeniem dla rozwoju wiary (por. KDK, 19-21).

594. Szczególnie alarmujący jest proces moralnego rozkładu rodziny: rozwody, zabijanie nienarodzonych dzieci, swoboda seksualna przedmałżeńska i pozamałżeńska. Wzrasta konsumpcyjny styl życia i moralność permissywna niestawiająca prawie żadnych ograniczeń. Zapracowani rodzice narzekają na brak czasu dla swoich dzieci i łatwo usprawiedliwiają swoje zaniedbania w ich wychowaniu. Ich związki z parafią i szkołą nie zawsze są bliskie. Rodzice często nie wypełniają obowiązku wychowania także religijnego swoich dzieci.

595. Wśród uwarunkowań zewnętrznych, wpływających na rozwój wiary w naszej Archidiecezji, należy wymienić takie zjawiska społeczne jak: starzenie się mieszkańców wsi i jej wyludnianie, bezrobocie, pijaństwo i alkoholizm, pauperyzacja dużej części społeczeństwa, zanikanie tradycji religijnych – szczególnie u ludzi migrujących do miast. Charakterystyczną cechą naszego terenu jest także dysproporcja w zaludnieniu: około 2/3 ludności mieszka w Białymstoku i kilku niewielkich miasteczkach. W Białymstoku jest duża koncentracja młodzieży, w związku z istnieniem szeregu wyższych

uczelni. Specyfiką naszego terenu jest istnienie niewielkiego przemysłu i rozbudowana sieć handlowa – szczególnie z przybyszami z Rosji i z byłych republik radzieckich.

596. Położenie geograficzne Archidiecezji Białostockiej, historia tych ziem i rodowód obecnych mieszkańców, każą zwrócić szczególną uwagę w pracy duszpasterskiej na problemy ekumenizmu i pojednania między narodami. Niedawne zmiany polityczne za naszą wschodnią granicą otwały nowe możliwości współpracy i pomocy w rozwoju Kościoła na tamtych terenach, zwłaszcza, że przed II wojną światową dużą część terytorium naszej diecezji stanowiły obecna Białoruś i Litwa. Obecnie nasi księża przychodzą w różnej formie z pomocą wiernym mieszkającym na oddzielnym przez granicę terenie. Wspomnieć tu należy o kapłanach, którzy pracują w diecezji grodzieńskiej, jak też o profesorach naszego seminarium duchownego, którzy wyjeżdżają z wykładami do Grodna, Wilna, a także do Sankt Petersburga.

597. Wymienione wyżej zjawiska i uwarunkowania nie przeszkodziły ogromnej większości Ludu Bożego Białostoczczyzny w dochowaniu wierności Bogu i ofiarnym wspieraniu pracy Kościoła lokalnego środkami materialnymi i pracą społeczną. Szczególne uznanie należy wyrazić duszpasterzom i świeckim za ich pomoc materialną i ofiarną pracę przy wznoszeniu nowych świątyń i innych obiektów służących właściwemu funkcjonowaniu parafii.

598. W większości parafii Archidiecezji Białostockiej z proboszczem współpracują stałe lub doraźne grupy wiernych świeckich, które służą duszpasterzowi radą i wszechstronną pomocą w wykonywaniu prac wymagających współdziałania całej wspólnoty parafialnej, np. pomoc charytatywna, poradnictwo rodzinne.

599. Pocięszającym zjawiskiem jest też rosnąca liczba członków różnych ruchów i stowarzyszeń religijnych. Członkowie tych ugrupowań dają świadectwo żywej wiary, angażując się coraz bardziej w życie społeczne i polityczne regionu i kraju.

600. Pomocą w pracy duszpasterskiej są liczni katecheci świeccy oraz osoby zakonne zaangażowane w pracy katechetycznej. Mają oni odpowiednie przygotowanie i sumiennie wywiązują się z podjętych obowiązków. Bez ich udziału nie byłoby możliwe wprowadzenie religii do szkół.

601. W niektórych parafiach prowadzona jest ożywiona działalność kulturalna. Najczęstsze jej formy to: chór kościelny, zespoły muzyczne, schole lub grupy dbające o wystrój kościoła. Są też nieliczne przykłady amatorskich zespołów teatralnych, które działają (zwykle doraźnie) przy niektórych parafiach. Co roku odbywają się w Białymstoku, jak też w innych większych miejscowościach naszej Archidiecezji, Dni Papieskie, Dni Społeczne, Dni Maryjne oraz Festiwal Piosenki Religijnej i Pieśni Liturgicznej. Służą one pogłębieniu świadomości religijnej, jak też wrażliwości na wartości szeroko rozumianej kultury chrześcijańskiej.

602. Okres ostatnich kilkunastu lat był czasem ożywienia ruchu pielgrzymkowego, szczególnie pieszego. Ta forma pobożności widocznie odpowiada współczesnym ludziom. Coraz większą liczbą pątników mogą poszczycić się nie tylko pielgrzymki piesze do Częstochowy czy Wilna, ale także do naszych sanktuariów lokalnych: Różanegostoku, Krypna, Świętej Wody, Niewodnicy i Juchnowca. Organizowane są też pielgrzymki do Ziemi Świętej, Rzymu, Lourdes i Fatimy.

603. Należy też wspomnieć o zaangażowaniu ludzi świeckich w prace I Synodu Archidiecezji Białostockiej; zarówno tych, którzy zostali powołani na członków i ekspertów Synodu, jak i tych, którzy z własnej inicjatywy włączyli się w prace zespołów synodalnych, wspierali Synod modlitwą, swoimi uwagami i propozycjami. Bez ich aktywnego udziału Synod nie mógłby realizować przyjętego programu.

II. ORGANIZACJA DUSZPASTERSTWA

604. Zadaniem pracy duszpasterskiej Kościoła jest uświęcenie człowieka oraz formowanie autentycznej wspólnoty chrześcijańskiej (KL,10; DK 6).

605. Diecezja, jako część Ludu Bożego, jest powierzona biskupowi, który, jako następca Apostołów, jest prawdziwym i jedynym pasterzem tej części Kościoła (DB, 2,8, 11; KK, 20).

606. Łącznie z biskupem diecezjalnym pracę duszpasterską w diecezji prowadzi biskup pomocniczy, kierując posługą na powierzonym sobie odcinku pracy.

607. Biskupowi diecezjalnemu w kierowaniu pracą duszpasterską pomagają mianowani przez niego księża (a także świeccy), referenci poszczególnych działów duszpasterstwa, w zakresie otrzymanych uprawnień.

608. Pracę poszczególnych referentów koordynuje biskup diecezjalny za pośrednictwem dyrektora Wydziału Duszpasterstwa.

609. Diecezjalna Rada Duszpasterska, powołana przez biskupa diecezjalnego, pomaga w pracy duszpasterskiej poprzez obserwację i refleksję nad wszystkim, co może być pożyteczne w pracy duszpasterskiej oraz wysuwanie z tego praktycznych wniosków (DB, 27; DSP, 13).

610. Plan pracy duszpasterskiej opracowuje się na bazie programu ogólnokrajowego, z uwzględnieniem sytuacji i potrzeb duszpasterskich diecezji i parafii. Taki plan powstaje na konferencjach dekanalnych po dyskusji nad wytycznymi programu ogólnopolskiego (DB, 30, 42). Założenia programu duszpasterskiego winne być realizowane przez wszystkie parafie i placówki duszpasterskie (np. parafie wojskowe) (DB, 19).

611. Pracą duszpasterską w parafii, z nominacji biskupa diecezjalnego, kieruje proboszcz, z którym współpracują skierowani do pracy w parafii wikariusze.

612. Współpracownikami proboszcza w pracy duszpasterskiej i administracyjnej są osoby pełniące różne funkcje w parafii. Wspomagając proboszcza i innych duszpasterzy w pracy dla dobra parafii, powinni traktować swe obowiązki jako wkład w życie i realizację zadań wspólnoty parafialnej.

613. Członkowie Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego powinni podejmować stałe zadania duszpasterskie w diecezji po uzgodnieniu z biskupem diecezjalnym (kan. 678 KPK). Powinni oni mieć na uwadze, że swoją profetyczną obecnością służą dobru całej diecezji, jej duchowemu wzrostowi i postępowi w świętości (Vita Consacrata, 48).

614. Celem udoskonalenia i usprawnienia posługi duszpasterskiej wszyscy kapłani i zatrudnieni w duszpasterstwie winni korzystać z konferencji dekanalnych (przynajmniej cztery razy do roku), a także ze zjazdów (kolędowego i paschalnego), wykładów, rekolekcji, dni skupienia i innych spotkań organizowanych przez Kurie Biskupią lub jej instytucje (DB, 19).

615. Księża proboszczowie, przy okazji wizytacji w parafii, składają do Kurii Biskupiej pisemne sprawozdanie z działalności duszpasterskiej, podając wszystkie osiągnięcia, jak też braki w pracy duszpasterskiej. O trudnościach w pracy duszpasterskiej winni oni rozmawiać również na konferencjach dekanalnych, jak też przy innych okazjach.

616. Duszpasterze mogą oczekiwać od poszczególnych referentów duszpasterstwa pomocy w postaci programów, instrukcji, wskazań i porad.

617. Duszpasterstwo parafialne winno uwzględniać konkretną, egzystencjalną sytuację człowieka ze wszystkimi jego uwarunkowaniami, stosować właściwe metody i formy oraz odznaczać się otwartością, dynamizmem i poszukiwaniem.

618. W posłudze duszpasterskiej należy ożywiać i pogłębiać świadomość przynależności do Kościoła lokalnego oraz budzić i formować postawę czynnej odpowiedzialności za Kościół, za życie i rozwój Archidiecezji, za jej działalność apostolską i misyjną.

619. Posługa duszpasterska w parafii nie może ograniczać się tylko do troski o każdego z wiernych z osobna, lecz winna także obejmować formowanie autentycznej wspólnoty chrześcijańskiej, przejmującej na siebie różnorodne zadania w kształtowaniu dojrzałej osobowości chrześcijańskiej. Jest to szczególne zadanie i powinność proboszcza oraz współpracujących z nim wikariuszy.

620. Należy rozwijać apostołstwo wiernych świeckich w ramach różnorodnych ruchów i wspólnot, gdyż dzięki temu spełnia się pełniej posłannictwo Kościoła. Kierowanie wszelkimi formami apostołstwa spoczywa na hierarchii. Do obowiązków duszpasterzy przy zmianie parafii należy m.in. kontynuowanie pracy z istniejącymi w danej wspólnocie grupami i ruchami.

621. Do realizacji zadań duszpasterskich niezbędna jest w każdej parafii wystarczająca ilość dobrze urządzonych pomieszczeń.

622. Wspólnoty parafialne powinny wspierać duchowo i materialnie diecezjalne akcje duszpasterskie prowadzone na ich terenie.

III. DUSZPASTERSTWO SPECJALISTYCZNE

623. Są potrzeby religijne właściwe tylko pewnym osobom lub grupom ludzi w danym środowisku. Im także należy się troskliwa opieka duszpasterska Kościoła (por. DB, 18). Duszpasterstwo tego typu (zwane również nadzwyczajnym) powinno być dostosowane do poziomu duchowego, intelektualnego, do wieku i zawodu ludzi. Jest ono reakcją Kościoła na specyficzne uwarunkowania i potrzeby konkretnych grup społecznych, wiekowych, zawodowych, itp. Każda z tych grup ludzi ma odrębną mentalność, przyzwyczajenia i wrażliwość religijno-moralną, którą powinno uwzględniać duszpasterstwo. Ten typ duszpasterstwa nie może mieć jednak priorytetu przed duszpasterstwem zwyczajnym (przepowiadaniem Słowa Bożego, duszpasterstwem liturgicznym i katechizacją), adresowanym do wszystkich wiernych. Ma ono raczej być jego pomocą, inspiracją i uzupełnieniem. Opiekę duszpasterską nad poszczególnymi grupami i środowiskami wiernych w parafii powinni sprawować przede wszystkim duszpasterze parafialni. Koordynację tych działań w skali Archidiecezji powierza się odpowiednim strukturom Kurii Metropolitalnej. Synod prezentuje następujące duszpasterstwa specjalistyczne:

1. Duszpasterstwo Małżeństw i Rodzin,
2. Duszpasterstwo Młodzieżowe,
3. Duszpasterstwo Akademickie,
4. Duszpasterstwo Ludzi pracy,
5. Duszpasterstwo Inteligencji,
6. Duszpasterstwo Nauczycieli i Wychowawców,
7. Duszpasterstwo Rolników,
8. Duszpasterstwo Pracowników Służby Zdrowia,
9. Duszpasterstwo Chorych,
10. Duszpasterstwo Charytatywne,
11. Duszpasterstwo Powołaniowe,
12. Duszpasterstwo Misyjne,
13. Duszpasterstwo Ruchów kościelnych i Stowarzyszeń,
14. Duszpasterstwo Ekumeniczne,
15. Duszpasterstwo Osób Uzależnionych,
16. Duszpasterstwo Środków Społecznego Przekazu,

17. Duszpasterstwo Pielgrzymkowe,
18. Duszpasterstwo Harcerzy i Harcerek,
19. Akcja Katolicka,

1. Duszpasterstwo małżeństw i rodzin

624. Bóg, wzywając wszystkich ludzi do udziału w swoim życiu i szczęściu, pragnie, aby cel ten osiągnął każdy człowiek na właściwej sobie drodze świętości (por. KK, 41), realizując swoje własne życiowe powołanie. Jedną z dróg do świętości jest życie w małżeństwie i rodzinie. O wyjątkowości tej drogi mówi Ojciec Święty Jan Paweł II: „Rodzina jest drogą powszechną, pozostając za każdym razem drogą szczególną, jedyną i niepowtarzalną (...), jest drogą, od której nie może on (człowiek) się odłączyć” (List do Rodzin, 2).

625. Kościół, dostrzegając zagrożenie, które dotyka rodzinę w postaci postępującej laicyzacji społeczeństwa, a co za tym idzie desakralizacji rodziny, pragnie wszystkim dzisiejszym rodzinom przypomnieć o ich naturalnym powołaniu (EV, 11). Małżonkowie chrześcijańscy winni na nowo odczytać swoje powołanie do wspólnoty życia i miłości małżeńskiej w oparciu o dar łaski sakramentu małżeństwa.

626. Całość społeczeństwa, a w tym i rodziny, trzeba uczynić podmiotem nowej ewangelizacji: „Również od małżonków i rodziców chrześcijańskich żąda się posłuszeństwa w wierze. Wezwani są oni do przyjęcia Słowa Pańskiego objawiającego im zdumiewającą nowość, Dobrą Nowinę ich życia małżeńskiego i rodzinnego” (FC, 51). Nowa ewangelizacja ma pomóc rodzinie zmienić sposób myślenia, z logiki laickiej na logikę wiary. To przestawienie powinno objąć w sposób szczególny trzy obszary:

- a) sakramentalny wymiar przymierza małżeńskiego, zwłaszcza nierozzerwalność małżeństwa – uczenie zamysłu Bożego i sakramentalnej więzi małżonków w Chrystusie;
- b) małżeństwo – sanktuarium życia – rodzicielska misja – teologiczne naświetlenie faktów, które podaje medycyna, umożliwi przyjęcie zasad odpowiedzialnego rodzicielstwa;
- c) wychowanie: odpowiedzialność rodziców, autonomiczna i niepodzielna kompetencja rodziców w wychowaniu dzieci w rela-

cji do instytucji opiekuńczo-wychowawczych, które przyjmują inicjatywę w formowaniu ludzkiego myślenia.

627. Duszpasterstwem Rodzin kieruje diecezjalny duszpasterz, który ma do swej pomocy diecezjalnych instruktorów rodzin. Z racji powołania kapłańskiego podmiotem działania duszpasterstwa rodzinnego jest biskup diecezjalny oraz każdy kapłan, a w szczególności proboszcz. Obowiązkiem proboszcza jest m.in. organizowanie katechez przedmażeńskich, powołanie do istnienia Parafialnego Poradnictwa Rodzinnego i współpraca z Archidiecezjalnym Duszpasterstwem Rodzin. Istotną sprawą jest również współpraca rodzinnych środowisk kościelnych (np. Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Ruch Domowego Kościoła) i pozakościelnych (np. sekcje prorodzinne przy urzędzie miasta, kuratorium oświaty) dla dobra małżeństw i rodzin.

628. Dużą pomocą dla rodzin w Archidiecezji jest utworzone przez Arcybiskupa Metropolite Studium Życia Rodzinnego. „Celem Studium jest prowadzenie prac badawczo-dydaktycznych w zakresie problematyki małżeństwa i rodziny oraz przygotowanie do działalności w środowiskach kościelnych i świeckich na rzecz małżeństwa i rodziny” (Statut Studium, 2). Istnienie Studium powinno być objęte troską wszystkich duszpasterzy.

629. Duszpasterstwo Rodzin powinno obejmować swym zasięgiem każdą rodzinę katolicką. Szczególną troską należy otoczyć rodziny wielodzietne, mieszane, młode małżeństwa, jak również małżeństwa rozbite, żyjące w separacji i małżeństwa niesakramentalne. Nowym wezwaniem do ewangelizacji dla Kościoła białostockiego są samotne matki wychowujące dzieci. Szczególną troską należy objąć Dom Samotnej Matki w Wasilkowie. Istnieje również potrzeba objęcia opieką dzieci z Domu Dziecka, i otwarcia w naszej Archidiecezji Ośrodka Adopcyjnego.

630. Troska duszpasterska o rodzinę przejawia się w okazywaniu pomocy małżonkom w odkrywaniu i przeżywaniu przez nich ich nowego powołania i posłannictwa. Odnosi się to przede wszystkim do rodzin młodych, które są bardziej niż inne wystawione na różnego rodzaju trudności. Należy zachęcać młode małżeństwa do spotkań z rodzinami, które pragną dzielić się swoimi doświadczeniami małżeńskimi, rodzinnymi oraz darami wiary i łaski, np. spotkania w różnych ruchach kościelnych (por. FC, 69).

631. Szczególną uwagę należy zwrócić na wychowanie do miłości małżeńskiej i służby życiu, by przyszli małżonkowie swoje dzieci przyjęli i kochali je jako dar otrzymany od Boga (por. FC, 69). Bolesnym problemem współczesnego społeczeństwa i Kościoła jest proces sztucznego zapłodnienia (*in vitro*) połączony z niszczeniem życia poczętego. Synod zachęca do obchodzenia Dnia Świętości Życia (25 III) i szczególnej modlitwy w intencji ratowania życia poczętego.

632. Synod zachęca, by rodzina chrześcijańska, realizując swoje powołanie do wspólnoty życia i „pięknej miłości”, czerpała wzór ze Świętej Rodziny z Nazaretu. „Niech Święta Rodzina, ikona i wzór każdej ludzkiej rodziny, pomoże postępować w duchu Nazaretu” (List do Rodzin, 23). Synod proponuje, by w święto Świętej Rodziny we wszystkich kościołach Archidiecezji obchodzono dzień rodziny chrześcijańskiej z aktem oddania się Matce Bożej, odnowieniem przyrzeczeń małżeńskich i specjalną modlitwą wiernych.

633. Rodzina chrześcijańska powinna układać wszystkie dziedziny życia zgodnie z prawem Bożym. Kościół wspomaga rodziny w wychowaniu dzieci do dojrzewania w wierze, przez wychowanie do czystości; do przygotowania do życia, przez czuwanie, by chronić je przed niebezpieczeństwami ideologicznymi i moralnymi; do stopniowego i odpowiedzialnego wprowadzania ich w życie Kościoła i społeczeństwa (por. FC, 71).

Synod proponuje:

- a) pedagogiczną pomoc w wychowaniu prorodzinnym dzieci i młodzieży przez dyplomowanych słuchaczy Studium Życia Rodzinnego;
- b) zaangażowane uczestnictwo rodziców w radach szkoły i radach rodziców;
- c) rzetelne informacje dla rodziców i wychowawców o programach wychowawczych, szczególnie o programie edukacji seksualnej dzieci i młodzieży;
- d) cykliczne spotkania z rodzicami, katechetami i nauczycielami (np. z racji sakramentu chrztu św., Pierwszej Komunii św., bierzmowania).

634. Bardzo cennym doświadczeniem w pracy duszpasterskiej jest zachęta rodzin do stałego pogłębiania więzi rodzinnej poprzez:

- a) praktykę wspólnej modlitwy;

- b) święcenie niedzieli jako dnia wspólnoty rodzinnej;
- c) uroczyste obchodzenie świąt i uroczystości rodzinnych.

Synod proponuje, aby rodziny korzystały z zorganizowanych form działalności Kościoła, jak:

- a) rekolekcje i dni skupienia;
- b) pielgrzymki;
- c) zespoły katechezy dorosłych;
- d) katolickie poradnictwo małżeńskie i rodzinne.

2. Duszpasterstwo młodzieży

635. Kościół posłany do wszystkich ludzi, swoją duszpasterską troską otoczą również ludzi młodych. Młodzież w społeczeństwie stanowi „wyjątkową siłę i wielkie wyzwanie dla przyszłości Kościoła” (ChL, 46). Już teraz wywiera ona w dzisiejszym społeczeństwie znaczny wpływ (DA, 12). Młodzież jest „nadzieją Kościoła” (DWCH, 2), stąd też Kościół nieustannie „odczytuje w niej swoją dalszą drogę ku przyszłości” (ChL, 46). To przecież młodzi będą w przyszłości kształtować życie religijne i moralne wspólnoty kościelnej, podejmą ważne i odpowiedzialne zadania, przejmą dzieło ewangelizacji i uświęcania świata. Realizacja tych zadań wymaga dojrzałości duchowej, szlachetnego charakteru, pogłębionej świadomości religijnej i ducha apostołskiego.

636. Duszpasterstwo młodzieży należy do podstawowych zadań Kościoła i jako takie ma odznaczać się systematyczną pracą. Wpływa to z faktu, że młodzież jako grupa społeczna składa się z osób, które zawsze znajdują się na drodze formacji i dążą do dojrzałości ludzkiej. Młodość to również czas dojrzewania religijnego, które polega na przejściu od wiary dziecięcej do wiary dojrzałej i przyjęciu pełnych zadań wynikających z faktu chrztu i bierzmowania.

637. Duszpasterstwo młodzieży winno być wyrazem odpowiedzialności Kościoła za właściwy rozwój młodego człowieka w obliczu Boga. Najogólniej można je określić jako całość wyspecjalizowanych oraz zróżnicowanych działań i akcji, które wspólnota kościelna podejmuje dla dobra młodzieży, aby – uwzględniając jej konkretne uwarunkowania życiowe – urzeczywistniać względem niej zbawczy zamiar Boga.

638. Podmiotem duszpasterstwa młodzieży jest cały Kościół ujmowany jako widzialna instytucja zbawcza. W nim realizuje się zbawienie poszczególnych jednostek, dzięki niemu każdy chrześcijanin dojrzewa w wierze i rozwija w sobie dary pochodzące od Ducha Świętego. W realizacji posługi duszpasterskiej wobec młodzieży należy harmonizować wysiłki podejmowane przez poszczególne osoby, aby powołani do realizacji tej samej misji – biskupi, kapłani, świeccy i sama młodzież – urzeczywistniali swe zadania w głębokim zjednoczeniu ze sobą.

639. Przedmiot duszpasterstwa stanowi młodzież znajdująca się w okresie kształtowania struktur swojej osobowości. Kościół wspiera młodych w dążeniu do osiągnięcia dojrzałości ludzkiej i chrześcijańskiej poprzez głoszenie Słowa Bożego, udzielanie sakramentów świętych i wpływ wychowawczy inspirowany duchem ewangelicznym.

640. W duszpasterstwie młodzieży zasadniczym celem jest doprowadzenie młodych do dojrzałości w wierze, aby okazując całkowite zaufanie Bogu wychodzącemu im naprzeciw w Jezusie Chrystusie, mogli oni uczynić z Niego główny punkt odniesienia w swoim indywidualnym stylu myślenia, wartościowania i postępowania. W związku z tym można wymienić kilka konkretnych zadań, które muszą być realizowane w bezpośrednim działaniu:

- a) podstawowym zadaniem, które staje coraz częściej przed duszpasterstwem młodych, jest przekaz i pielęgnowanie wiary; obecnie Kościół musi dopełnić to, czego młody człowiek nie otrzymuje w rodzinie; z przekazem pełni wiary wiąże się uwrażliwianie na konieczność poprawnego formowania się w niej przez okazywanie wierności Nauczycielskiemu Urzędowi Kościoła; wierność ta stanowi warunek trwania w jedności z Kościołem powszechnym oraz właściwej interpretacji prawd wiary i zasad moralnych;
- b) w duchowej formacji młodzieży trzeba umożliwić nawiązanie osobistej relacji z Jezusem, Panem i Zbawicielem; istotnego znaczenia nabiera tu wprowadzenie w życie modlitewne i sakramentalne;
- c) ważnym zadaniem staje się uczenie oceniania całej rzeczywistości w duchu ewangelicznym oraz umiejętności wyboru prawdziwego dobra;

d) wykorzystując naturalną dla ludzi młodych chęć działania, należy wyrabiać u nich świadomość apostołską, by młodzi stawali się „pierwszymi i bezpośrednimi apostołami młodzieży przez osobistą działalność apostołską w gronie swoich rówieśników, mając na uwadze środowisko społeczne, w którym żyją” (DA, 12);

e) poważnym problemem jest młodzież trudna: zbuntowana, używająca alkoholu, narkotyków, itp.; mimo braku dostatecznych sposobów na dotarcie do tej młodzieży, nie można jej pozostawić; idąc za Chrystusem, Dobrym Pasterzem, trzeba niestrudzenie tych sposobów szukać.

Te i inne, bardziej szczegółowe, zadania stające przed duszpasterstwem młodzieży, powinny być podejmowane na różnych płaszczyznach: okazjonalnych spotkań z udziałem dużej liczby młodzieży (np. pielgrzymki piesze, i in.); małych grup formacyjnych; w formach duszpasterstwa indywidualnego (spowiedź, kierownictwo duchowe, i in.).

641. W duszpasterstwie młodzieży niezastąpioną rolę odgrywa osoba duszpasterza. Na wzór Chrystusa każdy kapłan w posługiwaniu duszpasterskim młodzieży winien odznaczać się przystępnością. Trzeba też, „ażeby kapłan w obcowaniu z młodymi *umiał słuchać i umiał odpowiadać*. Niech jedno i drugie będzie owocem jego wewnętrznej dojrzałości i wyrazem całkowitej zgodności jego życia z tym, co głosi. Jeszcze bardziej, niech będzie owocem modlitwy, zjednoczenia z Chrystusem Panem i uległości działaniu Ducha Świętego” (List do wszystkich kapłanów Kościoła na Wielki Czwartek 1985 roku). W pełnieniu duszpasterskiej posługi wobec młodych kapłan musi być jak najbardziej osobiście zaangażowany, a równocześnie nie może ani na chwilę przesłaniać sobą Boga.

642. Miejscem podejmowania pasterskiej troski o młodych jest przede wszystkim parafia. Posługę tę podejmuje proboszcz parafii lub wyznaczony przez niego kapłan. Szczególną troską duszpasterską otoczyć należy młodzież zaangażowaną w służbę liturgiczną (męską i żeńską). Kierunki formacji zostały wyznaczone i opracowane przez Krajowe Duszpasterstwo Służby Liturgicznej.

643. Rozwijające się ruchy odnowy Kościoła, a także grupy modlitewne, gromadzące w zdecydowanej większości ludzi młodych,

również wymagają pasterskiej obecności i posługi kapłana. Bliższe cele i metody pracy wyznaczają doświadczenia poszczególnych ruchów.

3. Duszpasterstwo akademickie

644. Duszpasterstwo akademickie, kierując się ogólnymi zasadami duszpasterstwa, uwzględnia w swoim działaniu specyfikę środowiska szkół wyższych.

Początki duszpasterskiej posługi Kościoła w środowisku akademickim na terenie Archidiecezji Białostockiej związane są z powstaniem pierwszych wyższych uczelni w Białymstoku: Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej (1949) i Akademii Medycznej (1950). Duże zasługi dla rozwoju duszpasterstwa akademickiego w tych trudnych latach walki państwa z Kościołem położyli: ks. Witold Pietkun, ks. Henryk Gulbinowicz, ks. Jan Zabański, ks. Zygmunt Lewicki i ks. Stanisław Piotrowski. Z rozwojem miasta powstawały nowe wyższe uczelnie. Kolejnymi duszpasterzami akademickimi byli: ks. Alfred Ignatowicz, ks. Jerzy Giształowicz, ks. Stanisław Szczepura, ks. Marian Wydra, ks. Stanisław Hodun, ks. Wojciech Łazewski i ks. Józef Koszewnik.

645. W roku akademickim 1998/99 w Białymstoku było 10 wyższych uczelni. Kształciło się na nich ogółem 35120 studentów, z czego na studiach dziennych 15986 osób (dane z maja 1999). Opiekę nad nimi od nowego roku akademickiego 1999/2000 sprawują 4 ośrodki duszpasterstwa akademickiego:

- Ośrodek Archidiecezjalny DA przy parafii Wniebowzięcia NMP (Katedralnej),
- Ośrodek DA „Dobry Pasterz” przy parafii św. Rocha,
- Ośrodek DA przy parafii św. Rodziny,
- Ośrodek DA przy parafii NMP Matki Kościoła.

Ośrodki DA swoim działaniem obejmują uczelnie i domy studenta znajdujące się na terenie parafii (ewentualnie dzielnicy), przy której działa dany ośrodek, i tak:

- a) Ośrodek Archidiecezjalny sprawuje opiekę duszpasterską nad Uniwersytetem w Białymstoku, Akademią Medyczną i Filią Akademii Teatralnej oraz domami studenta przy ul. Akademickiej i Waszyngtona;

- b) Ośrodek „Dobry Pasterz” obejmuje Wyższą Szkołę Ekonomiczną, Nauczycielskie Kolegium Rewalidacji i Resocjalizacji, Wyższą Szkołę Administracji Publicznej oraz dom studenta przy ul. Krakowskiej;
- c) Ośrodek DA przy parafii św. Rodziny obejmuje Wyższą Szkołę Finansów i Zarządzania oraz Wyższą Szkołę Dziennikarską;
- d) Ośrodek DA przy parafii NMP Matki Kościoła obejmuje Politechnikę Białostocką i Filię Akademii Muzycznej oraz domy studenta przy ul. Zwierzynieckiej (5), Pogodnej, Świerkowej i Kawaleryjskiej.

646. Duszpasterstwem akademickim kieruje, powołany przez biskupa diecezjalnego, archidiecezjalny duszpasterz akademicki, stojący na czele pozostałych duszpasterzy akademickich. Do zadań archidiecezjalnego duszpasterza należy:

- a) kierowanie pracą w Ośrodku Archidiecezjalnym;
- b) reprezentowanie DA wobec władz Archidiecezji;
- c) koordynowanie prac pozostałych ośrodków DA;
- d) przewodniczenie wspólnym obradom duszpasterzy akademickich mających na celu ułożenie pracy, analizę sytuacji, podjęcie wspólnych, jednorodnych akcji przez wszystkie ośrodki;
- e) utrzymywanie kontaktów z Wydziałem Duszpasterskim Kurii;
- f) wykorzystanie wszelkich okazji, które stwarza organizacja Archidiecezji, jak kursy duszpasterskie i katechetyczne, konferencje dziekanów itp., dla informowania duszpasterzy, a za ich pośrednictwem młodzieży, o ośrodkach i pracy DA;
- g) za zgodą Rektoratu Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego przekazywanie informacji alumnom o działalności DA, budzenie zainteresowania pracą wśród młodzieży akademickiej i kontaktowanie ich ze środowiskiem akademickim;
- h) prowadzenie dokumentacji DA w Archidiecezji;
- i) przedstawianie biskupowi diecezjalnemu przynajmniej raz w roku sprawozdania z potrzeb, prac i problemów DA.

647. Biskup diecezjalny w porozumieniu z archidiecezjalnym duszpasterzem akademickim powołuje do pracy w DA – stosownie do potrzeb – rejonowych i parafialnych duszpasterzy akademickich. Do ich zadań należy opieka nad młodzieżą akademicką przebywającą

w rejonie ich działania, realizowanie w terenie celów i zadań DA. Szczególne działania przypadają duszpasterzom parafialnym. Ich praca ma zmierzać do łączenia studiującej młodzieży ze wspólnotą parafii przez zapoznanie jej z problemami i warunkami pracy duszpasterskiej; włączanie w realizację zadań pastoralnych parafii: w liturgię, życie religijne i działalność charytatywną.

Za wykonanie posługi wobec młodzieży akademickiej duszpasterz akademicki odpowiada bezpośrednio przed archidiecezjalnym duszpasterzem akademickim i proboszczem parafii, z którym uzgadnia wszelkie formy pracy pastoralnej w środowisku akademickim.

Współpraca proboszcza i duszpasterza akademickiego powinna opierać się na zasadzie kapłaństwa Chrystusowego i współodpowiedzialności za realizację Królestwa Bożego na powierzonym im terenie. Proboszcz powinien ułatwić duszpasterzowi akademickiemu realizację jego zadań, zapewniając mu miejsce do sprawowania liturgii i spotkań w grupach oraz uwzględnić zadania DA w planach duszpasterstwa parafialnego. Aby duszpasterz akademicki mógł sprostać trudnej pracy wśród młodzieży studenckiej, powinien być zatrudniony w pracy katechetycznej w wymiarze nie większym niż 1/2 etatu.

648. Głównym celem i zadaniem DA jest zapewnienie młodzieży studiującej, słuchaczom szkół pomaturalnych i pracownikom wyższych uczelni należytej, nowoczesnej posługi duszpasterskiej i pomocy w realizacji zasad Ewangelii w życiu prywatnym i społecznym (KK, II 40, 42).

W szczególności zadania duszpasterstwa akademickiego są następujące:

- a) troska o rozwój życia religijnego, wewnętrznego młodzieży studiującej przez: organizowanie życia liturgicznego, przeprowadzanie dorocznych rekolekcji akademickich, rekolekcji zamkniętych, dni skupienia, dni modlitw, specjalnych nabożeństw z okazji inauguracji roku akademickiego, absolutorium, otrzymywania dyplomów, jubileuszy oraz stałą posługę w konfesjonale;
- b) troska o pogłębienie wiedzy religijnej przez: systematyczne głoszenie konferencji z różnych dziedzin teologii; organizowanie wykładów i kursów specjalistycznych; także na terenie

- wyższych uczelni; prowadzenie konwersatoriów i spotkań dyskusyjnych; udostępnienie młodzieży dobrze zaopatrzonej biblioteki religijnej i czytelnicy; budzenie wrażliwości na problemy i potrzeby Kościoła;
- c) troska o moralne wychowanie młodzieży studiującej, między innymi przez: stałe wykłady z etyki ogólnej i zawodowej; systematyczne przygotowanie młodzieży do chrześcijańskiego życia rodzinnego; tworzenie okazji do rozmów i indywidualnego poradnictwa, także poza konfesjonalem;
 - d) troska o potrzeby materialne i wychowanie charytatywne przez: pośrednictwo w poszukiwaniu mieszkań i pracy; systematyczną i doraźną pomoc najbardziej potrzebującym; stwarzanie warunków, w których młodzież studiująca może zdobywać doświadczenie pracy charytatywnej;
 - e) przygotowanie do świadomego i odpowiedzialnego uczestnictwa w działalności politycznej, społecznej i gospodarczej, służącej wzrastaniu wspólnego dobra (por. ChL, 42);
 - f) dążenie do współdziałania z ruchami religijnymi oraz katolickimi stowarzyszeniami i organizacjami akademickimi, np.: Ruch Światło-Życie, Odnowa w Duchu Świętym, Wspólnota Taize, Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Akademickiej, Katechumenat Dorosłych;
 - g) ewangelizacja pracowników nauki oraz promocja dialogu między Kościołem a środowiskiem akademickim (por. Dokument Stolicy Apostolskiej „Obecność Kościoła na uniwersytecie i w kulturze uniwersyteckiej”).

649. Środki materialne na potrzeby DA mają pochodzić z tacy zbieranej podczas Mszy św. akademickich:

- a) w Bazylice Metropolitalnej – we wszystkie niedziele każdego miesiąca (z wyjątkiem II niedzieli);
- b) w kościele św. Rocha – w jedną niedzielę miesiąca;
- c) w kościele św. Rodziny – w jedną niedzielę miesiąca;
- d) w kościele NMP Matki Kościoła – w jedną niedzielę miesiąca.

4. Duszpasterstwo ludzi pracy

650. Duszpasterstwo Ludzi Pracy w swoim obecnym wyrazie, również na terenie Archidiecezji Białostockiej, zaczęło się formować

w latach 1983-85 jako swoista odpowiedź Kościoła na ówczesne potrzeby duchowe i społeczne Narodu.

651. DLP na terenie Archidiecezji Białostockiej zostało zainicjowane w 1984 roku przez działaczy zdelegalizowanej „Solidarności” skupionych w Spółdzielni Inwalidów „Naprzód” w Białymstoku. Pierwszym krokiem w tym kierunku było złożenie przez tę Spółdzielnię w czerwcu 1984 r. ofiary na budowę Kościoła Miłosierdzia Bożego w Parafii Świętej Rodziny i zbiorowy udział jej członków w odprawianej w ich intencji Mszy św. Wkrótce potem Spółdzielnia zaczęła organizować, także dla osób spoza swojego grona, pielgrzymki autokarowe do różnych sanktuariów, w tym comiesięczne wyjazdy na Mszę św. za Ojczyznę do kościoła św. Stanisława Kostki w Warszawie. Doświadczenie wspólnych modlitw, spotęgowane przeżyciami religijnymi i patriotycznymi w czasie nabożeństw i manifestacji odbywanych w związku z porwaniem i śmiercią ks. Jerzego Popiełuszki na przełomie października i listopada 1984 r., uwyraźniły potrzebę zapewnienia środowiskom pracowniczym stałej, zorganizowanej opieki duszpasterskiej. Uwzględniając tę potrzebę, ówczesny Administrator Apostolski Archidiecezji w Białymstoku, bp Edward Kisiel, pismem z dnia 26 XI 1984 roku zlecił ks. Wojciechowi Pełkowskiemu „opiekę duszpasterską nad inwalidami zrzeszonymi w Spółdzielni Inwalidów „Naprzód” w Białymstoku (...) oraz nad innymi, którzy o tę przysługę będą prosić” (Arch. Kurii Biał.). Działalność w latach 1985-1989 przejawiała się zwłaszcza w cyklicznych i okazjonalnych Mszach św. w intencji Ojczyzny i ludzi pracy, pielgrzymkach, rekolekcjach, wykładach na temat nauki społecznej Kościoła oraz rozpowszechnianiu wydawnictw katolickich, akcji charytatywnej, majówkach i bezalkoholowych zabawach, koloniach, obozach i wycieczkach dla dzieci i młodzieży. Wszystkie te przejawy duszpasterstwa były znaczącym czynnikiem ewangelizacji środowisk pracowniczych, wpływały na pogłębianie wiary i patriotyzmu, umacniały tożsamość katolicką i narodową, kształtowały i umacniały chrześcijańskie postawy w miejscu pracy (wobec pracy, współpracowników i przełożonych).

652. Po 1989 r. te przyczyny dynamizmu i masowego udziału wiernych w przedsięwzięciach DLP przestały istnieć. Legalizacja „Solidarności” i wprowadzane po wyborach parlamentarnych w 1989 r. coraz szersze swobody obywatelskie, z jednej strony uwolniły DLP

od pełnionej zastępczo funkcji politycznego ruchu opozycyjnego, a z drugiej strony stworzyły nowe, ogólnie dostępne, bardzo liczne i absorbujące, właściwe ludziom świeckim pola aktywności publicznej i gospodarczej. Duże zasługi w rozwoju DLP w naszej Archidiecezji w najnowszym okresie (po roku 1989) ma ks. Stanisław Andrukiewicz, tragicznie zmarły w 1999 r.

653. Cel, zadania i sposoby działalności. Pracy, jako polecanemu przez Boga twórczemu działaniu człowieka dla opanowania świata (Rdz 1, 28), towarzyszy cierpienie wywołane wewnętrznym i zewnętrznym oporem wobec tego zadania, powodowanym nieprawidłowym stosunkiem człowieka wobec Boga (Rdz 3, 17-18). Ten opór sprawia, że w idei pracy następuje zniekształcenie obrazu Stwórcy. Na tle powyższych stwierdzeń, za bezpośredni cel duszpasterstwa ludzi pracy uznać należy ewangelizację sfery pracy rozumianą jako przywracanie prawidłowych relacji człowieka pracy ze Stwórcą, a przez to również z innymi ludźmi i tym samym pomaganie w usuwaniu tkwiących w pracy przeszkód, z powodu których w ludziach pracy nie może odzwierciedlać się prawdziwy obraz Boga.

Definiując pojęcie ludzi pracy, będących przedmiotem troski duszpasterstwa, należy wyjść poza tradycyjnie obejmowany tym pojęciem krąg osób zatrudnionych, nawiązujących stosunek pracy w celach zarobkowych. W działalności duszpasterskiej przez ludzi pracy należy rozumieć także dysponentów kapitału, tj. pracodawców, których praca ma szczególny charakter i niezwykle znaczący wpływ na warunki i klimat stosunków między ludźmi w procesie pracy. Zwiększa więc lub pomniejsza trud panowania człowieka nad światem i ma wpływ na tworzenie się w ludziach pracy obrazu Stwórcy.

Osiąganie nakreślonego wyżej celu wymaga podjęcia przez duszpasterstwo następujących zadań wobec ludzi pracy:

- pogłębianie ich wiary, życia religijnego i moralnego oraz umacnianie tożsamości katolickiej i na tej podstawie kształtowanie chrześcijańskich postaw wobec pracy;
- pogłębianie znajomości nauki społecznej Kościoła;
- pomoc w zrozumieniu istoty życia społecznego w jedności z Chrystusem;

- kształtowanie poczucia odpowiedzialności za dobro wspólne i potrzeby solidarnego współdziałania dla jego osiągania;
- rozbudzanie apostołskiego zaangażowania w środowisku pracy i powoływanie animatorów życia religijno – społecznie wspólnot pracowniczych.

654. Realizowanie proponowanych zadań duszpasterskich wymaga systematycznej pracy i stałych kontaktów z ludźmi pracy. Dlatego wśród sposobów działania DLP wymienić należy:

- Msze św. odprawiane w stałym terminie raz w miesiącu dla ogółu ludzi pracy oraz z okazji świąt patronalnych;
- rekolekcje w okresie Wielkiego Postu i Adwentu dla ogółu ludzi pracy oraz w miarę możliwości 2-3 dniowe rekolekcje zamknięte dla zakładowych animatorów DLP i poszczególnych wspólnot pracowniczych, zwłaszcza z większych zakładów pracy;
- powrót do tradycyjnych masowych pielgrzymek ludzi pracy, przede wszystkim na Jasną Górę i do Piekar Śląskich, oraz organizowanego udziału w pielgrzymkach do sanktuariów Archidiecezji w Różanymstoku i Krypnie;
- powołanie CFL (Centrum Formacji Laikatu) – stałego kursu lub seminarium na temat nauki społecznej Kościoła przy WSD, z przeznaczeniem dla działaczy związkowych, przedsiębiorców i zakładowych animatorów DLP;
- organizowanie spotkań połączonych z modlitwami w zakładach pracy, przy okazji dzielenia się opłatkiem, poświęcenia nowych obiektów, itp.

655. Święto patronalne powinno być ogłoszone najpóźniej na tydzień przed jego terminem. To ogłoszenie dobrze byłoby podać na 2 tygodnie wcześniej i przez 2 kolejne niedziele, by w ten sposób dotrzeć do jak największej liczby zainteresowanych.

Dzień Święta patronalnego. Święto patronalne można urządzić *ipsa die* według podanego terminarza, albo przenieść na najbliższą niedzielę.

Kalendarz świąt patronalnych:

- 1 II – pracownicy handlu;
- 19 III – rzemieślnicy;
- 4 IV – leśnicy i pracownicy przemysłu drzewnego;

- 15 IV – pracownicy przemysłu włókienniczego, odzieżowego i skórzanego;
- 25 IV – kierowcy, transportowcy i drogowcy;
- 4 V – strażacy, lutnicy, kominiarze i pracownicy gospodarki komunalnej;
- 30 V – drukarze i pracownicy przemysłu spożywczego;
- 1 VI – chemicy i pracownicy przemysłu terenowego;
- 4 VII – spółdzielcy,
- I niedziela września – Święto dziękczynienia za plony;
- 5 IX – energetycy;
- 12 IX – budowlani;
- 24 X – pracownicy łączności;
- 4 XII – górnicy, naftowcy, odlewnicy i metalowcy.

Proboszcz ogłasza i urządza tylko te święta patronalne, które są aktualne w jego parafii.

Należy zachęcić poszczególne zawody, względnie grupy wiernych, do skorzystania ze spowiedzi i Komunii św., jest to bowiem wyraz najdoskonalszego uczestnictwa w nabożeństwie liturgicznym, a ugruntowująca się z biegiem lat tradycja urządzania świąt patronalnych uchroniona zostanie przed rutyną i popadnięciem w folklorystyczną zwyczajowość. Spowiedź najlepiej urządzić w przeddzień święta patronalnego.

Dekoracja miejsca sakralnego.

Święto patronalne można podkreślić przez estetyczną, ale dyskretną dekorację miejsca sakralnego przeznaczonego na sprawowanie Ofiary Eucharystycznej. Święto patronalne powinno zgromadzić pracowników danego zawodu tylko na jednej Mszy św. niedzielnej lub świątecznej. Na pozostałych zaś Mszach św. należy uwzględnić dany zawód w Modlitwie Powszechnej. Uroczystą Mszę św. w dzień powszedni dla odpowiednich zawodów należy odprawić w godzinie najbardziej dla nich dogodnej. W wyborze czytań mszalnych należy kierować się następującymi zasadami:

- a) jeśli święto patronalne wypada lub jest przenoszone na niedzielę Adwentu, Wielkiego Postu i Wielkanocy, uroczystość lub święto Pańskie, Matki Bożej lub Świętego, czytania mszalne należy brać z dnia liturgicznego, a nie ze święta patronalnego;

- w niedzielę „w ciągu roku” czytania mszalne można wziąć ze święta patronalnego;
- b) jeśli święto Patronalne urządzi się wtedy, gdy w kalendarzu liturgicznym występuje wspomnienie lub zwykły dzień tygodnia, można zastosować czytania mszalne ze święta patronalnego lub z danego dnia liturgicznego;
 - c) czytania lekcji można powierzyć przedstawicielom danego zawodu, o ile są do tego uprzednio przygotowani; można im też powierzyć odczytanie krótkiego wprowadzenia na początku Mszy św.

Treść homilii powinna odnosić się do etyki zawodu, uczciwości w jego wykonywaniu, społecznego charakteru każdej pracy i odpowiedzialności przed Bogiem i przed braćmi za powierzone zadania. Homilia może być niezależna od czytań liturgicznych danego dnia.

Modlitwa powszechna nie jest ograniczona ścisłymi wymaganiami dnia liturgicznego i pozostawia duszpasterzowi najwięcej swobody w wyborze intencji. Nie może ich być zbyt wiele – najwyżej 6. Modlitwa ta powinna w pierwszym rzędzie uwzględniać najbardziej uniwersalne problemy związane z danym zawodem, jego potrzeby, wykonywanie go w łasce Bożej. Jedna prośba powinna być poświęcona zmarłym przedstawicielom danego zawodu.

Zestaw czytań liturgicznych niektórych świąt patronalnych:

- 1 II – Pracownicy handlu: Rdz 41,37-42 Łk 16, 9-13;
- 4 IV – Leśnicy: Rdz 1.2. 11 – 12.26-31 Mt 6, 24-33;
- 15 IV – Włókniarze: Prz 31, 10-31 Łk 12, 22-31;
- 25 IV – Transportowcy: Dz 8, 25-39 Mt 25, 14-23;
- 4 V – Strażacy: 1 Tes 5, 5-11 Łk 12, 35-40;
- 30 V – Drukarze: Ne 8, 1-6 Mt 10, 26 – 28. 32-33;
- 1 VI – Chemicy: Rdz 1, 1-12. 26-28 Łk 12, 15-21;
- 4 VII – Spółdzielcy: 1 Kor 12, 4-11 Mt 20, 1 – 16;
- 5 IX – Energetycy: Wj 19, 10 – 19 Mt 5, 13– 16;
- 12 IX – Kolarze: Tb 5 5, 14c – 18. 20-23 Łk 9, 51-58;
- 26 IX – Budowlani: 3 Krl 6, 1 -5. 11 – 14 Mt 7, 24-27;
- 25 X – Łączność: Dz 8, 25-40 Łk 1, 8-20;
- 4 XII – Górnicy: 1 Tes 5, 12-22 Mt 13, 44-46.

5. Duszpasterstwo inteligencji

656. Inteligencja – tak nazwano w XIX wieku warstwę społeczną skupiającą ludzi wykształconych (uczni, lekarze, artyści, prawnicy, inżynierowie, nauczyciele), ogólnie ludzi pracy umysłowej.

Inteligencję łączono zawsze ze zdobytym wykształceniem (przynajmniej średnim), umożliwiającym aktywny udział w dobrach kulturalnych.

Określenie „intelektualiści” odnosi się do twórczej i wpływowej (na płaszczyźnie społeczno-kulturowej) elity umysłowej, a przyjęte przez nią normy kulturowe uważane były za narodowe i państwowe wzorce.

Pod względem światopoglądowym inteligencja polska nigdy nie była jednolita. Przeważająca jej część zawsze była związana z katolicyzmem. Nie były jednak obce, zwłaszcza niektórym kręgom inteligencji, postawy sceptycyzmu religijnego i filozoficznego, scjentyzmu, relatywizmu, indyferentyzmu, a nawet ateizmu, szczególnie w okresie prowadzonej w Polsce laicyzacji.

Współcześnie w Polsce część środowisk inteligenckich znajduje w nauczaniu Kościoła podstawowe wskazania dla swojej działalności i aktywnie włącza się w Jego działalność ewangelizacyjną i społeczną. Kościół, doceniając wartość pracy inteligencji, otacza tę warstwę społeczną specjalną troską. Do inteligencji, rozumianej jako ludzie kultury, adresowane są liczne enuncjacje papieskie, zwłaszcza papieża Pawła VI i Jana Pawła II.

657. Duszpasterstwem inteligencji określona została posługa Kościoła świadczona ludziom warstwy społecznej zwanej inteligencją. Miała ona i ma obecnie postać zorganizowaną – formalną lub nieformalną.

W Polsce, z powodu uwarunkowań polityczno-administracyjnych, posługa duszpasterska świadczona inteligencji miała często charakter nieformalny. W dwudziestoleciu międzywojennym powstał wprawdzie Związek Polskiej Inteligencji Katolickiej, jednak nie zdołał się on upowszechnić i ugruntować.

Czasy powojenne nie były zbyt łaskawe tworzeniu się wspólnot inteligencji katolickiej. Wspólnoty, które zyskały aprobatę Kościoła i nazwały się Klubami Inteligencji Katolickiej, były nieliczne (w całej Polsce tylko 5 klubów). Ich liczba wzrosła na początku lat osiemdzie-

siątych. Zawieszono w stanie wojennym, odżyły w połowie lat osiemdziesiątych. Obecnie w Polsce działa około 100 Klubów Inteligencji Katolickiej. Krajowa Konsulta koordynuje prace Klubów, które mają status autonomiczny.

Posługa duszpasterska świadczona inteligencji nie zamyka się w kręgu klubów inteligencji. Posługą tą objęte są grupy zawodowe o inteligenckim rodowodzie, takie jak lekarze, prawnicy, nauczyciele, artyści, bankowcy i inni. Także grupy młodzieżowe wraz z akademickimi są objęte troską duszpasterską. Duszpasterstwo tych grup (wspólnot) ma rangę duszpasterstwa inteligencji.

Białystok wpisał się w ogólnopolskie duszpasterstwo inteligencji katolickiej tak w okresie dwudziestolecia międzywojennego, jak i w okresie po II wojnie światowej. Dążono w tym czasie do nadania temu posługiwaniu charakteru formalnego. Nie zawsze to było możliwe wobec sprzeciwu administracji państwowej.

Od 1981 r. działa w Białymstoku Klub Inteligencji Katolickiej (zawieszony w stanie wojennym). Ma on aprobatę katolickiego Kościoła lokalnego, a z jego ramienia asystenta kościelnego. Jest wspólnotą autonomiczną, zarejestrowaną w organach państwowych, działa w ramach zaaprobowanego statutu, a swoim zasięgiem ogarnia obszar byłego województwa białostockiego.

Celem Klubu jest formowanie osobowości autentycznie katolickiej. Wszelkie inne prace Klubu są pochodną tej idei. Bazą poczynań formacyjnych Klubu jest nauka Kościoła katolickiego. Wskazania Ojca Świętego Jana Pawła II zawarte w adhortacji *Christifideles laici* są dla Klubu wiążącą dyrektywą.

Klub, dążąc do realizacji wytyczonych celów, zorganizował systematyczne ich pogłębianie poprzez cotygodniowe tematyczne spotkania, niedzielną Eucharystię, comiesięczne dni skupienia, rekolekcje i pielgrzymki. Klub jest obecny w dziełach miłosierdzia, życiu kulturalnym (organizuje m.in. Dni Papieskie – przedtem Dni Kultury, Dni Maryjne i inne spotkania), w życiu społeczno-administracyjnym (parlamencie, samorządzie).

Klub ma świadomość, że gromadzi tylko część inteligencji katolickiej lokalnego Kościoła, że jego propozycje docierają do ograniczonej ilości adresatów. Dlatego z życzliwością powitał i wita powstałe i powstające duszpasterstwa grup (wspólnot) zawodowych

i zaprasza je do współdziałania w ramach kolegium duszpasterskiego. Ta koordynacja jest niezbędna dla rozumnego i rzeczowego świadczania posługi duszpasterskiej przy zachowaniu autonomii duszpasterstwa grupowego. Niedobłą rzeczą byłaby atomizacja duszpasterstwa – działania obok siebie. Wymiana informacji i dzielenie się stylami pracy w poszczególnych grupach ubogaca i aktualizuje prace duszpasterskie.

6. Duszpasterstwo nauczycieli i wychowawców

658. Początki pracy Duszpasterstwa Nauczycieli i Wychowawców w naszej Archidiecezji w okresie powojennym związane są z ogólnopolską pielgrzymką nauczycieli na Jasną Górę w 1958 roku. Do pierwszych diecezjalnych duszpasterzy nauczycieli należeli: ks. dr Józef Czerniawski i ks. dr Edward Kisiel – późniejszy Arcybiskup Archidiecezji Białostockiej. Należy pamiętać, że lata powojenne to czas wielkich zagrożeń, to okres zaprogramowanej ateizacji, która, niestety, miała duży wpływ na szerokie kręgi nauczycieli. Synod pragnie wyrazić wdzięczność duszpasterzom za włożony trud i poświęcenie w pracy z nauczycielami, jednocześnie słowa uznania kieruje ku tym pedagogom, którzy w bardzo trudnym czasie ostatnich dziesięcioleci konsekwentnie trwali przy Kościele, i których postawa pozwoliła na zachowanie wartości chrześcijańskich w szkole.

W ostatnich latach znaczącym wydarzeniem był fakt powstania 10 VI 1995 r. koła Katolickiego Stowarzyszenia Wychowawców w Białymstoku. Zadaniem KSW jest integracja osób pragnących wychować młode pokolenie w duchu moralności chrześcijańskiej i miłości Ojczyzny, przygotowanie do życia w rodzinie zgodnie z nauką Kościoła katolickiego, tworzenie nowego stylu życia w oparciu o wartości chrześcijańskie i dokumenty Kościoła. Z inicjatywy koła KSW powstał lokalny biuletyn duszpasterstwa „Pod prąd”. Pismo to, obok wymiaru sprawozdawczo-informacyjnego, pełni funkcję inspirowaną, integrującą i formującą. Stawia sobie za cel służbę rodzinie, tradycji i kulturze narodowej oraz systemowi wartości wyrastającemu z Dekalogu i Ewangelii.

Po roku 1990 powstały trzy szkoły katolickie: jedna podstawowa oraz dwie średnie – Katolickie Liceum Ogólnokształcące i Katolickie

Liceum Ekonomiczne. Posiadają one asystentów mianowanych przez biskupa diecezjalnego.

659. Koordynacją prac duszpasterskich wśród nauczycieli zajmuje się diecezjalny duszpasterz mianowany przez biskupa diecezjalnego, a w parafii odpowiedzialnym jest proboszcz, któremu pomagają prefekt i wikariusz.

660. Środowisko nauczycieli i wychowawców podejmuje i wypełnia niezmiernie ważne zadanie formacji intelektualnej i moralno-etycznej dzieci i młodzieży. Szkoła kształtuje władze duchowe człowieka, uczy podejmowania prawidłowych decyzji, dokonywania właściwych wyborów, uwrażliwia na dobro, prawdę i piękno, wprowadza w dziedzictwo kultury, przygotowuje do życia zawodowego i do podjęcia właściwych sobie posług w życiu społecznym w duchu służby drugiemu człowiekowi. Warto podkreślenia są słowa Soboru Watykańskiego II: „... piękne i doniosłe jest powołanie nauczycieli i wychowawców, którzy wspierając rodziców w wypełnianiu ich obowiązku podejmują odpowiedzialność za formację młodego pokolenia. Powołanie to wymaga szczególnych przymiotów umysłu i serca, starannego przygotowania oraz ciągłego doskonalenia siebie” (Gravissimum educationis, 5). Należy podkreślić, że świadectwo wiary nauczyciela i wychowawcy, jego konsekwentna postawa etyczna, umiar i takt w udzielanych radach są istotnym impulsem do kształtowania w młodym człowieku dojrzałej postawy życiowej i wierności zasadom Ewangelii. Synod pragnie podkreślić rolę katechetów obecnych w środowiskach szkolnych, którzy w naturalny sposób stają się sprzymierzeńcami wysiłków duszpasterskich kapłanów.

661. Zasadniczo możemy uwzględnić trzy środowiska poczynań duszpasterskich. Należą do nich: szkoła, parafia i diecezja. Bezpośrednia odpowiedzialność za duszpasterstwo nauczycieli na terenie szkoły spoczywa na kapłanach w niej pracujących. Do form oddziaływania kapłana na nauczycieli należy zaliczyć między innymi obecność na radach pedagogicznych, zmierzająca do wymiany doświadczenia pedagogicznego oraz bogactwa, które jest po każdej stronie.

662. Całość poczynań duszpasterskich na terenie parafii koordynuje proboszcz poprzez organizowanie spotkań informacyjno-for-

macyjnych, pomoc w prowadzeniu rekolekcji szkolnych oraz utrzymywanie stałego kontaktu z dyrekcjami szkół.

663. Poczynania diecezjalnego duszpasterza nauczycieli zmierzają do budzenia inicjatywy duchowieństwa parafialnego na odcinku duszpasterskich kontaktów z nauczycielami oraz do organizowania spotkań o charakterze diecezjalnym. Należą do nich comiesięczne Msze św. w intencji nauczycieli i wychowawców połączone z prelekcjami zaproszonych gości oraz spotkania z wizytatorem w czasie wizytacji kanonicznych. Stanowią one element formacji intelektualnej. Istnieją także comiesięczne spotkania modlitewno-formacyjne, których celem jest praca wewnętrzna zmierzająca do prawidłowego formowania sumienia.

664. Ważnymi wydarzeniami są pielgrzymki – diecezjalna na początku października do Krypna oraz ogólnopolska na początku lipca do Częstochowy. Nauczyciele włączają się w rekolekcje adwentowe oraz wielkopostne organizowane przez Klub Inteligencji Katolickiej. Uczestniczą także w specjalistycznych rekolekcjach zamkniętych w Częstochowie. Rok pracy jak klamrą spinają uroczyste nabożeństwa – na rozpoczęcie roku szkolnego, związane z Dniem Nauczyciela, i na zakończenie roku szkolnego, będące wyrazem wdzięczności nauczycielom za ich pracę. Wyjątkowy charakter posiada spotkanie opłatkowe, które odbywa się w ostatnią niedzielę przed świętami Bożego Narodzenia. Zaszczycza je swoją obecnością Ksiądz Arcybiskup. Inną sposobnością do spotkań Księdza Arcybiskupa z nauczycielami są wizytacje duszpasterskie parafii, podczas których spotyka się On z całym gronem pedagogicznym. Troska o wymiar wspólnotowy duszpasterstwa wyraża się w okazjonalnych wyjazdach rekolekcyjnych, do teatru i sanktuariów maryjnych.

665. Nauczyciel, podobnie jak kapłan, powinien mieć dobre serce, ale i stawiać twarde wymagania; powinien być nauczycielem nie tylko powierzonych mu dzieci i młodzieży, ale całego środowiska, w którym żyje.

7. Duszpasterstwo rolników

666. Po II wojnie światowej oblicze Polski, w tym także Archidiecezji w Białymstoku, poczęło się gwałtownie przeobrażać. Nastąpił szybki wzrost liczby mieszkańców miast: nie przez zwiększenie

urodzeń, lecz przez napływ ludzi ze wsi. Większość obecnych mieszkańców miasta ma wiejski rodowód, co bardzo rzutuje na religijność tych skupisk ludzkich. Wieś natomiast została poddana dyskryminacji. Likwidowanie indywidualnych gospodarstw i wprowadzanie na ich miejsce różnego rodzaju kolektywów rolnych przyspieszało migracje ludności, burzyło tradycje religijne w rodzinie, w parafii i w regionie, wykorzeniało ludzi z ich dotychczasowego środowiska. Ośmieszanie na wszelki sposób ludzi wsi powodowało u nich poczucie mniejszej wartości i rodziło kompleksy. Proces ten, jakkolwiek od kilku lat hamowany, zbiera ciągle swoje żniwo. Ludzie młodzi, szczególnie na tzw. „ścianie wschodniej”, masowo porzucali gospodarstwa rodzinne, szukając pracy w mieście i zostawiając swoich rodziców, często w podeszłym wieku. Wieś zaczęła się wyludniać. Telewizja, radio i prasa, zamiast podtrzymywać kulturę wiejską i ją rozwijać, zaczęły unifikować ją z kulturą miejską. Ujednocili się strój, język, sposób bycia mieszkańców miasta i wsi. Wiele wsi stało się „pustynią kulturalną”. Zamknięto wiele szkół, w wielu gospodarstwach zabrakło następców. Rolnicy przeżywają kryzys, przejawiający się najczęściej w bezideowości, utracie poczucia stabilności i sensu pracy i w szukaniu rozwiązań w alkoholu.

667. Praca człowieka na roli ma szczególną godność. Jezus w swym nauczaniu odwoływał się do przypowieści związanych z tą pracą, np. o siewcy (Mt 13,3-23), o robotnikach w winnicy (Mt,20,1-16), o chwaście (Mt,13,24-30; 36-43), ostrzegając uczniów przed pokładaniem zbytnej ufności w dobrach doczesnych (Łk 12, 16-31), ukazując siebie jako Dobrego Pasterza (J 10, 1-16). Nadal podstawową dziedziną życia gospodarczego i przejawem panowania człowieka nad ziemią jest praca rolnika (LE 5, 21). Sobór Watykański II określa w swym nauczaniu (KK 5, 6) Kościół jako „owczarnię” (J 10,11-15), „rolę uprawną” (1 Kor 3,9), „winnicę wybraną” (Mt 21,33-43).

668. Praca na roli jest jednocześnie powołaniem. Powołaniu temu może sprostać w pełni rolnik głęboko religijny, stąd też wiele świąt i obrzędów katolickich związanych jest z pracą na roli, jak np. Matki Boskiej Zielnej, Matki Boskiej Siewnej. Powstało wiele oryginalnych, pięknych i różniących się między sobą lokalnych tradycji. Obejmowały one tradycje liturgiczne i paraliturgiczne, oraz zwykłą

codzienną obrzędowość, w której to, co świeckie, pozostawało pod wpływem tego, co religijne. Wydarzenia z Biblii rozgrywały się często w polskiej scenerii. Najbardziej widać to w obrzędowości związanej z Bożym Narodzeniem, Wielkim Postem i Zmartwychwstaniem Pańskim.

669. Rolnicy polscy zawsze pozostawali w silnej duchowej więzi z Kościołem katolickim, który ogarniał ich też szczególną miłością. W Archidiecezji Białostockiej przeważającą liczbę stanowią parafie wiejskie. Powinno się w nich otaczać pracę rolników szczególnym szacunkiem, a rodziny rolnicze właściwą troską duszpasterską.

670. Wszystkie zadania w Archidiecezji Białostockiej związane z duszpasterstwem rolników są koordynowane przez archidiecezjalnego duszpasterza rolników, mianowanego przez biskupa diecezjalnego. Duszpasterstwo rolników, w trosce o odnowę społeczno-moralną wsi polskiej, pragnie objąć swą troską pasterską wszystkich związanych ze szlachetną pracą na roli. Bezpośrednio w parafii obowiązek ewangelizowania i duszpasterzowania spoczywa wprost na proboszczu parafii oraz na wikariuszach, zakonnikach i zakonnicach, z odpowiednim udziałem osób świeckich.

671. W odpowiedzi na problemy dzisiejszej wsi należy zachęcać młodych ludzi do pozostawania na roli, mobilizując ich jednocześnie do podnoszenia własnych kwalifikacji. Należy dopomagać im w podtrzymywaniu bogatej kultury wiejskiej.

672. We współpracy z odpowiednimi władzami gminnymi duszpasterze powinni podjąć walkę z alkoholizmem mieszkańców wsi, rozwijając jednocześnie poczucie godności, równości obywatelskiej oraz wartości pracy na roli. Powinno się podkreślać, iż wieś, to nie tylko miejsce pracy, ale i mieszkanie dla milionów ludzi, to środowisko życia dla całych rodzin i pokoleń o bogatej kulturze i duchowości, to korzenie Narodu. Przy propozycjach obecnych zmian w gospodarowaniu ziemią nie wolno myśleć jedynie o „produkcji rolniczej”, zapominając o wartościach, które dają nam duchową siłę i stanowią o naszej tożsamości w Europie. „Siła ta wypływa z miłości Boga, z miłości człowieka i miłości Ojczyzny; z godności człowieka pracującego na roli, z przywiązania do ziemi i kontynuowania tradycji chłopskich oraz gotowości dawania świadectwa prawdzie i sprawiedliwości” (Komisja Episkopatu Polski d/s Duszpasterstwa Rolników, dn. 16 XII 1998 r.).

673. Synod zachęca duszpasterzy, by w każdej parafii, do której należą rolnicy, organizować uroczyste dożynki wraz z Mszą św. dziękczynną. Warte ożywienia są pielgrzymki rolników do sanktuariów. Należy zachować bogactwo procesji poświęcenia pól, poświęcenia wsi z modlitwą o urodzaje oraz poświęcenia inwentarza, maszyn rolniczych, ziarna siewnego, itp. W czasie rekolekcji, misji św. czy odpustów należy nawiązywać do katolickiej nauki społecznej dotyczącej problematyki pracy. Należy też zachęcać do korzystania z prasy katolickiej, diecezjalnej i ogólnopolskiej, filmów czy prelekcji o tematyce religijnej. Wiele w tym względzie mogą zrobić ludzie świeccy, mieszkańcy wsi. Niech nie zanika tradycja kołędników, jasełek i misteriów wielkopostnych. Troską należy otoczyć przydrożne krzyże i kapliczki.

674. Proponuje się raz w miesiącu zorganizować Mszę św. w kościele parafialnym z udziałem rolników (lub w intencji rolników), z odpowiednim kazaniem czy referatem. Wykorzystać należy dodatkowe nabożeństwa (Gorzkie Żale, Drogę Krzyżową, nabożeństwa majowe, październikowe), w czasie których uwzględnić trzeba duchowe i materialne potrzeby rolników. W takie dni jak: Poświęcenie pól, Dni Krzyżowe, św. Izydora, Matki Bożej Zielnej, Matki Bożej Siewnej, należy w kazaniach nawiązywać do trudu i pracy rolników. Także na spotkaniach i nabożeństwach innych grup parafialnych (Kółka Różańcowe, Tercjarze, nauki stanowe itd.) należy częściej niż dotychczas nawiązywać do spraw duszpasterstwa rolników (Komisja Episkopatu Polski d/s Duszpasterstwa Rolników, dn.16 XII 1983).

675. Należy dołożyć wszelkich starań, by z inicjatywy Caritas powstawały parafialne ośrodki zdrowia i domy opieki społecznej. Tego rodzaju instytucje już istniejące w parafiach niech mają zapewnioną permanentną opiekę duszpasterską.

676. Od 10 lat szczególne zadania podjęły uniwersytety ludowe. Ludowy Uniwersytet Katolicki istnieje także w naszej Archidiecezji. Umożliwia on podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańcom wsi, pomaga w lepszym rozumieniu aktualnych problemów (ekologia, sprawy związane z Unią Europejską, ubezpieczenia, podatki, ochrona zdrowia, kursy informatyczne), służy pogłębieniu chrześcijańskiej formacji religijno-moralnej, kultywowaniu obrzędów i uro-

czystości wiejskich, a zwłaszcza religijnych, aktywizowaniu mieszkańców wsi do włączenia się w przyszłości w życie środowiska, parafii, Kościoła, państwa, kontaktów z innymi grupami społecznymi i świadczeniu sobie wzajemnej pomocy, pogłębieniu problematyki wychowania w rodzinie.

677. „Ludowy Uniwersytet Katolicki im. Sługi Bożego Ks. Jerzego Popiełuszki działa w ramach Duszpasterstwa Rolników i ma swoją siedzibę w Juchnowcu” (Dekret z dn. 8 XII 1997 r.). Wykłady odbywają się w trzech filiach: Juchnowcu, Suchowoli i Sokółce.

8. Duszpasterstwo pracowników służby zdrowia

678. W chwili obecnej, dzięki rozwojowi nauki, medycyna dysponuje ogromnymi możliwościami badawczymi. Powstaje wzorzec pracownika medycyny, którego cechami są między innymi pewność siebie i chęć eksperymentowania oraz świadomość jego władzy nad życiem i śmiercią (Pius XII, *Przemówienie do uczestników I Międzynarodowego Kongresu Histopatologii Układu Nerwowego*, w: *Discorsi e Radiomessaggi*, Roma 1968, t. 14, s. 317). Ważną rzeczą jest formacja religijna i etyczna pracowników lecznictwa. Wezwanie to podejmuje duszpasterstwo pracowników służby zdrowia (DPSZ).

679. Początki zorganizowanej formy pracy DPSZ w Archidiecezji Białostockiej sięgają roku 1958, gdy duszpasterzem Służby Zdrowia został mianowany ks. Jan Zabański. Jego działalność kontynuowali inni duszpasterze. Wydarzeniem przełomowym w DPSZ było powołanie w 1996 r. Oddziału Białostockiego Katolickiego Stowarzyszenia Lekarzy Polskich; a w roku 1997 Oddziału Białostockiego Katolickiego Stowarzyszenia Pielęgniarek i Położnych.

Stowarzyszenia te posiadają asystentów kościelnych mianowanych przez ordynariusza. Ich zadaniem jest propagowanie zasad etyki chroniącej życie od poczęcia do naturalnej śmierci.

680. Koordynacją działań duszpasterskich pracowników służby zdrowia zajmuje się duszpasterz diecezjalny mianowany przez biskupa diecezjalnego, współpracujący z kapelanami szpitalnymi i proboszczami parafii.

681. DPSZ swoją działalnością obejmuje wszystkich pracowników lecznictwa: lekarzy, farmaceutów, pielęgniarki, położne, i wszystkich pracowników służb paramedycznych. Z racji istnienia w Bia-

łymstoku Akademii Medycznej, szczególnej troski duszpasterskiej wymagają pracownicy tej uczelni. „W wypełnianiu misji duszpasterskiej kapłani mają wspierać swą pomocą pracowników Służby Zdrowia, począwszy od uczonych, badaczy, lekarzy, a skończywszy na personelu paramedycznym i członkach służb ochotniczych, zapoznając z nauką Kościoła, dbając o ich moralną i duchową formację” (Papieska Rada Duszpasterstwa Pracowników Służby Zdrowia, *Formacja kapłańska a duszpasterstwo służby zdrowia*, Watykan 1990, s. 27).

Od służby zdrowia oczekuje się nie tylko odpowiedniego leczenia, ale i również ludzkiego wsparcia, chrześcijańskiego świadectwa w obliczu tajemnicy cierpienia i śmierci. Ludzie medycyny mają być apostołami Chrystusowego Miłosierdzia. Pracownicy lecznictwa winni kierować się w swojej pracy prawym sumieniem kształtowanym przez prawo Boże, służyć życiu i przeciwstawiać się wszelkim formom niszczenia życia.

682. Działalność duszpasterska w środowisku pracowników lecznictwa ma na celu tworzenie etosu służby zdrowia. Formy pracy DPSZ to: dzień patrolny, dzień modlitwy na Jasnej Górze, rekolekcje otwarte i zamknięte, dni skupienia, konwersatoria i pielgrzymki grupowe, spotkania opłatkowe i dzielenie się świętym jajkiem. Pewną pomoc w pracy DPSZ mogą okazywać stowarzyszenia i ruchy działające w ramach duszpasterstwa ogólnego. Duszpasterze w ramach swoich uprawnień powinni pomagać istniejącemu ruchowi hospicyjnemu.

Synod, wsłuchując się w głos nauczający Ojca Świętego i Kościoła, zwraca się do wszystkich pracowników lecznictwa o moc życia wiarą i poszanowanie każdego życia oraz zachowanie godności każdej osoby ludzkiej.

9. Duszpasterstwo chorych

683. Kościół na wzór Chrystusa, spełniając Jego misję w świecie, na przestrzeni wszystkich wieków otacza chorych wszechstronną opieką. Aby ulżyć w cierpieniu chorym, których Pan w Ewangelii zaliczył do grona błogosławionych Kościoła, budował szpitale i domy opieki, zakładał zakony, zgromadzenia i stowarzyszenia świeckie. Także i dzisiaj, pomny na słowa Chrystusa: „Byłem chory, a odwie-

dziliście mnie” (Mt 25, 36), nie przestaje pobudzać wiernych do szczególnej troski o tych, którzy cierpią na ciele i na duszy.

684. Posługa duszpasterska wśród chorych i cierpiących ma bogatą tradycję na terenach naszej Archidiecezji. Wyrażała się ona najpełniej w trosce duszpasterskiej o chorych oraz w zakładaniu szpitali i domów opieki, które znajdowały się prawie przy każdej parafii. Także i dzisiaj należy kontynuować tę tradycję i otaczać troskliwą opieką wszystkich chorych. Obecnie na terenie naszej Archidiecezji istnieją m.in. następujące placówki opiekujące się przewlekłe czy terminalnie chorymi: Dom Opieki Społecznej Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek od Cierpiących, Dom Opatrzności Bożej i Hospicjum Domowe prowadzone przez katolickie Towarzystwo Przyjaciół Chorych „Hospicjum” w Białymstoku.

685. Koordynacją działań duszpasterstwa chorych zajmuje się duszpasterz diecezjalny mianowany przez biskupa diecezjalnego, współpracujący z kapelanami szpitalnymi i proboszczami parafii.

686. Troska o chorych jest szczególnym zadaniem duszpasterzy, którzy powinni przynajmniej raz w miesiącu odwiedzać chorych, pocieszać ich w strapieniu, dodawać odwagi, pouczać o sensie choroby i cierpienia oraz kierować myśl na prawdę o życiu wiecznym. Członkowie zgromadzeń zakonnych istniejących w Archidiecezji są również zaproszeni do współpracy na rzecz chorych, zgodnie z ich własnym charyzmatem. W duszpasterstwie chorych nieodzowny jest udział świeckich, w tym także młodzieży. Może się on realizować poprzez różne formy wolontariatu lub prac w hospicjach. Należy korzystać z pomocy odpowiednio przygotowanych świeckich w roznoszeniu Komunii św. chorym. Mogą to czynić tylko osoby, które otrzymały stosowne zezwolenie biskupa diecezjalnego.

687. Duszpasterską troską należy otoczyć wszystkich chorych i cierpiących w domach, szpitalach i zakładach opieki społecznej. Chorzy mają do tego prawo. Duszpasterze i wierni świeccy winni dbać o to, aby nikt nie umierał bez sakramentów świętych na skutek czyjejkolwiek winy lub zaniedbania. Należy zadbać o właściwe kształtowanie świadomości wiernych w tej materii. Zachęca się też do modlitwy w intencji chorych oraz tych, którzy ich cierpieniu towarzyszą.

688. Przedmiotem szczególnej troski duszpasterzy ma być udzielanie chorym sakramentu pojednania, Komunii św. i sakramentu chorych, który umożliwiałby zjednoczenie z cierpiącym i umierającym Chrystusem oraz przynosi ulgę w cierpieniu i poprawę zdrowia. W celu kształtowania właściwej postawy wiernych wobec sakramentu chorych, zaleca się kapłanom udzielanie tego sakramentu publicznie w kościele z okazji Dnia Chorych.

689. W przypadku długotrwałej i poważnej choroby powinno się przynajmniej raz w roku odprawić Mszę św. w domu chorego.

690. W celu zapewnienia stałej posługi duszpasterskiej w szpitalach powinni być zatrudnieni kapelani. Warunki tej posługi winny być określone w umowie o pracę zawieraną przez kapelana z dyrekcją szpitala.

691. Należy starać się, aby w każdym szpitalu i zakładzie opieki społecznej była kaplica z Najświętszym Sakramentem, dostępna dla chorych przez całą dobę. Tam, gdzie byłoby to niemożliwe, należy wyodrębnić inne odpowiednie pomieszczenie, które mogłoby służyć sprawowaniu posługi duszpasterskiej dla chorych.

692. Kapelani szpitalni winni jak najczęściej odprawiać Mszę św. dla chorych, szczególnie w niedziele i święta oraz w pierwsze piątki miesiąca. Zachęca się również do odprawiania dla chorych w dogodnych dla nich godzinach nabożeństw okresowych, a szczególnie nabożeństwa drogi krzyżowej oraz różańcowego i majowego. W szpitalach i parafiach zaleca się urządzenie nabożeństwa na świątowy Dzień Chorego (11 II) oraz modlitwy w intencji chorych.

693. Mając na uwadze jedynie dobro człowieka chorego i ulżenie mu w cierpieniu, kapelani powinni współpracować z lekarzami i innymi pracownikami służby zdrowia. Winni oni mieć świadomość, że dobra współpraca oraz ich osobisty przykład przyczynić się mogą do wzrostu duchowego całego personelu szpitalnego.

694. Szczególnej troski wymagają osoby upośledzone umysłowo, dzieci nedorozwinięte i opóźnione w rozwoju, z porażeniem mózgowym, itp. Opiekę duszpasterską nad tymi chorymi winni sprawować duszpasterze odpowiednio do tego przygotowani. Tego rodzaju posługa wymaga też szczególnej współpracy z ludźmi świeckimi, zwłaszcza z rodzicami i opiekunami chorych.

695. Dzieciom chorym, które nie przystąpiły jeszcze do Pierwszej Komunii św., a znalazły się w niebezpieczeństwie śmierci, należy udzielić sakramentu chorych i bierzmowania.

696. Zachęca się do szerzenia wśród chorych kultu Matki Bożej, a zwłaszcza urządzania pielgrzymek dla chorych na Jasną Górę oraz do innych sanktuariów w diecezji lub poza nią. Korzystne dla chorych byłoby organizowanie pielgrzymek do sanktuarium w Świętej Wodzie.

697. W celu włączenia chorych w życie Kościoła wskazane jest rozpowszechnianie wśród nich prasy katolickiej, książek i kaset o charakterze religijnym. Pożyteczne byłoby wydawanie, szczególnie w większych parafiach, specjalnych pism dla chorych.

698. Duszpasterska troska o chorych powinna być wspomagana przez środki masowego przekazu. Radio i telewizja winny uwzględniać potrzeby chorych i przewidzieć w programach nadawanie Mszy św. w niedzielę i ważniejsze uroczystości oraz audycji religijnych.

10. Duszpasterstwo charytatywne

699. Istotę chrześcijaństwa stanowi miłość nazwana przez Chrystusa pierwszym i najważniejszym przykazaniem. Chociaż odnajdujemy tu jakby dwie płaszczyzny miłości, Boga i bliźniego, to jednak słowa Chrystusa: „Wszystko, co czyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych, Mnieście uczynili” (Mt 25,40), wskazują na ich nierozłączność. Jeszcze wyraźniej podkreśla to św. Jan Apostoł: „Jeśliby ktoś mówił: «Miłuję Boga», a brata swego nienawidził, jest kłamcą, albowiem kto nie miłuje brata swego, którego widzi, nie może miłować Boga, którego nie widzi” (1 J 4,20). Miłość Boga jest zatem motywem miłości bliźniego, a jednocześnie jest świadectwem przynależności do Chrystusa. „Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali” (J 13,35). Działalność charytatywna powinna ogarniać swoim zasięgiem wszystkich bez wyjątku ludzi i wszystkie potrzeby: „Gdziekolwiek znajdują się ludzie, którym brak pokarmu i napoju, ubrania, mieszkania i lekarstw, pracy, oświaty, środków do prowadzenia życia godnego człowieka (...) tam miłość chrześcijańska powinna ich szukać i znajdować, troskliwie pocieszać i wspierać” (DA, 8). Aby działalność charytatywna przyniosła oczekiwane owoce i stała się realizacją

misji Kościoła lokalnego w zakresie służby człowiekowi, duszpasterstwo charytatywne winno być prowadzone w sposób zorganizowany w formach przyjętych przez Konferencję Episkopatu Polski, z uwzględnieniem aktualnych warunków i potrzeb diecezji.

700. Od czasu likwidacji Caritas kościelnej przez władze komunistyczne, przy Kurii Arcybiskupiej w Białymstoku powstał oddział Komisji Charytatywnej Episkopatu Polski. Praca Komisji była zarówno kontynuacją działalności rozwiązanej Caritas kościelnej, jak też wypełnianiem ważnej misji Kościoła w zakresie troski o ubogich. Szczególnie ważną rolę praca ta odegrała w latach osiemdziesiątych, kiedy Kościół oraz organizacje charytatywne krajów Europy Zachodniej wysyłały do Polski transporty humanitarne. Rozdawnictwo wysyłanych darów powierzyły Komisjom Charytatywnym. Była to trudna i odpowiedzialna praca, którą podjęli kapłani, siostry zakonne i osoby świeckie. Praca ta stała się początkiem powstawania parafialnych zespołów charytatywnych, które były odpowiedzialne za prawidłowe rozdzielanie darów w swoich parafiach. Wymagało to właściwego rozeznania sytuacji materialnej parafian, ich problemów i potrzeb, sporządzenia dokumentacji osób potrzebujących oraz rodzin ubogich, wielodzietnych, rozbitych, patologicznych itp. Pierwsze zespoły charytatywne powstawały przy dużych parafiach białostockich, zwłaszcza przy parafii p.w. Wniebowzięcia NMP i parafii p.w. Świętego Rocha. Obecnie w Archidiecezji Białostockiej istnieje 45 parafialnych zespołów Caritas, działających i zgłoszonych w centrali Caritas, i jedno Szkolne Koło Caritas przy XI LO w Białymstoku. Role koordynatorów tej akcji pomocy i całego dzieła charytatywnego w Archidiecezji podejmowali kolejni księża dyrektorzy charytatywni, a następnie dyrektorzy Caritas: ks. Antoni Sasinowski, ks. Stanisław Hodun, ks. Józef Marcinkiewicz i ks. Andrzej Kozakiewicz. Na szczególne podkreślenie zasługuje postać ks. prałata Mieczysława Paszkiewicza, który nie będąc bezpośrednio odpowiedzialnym za dzieło miłosierdzia, swoją postawą rezygnacji z dóbr materialnych dawał świadectwo wielkiego miłosierdzia względem białostockich ubogich, dzieląc się z nimi tym, co posiadał.

701. Właściwą instytucją do prowadzenia działalności charytatywnej w diecezji jest Caritas Archidiecezji Białostockiej, powołana przez biskupa Edwarda Kisiela Administratora Apostolskiego Ar-

chidiecezji w Białymstoku w dniu 23 I 1991 r. (Dekret nr 162/91 z dnia 23 I 1991 r.). Caritas Archidiecezji Białostockiej prowadzi swą działalność zgodnie ze wskazaniem statutu przyjętego i zatwierdzonego przez biskupa diecezjalnego. Na jej czele stoi dyrektor mianowany również przez biskupa diecezjalnego. Centrala diecezjalna Caritas ma za zadanie prowadzenie i koordynowanie dzieła charytatywnego na terenie całej Archidiecezji, obejmując pomocą wszystkie grupy ludzi potrzebujących.

Wychodząc naprzeciw tym potrzebom, Caritas diecezjalna powinna organizować pomoc doraźną, a także tworzyć placówki stacjonarne takie, jak:

- domy dla bezdomnych,
- domy matki i dziecka,
- domy samotnej matki,
- świetlice dla dzieci z rodzin patologicznych,
- stacje opieki medycznej i pielęgnacyjnej,
- kuchnie dla ubogich,
- ośrodki rehabilitacji i wypoczynku dla dzieci,
- ośrodki dla niepełnosprawnych,
- domy dziennego pobytu,
- ośrodki resocjalizacji dla osób dotkniętych i zagrożonych uzależnieniami,
- warsztaty rzemieślnicze jako miejsca terapii osób uzależnionych.

Działalność Caritas diecezjalnej winna być wspierana przez parafialne zespoły Caritas. Posługa miłosierdzia w parafiach, obok przepowiadania Słowa Bożego i posługi sakramentów, winna stać się jednym z głównych zadań duszpasterskich. Kodeks Prawa Kanonicznego, mówiąc o zadaniach proboszcza, podkreśla: „Pragnąc dobrze wypełniać funkcję pasterza, proboszcz (...) szczególną troską otacza biednych, cierpiących, samotnych, wygnańców oraz przeżywających szczególne trudności” (kan. 529). Dla prawidłowego spełniania tych zadań w każdej parafii powinien istnieć Parafialny Zespół Caritas, powołany przez proboszcza i zgłoszony do centrali Caritas Archidiecezji Białostockiej. Zarówno centrala Caritas diecezjalnej, jak też jej placówki oraz parafialne zespoły Caritas, w zależności od lokalnych potrzeb i dla dobra podopiecznych, mogą

współpracować z państwową opieką społeczną a także z instytucjami, stowarzyszeniami i innymi organizacjami charytatywnymi.

702. Pomoc charytatywna organizowana przez centrale diecezjalnej Caritas, placówki stacjonarne oraz przez parafialne zespoły Caritas powinna być kierowana do osób potrzebujących: ubogich, bezdomnych, opuszczonych, chorych, niepełnosprawnych, pokrzywdzonych, ofiar przemocy, uchodźców, ofiar kataklizmów i klęsk żywiołowych. Bezpośrednimi odbiorcami tej pomocy są osoby zamieszkałe na terenie Archidiecezji Białostockiej lub czasowo przebywające na jej terenie (podróżni, migranci). W przypadku konkretnej potrzeby (np. klęska żywiołowa, itp.), za zgodą biskupa diecezjalnego, pomoc taka może być udzielana również poza Archidiecezją.

703. Podstawowym celem Caritas Archidiecezji Białostockiej jest realizacja słów Chrystusa wygłoszonych w Kazaniu na Górze: „Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią” (Mt 5,7). Cel ten Caritas realizuje w szczególności przez:

- a) organizowanie stałej i doraźnej pomocy charytatywnej dla osób fizycznych i instytucji diecezjalnych w postaci zasiłków, zapomóg, pomocy medycznej oraz opieki nad chorymi i niepełnosprawnymi w ich domach;
- b) organizowanie pomocy dla dzieci i młodzieży, w tym organizowanie im wypoczynku wakacyjnego;
- c) organizowanie pomocy dla poszkodowanych w wypadkach losowych i kataklizmach oraz innych form pomocy doraźnej w zależności od aktualnych potrzeb;
- d) prowadzenie systematycznej i okazjonalnej formacji charytatywnej wiernych;
- e) organizowanie systematycznego kształcenia pracowników charytatywnych;
- f) organizowanie i prowadzenie poradni mających na celu niesienie pomocy potrzebującym i rozwiązywanie różnych ludzkich problemów;
- g) organizowanie i prowadzenie stałych i okazjonalnych akcji finansujących działalność charytatywną;
- h) tworzenie parafialnych zespołów Caritas (por. Statut Caritas Archidiecezji Białostockiej).

Zgodnie z Instrukcją Konferencji Episkopatu Polski o Pracy Charytatywnej w Parafiach, zadania parafialnego zespołu Caritas obejmują trzy kierunki działania:

- a) mobilizację charytatywną całej wspólnoty Ludu Bożego do praktykowania miłosierdzia modlitwą, słowem i czynem;
- b) w miarę pełne i stałe rozpoznawanie potrzeb i możliwości pomocy;
- c) organizowanie i świadczenie konkretnej pomocy potrzebującym.

Poza formami pracy zalecanymi przez Instrukcję Konferencji Episkopatu Polski należy brać pod uwagę również lokalne warunki i tradycyjne formy pracy charytatywnej zarówno w Archidiecezji, jak też w poszczególnych parafiach.

704. W celu ożywienia działalności charytatywnej w parafii oraz wychowania ludzi oddanych tej pracy, pożyteczna może okazać się współpraca z różnymi grupami i wspólnotami parafialnymi, jak np.: ministranci, biała procesja, Ruch Światło-Życie, Domowy Kościół, Rodziny Nazaretańskie, Żywy Różaniec, Odnowa w Duchu Świętym, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Akcja Katolicka i inne. Szczegółowe normy działania Caritas Archidiecezji Białostockiej formułuje Statut zatwierdzony przez Arcybiskupa Stanisława Szymeckiego, Metropolity Białostockiego, w dniu 31 VIII 1995 r (nr 1005/95).

11. Duszpasterstwo powołaniowe

705. „Kościół skupia w sobie wszystkie powołania, jakimi Bóg go obdarza na drodze zbawienia i sam się objawia jako tajemnica powołania (PDV, 35)”. Każde powołanie pochodzące od Boga rodzi się w Kościele, jest w Kościele rozpoznawane, w nim się dokonuje i będąc służbą Bogu, przybiera kształt służby Kościołowi, aby w ten sposób było budowane i umacniane Królestwo Boga w świecie (PDV, 35). Świadomość istoty Kościoła i jego misji mobilizuje wszystkich do odważnego i zdecydowanego zaangażowania na rzecz powołań w całej ich różnorodności, a zwłaszcza powołań kapłańskich i zakonnych. Troska o powołania winna przenikać całe duszpasterstwo Kościoła. Kościół „rodzi i wychowuje” powołania przez swoje działanie, a więc przede wszystkim przez posługę słowa, sprawowanie sakramentów świętych oraz służbę i świadectwo miłości.

706. „Jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół” jest prawdziwie obecny w Kościele partykularnym. W nim „przez łaskę Ducha Świętego” budzą się wezwania do kapłaństwa służebnego, do życia zakonnego, do instytutów świeckich i zadań misyjnych. Obowiązkiem Kościoła partykularnego jest rozpoznawanie i przyjmowanie powołań oraz pomoc w ich kształtowaniu i umacnianiu. O wymiar powołaniowy całego duszpasterstwa oraz o wspomaganie i koordynowanie różnych inicjatyw powołaniowych dba przede wszystkim biskup diecezjalny stojący na czele Kościoła partykularnego. Wszelkie przedsięwzięcia pracy powołaniowej winny być z nim uzgadniane.

707. Środowisko ujawniania się i rozwoju powołań do kapłaństwa i życia konsekrowanego stanowi parafia. Kapłani pracujący w parafiach gorliwą pracą duszpasterską i troską o budzące się powołania wykazują swoją odpowiedzialność za powołania w Kościele.

708. Bezpośrednią pomoc biskupowi, kapłanom i wszystkim wiernym Archidiecezji w trosce o różne formy pracy na rzecz powołań niesie ustanowione przez biskupa diecezjalnego duszpasterstwo powołaniowe, funkcjonujące od wielu lat w ramach Referatu do Spraw Powołań przy Kurii Metropolitalnej. Ma ono na względzie przede wszystkim powołania do kapłaństwa i życia konsekrowanego.

709. Szczególne zaangażowanie w duszpasterstwo powołaniowe wykazuje AWSD. Należy podtrzymać dotychczasowe formy pracy seminarium na rzecz powołań: katechezy powołaniowe w szkołach średnich, spotkania w parafiach, modlitwy o powołania w seminarium i z wiernymi w parafiach, dni skupienia dla młodzieży w seminarium i poza nim, prace i łączność modlitewną z Gronem Przyjaciół AWSD, uczestnictwo w życiu i działalności różnych grup religijnych i ruchów, udział w rekolekcjach i pielgrzymkach dla młodzieży, dzieci i rodzin, udział w duszpasterstwie diecezjalnym i parafialnym, oddziaływanie przez teatr seminaryjny, nieustanne świadectwo przeżywania własnego powołania, itp. Trzeba też ciągle poszukiwać nowych dróg pracy seminarium na rzecz powołań.

710. Instytuty życia konsekrowanego mają prawo i obowiązek szerzenia świadomości własnego charyzmatu w łączności z biskupem diecezjalnym i we współpracy z duszpasterstwem powołaniowym diecezjalnym i parafialnym.

711. Warunki sprzyjające budzeniu powołań tworzy przede wszystkim rodzina, w której dzieci uczą się modlitwy, życia w wierze i miłości do Kościoła.

712. W troskę o powołania należy włączyć szkoły (zwłaszcza katolickie), ruchy formacyjne, katechetów, wszystkich księży, wychowawców i budować między nimi wzajemną życzliwość, wsparcie, harmonijną współpracę i bezinteresowność. Skuteczna praca dla budzenia powołań domaga się wychowawców dojrzałych emocjonalnie, duchowo i religijnie, którzy umieliby z radością towarzyszyć młodym wychowankom w ich życiu, przy całej rozległości ich problemów, aspiracji i nadziei. Trzeba szukać form wychowania samych wychowawców, połączonych z ich osobistym nawróceniem. Mogą nimi być: formacja permanentna, sympozja, rekolekcje, seminaria.

713. Aby duszpasterstwo powołań w coraz większym stopniu miało postać działań wspólnotowych, systematycznych i integrujących wszystkie formy duszpasterstwa zwyczajnego, potrzebna jest łączność z krajowym centrum działań na rzecz powołań pod kierunkiem delegata Episkopatu Polski i utworzenie diecezjalnego ośrodka powołań, który inspiruje i integruje działania z zakresu duszpasterstwa powołań, takich jak: formacja wychowawców, przygotowanie materiałów duszpasterskich, informacyjnych, koordynacji, rekolekcji.

714. Ważną rolę we wspieraniu powołań stanowią grupy powołaniowe, których członkowie ofiarowują swoje modlitwy i cierpienia w intencji powołań, a także wspierające moralnie i materialnie. Należy popierać i rozwijać takie grupy istniejące od kilku lat w Archidiecezji pod nazwą Grono Przyjaciół AWSD. Domagają się one opieki duszpasterskiej kapłanów poszczególnych parafii oraz księży i alumnów seminarium duchownego.

715. Klimat społeczny dla powołań i pracy Kościoła tworzy dostęp do środków masowego przekazu (radio, telewizja, prasa), o który trzeba zabiegać.

716. Wezwanie Boże kierowane jest do ludzi młodych i działa według dynamiki i prawa nawracania się do Chrystusa. Rozwija się przez przemianę wewnętrzną, wyposażając system myślenia, postawy, zachowania osobowe i związki ze wspólnotą. Najistotniejsza jest troska o formacje religijną dzieci i młodzieży. Duszpasterzem powo-

łań jest każdy, kto pomaga im odkryć miłość Chrystusa, włączyć się w osobisty dialog z Panem i poddać się Jego działaniu w codziennym życiu świadczącym o wierze w Niego. Ważne jest wytworzenie u młodych prawdziwego obrazu Boga i właściwej chrześcijaństwu koncepcji człowieka oraz budowanie hierarchii wartości i mentalności chrześcijańskiej w kontekście społecznym, kulturalnym i narodowym. Trzeba, aby młodzi, wolni wewnętrznie, wchodzili odpowiedzialnie w życie Kościoła, mając poprawne Jego rozumienie. Odkrywając życie jako dar Boga, mogą łatwiej oddać się Jego dyspozycji i podjąć decyzję służenia Mu całym życiem. Rozbudowane życiem chrześcijańskim powołanie może być połączone z indywidualnym zaproszeniem do otwarcia się na wołanie Boga i towarzyszeniem (animowaniem, pomaganiem, pobudzaniem) przez spotkania indywidualne lub grupowe oraz przez kierownictwo duchowe.

717. Szczególnie pilna jest troska duszpasterska o zespoły ministrantów, lektorów, akolitów, kantorów, schól i młodzieżowych grup parafialnych. Wyrażać się ona powinna przede wszystkim w formacji kształtującej religijne motywacje i uświadamiającej predyspozycje, aby w osobistym dialogu z Bogiem mogli członkowie wyżej wymienionych grup podjąć decyzję zgodną z Bożym powołaniem. Istotne jest także kształtowanie postawy altruizmu w łączności z kultem Miłosierdzia Bożego, który rozwija się w naszej Archidiecezji.

718. Wymagane jest nieustanne głoszenie nauki o powołaniu w katechezie, w liturgii i na różnych spotkaniach w oparciu o „Ewangelię powołania”, w której Kościół znajduje swój wzór, siłę i zachętę do duszpasterstwa powołań oraz model każdego autentycznego powołania. Ten sam głos Chrystusa wzywającego: „Pójdź za mną” przenika dziś serca wielu ludzi. Ta sama Ewangelia ukazuje prymat łaski i napełnia serca człowieka wdzięcznością i miłością. Z nauką o powołaniu należałoby łączyć rzetelne pouczenie o godności i znaczeniu kapłaństwa w Kościele, o roli i życiu zakonów, a także o wartości dziewictwa i czystości.

719. Trzeba w całym Kościele ożywiać duszpasterstwo powołań dziełem modlitwy w rodzinach, w parafiach, we wspólnotach zakonnych, we wspólnotach formacyjnych. Szczególne dni modlitwy i ewangelizacji powołań stanowi Tydzień Modlitw o Powołania.

Uaktywniają się wtedy w refleksji nad powołaniem wszyscy członkowie Kościoła. Podtrzymać należy praktykowaną od wielu lat w parafiach Archidiecezji modlitwę w pierwsze czwartki miesiąca, która ma swój pogłębiony wymiar przez udział kleryków, osób zakonnych, młodzieży i dzieci, a także Grona Przyjaciół AWSO. Okazją do modlitwy i zastanowienia się nad własnym powołaniem są dni święceń kapłańskich, jubileuszy, prymicji, rocznice ślubów zakonnych oraz specjalne uroczystości przewidziane dla osób konsekrowanych.

720. Prymat w formacji powołaniowej ma czytelne świadectwo tych, którzy poszli drogą powołania. Nie chodzi o zwierzanie się na temat powołania i własnych przeżyć, ale taki sposób przeżywania kapłaństwa czy życia zakonnego, aby stało się ono czytelnym i pociągającym znakiem dla innych bez używania specjalnych słów. Potrzebne są spotkania z kapłanami i osobami zakonnymi, aby młodzi mogli się przekonać, że Jezus może zafascynować i że miłość ofiarna nie jest abstrakcją, lecz konkretnym doświadczeniem dającym szczęście. Wysilek ciągłego, osobistego nawrócenia i wierne, radosne przeżywanie własnego powołania stanowi największy wkład, jaki każdy chrześcijanin duchowny czy świecki może włożyć w nowe i święte powołanie u progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa.

12. Duszpasterstwo misyjne

721. Kościół jest misyjny ze swej natury, ponieważ bierze swój początek – wedle planu Ojca – z posłania Syna i z posłania Ducha Świętego (DM, 2). Posłanie to wypływa z miłości Boga Ojca, który z miłości również powołał Kościół – nowy Lud Boży.

722. Kościół – „powszechny sakrament zbawienia” (KK, 48) – głoszenie Ewangelii przyjmuje jako swój pierwszy i podstawowy obowiązek: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16,15). Kościół posłany jest do całego świata, „aby wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do poznania Prawdy” (1 Tm 2,4). „Działalność misyjna Kościoła znajduje się w centrum życia Kościoła, gdyż dotyczy ona wiecznego przeznaczenia ludzi do zbawienia i odpowiada tajemniczemu i miłosiernemu planowi Bożemu” (RMis, 86).

723. Działalność misyjna, związana z historią Ludu Bożego, któremu powierzona została misja w świecie, jest podstawowym sposobem realizacji chrześcijańskiej miłości, wynikającym z sakramentu chrztu i bierzmowania. Obowiązek głoszenia Ewangelii na terenach misyjnych istnieje tak długo, dopóki młode Kościoły same nie rozpoczną prowadzenia dzieła ewangelizacji misyjnej.

724. Misjami nazywamy specjalne przedsięwzięcia prowadzone na terenach wyznaczonych przez Stolicę Apostolską, „które wysłani przez Kościół głosiciele Ewangelii – idąc na cały świat – podejmują celem wykonania zadań głoszenia Ewangelii i zakładania Kościoła wśród narodów lub grup społecznych jeszcze niewierzących w Chrystusa” (DM, 6).

725. Misjonarzami są katolicy naznaczeni specjalnym powołaniem, obdarzeni odpowiednimi naturalnymi przymiotami serca i umysłu, wysłani przez prawowitą władzę kościelną, idący z wiarą i posłuszeństwem do tych, którzy są daleko od Chrystusa; wyznaczeni do dzieła, do którego zostali powołani jako słudzy Ewangelii (por. DM, 23).

726. Kościół jest wspólnotą widzialną i hierarchiczną, przeto jego misja wymaga również jedności zewnętrznej i uporządkowanej pomiędzy różnymi zakresami odpowiedzialności i zadaniami tak, aby wszyscy jego członkowie „zgodnie przykładali się do budowy Kościoła” (por. DM, 28).

727. Kościół Białostocki włącza się w powszechną działalność misyjną Kościoła poprzez Papieskie Dzieła Misyjne:

- Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary,
- Papieskie Dzieła Świętego Piotra Apostoła,
- Papieskie Dzieło Misyjne Dzieci,
- Papieską Unię Misyjną Duchowieństwa.

728. PDM są podstawową instytucją do pielęgnowania ducha misyjnego, do uczestnictwa i współpracy międzykościelnej w służbie Ewangelii.

729. Rola, cele, zadania oraz normy działalności poszczególnych PDM określone są przez Statuty tych Dziel (St. PDM, II,2).

730. Główna odpowiedzialność i troska o podejmowanie, kierowanie i rozwijanie dzieła misyjnego w diecezji spoczywa na biskupie diecezjalnym (kan. 782 KPK; DM, 38).

731. Do kierowania realizacją współpracy misyjnej w Archidiecezji w ramach PDM biskup diecezjalny powołuje na okres 5 lat dyrektora diecezjalnego Papieskich Dzieł Misyjnych, który przewodniczy diecezjalnej dyrekcji dzieł misyjnych (St. PDM, 6) i kieruje Referatem Misyjnym. Dyrektor diecezjalny jest do dyspozycji biskupa dla świadczenia mu pomocy w sprawach misyjnych o zasięgu uniwersalnym we wszystkich dziedzinach duszpasterstwa diecezjalnego.

732. W skład dyrekcji diecezjalnej PDM powinni wchodzić:

- dyrektor diecezjalny,
- delegat biskupa ds. misji,
- sekretarze diecezjalni PDM,
- dekanalni referenci misyjni,
- opiekun Kola Misyjnego Seminarium Duchownego,
- referenci misyjni męskich i żeńskich zgromadzeń zakonnych istniejących w archidiecezji,
- przedstawiciel świeckich współpracowników misyjnych.

Dyrekcja diecezjalna PDM powoływana jest przez biskupa diecezjalnego na okres pięcioletni.

Zaleca się, by dyrektor diecezjalny PDM był jednocześnie delegatem biskupa diecezjalnego ds. misji (ES III,4). Jeżeli jest nim kto inny, niż dyrektor diecezjalny PDM, wtedy rolę delegata biskupa ds. misji winien on wykorzystać do pomagania dyrektorowi diecezjalnemu w wykonywaniu jego obowiązków (St. PDM, 6).

733. Referat Misyjny Archidiecezji Białostockiej służy pomocą w prowadzeniu animacji misyjnej poprzez udostępnianie materiałów i pomocy duszpasterskich, prowadzi dokumentację związaną z działalnością misyjną Archidiecezji, organizuje akcje wspomagające współpracę misyjną, kieruje formacją animatorów misyjnych, wykorzystując dostępne w Archidiecezji środki społecznego przekazu prowadzi za ich pośrednictwem dzieło animacji misyjnej.

734. Wszyscy chrześcijanie – członkowie Kościoła – na mocy chrztu i bierzmowania są współodpowiedzialni za działalność misyjną. Udział wspólnot i poszczególnych wiernych w tym prawie i obowiązku nazywa się „współpracą misyjną” (RMis, 77).

735. Pomoc dla misji organizowana jest w Kościele Białostockim w ramach Papieskich Dzieł Misyjnych.

736. Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary (PDRW). Niedziela Misyjna (przedostatnia niedziela października) jest dniem powszechnej solidarności misyjnej. Homilie wygłaszane w tym dniu mają być poświęcone tematyce misyjnej, zgodnie ze wskazaniem Dyrekcji Krajowej PDM, a ofiary pieniężne – zbierane na wszystkich Mszach św. w kościołach parafialnych, rektoralnych i kaplicach publicznych – przekazane za pośrednictwem Referatu Misyjnego do Dyrekcji Krajowej PDM.

Tydzień Misyjny, który rozpoczyna Niedziela Misyjna, ma uwrażliwić wszystkich wiernych na potrzeby misji oraz funduszu uniwersalnego PDM. W duszpasterstwie należy wykorzystywać do animacji misyjnej materiały przygotowywane przez centralę krajową PDM. Nabożeństwa misyjne prowadzone w każdą pierwszą niedzielę miesiąca służą systematycznej animacji misyjnej w archidiecezji. Koła Przyjaciół Misji, organizowane w parafiach, poprzez apostołstwo modlitwy, ofiary materialne i stałą formację misyjną, pomagają dziełu misyjnemu, prowadzonemu przez misjonarzy pochodzących z terenu archidiecezji i roztaczają nad nimi tzw. Patronat Misyjny. Koła Żywego Różańca i inne grupy modlitewne włączają się w dzieło współpracy misyjnej poprzez modlitwę według comiesięcznych Papieskich Intencji Misyjnych.

737. Papieskie Dzieło Świętego Piotra Apostoła (PDPA). Współpraca misyjna wyraża się również w trosce o powołania misyjne, które są pierwszym i najważniejszym owocem wiary całej wspólnoty Kościoła (RMis. 79). Troska o powołania misyjne oraz budzenie wśród młodych ducha powszechnej solidarności misyjnej zostały powierzone PDPA. Koło Misyjne alumnów Seminarium Duchownego ogarnia modlitwą wszystkich powołanych do kapłaństwa i życia konsekrowanego na terenach misyjnych. Poprzez zaangażowanie w animację misyjną Kościoła białostockiego alumni wzrastają w gorliwości o pozyskiwanie dla Chrystusa wszystkich ludzi (DFK, 8).

Grupy, stowarzyszenia i ruchy kościelne w ramach realizacji swoich charyzmatów, przez modlitwę osobistą i wspólnotową, winny przepajać duchem solidarności misyjnej wszystkich swoich członków, a tym samym przyczyniać się do wzrostu powołań misyjnych.

Chorzy i cierpiący, gdy jednoczą swoje cierpienia z Chrystusem, włączają się w dzieło rozwoju wiary. Misyjny Dzień Chorych (Święto

Najświętszej Maryi Panny – Matki Kościoła) w całej archidiecezji powinien być dniem wielkiej jedności i solidarności misyjnej z chorymi całego świata.

738. Papieskie Dzieło Misyjne Dzieci (PDMD). Dzieło to wspomaga wychowawców chrześcijańskich w budzeniu i rozwijaniu świadomości misyjnej oraz uczy dzieci dzielenia się skarbami wiary i środkami materialnymi z dziećmi Kościołów ubogich (Statut PDM, 17).

Prowadzący zajęcia katechetyczne mają obowiązek każdego miesiąca przedstawić dzieciom misyjną intencję modlitewną Kościoła, tworząc wśród nich grupy Różańca Misyjnego oraz Koła Misyjne.

Duszpasterze parafialni poprzez Parafialne Koła Misyjne ukazują szczególny wymiar misyjny parafii jako wspólnoty wiary. Misyjny Dzień Dziecka (Uroczystość Objawienia Pańskiego) przeżywany winien być w duchu kształtowania współpracy misyjnej wśród dzieci całego Kościoła. Ofiary w tym dniu zbierane w kościołach przeznaczone są na fundusz pomocy i przygotowania misjonarzy.

Dzieci przystępujące do Pierwszej Komunii św., poprzez dar modlitwy i składane ofiary na rzecz misji, wzrastać powinny w rozumieniu Kościoła jako Wspólnoty (*Communio*).

739. Papieska Unia Misyjna Duchowieństwa (PUMD). Unia zaprasza do współpracy ze sobą: kapłanów, członków Instytutów Życia Konsekwowanego, alumnów Seminarium Duchownych (Statut PDM, 23).

Kapłani Archidiecezji Białostockiej, w szczególności członkowie PUMD, wspierają dzieło misyjne prowadzone przez współbraci kapłanów poprzez: dar modlitwy i ofiarę cierpienia, ofiary pieniężne i dary materialne składane w Uroczystość Objawienia Pańskiego (jedno binacyjne stypendium mszalne w ciągu roku).

Członkowie Instytutów Życia Konsekwowanego istniejących w Archidiecezji, uczestnicząc we współpracy misyjnej Kościoła na zasadach określonych przez Konstytucje Zakonne, włączają się w misyjne dzieło Kościoła białostockiego przez: modlitwę i codzienne czyny miłości chrześcijańskiej, realizację rad ewangelicznych ofiarowaną w intencji misji i misjonarzy, ożywianie duchem misyjnym dzieł prowadzonych we wspólnocie Kościoła białostockiego.

Alumni Seminarium Duchownego, w szczególności zaś członkowie kleryckiego Koła Misyjnego, wspierają dzieło misyjne poprzez:

modlitwę w intencjach misyjnych, prowadzenie formacji i animacji misyjnej w ramach praktyk pastoralnych, współpracę z Referatem Misyjnym Archidiecezji Białostockiej.

740. Posługa misyjna kapłana diecezjalnego winna odpowiadać określonym przez władzę kościelną kryteriom i warunkom. Do pracy misyjnej należy wysyłać kapłanów wybranych spośród najlepszych, zdolnych i przygotowanych należycie do wykonania dzieła, jakie na nich czeka. „Będą oni musieli włączyć się sercem otwartym w nowe środowisko Kościoła, który ich przyjmuje, i stanowić będą jedno prezbiterium z kapłanami miejscowymi pod zwierzchnością biskupa” (RMis, 68).

Do wykonania dzieła misyjnego misjonarze powinni przygotować się przez specjalną formację duchową, moralną i intelektualną. Mają odbyć specjalistyczne studia lub kursy misjologiczne oraz odpowiednie przygotowanie językowe w Centrum Formacji Misyjnej.

Biskup diecezjalny posyła misjonarzy do wykonania dzieła misyjnego powierzonego im przez Kościół. Warunki wyjazdu do krajów misyjnych określa „Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski regulująca działalność misyjną kapłanów diecezjalnych” (224 Konferencja Plenarna Episkopatu Polski – 7 XI 1987 r.). Duch powołania misyjnego, który istnieje w sercach alumnów, powinien być w szczególności rozwijany podczas studiów seminaryjnych, by mógł zaowocować pracą na rzecz misji po wyświęceniu ich na kapłanów (por. DK, 10).

Wykłady z teologii misji powinny być prowadzone w Seminarium Duchownym, gdyż są one skuteczną pomocą w przygotowaniu przyszłych kandydatów do pracy misyjnej. Formacja kapłańska alumnów powinna ukazywać najszersze horyzonty powszechności Kościoła Chrystusowego (por. DFK, 8).

741. Biskup diecezjalny posyła misjonarzy do wykonania dzieła misyjnego powierzonego im przez Kościół.

Misjonarze, pełniąc swą posługę i utrzymując żywą łączność z Archidiecezją, winni zawsze pamiętać, że ich misja ogarnięta jest troską i pomocą biskupa diecezjalnego, kapłanów i wiernych całego Kościoła białostockiego.

Biskup diecezjalny sam lub przez delegata ds. misji utrzymuje kontakt z misjonarzami podczas trwania ich misyjnej posługi oraz w czasie pobytu na urlopie w kraju.

Misjonarze duchowni mają ustawowo zapewnione w Polsce ubezpieczenie społeczne opłacane z Funduszu Kościelnego. W czasie urlopu wypoczynkowego w kraju misjonarze mają zapewnioną pomoc duchową i materialną, by mogli kontynuować swoją posługę misyjną. Po wygaśnięciu umowy misyjnej kapłan-misjonarz ma wszystkie prawa do podjęcia pracy duszpasterskiej w Archidiecezji Białostockiej, do której przynależy przez cały czas swojej misyjnej posługi.

Kapłani Archidiecezji winni chętnie zapraszać misjonarzy do parafii, w których pracują, aby one mogły umacniać się w wierze i w jedności z całym Kościołem powszechnym poprzez posługę słowa misjonarzy oraz modlitwą i pomocą materialną wspierać misjonarzy w misyjnym dziele Kościoła.

742. Wszyscy wierni mają obowiązek i prawo współpracy, „aby Boże przepowiadanie zbawienia rozszerzało się coraz bardziej na wszystkich ludzi każdego czasu i całego świata” (kan. 211 KPK). Ludzi świeckich do misyjnego dzieła Kościoła posyła biskup diecezjalny. Przygotowanie do dzieła misyjnego kandydatów świeckich o odpowiednich kwalifikacjach duchowych, moralnych i zawodowych odbywa się pod kierunkiem właściwych instytucji kościelnych.

Prawa i obowiązki misjonarzy świeckich określone są w umowach misyjnych, które podpisują: biskup diecezjalny, biskup diecezji misyjnej i posyłany misjonarz świecki. Prowadząc misyjną działalność Kościół białostocki pełni to dzieło świadomy, iż „misje odnawiają Kościół, umacniają wiarę i tożsamość chrześcijańską, dają życiu chrześcijańskiemu nowy entuzjizm. Wiara umacnia się, gdy jest przekazywana! Nowa ewangelizacja ludów chrześcijańskich znajduje natchnienie i oparcie w oddaniu się działalności misyjnej” (RMis, 2).

13. Duszpasterstwo ruchów kościelnych i stowarzyszeń

743. Zrzeszanie się wiernych zawsze było zjawiskiem w jakiś sposób obecnym w historii Kościoła, o czym świadczą po dziś dzień rozmaite bractwa i stowarzyszenia. Niezwykłe ożywienie w tej dziedzinie przyniósł sobór Watykański II, który w ruchach i stowarzyszeniach katolickich dostrzegł „znak wspólnoty i jedności Kościo-

ła w Chrystusie” (DA,18). W duchu odnowy soborowej wyrosły w naszej Archidiecezji nowe ruchy, np. Światło-Życie, Odnowa w Duchu Świętym.

Do roku 1989 ludzie wierzący w Polsce byli pozbawieni prawa do posiadania własnych organizacji, musieli działać w ukryciu, narażając się na szykany i represje ze strony państwa ateistycznego. Po odzyskaniu wolności możemy mówić wręcz o nowej epoce zrzeszeń katolików świeckich w Polsce i naszej Archidiecezji. Obok zrzeszeń tradycyjnych, a niekiedy wprost z ich korzeni, wyrosły nowe ruchy i stowarzyszenia o specyficznym charakterze i celach (Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Archidiecezji Białostockiej, Stowarzyszenie Czcieli Miłosierdzia Bożego im. ks. Michała Sopoćki Archidiecezji Białostockiej, Katolickie Stowarzyszenie „Ezechiasz”, Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Akademickiej w Białymstoku, Ruch Rodzin Nazaretańskich).

744. Trudno jest podać jednolitą definicję ruchu i dlatego bierzemy pod uwagę te aspekty, na które wskazał papież Jan Paweł II (Por. Jan Paweł II, List do uczestników Międzynarodowego Kongresu Ruchów w Centro Nazareth pod Rzymem – 23-27 IX 1981).

Ruchy w łonie Kościoła, Ludu Bożego, wyrażają ów wieloraki ruch, który jest odpowiedzią człowieka na Objawienie, na Ewangelię:

- a) ruch w kierunku żywego Boga, osobistego spotkania z Nim;
- b) ruch w kierunku własnego wnętrza, serca i sumienia;
- c) ruch w stronę drugiego człowieka, a więc odradzanie relacji międzyludzkich w Bogu;
- d) ruch w stronę świata, życia społecznego, wcielający w nie coraz bardziej Królestwo Boże.

Istotą ruchu w każdym z wymienionych kierunków jest miłość: miłość Boża rozlana w sercach naszych przez Ducha Świętego, który nam jest dany.

Stowarzyszeniem katolickim nazywamy takie grupy katolików, które:

- a) stawiają na pierwszym miejscu powołanie każdego chrześcijanina do świętości;
- b) podejmują odpowiedzialność za wyznawanie wiary katolickiej;
- c) dają świadectwo trwałej i autentycznej komunii znajdującej wyraz w łączności z Papieżem i biskupami, które ożywia

- gotowość do wzajemnej współpracy z innymi członkami Kościoła;
- d) trwając w zgodności z apostołskimi cechami Kościoła, biorą udział w ich realizacji;
 - e) cechuje je zaangażowana obecność w ludzkiej społeczności, będąca zawsze – w świetle społecznej nauki Kościoła – służbą na rzecz pełnej godności człowieka (ChL, 30).

745. Ruchy i stowarzyszenia znacznie się między sobą różnią pod względem organizacji, metod wychowawczych oraz pola działania. Istnieje jednak wśród nich powszechna i głęboka zbieżność celu. Tym celem ogólnym jest:

- a) odpowiedzialne uczestnictwo w misji Kościoła głoszącego Ewangelię Chrystusa jako źródło ludzkiej nadziei i odnowy społecznej;
- b) ukazanie światu Kościoła jako wspólnoty o wymiarze wertykalnym (ku Bogu) i horyzontalnym (ku ludziom).

Analiza charyzmatów ruchów i stowarzyszeń katolickich naszej archidiecezji pozwala dostrzec cele szczegółowe apostołskiego zaangażowania. Na pierwszym miejscu znajduje się człowiek w jego potrzebie podstawowej, jaką jest odkrycie ludzkiej godności w Ewangelii. Stąd celami szczegółowymi są: ewangelizacja, formacja człowieka w rodzinie, wrażliwość na obronę życia, wychowanie człowieka do dojrzałej wiary. Następnie wyróżnia się kierunek apostołatu charytatywnego, i to zarówno w wymiarze potrzeb materialnych, jak duchowych i moralnych. Trzeci wymiar apostołski skierowany jest ku potrzebom parafii i szeroko pojętego społeczeństwa. Niektóre ruchy określają swój profil apostołski jako skierowany ku misjom, emigracjom i celom ekumenicznym.

746. Rada Ruchów Katolickich Archidiecezji Białostockiej. Aby pogłębić współpracę ruchów i stowarzyszeń naszej Archidiecezji, została powołana Rada Ruchów Katolickich Archidiecezji Białostockiej. Powstała ona 15 XII 1994 roku z inicjatywy ks. abpa Stanisława Szymborskiego oraz jako owoc wielu wcześniejszych działań odpowiedzialnych za ruchy, dążących do pogłębienia wzajemnej więzi i współpracy ruchów katolickich.

Rada Ruchów Katolickich Archidiecezji Białostockiej jest reprezentacją Ruchów i Stowarzyszeń działających na terenie Archidiece-

zji Białostockiej. Każdy z ruchów i stowarzyszeń deleguje przedstawicieli w zależności od swojej liczebności.

Głównym celem Rady jest popieranie misji ruchów i stowarzyszeń katolickich w Kościele i społeczeństwie. Wśród szczegółowych celów Rady rozpoznajemy:

- a) dawanie świadectwa ewangelicznej jedności;
- b) wzajemne wspieranie ruchów i stowarzyszeń w drodze do świętości, w życiu swym charyzmatem oraz w pracy apostołskiej;
- c) organizowanie wspólnych spotkań ewangelizacyjnych, marszów, seminariów, rekolekcji, konferencji;
- d) udzielanie informacji na temat życia i działalności ruchów i stowarzyszeń;
- e) wspieranie pracy zespołów składających się z przedstawicieli różnych ruchów i stowarzyszeń, podejmujących wspólny program apostołski.

Członkiem Rady Ruchów Katolickich Archidiecezji Białostockiej może zostać każdy ruch i stowarzyszenie katolickie, które akceptuje zadania i cele Rady, podejmuje się ich realizacji, i którego zgłoszenie zostanie przyjęte przez głosowanie na zebraniu Członków Rady bezwzględną większością głosów. Uczestnictwo ruchu i stowarzyszenia w Radzie jest dobrowolne i nie narusza ich autonomii w życiu i działaniu.

Odpowiedzialność za działalność Rady podejmuje Zebranie Członków Rady. Zebranie Rady Ruchów Katolickich Archidiecezji Białostockiej powołuje stały Sekretariat Rady, którego głównym zadaniem jest prowadzenie bieżącej pracy.

Członkowie Sekretariatu powoływani są na 3 lata. W skład Sekretariatu Rady wchodzi: przewodniczący Sekretariatu Rady, zastępca przewodniczącego, członkowie (3 osoby, w tym jedna pełniąca funkcję skarbnika).

Rada Ruchów Katolickich Archidiecezji Białostockiej podlega biskupowi diecezjalnemu, który mianuje asystenta kościelnego Rady. Do realizacji szczegółowych zadań Rady zostały powołane zespoły. Przy Radzie Ruchów Katolickich Archidiecezji Białostockiej działają:

- a) Zespół do Spraw Społecznych, którego zadaniami są:
 - przygotowywanie katolików do uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym,

- organizowanie struktur chrześcijańskiej formacji społecznej,
 - opiniowanie kandydatów do służby społecznej, odwołujących się do elektoratu katolickiego,
 - przygotowywanie Radzie Ruchów Katolickich opinii, stanowisk w sprawach społecznych i różnych inicjatyw,
 - troska o prawdę w mediach i upowszechnianie inicjatyw Rady Ruchów oraz środowisk chrześcijańskich.
- b) Zespół do Spraw Ewangelizacji, którego zadaniami są:
- głębsze poznanie nauczania Kościoła dotyczącego ewangelizacji i rozpoznawania znaków czasu,
 - rozeznawanie kierunku wspólnych działań ewangelizacyjnych,
 - koordynacja pracy ruchów w przygotowaniu i prowadzeniu wspólnych akcji ewangelizacyjnych,
 - współpraca i wymiana doświadczeń w działaniach ewangelizacyjnych podejmowanych przez poszczególne ruchy.

W skład zespołów wchodzi oddelegowani przedstawiciele ruchów i stowarzyszeń.

Do Rady Ruchów Katolickich Archidiecezji Białostockiej należą:

- Odnowa w Duchu Świętym,
- Ruch Światło-Życie,
- Domowy Kościół Ruch Światło-Życie,
- Wspólnota Życia Chrześcijańskiego,
- Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Akademickiej w Białymstoku,
- Komunia i Wyzwolenie,
- Ruch Rodzin Nazaretańskich,
- Przyjaciele Misji,
- Ruch Solidarności z Ubogimi Trzeciego świata „MAITRI”,
- Ruch Wspólnot „Wiara i Światło”,
- Ruch „Wspólnota Krwi Chrystusa”,
- Katolickie Stowarzyszenie „Ezechiasz”,
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Archidiecezji Białostockiej,
- Stowarzyszenie „Civitas Christiana” – Oddział w Białymstoku,

- Arcybractwo Straży Honorowej Najświętszego Serca Jezusowego,
- Klub Inteligencji Katolickiej,
- Stowarzyszenie Czciocieli Miłosierdzia Bożego im. Ks. Michała Sopoćki Archidiecezji Białostockiej,
- Katolickie Stowarzyszenie Lekarzy Polskich, Oddział w Białymstoku,
- Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców, Oddział w Białymstoku,
- Katolickie Stowarzyszenie Kolejarzy Polskich – Koło w Białymstoku,

Inne ruchy i stowarzyszenia istniejące w naszej archidiecezji nie zgłosiły jeszcze swojego akcesu.

747. Postulaty pastoralne:

- a) podstawowym zadaniem, które staje przed członkami ruchów i stowarzyszeń naszej Archidiecezji, jest odkrycie na nowo powołania i misji ludzi świeckich w Kościele i świecie; powinno to dokonywać się wraz z pełniejszym odkryciem darów, posług i charyzmatów poszczególnych osób, grup, ruchów i stowarzyszeń;
- b) pogłębianie wzajemnej współpracy między ruchami w Kościele lokalnym; doświadczenie Rady Ruchów Katolickich Archidiecezji Białostockiej uczy, że zaangażowanie we współpracę z innymi ruchami nie umniejsza charyzmatu poszczególnego ruchu czy stowarzyszenia, lecz przeciwnie, ubogaca go;
- c) współpraca wydaje swoje owoce, o ile wiąże się z konkretnymi wspólnymi zaangażowaniami i projektami, stąd ważne jest rozeznanie kierunków wspólnych programów ewangelizacji i apostołstwa dla ruchów w takich dziedzinach jak:
 - ewangelizacja bezpośrednia,
 - młodzież,
 - rodzina,
 - kształtowanie kultury (szczególnie przez media i styl życia),
 - apostołstwo w dziedzinie życia gospodarczego i politycznego,
 - zaangażowanie ruchów na rzecz pomocy charytatywnej,
 - ekumenizm,
 - ekologia,
 - apostołstwo poprzez pracę zawodową;

- d) podjęcie pracy nad dostosowaniem treści oraz metod ewangelizacji do aktualnej sytuacji człowieka; cenną pomocą w ożywieniu parafii oraz rozwoju ruchów na jej terenie może być idea tworzenia Parafialnych Rad Ruchów i Stowarzyszeń lub włączenie liderów ruchów działających na terenie parafii do Rady Parafialnej;
- e) większe otwarcie ruchów na ludzi spoza Kościoła lub obojętnych wobec niego; ruchy mają okazję w różny sposób dzielić się swoim doświadczeniem Dobrej Nowiny, życia nią na co dzień w realiach danego środowiska lokalnego.

14. Duszpasterstwo ekumeniczne

748. Bóg Ojciec zesłał swego Syna, by stawszy się Człowiekiem, odkupił rodzaj ludzki i zjednoczył go w jedno (J 11,52). Podziały wśród chrześcijan sprzeciwiają się woli Chrystusa, są zgorszeniem dla świata (DE, 1) i szkodzą ewangelizacji. Dlatego Duch Święty wciąż wzbudza tęsknotę i pragnienie, aby chrześcijanie zjednoczyli się w jednym Kościele. W naszych czasach wyraźnym znakiem działania Ducha Świętego był Sobór Watykański II i wydany przez niego Dekret o ekumenizmie. Kościół białostocki, żyjący wspólnie z prawosławnymi i innymi wyznaniem oraz wspólnotami chrześcijańskimi, pragnie – odczytując znaki czasu – coraz bardziej uczestniczyć w pracy dla zjednoczenia chrześcijan.

749. Współczesny ekumenizm nie poprzestaje tylko na wzajemnej tolerancji. Pragnie on ukazać więzi wynikające z wiary w Chrystusa i ze wspólnego chrztu, by przewyciężając indyferentyzm postaw i przekonań, służyć pogłębieniu i wzbogaceniu świadomości religijnej. Rozwijają się on na trzech zasadniczych płaszczyznach, jako ekumenizm duchowy, ekumenizm naukowy i ekumenizm praktyczny:

- a) ekumenizm duchowy; Dekret o ekumenizmie określa go jako „nawrócenie serca i świętość życia, łącznie z publicznymi, prywatnymi modlitwami o jedność chrześcijan” (DE, 8); jest on duszą wszelkiej działalności ekumenicznej i w nim winni uczestniczyć wszyscy chrześcijanie;
- b) ekumenizm naukowy to wysiłek teologów, którzy w duchu dialogu badają tradycję innych Kościołów i dbają o poznanie jej

- przez katolików; oznacza też odrzucenie wszelkich powierzchownych i tendencyjnych opinii na temat innych wyznań;
- c) ekumenizm praktyczny oznacza współdziałanie chrześcijan różnych wyznań w zakresie potrzeb życia społecznego, takich jak: wspólna pomoc potrzebującym, obrona życia ludzkiego, obrona godności osoby ludzkiej, pokój, sprawiedliwość; płaszczyzną współdziałania chrześcijan winny być też dziedziny nauki, kultury i sztuki (DE, 12).

750. Diecezjalny Referent do Spraw Ekumenizmu mianowany przez biskupa diecezjalnego służy pomocą przy wprowadzaniu w życie ekumenicznych wskazań Stolicy Apostolskiej, dekretów soborowych, rozporządzeń Episkopatu Polski i zarządzeń diecezjalnych. Ma on być inspiratorem ekumenicznych akcji duszpasterskich na różnych spotkaniach diecezjalnych, takich jak: konferencje dekanalne, sympozja, zebrania Rady Duszpasterskiej lub spotkania duchownych innych wyznań.

751. Formacja ekumeniczna kapłanów i katechetów. Niezmiernie ważna jest ekumeniczna formacja przyszłych duszpasterzy w seminarium duchownym. Dekret o ekumenizmie wymaga, aby duchem ekumenicznym przeniknięte były wszystkie dyscypliny teologiczne, by odrzucono metodę polemiki, a nadano wymiar ekumeniczny całej teologii (DE, 10). Wykładowcy problematyki ekumenicznej w seminarium duchownym powinni posiadać uniwersyteckie przygotowanie specjalistyczne.

752. Duch ekumeniczny winien przenikać nauczanie religii dzieci i młodzieży. O innych kościołach chrześcijańskich należy mówić obiektywnie i bez ducha polemiki, uczyć szacunku dla innych obrzędów i tradycji religijnych.

753. Modlitwa o jedność chrześcijan. We wszystkich parafiach i kościołach należy pielęgnować i rozwijać wspólną modlitwę o jedność chrześcijan, zwłaszcza w Tygodniu Modlitw o Jedność (18-25 I), ale nie tylko w tym czasie. Zaleca się modlić w tej intencji w dniu Objawienia Pańskiego, w dniach między Wniebowstąpieniem a Zesłaniem Ducha Świętego, w Wielki Czwartek i Wielki Piątek. Duchownych wyznania prawosławnego i innych wyznań trzeba zapraszać do czynnego udziału: czytanie Słowa Bożego i głoszenie homilii. Kapłani Kościoła katolickiego powinni zachęcać wiernych

i sami brać udział w podobnych nabożeństwach ekumenicznych w Cerkwi prawosławnej i w świątyniach innych wyznań chrześcijańskich.

754. Sakrament chrztu św. Chrzest św. jest fundamentem wszelkich działań ekumenicznych. Przy chrzcie katolika osoba ochrzczona, która przynależy do innej wspólnoty eklezjalnej, może być dopuszczona jako świadek chrztu, ale tylko razem z chrzestnym katolikiem. Wolno jednak dla słuszych powodów dopuścić wiernego prawosławnego do pełnienia roli obok chrzestnego katolickiego pod warunkiem wystarczającego zabezpieczenia wychowania ochrzczonego oraz wiedzy o tym, że dany chrzestny nadaje się do tej roli (por. DE, n. 98). Rolę chrzestnego w chrzcie udzielanym w Kościele prawosławnym może pełnić katolik, o ile został zaproszony. Zawsze należy wydawać metrykę chrztu św., gdy będzie ona potrzebna dla celów duszpasterskich w bratnim kościele chrześcijańskim. Tylko wtedy można będzie żądać wydawania metryk od innych.

755. Sakrament małżeństwa. Wiernego Kościoła prawosławnego lub innego akatolika zawierającego małżeństwo w Kościele katolickim należy traktować z braterskim zrozumieniem i szacunkiem. Jeżeli wyrazi pragnienie pozostania w swoim Kościele, należy to przyjąć ze zrozumieniem, a obie strony zachęcić do większej gorliwości w umacnianiu swej wiary. Gdyby zaistniała zasada wzajemności, byłoby możliwe uzyskanie dyspensy przez katolika na zawarcie sakramentu małżeństwa w Cerkwi prawosławnej. Wtedy możliwe by było głoszenie zapowiedzi w świątyniach obu wyznań i odnotowanie tego faktu w księdze chrztów. Małżeństwa mieszane duszpasterze powinni otoczyć szczególną troską, zachęcając do godnego, międzywyznaniowego współżycia i religijnego wychowania dzieci.

756. Sakrament pokuty i Eucharystii. Katolik, gdy znajdzie się w niedzielę lub święto nakazane na terenach, gdzie Eucharystia odprawiana jest tylko w Cerkwi prawosławnej, ze względu na pożytek duchowy może w niej uczestniczyć i przyjmując Komunię św. Podobnie może uczynić wierny prawosławny w Kościele katolickim. Chrześcijaninowi innego wyznania (np. protestantowi), gdy znajdzie się w wyjątkowych warunkach, można udzielić Eucharystii, żądając jednak, by wyraził wiarę w rzeczywistą obecność Chrystusa w postaciach eucharystycznych. Na dłuższą taką praktykę należy uży-

skąć pozwolenie biskupa diecezjalnego. Przy celebrowaniu Eucharystii z udziałem chrześcijan innych wyznań zaleca się udzielanie Komunii św. z hostii konsekrowanych w czasie tej celebracji, a jeśli to możliwe – także pod dwiema postaciami.

757. Zmiana wyznania. W wypadku gdy ktoś chce złożyć wyznanie wiary w Kościele katolickim, należy się upewnić, czy przyszły konwertyta nie został moralnie przymuszony, zwłaszcza chodzi tu o przygotowujących się do małżeństwa. Przyjęcie do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim winien poprzedzać okres odpowiedniego przygotowania. Aby uniknąć zarzutu prozelityzmu, można przełożyć zmianę wyznania na czas po zawarciu małżeństwa lub dołączyć podanie na piśmie motywów tego kroku.

758. Zalecenia duszpasterskie:

- a) zasady ekumeniczne nie odnoszą się w sensie ścisłym do sekt chiliastyczno-judaistycznych, takich jak: Świadkowie Jehowy, Adwentyści, lub innych, jak maoiści, krisznaici; działalność niektórych z nich, jak np. Świadków Jehowy, jest sprzeczna z duchem ekumenizmu; kontakt z nimi powinien zmierzać do głoszenia im zbawienia w Chrystusie przez wiarę i chrzest; odpowiedzią na wyzwanie, jakie stanowi działalność sekt, winno być ożywienie znajomości Pisma Świętego, wykorzystanie pozytywne doświadczenia grup, wspólnot i ruchów ewangelizacyjnych;
- b) w miejscowościach zamieszkałych przez katolików i prawosławnych miejscem spotkań ekumenicznych mogą być uroczystości narodowe, rodzinne, śluby, pogrzeby, wspólne radości, cierpienia i klęski; należy służyć potrzebującym bez względu na wyznanie;
- c) okazją do spotkań międzywyznaniowych mogą być także pielgrzymki do sanktuariów, np. spotkania w Świętej Wodzie, Tygodnie Kultury Chrześcijańskiej czy koncerty muzyki i pieśni religijnej;
- d) nie należy pomijać niekatolików podczas duszpasterskiej wizyty rodzin (kolęda), jeśli wyrażają pragnienie, by kapłan ich odwiedził.

759. Kontakt z religiami niechrześcijańskimi i z niewierzącymi. Kościół katolicki „nic nie odrzuca z tego, co w religiach niechrześci-

jańskich jest prawdziwe i święte” (DRN, 2), a w ich wyznawcach uznaje godność „ludzi stworzonych na obraz Boży” (DRN, 5). Duszpasterze winni zachęcać wiernych do modlitwy w ich intencji, podając przy tej okazji wiadomości o religiach niechrześcijańskich.

760. W duchu ekumenicznego otwarcia i z szacunkiem należy odnosić się do muzułmanów, którzy czczą jedyne Boga, wszechmocnego i miłosiernego.

761. Kościół katolicki uznaje Żydów za „naszych starszych braci w wierze” (Jan Paweł II, *Przemówienie w rzymskiej synagodze*, 13 VI 1986). Należy uczyć szacunku dla religijnej tradycji żydowskiej.

762. Kościół katolicki „odrzuca ateizm, uznaje jednak szczerze, że wszyscy ludzie, wierzący i niewierzący, powinni się przyczynić do budowy świata, w którym wspólnie żyją” (KDK, 21). Należy zachęcać wiernych do zgodnego współżycia z wszystkimi ludźmi dobrej woli. Katolicy w naszym Kościele winni pamiętać, że ich przewaga liczebna daje im też możliwość większej aktywności oraz wychodzenia naprzeciw innym braciom.

15. Duszpasterstwo osób uzależnionych

763. Według nauki chrześcijańskiej człowiek stworzony przez Boga posiada cel życia i wolną wolę dążenia do niego. Przez współpracę z łaską człowiek może osiągnąć pełnię swego człowieczeństwa. Uzależnienie człowieka od alkoholu czy narkotyków powoduje пониżenie jego godności. U ludzi uzależnionych wolność zostaje znacznie ograniczona, popadają oni w niewolę.

764. Nadużywanie alkoholu i innych środków uzależnienia powoduje także nieobliczalne straty materialne. Straty moralne i kulturalne spowodowane tymi nadużyciami pociągają za sobą straty gospodarcze. Patologia spowodowana nadużyciami alkoholu i innych środków uzależniających wpływa na dezorganizację i destrukcję życia religijnego, środowiska rodzinnego, środowiska pracy, powoduje obniżenie poziomu kultury życia młodzieży, jest też częstym czynnikiem kryminogennym (chuligaństwo, przestępstwa, zbrodnie, itp.).

765. Troskę o realizację życia w pełni ewangelicznego, zgodnie z nauką Soboru Watykańskiego II, zwłaszcza w obliczu ciągłego wzrostu spożycia alkoholu i innych środków uzależniających (szcze-

gólnie narkotyków) w społeczeństwie polskim, Synod uważa za ważne zadanie duszpasterskie. Synod podkreśla zasługi w pracy abstynenckiej i trzeźwościowej Sługi Bożego ks. Michała Sopoćki i abpa Edwarda Kisielea oraz innych kapłanów i świeckich. Duszpasterstwo osób uzależnionych dziś, korzystając z doświadczeń wcześniejszych, ma rozpoznawać znaki czasu i odpowiadać na problemy ludzi uzależnionych, sięgać przy tym do osiągnięć w dziedzinie medycyny i psychologii. Wskazane jest sugerowanie osobie uzależnionej lub zagrożonej uzależnieniem, by została przebadana przez lekarza-specjalistę.

766. Duszpasterstwo Osób Uzależnionych prowadzą głównie kapłani diecezjalni i zakonni. Siostry i bracia zakonni oraz wierni świeccy spełniają rolę pomocniczą. Za organizację i koordynację pracy na tym ważnym odcinku duszpasterskim odpowiada Referent Trzeźwościowy, mianowany przez biskupa diecezjalnego z Referentem Duszpasterstwa Młodzieży Zagubionej i Uzależnionej oraz ich Rodzin (OO. Werbiści) w porozumieniu z dyrektorem Wydziału Duszpasterstwa.

767. W seminarium duchownym należy przygotować alumnów do przyszłej pracy duszpasterskiej z osobami uzależnionymi przez wykłady, prelekcje, pracę w zespołach trzeźwościowych oraz proponowanie fachowej literatury. W miarę możliwości wskazane byłoby zorganizowanie wizyty na oddziale leczenia odwykowego.

768. Duszpasterstwo Osób Uzależnionych obejmuje troską pasterską pełną miłości zarówno chorych znajdujących się w różnego typu nałogach, którym należy pomóc z nich powstać, jak i wiernych zagrożonych uzależnieniami (profilaktykę).

769. W ramach Duszpasterstwa Osób Uzależnionych ważne jest stosowanie pewnych konkretnych metod. Podstawą są tu wszelkie już istniejące w parafii formy pracy duszpasterskiej. Katecheci winni zatroszczyć się o należyte miejsce dla tej tematyki w katechizacji dzieci i młodzieży. Problematyka uzależnień powinna być również poruszana w kazaniach, homiliach, konferencjach stanowych i przedmałżeńskich oraz przygotowaniu do innych sakramentów. Należy podtrzymać tradycję przyjmowania przyrzeczeń abstynencji do 18 roku życia od dzieci z okazji Pierwszej Komunii św. oraz ponawiania ich w pierwszą rocznicę i z racji bierzmowania; zwyczaj

organizowania wesel bezalkoholowych, ponieważ stanowią one swoistą formę świadectwa. Wyróżnieniem takich wesel są pisemne błogosławieństwa małżonkom udzielane przez biskupa diecezjalnego.

770. Pomocą dla osób uzależnionych są pielgrzymki i akty oddania Matce Bożej oraz adoracja Najświętszego Sakramentu, wspólna modlitwa, osobista abstynencja, wyrzeczenie, formy ekspiacji i wynagrodzenia Bogu za zło wynikłe z nałogów (np. Koła Trzeźwości, Krucjata Wyzwolenia Człowieka, Ruchy Odnowy Kościoła).

771. Wszystkich wiernych należy zachęcać do składania przyrzeczeń abstynenckich, wskazując jako motyw miłość do Boga i szczęście rodziny. Wskazane jest, aby dana osoba przed złożeniem przyrzeczenia była poddana badaniu przez lekarza specjalistę. Składających przyrzeczenie należy wpisać do parafialnej księgi trzeźwości.

772. Osoby uzależnione od alkoholu lub narkotyków i ich rodziny należy otoczyć specjalną troską. W parafiach należy powoływać Krucjaty Trzeźwości imienia św. Maksymiliana Kolbego, udostępniać pomieszczenia na spotkania grup Anonimowych Alkoholików i otaczać opieką istniejące na terenie parafii Kluby Abstynentów.

773. Cennym doświadczeniem pracy z osobami uzależnionymi od alkoholu są rekolekcje organizowane w naszej Archidiecezji dla Anonimowych Alkoholików i ich rodzin w okresie Adwentu i Wielkiego Postu oraz dni skupienia (2 razy w roku połączone z sakramentem pokuty i pojednania).

774. Nową inicjatywą w naszej Archidiecezji jest powstałe Duszpasterstwo Młodzieży Zagubionej i Uzależnionej oraz ich Rodzin. Prowadzą je z wielką ofiarnością oo. Werbiści. Należy podejmować współpracę z nimi.

16. Duszpasterstwo środków społecznego przekazu

775. Przez środki społecznego przekazu, zwane też massmedia-
mi, rozumiemy książkę, prasę, radio, film, telewizję, kino, a także różne postacie działań multimedialnych i informatycznych. Odgrywają one coraz większą rolę w życiu społeczeństw, kształtują dziś środowisko człowieka, jego sposób myślenia i postrzegania świata.

776. Podstawowym celem Kościoła jest głoszenie Ewangelii, którą przyniósł Jezus Chrystus. W dzisiejszej dobie Kościół byłby winny przed Panem, gdyby nie stosował środków społecznego przekazu w głoszeniu Ewangelii (por. Jan Paweł II, Orędzie na Dzień Środków społecznego Przekazu 1986 r.). Kościół stara się być w nich obecny, posługiwać się nimi oraz przepoić je wartościami chrześcijańskimi. Kościół widzi także zagrożenia wiążące się ze światem massmediów, dlatego spełnia wobec nich funkcję krytyczną, wychowuje do odpowiedniego korzystania z nich oraz podejmuje formację pracowników środków społecznego komunikowania.

777. W Archidiecezji Białostockiej ważną rolę odgrywają następujące środki społecznego przekazu:

- „Wiadomości Kościelne Archidiecezji Białostockiej”, kwartalnik (1972 r. – wznowienie);
- „Studia Teologiczne”, wydawane wspólnie z diecezją łomżyńską i drohiczyńską (1982 r. – pierwsze wydanie);
- Program katolicki „Ewangelia i życie” (od 1990 r.) oraz bezpośrednie transmisje z ważniejszych uroczystości kościelnych w Radiu Białystok;
- katolicki „Radio Maryja” (od 1992 r.), Archidiecezja Białostocka udostępniła własną częstotliwość na falach radiowych UKF do emisji ogólnopolskiego programu;
- „Czas Miłosierdzia”, pismo Wydziału Duszpasterskiego Kurii Metropolitalnej Białostockiej (1993 r. – ukazał się pierwszy numer Białostockiego Biuletynu Kościelnego, najpierw jako tygodnik, a od marca 1995 roku miesięcznik o zasięgu ogólnodiecezjalnym, nakład 5,5 tys. egz.);
- Biuletyny parafialne i pisma ruchów kościelnych oraz wydawnictwa kurialne;
- „Magazyn Katolicki” w Telewizji Białystok (od 1997 r.);
- „Radio Plus Białystok, Archidiecezjalna Rozgłośnia Katolicka (w latach 1998-2000 „Radio Miłosierdzie”).

W roku 1993 został delegowany stały korespondent Katolickiej Agencji Informacyjnej oraz korespondent Sekcji Polskiej Radia Watykańskiego, którego wiadomości są retransmitowane w Radiu Maryja i I Programie Polskiego Radia; w 1994 roku w naszej Archidiecezji zostało powołane Stowarzyszenie Ochrony Radiosłu-

chacza i Telewidza, którego celem jest troska o zachowanie norm etycznych w mediach oraz stworzenie aktywnej opinii publicznej.

W pracy katechetycznej kapłani i katecheci posługują się często filmem. Sprzyjają temu istniejące wypożyczalnie filmów video o tematyce chrześcijańskiej, istniejące przy parafiach. Coraz częściej w pracy duszpasterskiej wykorzystywany jest internet.

W Białymstoku istnieją trzy księgarnie katolickie. Przy niektórych parafiach istnieją sklepiki z prasą i książką religijną.

Ważną rolę w szerzeniu kultury masowej mogą pełnić teatry parafialne.

Czasopisma „Wiadomości Kościelne” i „Studia Teologiczne” oraz program katolicki w lokalnym radiu publicznym nawiązują swoim istnieniem do analogicznych w Archidiecezji Wileńskiej przed II wojną światową.

778. Przedmiotem działania Kościoła w zakresie środków społecznego przekazu są odbiorcy korzystający z massmediów i pracownicy tam zatrudnieni.

Odbiorcą jest każdy, kto korzysta ze środków masowej komunikacji. Posiadają one ogromne możliwości formującego lub deformującego wpływu na człowieka. Media są nośnikiem i twórcą kultury, szybko przekazują informacje i osiągnięcia intelektualne. Mogą wzbogacać duchowo człowieka, kształtować jego wrażliwość moralną i stać się narzędziem głoszenia Dobrej Nowiny o Chrystusie.

Na odbiorcę czyha jednak wiele zagrożeń. Media masowe, jeśli są niewłaściwie wykorzystywane, kradną czas, manipulują świadomością odbiorców, narzucają postawy bierne i konsumpcyjne, odwracają od rzeczywistości, tworząc nierealny świat, ogłupiają niewybredną rozrywką, stępują wyobraźnię. Mogą ukazywać niewłaściwą wizję człowieka, odzierając go z godności poprzez ukazywanie pornografii i przemocy. Media łatwo podporządkowują się komercjalizacji i polityce, zamiast służyć człowiekowi jako osobie stworzonej na obraz i podobieństwo Boga. Zwłaszcza dzieci i młodzież powinny być chronione przed złym wpływem telewizji, radia i świata komputerowego.

779. Wszyscy, którzy oddają siły w służbie środków społecznego przekazu, muszą pamiętać, że swoją pracą wpływają na osobowość odbiorców. Winni pamiętać, że ich praca jest szczególnego rodzaju

służbą człowiekowi i dlatego muszą mieć na względzie osobowe dobro odbiorcy. Stąd działalność środków przekazu winna opierać na niezmiennych wartościach ewangelicznych, których celem jest dobro całego człowieka wraz z jego wiecznym zbawieniem. Wierni, korzystający ze środków społecznego przekazu, winni świadczyć pomoc pasterskiej działalności Kościoła (por. kan. 822 KPK).

W sprzeczności z tym stoi manipulowanie prawdą, niewłaściwe wykorzystywanie uczuć, namiętności, ukazywanie przemocy, seksu, błędne przedstawianie prawd religijnych, zbyt upolitycznianie treści oraz komercjalizacja jako cel zasadniczy mediów. Praca w różnych środkach przekazu, o ile została wybrana świadomie, zgodnie z naturalnymi zdolnościami i wykonywana uczciwie, może być traktowana jako realizacja powołania służącego przenikaniu rzeczywistości doczesnej prawem objawionym Boga. Tego rodzaju służbę można zatem traktować jako jedną z dróg dążenia do świętości.

780. Szczególny obowiązek formowania postaw wiernych wobec środków społecznego przekazu, jak też wykorzystania ich w celach duszpasterskich, spoczywa na biskupie diecezjalnym, ponieważ z racji swego powołania i urzędu jest on odpowiedzialny za dzieło ewangelizacji (por. kan. 756 KPK).

781. W zakresie środków społecznego przekazu poszczególne zadania stają przed duszpasterzami w parafiach, katechetami, rodzicami oraz każdym wierzącym, który korzysta z massmediów. Duszpasterz Środków Społecznego Przekazu w Archidiecezji Białostockiej, powołany przez biskupa diecezjalnego, koordynuje pracę wszystkich kapłanów i świeckich, którzy pełnią posługę Słowa Bożego poprzez massmedia (por. kan. 823 KPK).

782. Duszpasterz Środków Społecznego Przekazu otacza szczególną troską środowisko pracowników massmediów. Utrzymuje z nim osobisty kontakt, organizuje duszpasterstwo specjalistyczne i stara się o systematyczną formację poprzez rekolekcje, kursy, spotkania. Zachęca dziennikarzy do tworzenia własnego, katolickiego stowarzyszenia. We wszystkich poczynaniach wspierają go duszpasterze, którzy mają kontakt z dziennikarzami w parafiach.

783. Duszpasterze, wychowawcy i rodzice powinni uczyć dzieci i młodzież właściwego posługiwania się środkami masowej komunikacji. Należy od najmłodszych lat kształtować w nich ewangelicz-

ne postawy moralne, wskazując jednocześnie na zastosowanie ich wobec massmediów. Młodzi muszą się nauczyć rozróżniać dobre i złe moralnie programy telewizyjne, radiowe i komputerowe. W domu, na katechezie i z ambony trzeba kształtować umiejętność wybierania rzeczy dobrych zamiast złych, lepszych zamiast gorszych. Powinny zostać opracowane specjalne jednostki lekcyjne dostosowane do wieku i poziomu słuchaczy, uczące korzystania z massmediów. Także dorosłym należy przypominać o konieczności moralnego i racjonalnego korzystania ze środków masowego komunikowania, ukazując prawdziwe pojęcie wolności jako świadomego wyboru większego dobra.

784. Ważnym zadaniem Kościoła jest inspirowanie świadomej, katolickiej opinii publicznej, krytycznej i aktywnej, która wypracuje metody wpływu na emitowane programy. Może się to dokonać nie tylko poprzez kształtowanie poprawnego sumienia, ale także popieranie stowarzyszeń obrony słuchacza i telewidza, tworzenie dyskusyjnych klubów filmowych czy dyskusji nad dobrą książką.

785. Te zagadnienia powinny znaleźć też odpowiednią rangę w formacji seminaryjnej.

786. Diecezja powinna dbać o rozszerzanie działalności wydawniczej, radiowej i telewizyjnej oraz czuwać nad zatrudnionymi tam ludźmi. Trzeba dbać szczególnie o ich formację duchową i intelektualną, podkreślać wagę łączenia profesjonalizmu z wartościami moralnymi, by nie ulec złym trendom, jakim podlegają massmedia. Wydawanie pisma parafialnego czy programu katolickiego to nie tylko przekazanie informacji, to także szansa, aby ludzie, zwłaszcza młodzi, nauczyli się odnajdywać właściwy obraz Kościoła i stali się jego gorliwymi świadkami posługującymi się najnowszą techniką.

787. Wielkie znaczenie mają wydawane diecezjalne pisma oraz lokalne programy radiowe i telewizyjne. Duszpasterze powinni się zatroszczyć o ich rozpowszechnianie poprzez kolportaż i przypomnianie tych programów w swoich ogłoszeniach. Szerokie dotarcie wydawnictw i programów diecezjalnych pomaga tworzyć wspólnotę Kościoła lokalnego, przekazywać szybko i kompetentnie informacje oraz ułatwia podejmowanie akcji o zasięgu diecezjalnym.

788. Każda parafia powinna brać udział w kolportażu prasy katolickiej i zapewnić dostęp do książki katolickiej. Przy każdej

parafii powinien powstać kiosk lub przynajmniej stoisko, gdzie można nabyć i zaprenumerować prasę katolicką. Każda parafia powinna posiadać własną bibliotekę i wypożyczalnię filmów. Proboszcz powinien czuwać, aby w księgarniach i wypożyczalniach katolickich na jego terenie nie znajdowały się wydawnictwa przynoszące szkodę prawdziwej wierze i dobrym obyczajom (por. kan. 823 KPK). Kanon 827 KPK przypomina, iż w kościołach (należy się domyślać, że również w obrębie terenu kościelnego) nie można rozpowszechniać wydawnictw, jeśli nie zostały zaaprobowane przez kompetentną władzę kościelną.

789. Parafie powinny posługiwać się coraz częściej nowoczesnymi przekąźnikami informacji. Dobry przepływ informacji pomaga skutecznie działać i na bieżąco uczestniczyć w sprawach diecezji i całego Kościoła. Nie należy lekceważyć też faktu, że współczesne środki masowego przekazu potrzebują dostępu do rzetelnych źródeł informacji i w interesie Kościoła leży zapewnienie im tego. Parafie powinny wykorzystywać takie narzędzia jak: fax, modem komputerowy czy inne ułatwiające przepływ informacji. Bez nich niemożliwe jest tworzenie aktualnych diecezjalnych wydawnictw czy programów.

790. Trzeba iść z duchem czasu, wykorzystując do głoszenia Słowa Bożego coraz to nowe możliwości (np. internet). Nie bez znaczenia jest także umiejętność korzystania z osiągnięć najnowszej techniki i posługiwania się mediami. Coraz częściej duszpasterz będzie proszony choćby o przekazanie informacji czy udzielenie wywiadu nie tylko przez media przychylne Kościołowi. Na konferencjach i zjazdach księży należy wciąż powracać do tej tematyki, zapraszając kompetentnych wykładowców. Tę umiejętność powinni zdobywać w coraz wyższym stopniu kandydaci do kapłaństwa.

791. Należy rozważyć sprawę stworzenia w diecezji specjalnego funduszu, który podjąłby trud finansowania działalności wydawniczej i radiowej. Mógłby on przybrać formę fundacji i stowarzyszenia działającego na rzecz rozwoju diecezjalnych massmediów.

792. Należy dążyć do stworzenia centrum informacji diecezjalnej, które zbierałoby informacje z całej diecezji. Powołany rzecznik prasowy diecezji, pozostając w kontakcie z Katolicką Agencją Informacyjną, dbałby o udostępnianie rzetelnych informacji diecezjalnych mediom lokalnym i ogólnopolskim.

793. Dzień Środków Społecznego Przekazu jest doskonałą okazją, by poruszać w homiliach i na katechezie sprawę właściwego korzystania z massmediów, aktywności wobec pojawiającego się zła oraz przypomnienia potrzeby formacji poprzez wydawnictwa i programy katolickie, zwłaszcza diecezjalne.

794. Środki społecznego przekazu, wprzęgnięte w służbę Ewangelii, niezmiernie poszerzają możliwości głoszenia Słowa Bożego. Za ich pośrednictwem Kościół znajduje nową i skuteczną współczesną ambonę. Chociaż w wypełnianiu swojej funkcji pasterze Kościoła powinni posługiwać się środkami społecznego przekazu (por. kan. 822 KPK), to jednak nie zastąpią one w pełni bezpośredniego kontaktu z żywym słowem i katechezą.

17. Duszpasterstwo pielgrzymkowe

795. Pielgrzymowanie jest jedną z najstarszych praktyk religijnych, sięgającą czasów Starego Testamentu. Polega ono na nawiedzaniu przez wiernych sanktuariów i miejsc uświęconych w celu uczczenia Boga i świętych oraz pogłębianiu osobistego życia religijnego. Pielgrzymowanie jest obrazem Kościoła zdążającego do wiecznej ojczyzny w niebie. Może się ono odbywać w zorganizowanej wspólnotcie i indywidualnie. Szczególnej opieki duszpasterskiej i odpowiedniej organizacji domaga się pielgrzymowanie wspólnotowe. Dwojaka jest forma takiego pielgrzymowania: pieszo i za pomocą środków lokomocji (przede wszystkim autokarów).

796. Za organizację i przebieg poszczególnych pieszych pielgrzymek odpowiedzialni są księża kierownicy, powoływani do tej funkcji przez biskupa diecezjalnego. W porozumieniu z Referentem ds. Pieszych Pielgrzymek i Dyrektorem Wydziału Duszpasterstwa Kurii przygotowują duchowy program pielgrzymek i dbają o bezpieczeństwo i prawidłowy ich przebieg. W tym też celu dobierają do współpracy księży przewodników grup oraz osoby świeckie. Organizują całe zaplecze materialne pielgrzymki w postaci samochodów, nagłośnienia, druku plakatów, książeczek uczestnika, pocztówek, znaczków, środków opatrunkowych, lekarstw.

797. Za pielgrzymki autokarowe odpowiedzialny jest archidiecezjalny duszpasterz pielgrzymek autokarowych, wczasów i turystyki, mianowany przez biskupa diecezjalnego. W porozumieniu z Dyrek-

torem Wydziału Duszpasterstwa koordynuje on wszystkie pielgrzymki autokarowe w archidiecezji, które organizują księża w swoich parafiach.

798. Uczestnikami pieszych pielgrzymek są wierni pragnący przeżyć rekolekcje w drodze. Decydując się na udział w nich, powinni mieć przede wszystkim szczerą wolę podjęcia trudu osobistego nawrócenia. Pielgrzymka daje im sposobność prześlągnięcia Boga za swoje grzechy, dziękczynienia za otrzymane łaski i prośby o błogosławieństwo w dalszym życiu. Idąc pielgrzymim szlakiem prowadzącym przez miasta i wsie, stają się szczególnymi ewangelizatorami.

W pielgrzymkach autokarowych biorą udział ludzie pragnący z pobudek religijnych nawiedzić miejsca uświęcone. Celem ich wyjazdu jest modlitwa w sanktuariach, poznanie tradycji i dziedzictwa chrześcijańskiego, zwiedzanie obiektów sakralnych, a także niektórych świeckich. Pielgrzymki te mogą się odbywać w grupach parafialnych lub w innych zorganizowanych wspólnotach, jak nauczyciele, służba zdrowia, rolnicy, bankowcy. Szczególnie pożyteczne i owocne są wyjazdy religijne poszczególnych grup zawodowych, a zwłaszcza tych, które formują młode pokolenia i mają wpływ na przyszły obraz społeczeństwa.

799. W Archidiecezji Białostockiej w ciągu całego roku liturgicznego odbywają się następujące piesze pielgrzymki:

- a) Piesza Pielgrzymka Mężczyzn do Krypna (pierwsza niedziela maja); zainicjowana została przez abpa Stanisława Szymecznego w 1994 r.; dzień tej pielgrzymki staje się dniem szczególnej modlitwy mężczyzn całej Archidiecezji; ci, którzy z powodu większej odległości od Krypna nie mogą przybyć pieszo, przyjeżdżają tego dnia na uroczystą Mszę św. w Krypcie autokarami;
- b) Piesza Pielgrzymka do Różanogostoku (czerwiec: piątek, sobota, niedziela w tygodniu zakończenia roku szkolnego); pierwsza pielgrzymka odbyła się z racji koronacji Obrazu Matki Bożej Różanostockiej w 1981 r.; w miarę upływu lat włączyła się w nią niemal cała Archidiecezja; szczególnie chętnie przeżywa ją młodzież, dla której pielgrzymka ta staje się okazją do dziękczynienia Bogu za miniony rok szkolny, a także prośbą o błogosławieństwo na rozpoczynające się wakacje;

- c) Białostocka Piesza Pielgrzymka na Jasną Górę (30 VII – 12 VIII); korzenie tej pielgrzymki tkwią w Pieszej Pielgrzymce Warszawskiej, w której to przez długie lata uczestniczyli wierni Archidiecezji Białostockiej; w 1987 r. po raz pierwszy pątnicy naszej Archidiecezji udali się samodzielnie w zorganizowanych grupach z Białegostoku na Jasną Górę; mimo że jest to jedna z najtrudniejszych i najdłuższych form rekolekcji, cieszy się zainteresowaniem wielu wiernych, chętnych do podjęcia tak wielkiego wysiłku duchowego i fizycznego; przez lata wytworzyła się swego rodzaju wspólnota pątników, którzy dla utrwalenia duchowych zdobyczy pielgrzymki i pogłębienia swojej wiary spotykają się regularnie także w ciągu roku na modlitwie;
- d) Piesza Pielgrzymka do Ostrej Bramy w Wilnie (19-26 VIII); z racji wielkiego kultu Matki Bożej Ostrobramskiej w naszej Archidiecezji od lat wielu ludzi pielgrzymowało do Wilna indywidualnie bądź w grupach autokarowych; sytuacja polityczna zaistniała po roku 1989 r. pozwalała na coraz łatwiejsze nawiedzanie Ostrej Bramy; w 1993 r. po raz pierwszy odbyła się zorganizowana piesza pielgrzymka z Białegostoku do tegoż sanktuarium; pielgrzymka ta dostarcza wiele religijnych przeżyć nie tylko pątnikom, ale i ludziom spragnionym Boga, a spotykanym na trasie po drugiej stronie granicy;
- e) Ogólnodiecezjalna Piesza Pielgrzymka do Krypna (sobota przed 8 IX); koronacja Obrazu Matki Bożej Pocieszenia w Krypnie w 1985 r. stała się okazją do wielkiej pieszej pielgrzymki wiernych z całej Archidiecezji do tego sanktuarium; praktykę pielgrzymowania do Krypna z okazji Uroczystości Narodzenia NMP przez następne 9 lat podtrzymało jedynie kilka parafii białostockich; w 1995 r., z racji dziesiątej rocznicy koronacji Cudownego Obrazu Matki Bożej, zorganizowana została Ogólnodiecezjalna Piesza Pielgrzymka do Krypna; z roku na rok uczestniczy w niej coraz więcej wiernych ze szczególnym udziałem rodzin;
- f) Piesza Pielgrzymka do Świętej Wody (sobota przed 14 IX); po kanonicznym ustanowieniu kustosa i Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Świętej Wodzie w 1997 r., abp Stanisław

Szymecki zapowiedział wzniesienie pomnika Archidiecezji Białostockiej na rok 2000 w postaci Góry Krzyży w Świętej Wodzie; stosownym terminem do rozpoczęcia tego dzieła stała się Uroczystość Podwyższenia Krzyża Świętego; dnia 13 IX 1997 r. z Katedry Białostockiej udały się tysiące wiernych z krzyżami w rękach do tegoż sanktuarium; wydarzenie to stało się początkiem kolejnych pielgrzymek do Świętej Wody, organizowanych z racji uroczystości Podwyższenia Krzyża Świętego.

800. W celu osiągnięcia dobrych duchowych owoców pielgrzymki, należy ją starannie przygotować i poprowadzić. Przed pielgrzymką ksiądz kierownik omawia tematykę i program każdego dnia z księżmi przewodnikami grup. Ci z kolei, prowadząc grupy, dbają o to, aby plan ten był w pełni zrealizowany i w razie potrzeby modyfikowany. Na program każdego dnia składa się: Msza św., Godzinki ku czci NMP, konferencja, Różaniec, Anioł Pański, Koronka do Miłosierdzia Bożego, rozważanie fragmentu Pisma Świętego, sakrament pokuty, śpiewy, Apel Jasnogórski.

Każdy dzień, przeżywany w atmosferze modlitwy połączonej z ogromnym wysiłkiem fizycznym, pozwala pątnikom dogłębnie zbadać swoje życie i wiarę oraz usłyszeć głos Boga w sercu. Każdego dnia kapłani wzywają pielgrzymów do nawrócenia, a także stwarzają możliwości dobrego korzystania z sakramentu pokuty. Pielgrzymka ma przyczynić się do osobistej przemiany życia, pogłębienia wiary, poszerzenia wiedzy religijnej, a także ma być lekcją miłości bliźniego. Wszystko to jest możliwe przy osobistym zaangażowaniu pątników i przy wielkiej trosce kapłanów o właściwą atmosferę oraz przestrzeganie zasad regulaminu.

801. Ze względu na fakt, iż w Archidiecezji Białostockiej każdego roku w pielgrzymkach uczestniczy ponad 10 tys. wiernych, w tym większość to młodzież, ruch ten należy otaczać w dzisiejszych, trudnych czasach szczególną troską. Księża proboszczowie i wszyscy kapłani powinni chętnie współpracować z kierownictwem poszczególnych pielgrzymek i zachęcać swoich wiernych do udziału w takiej formie rekolekcji. Powinni czuć odpowiedzialność za ruch pielgrzymkowy w swojej parafii. Wszystkie osiągnięcia duchowe w życiu i wierze pielgrzymów winny być także radością ich parafialnych

duszpasterzy. Księża, którzy posługują podczas pielgrzymki, pracują w pewnym sensie dla dobra wielu parafii.

802. Posługa kapłanów podczas dłuższych pielgrzymek, tzn. na Jasną Górę i do Wilna, nie powinna odbywać się kosztem czasu przeznaczonego na urlop. Kapłan, który decyduje się na taką pielgrzymkę, powinien mieć zapewniony urlop w innym czasie. Nieporozumienia w tej kwestii powodują, że tylko nieliczni decydują się na taką pracę w okresie wakacyjnym. Jeżeli duszpasterz uczestniczy przez szereg lat w wyżej wspomnianych pielgrzymkach, to udział w nich zadość czyni rekolekcjom kapłańskim. Jednak dla osobistego dobra duchowego zobowiązany jest co trzy lata dodatkowo przeżyć rekolekcje kapłańskie.

803. Realizując postulaty dokumentów *Pastores dabo vobis* i obowiązującej *Ratio studiorum*, dotyczące formacji duchowej i duszpasterskiej przyszłych kapłanów, należy zachęcać alumnów do uczestnictwa w pielgrzymkach i aktywnego włączania się w ten rodzaj służby drugiemu człowiekowi.

804. Każdy kapłan może organizować pielgrzymki autokarowe na terenie swojej Archidiecezji i kraju po uprzednim uzgodnieniu wyjazdu ze swoim proboszczem. Do Duszpasterza Archidiecezjalnego natomiast należy inicjatywa i organizowanie pielgrzymek zagranicznych dla wiernych całej Archidiecezji. Może to czynić samodzielnie lub też z wybranym biurem podróży. Przygotowuje dokładny program pielgrzymki tak, aby uczestnicy przeżyli ją właściwie, osiągając zamierzony cel i czuli się bezpiecznie.

805. Zgodnie z zaleceniem Komisji Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Pielgrzymkowego i Turystycznego z 1994 r. na temat Zasad Organizowania Pielgrzymek Zagranicznych, wszyscy kapłani, oprócz Duszpasterza Archidiecezjalnego, zamierzający organizować pielgrzymkę zagraniczną, powinni to zgłosić w Kurii celem uzyskania zezwolenia biskupa diecezjalnego. Wszyscy kapłani organizujący pielgrzymkę zagraniczną powinni przedstawić biskupowi dokładny program i pozostawić go w Kurii. Grupa bez duszpasterza delegowanego przez biskupa diecezjalnego nie może być określana mianem pielgrzymki i traktowana jest jako wycieczka.

806. W czasach dzisiejszych, kiedy tak wielu ludzi pragnie podróżować, a jakość świadczonych usług jest bardzo różna, pożyteczne okazać się może stworzenie Katolickiego Biura Pielgrzymko-

wego. Usprawniłoby ono organizowanie wszelkich wyjazdów religijnych. Biuro takie byłoby miejscem, w którym każdy zainteresowany pielgrzymowaniem mógłby znaleźć właściwą sobie ofertę. Dużą ilość propozycji pielgrzymowania można byłoby dostarczyć do każdej szkoły, do każdego katechety i do zakładów pracy. Z pewnością zwiększyłaby się liczba pielgrzymujących, a przez to realizowałaby się szczególnego rodzaju tak potrzebna dziś ewangelizacja.

807. Należy zachęcać wiernych do udziału w pielgrzymkach, ponieważ dostarczają wielu osobistych przeżyć religijnych i ukazują obraz Kościoła jako wspólnoty będącej w drodze do domu naszego Ojca.

18. Duszpasterstwo Harcerzy i Harcerek

808. Duszpasterstwo harcerskie zajmuje się pomocą w procesie wychowawczym opartym na stosowaniu metody harcerskiej. Kapelani harcerscy obejmują opieką duszpasterską 3 organizacje działające na terenie diecezji: Związek Harcerstwa Polskiego (Hufiec Białystok i Sokółka), Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej oraz Stowarzyszenie Harcerzy Katolickich „Zawisza” – Federacja Skautingu Europejskiego.

809. Duszpasterstwo harcerskie angażuje się w pracę wychowawczą na wszystkich poziomach wiekowych: od gromad zuchowych, poprzez harcerzy i harcerzy starszych, aż po środowisko instruktorskie i kręgi seniorów.

810. Celem duszpasterstwa harcerskiego jest formacja osobowości w oparciu o ideały harcerskie służby Bogu i Ojczyźnie. Ma się to dokonywać poprzez konkretne działania duszpasterskie, które towarzyszą procesowi wychowawczemu w drużynach.

811. Odpowiedzialnym za duszpasterstwo jest diecezjalny duszpasterz harcerzy i harcerek. Do jego zadań należy koordynacja działań i inicjatyw duszpasterskich na terenie diecezji, oraz kontakt z duszpasterstwem harcerskim na szczeblu centralnym w Warszawie.

812. Kapelanowi diecezjalnemu pomagają kapłani powołani do opieki duszpasterskiej na szczeblu hufca lub drużyny. Kapelani hufca są powoływani na prośbę duszpasterza diecezjalnego i komen-

danta hufca, po uprzedniej zgodzie biskupa diecezjalnego, określającego charakter i miejsce ich posługi.

813. Świętem patronalnym harcerstwa jest dzień św. Jerzego – patrona skautingu.

814. Wśród wielu inicjatyw duszpasterstwa harcerskiego na terenie Archidiecezji do najważniejszych można zaliczyć:

- Msze św. „harcerskie” odprawiane raz w miesiącu w Białymstoku i Sokółce;
- opiekę duszpasterską w trakcie wakacji, rajdów, biwaków, zimowisk (Eucharystia, wspólna modlitwa, kontakt z duszpasterzami);
- organizację wspólnych uroczystości religijno-harcerskich (np. opłatek w hufcach drużynach);
- udział harcerzy w uroczystościach patriotyczno-religijnych (11 XI, 3 V, Boże Ciało, Droga Krzyżowa ulicami miasta, Betlejemskie Światło Pokoju, straż przy Grobie);
- organizację dni skupienia i rekolekcji harcerskich;
- wydawanie biuletynu duszpasterstwa harcerskiego „Skierka”.

815. Ponieważ duszpasterstwo harcerskie istnieje oficjalnie od niedawna, zachodzi pilna konieczność pracy nad udoskonaleniem struktur jego działania. W związku z tym zaleca się, aby w parafiach, na terenie których istnieją drużyny harcerskie, były osoby odpowiedzialne za kontakt z młodzieżą harcerską. Ich praca miałaby zmierzać do integracji harcerzy ze wspólnotą parafialną oraz włączanie ich w życie parafialne: liturgię, życie religijne i działalność charytatywną. Istnieje też możliwość funkcjonowania drużyn harcerskich przy parafii gdzie bezpośrednią opiekę nad nimi sprawuje kapłan lub osoba odpowiedzialna.

816. Duszpasterstwo postuluje też potrzebę formacji i przygotowania harcerskiego w ramach studiów seminaryjnych. Alumni w trakcie nauki mogliby uzyskać stopnie instruktorskie, niezbędne do przyszłej pracy z młodzieżą harcerską.

19. Akcja Katolicka

817. Akcja Katolicka jest stowarzyszeniem katolików świeckich, którzy w zorganizowanej formie współpracują z hierarchią kościelną

w realizacji ogólnego celu apostołskiego Kościoła (por. KK, 33; DA, 20). Istnienie AK wynika z natury misyjnej Kościoła. Zorganizowana współpraca katolików świeckich z hierarchią Kościoła w realizowaniu apostołskiej misji należy od czasów apostołskich do tradycji Kościoła (por. Rz 16, 3; Flp 4, 3).

818. Do istoty Akcji Katolickiej należą następujące elementy:

- *sentire cum Ecclesia* – poznanie nauczania Kościoła oraz utożsamianie się z nim;
- *vivere cum Ecclesia* – życie sakramentalne oraz troska o Kościół;
- *agere cum Ecclesia* – działanie w jedności z hierarchią Kościoła, z zachowaniem właściwie rozumianej autonomii świeckich.

819. Myśl o reaktywowaniu Akcji Katolickiej, powołanej przez Episkopat Polski w 1930 r., zrodziła się w 1993 r., po wizycie *Ad limina* biskupów polskich. Ojciec Święty Jan Paweł II powiedział wtedy: „trzeba więc, aby na nowo odżyła [AK]. Bez niej bowiem infrastruktura zrzeszeń katolickich w Polsce byłaby niepełna”. W naszej Archidiecezji, dnia 25 III 1996 r. została reaktywowana przez abpa Stanisława Szymeckiego, Metropolitę Białostockiego. Ma ona jeszcze bardziej włączyć ludzi świeckich w budowanie Kościoła Chrystusowego oraz w zorganizowaną misję apostołską, dzięki której będą mogli „czynić obecnym i aktywnym Kościół w takich miejscach i takich okolicznościach, gdzie jedynie przy ich pomocy stać się on może solą ziemi” (KK, 33.). Jej strukturę określa Statut Akcji Katolickiej Archidiecezji Białostockiej. AK Archidiecezji Białostockiej posiada osobowość prawną w świetle prawa kościelnego i państwowego.

Jako organizacja kościelna AK uzyskała osobowość prawną na podstawie przepisów Ustawy z dn. 17 V 1989 r.

820. Celami Akcji Katolickiej są:

- a) pogłębienie formacji chrześcijańskiej ludzi świeckich oraz organizowanie bezpośredniej współpracy katolików świeckich z hierarchią kościelną w prowadzeniu misji apostołskiej Kościoła;
- b) działalność apostołska i ewangelizacyjna prowadzona w sposób zorganizowany;
- c) przeciwstawianie się działaniu tych sił, które usiłują demoralizować społeczeństwo i niszczyć Kościół katolicki.

821. Akcja Katolicka realizuje swoje cele przez:

- a) pogłębienie życia religijnego, intelektualnego i kulturalnego wiernych oraz ukierunkowanie na zadania apostołskie;
- b) budowanie życia społecznego na wartościach ewangelicznych;
- c) zajmowanie aktywnej postawy w sprawach publicznych Kościoła, a zwłaszcza reagowanie na zagrożenia wiary i moralności chrześcijańskiej;
- d) formowanie działaczy katolickich i wychowanie ich do aktywności w życiu społecznym, gospodarczym, kulturalnym i politycznym;
- e) prowadzenie działalności oświatowej, wychowawczej, wydawniczej, kulturalnej i informacyjnej, dobroczynnej, turystyczno-sportowej i gospodarczej w Archidiecezji Białostockiej.

822. Szczególną misją laikatu w świecie ma być ewangelizacja następujących sfer życia społecznego:

- a) kultury – budowanie i pielęgnowanie kultury chrześcijańskiej, zwłaszcza w literaturze, muzyce, filmie, teatrze;
- b) życia gospodarczego – współpraca z pracodawcami i związkami zawodowymi;
- c) zagrożonej dziedziny szkoły i wychowania – współpraca ze szkołą, dbanie o kierunek i poziom nauczania, ochrona dzieci i młodzieży przed zepsuciem i deprawacją;
- d) tworzenia i rozpowszechniania katolickich środków przekazu;
- e) działalności opiekuńczej, oświatowej i wychowawczej;
- f) sfery ubóstwa;
- g) ustawodawstwa chroniącego życie i rodzinę, poszanowania wartości chrześcijańskich;
- h) sfery polityki;
- i) powszechnej katechizacji dorosłych.

823. Akcja Katolicka deklaruje, że:

- a) misją jej jest misja Kościoła;
- b) pozostaje w służbie Kościoła lokalnego;
- c) jest wspólnotą komunijną;
- d) współpracuje z hierarchią kościelną;
- e) wypełnia teologię laikatu;
- f) powiększa zakres odpowiedzialności świeckich przez modlitwę, ofiarę, studium i działalność.

KSIĘGA IX

UTRZYMANIE INSTYTUCJI DIECEZJALNYCH ZAGADNIENIA BYTOWE DUCHOWIEŃSTWA

824. Synod pragnie przypomnieć (kan. 222 §1 oraz kan. 1260 KPK), że wierni mają obowiązek zaradzić potrzebom Kościoła, aby posiadał środki konieczne do osiągnięcia właściwych mu celów. Dlatego wierni, duchowni i świeccy każdej parafii, winni czuć się w pełni odpowiedzialni za zabezpieczenie potrzeb materialnych własnej parafii, a jako diecezjanie, także członkowie instytutów życia konsekrowanego, winni mieć zrozumienie i gotowość udzielenia pomocy w utrzymaniu instytucji diecezjalnych i gdy zachodzi potrzeba – ogólnokościelnych.

825. Pamiętając o przykazaniu Pana, które dotyczy miłości bliźniego, wierni obowiązani są także (kan. 222 § 2 KPK) do udzielania pomocy biednym z własnych dochodów, włączając się do składania ofiar w czasie organizowanych akcji na cele pozaparafialne.

I. UTRZYMANIE INSTYTUCJI DIECEZJALNYCH FUNDUSZE DIECEZJALNE

1. Fundusz Kurii Metropolitalnej

826. Na Fundusz Kurii Metropolitalnej składają się ofiary zbierane we wszystkich parafiach i kaplicach Archidiecezji 4 razy do roku – w pierwszą niedzielę miesiąca marca, lipca, września i grudnia

oraz pobierane przez Kurię opłaty kancelaryjne i tzw. dziesięcina. „Dziesięcina” i *iura stolae* pozostają w Funduszu Kurii do czasu utworzenia Funduszu *Iura Stolae*. Z tak utworzonego Funduszu Kurii pokrywa się wszelkie wydatki związane z funkcjonowaniem Kurii, Sądu Metropolitalnego, Archiwum Archidiecezjalnego. W imieniu biskupa diecezjalnego, w sposób przez niego i prawo określony, Funduszem Kurii zarządza ekonom archidiecezji. Z końcem roku ekonom winien przedstawić Radzie ds. Ekonomicznych wykaz przychodów i rozchodów (kan. 494 § 3 i § 4 KPK). Zasady funkcjonowania „dziesięciny” zawiera Dekret biskupa diecezjalnego (nr 1122/97). Po pokryciu powyższych zobowiązań pozostałe fundusze są przekazywane do Funduszu Kurii, którym dysponuje biskup diecezjalny.

2. Fundusz Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego

827. Fundusz Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku ma zabezpieczyć prawidłowe funkcjonowanie uczelni, w tym godziwe utrzymanie wykładowców i studentów. Synod utrzymuje chwalebny zwyczaj Kościoła białostockiego organizowania kwesty na rzecz Seminarium w całej Archidiecezji we wszystkich kościołach i kaplicach 3 razy do roku (druga niedziela miesiąca lutego, niedziela w Tygodniu Modlitw o Powołania Kapłańskie, w Uroczystość Wszystkich Świętych). Kwesty dokonują przedstawiciele Seminarium mający odpowiednie skierowanie od Rektora. Synod zaleca jednocześnie podtrzymywać zwyczaj jesiennej zbiórki płodów rolnych w parafiach wiejskich na terenie całej Archidiecezji. Wszelka dotychczasowa zorganizowana akcja stałego wspomagania Seminarium, istniejąca w niektórych parafiach, niech będzie nadal kontynuowana. Zachowane zostają także comiesięczne wpłaty alumnów w wysokości ustalonej przez Zarząd Seminarium. Dla podkreślenia szczególnej więzi pomiędzy duchowieństwem diecezjalnym a Seminarium Synod ustala, że od każdego kapłana diecezjalnego, zobowiązanego do płacenia „dziesięciny”, wydziela się równowartość jednego stypendium mszalnego w miesiącu na rzecz Seminarium. Wszystkie inne ofiary pochodzące z kwesty zbieranej 3 razy w roku oraz dary w naturze mają być przekazywane bezpo-

średnio do Seminarium. Synod pragnie podziękować tym kapłanom, którzy z własnych oszczędności dobrowolnymi ofiarami wspierają Fundusz Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego. Jednocześnie Synod zachęca kapłanów do pamięci o Seminarium przy dokonywaniu zapisów testamentowych, które to zapisy byłyby oznaką wielkiej troski o wychowanie i kształcenie godnych następców na Niwie Pańskiej. Zezwolenie na dodatkowe kwesty na rzecz Seminarium może udzielić tylko biskup diecezjalny. Funduszem w porozumieniu z Rektorem zarządza i w porozumieniu z Rektorem rozlicza się przed Radą ds. Ekonomicznych ekonom Seminarium (prokurator), mianowany przez biskupa diecezjalnego, którego zadania i kompetencje określa w oparciu o KPK biskup diecezjalny (por. kan. 238 § 2; kan. 239 § 1 KPK).

3. Fundusz Archidiecezjalnego Kolegium Teologicznego

828. Fundusz Archidiecezjalnego Kolegium Teologicznego ma zabezpieczyć funkcjonowanie i wypełnianie zadań statutowych Kolegium. Na Fundusz Kolegium składa się przede wszystkim czesne miesięczne wpłacane przez słuchaczy, którego wysokość raz w roku określa dyrekcja Kolegium. Biskup diecezjalny może przekazać na potrzeby Kolegium część ofiar zebranych od wiernych. Funduszem zarządza mianowany przez biskupa diecezjalnego dyrektor Kolegium, który na koniec roku akademickiego zdaje pisemne sprawozdanie przed Komisją ds. Ekonomicznych. Może też przyjmować darowizny od osób prawnych jak i fizycznych i o takie zabiegać. Na kolekty nadzwyczajne wymagana jest każdorazowo zgoda biskupa diecezjalnego. Biskup może przekazać na potrzeby Kolegium część zebranych przez wiernych ofiar przeznaczanych na inne uczelnie. Synod wskazuje potrzebę uzyskania osobowości prawnej dla Kolegium, co umożliwi starania o dotacje państwowe do realizowania zadań statutowych Kolegium w ramach obowiązującego prawa polskiego o szkolnictwie. Zgodnie z tradycją Synod zwraca się do wiernych, aby nadal wspierali finansowo uczelnie diecezjalne i krajowe.

4. Fundusz Archidiecezjalnej *Caritas*

829. *Caritas* Archidiecezji Białostockiej realizuje swoje cele według zasad określonych w swoim Statucie. Na Fundusz *Caritas* składają się ofiary pieniężne i w naturze pochodzące od osób prywatnych, społeczności wiernych, dochody z imprez i zbiórek, zapisy, darowizny, spadki, odpłatności za usługi, subwencje i dotacje pochodzące od krajowych lub zagranicznych instytucji państwowych, samorządowych, społecznych i osób prywatnych, dochód z majątku ruchomego i nieruchomego oraz z działalności gospodarczej własnych instytucji. Synod wprowadza zwyczaj przekazywania na Fundusz *Caritas* ofiar zbieranych do puszek przez przedstawicieli *Caritas* w Niedzielę Miłosierdzia. Synod utrzymuje zwyczaj zbierania ofiar do skarbonki w Tygodniu Miłosierdzia na potrzeby *Caritas* parafialnej. Na inne kolekty nadzwyczajne, czy to zbierane podczas Mszy św., czy też w innych okolicznościach, każdorazowo należy uzyskać zgodę biskupa diecezjalnego. Synod zachęca także wszystkich duchownych, by wspierali zarówno duchowo, jak i materialnie prowadzone przez *Caritas* dzieła. Środki uzyskiwane na cele charytatywne z w/w źródeł należy wydatkować wyłącznie na pomoc osobom potrzebującym i ubogim. Funduszem *Caritas* zarządza mianowany przez biskupa diecezjalnego dyrektor *Caritas*, który zdaje pisemne sprawozdanie z zarządu przed Radą ds. Ekonomicznych na koniec roku kalendarzowego.

5. Fundusz Archidiecezjalnej Rozgłośni Katolickiej

830. Radio Plus Białystok kieruje się statutem, który został zatwierdzony przez biskupa diecezjalnego. Fundusz Radia tworzą wpływy za reklamy nadawane w trakcie programów. Należy jednak zadbać, aby nie promować firm prowadzących działalność sprzeczną z duchem nauki Kościoła. Radio w oparciu o własny statut ma prawo przyjmować dotacje, darowizny od różnych instytucji oraz od osób fizycznych. Funduszem zarządza mianowany przez biskupa diecezjalnego dyrektor Radia, który na koniec roku kalendarzowego zdaje sprawozdanie przed Radą ds. Ekonomicznych. Synod ustanawia zbiórkę do puszek we wszystkich parafiach i kaplicach Archidiecezji w uroczystość Wniebowzięcia NMP na funkcjonowanie Radia. Archi-

diecezja zapewnia mieszkanie księżom oddelegowanym na stałe do pracy w rozgłośni, lecz koszty utrzymania mieszkania pokrywa Fundusz Rozgłośni. Wynagrodzenie duchownych i świeckich pracowników Radia pokrywa Fundusz Rozgłośni. Biskup diecezjalny, po zasięgnięciu opinii Rady ds. Ekonomicznych, ma prawo zezwolić na nadzwyczajną kolektę oraz określić jej formę. Radio winno uzyskać osobowość prawną, co przyczyni się do lepszego jego funkcjonowania na rynku medialnym.

6. Fundusz Wzajemnej Pomocy Kapłańskiej

831. Fundusz Wzajemnej Pomocy Kapłańskiej ma zapewnić pomoc finansową kapłanom w trudnej sytuacji zdrowotnej lub nagłych zdarzeń losowych, gdy już osobiste możliwości finansowe kapłana ubiegającego się o pomoc zostały wyczerpane. Synod pochwała tego typu wzajemną pomoc kapłanów i widzi potrzebę utrzymania sprawdzonego przez wiele lat zwyczaju wzajemnej pomocy kapłanów. Fundusz jest wyodrębniony z „dziesięciny” w takich kwotach, jakie są potrzeby zaradzenia i poprawienia trudnej sytuacji finansowej tych kapłanów, którzy będą o takie zabiegać. Funduszem w imieniu biskupa diecezjalnego zarządza mianowany przez niego ekonom. On też prowadzi rejestr imienny udzielonej pomocy i jej wysokości. Z powodu delikatnej materii, jaką jest korzystanie z Funduszu Wzajemnej Pomocy Kapłańskiej, ekonom zdaje szczegółowe sprawozdanie przed biskupem diecezjalnym na koniec roku kalendarzowego i przed Radą ds. Ekonomicznych.

7. Fundusz Domu Księży Emerytów

832. Zadaniem Domu Księży Emerytów jest niesienie pomocy kapłanom Archidiecezji Białostockiej, którzy z racji na podeszły wiek lub chorobę zostali prawnie przeniesieni w stan spoczynku przez biskupa diecezjalnego. Synod przypomina, że DKE realizuje swoje cele w oparciu o statut DKE i regulamin. Każdy kapłan, który otrzymał pozwolenie na zamieszkanie w DKE, obowiązany jest wpłacić wpisowe w wysokości określonej przez jego Statut. Księża nie będący kapłanami Archidiecezji Białostockiej mogą zamieszkać w DKE tylko za specjalnym pozwoleniem biskupa diecezjalnego i na

warunkach przez niego określonych. Dla ważnego powodu biskup diecezjalny ma prawo zwolnić częściowo lub całkowicie z obowiązku wniesienia powyższych opłat. Jako instytucja diecezjalna DKE utrzymywany jest także z ofiar kapłanów czynnych duszpastersko oraz wiernych. Wysokość opłaty od kapłanów czynnych i parafii określa biskup diecezjalny co roku, po zasięgnięciu opinii Rady ds. Ekonomicznych.

Funduszem DKE zarządza dyrektor mianowany przez biskupa diecezjalnego. Dyrektor DKE rozlicza się z zarządu raz w roku przed Radą ds. Ekonomicznych. Synod widzi potrzebę uzyskania dla DKE osobowości prawnej, co pozwoli na uzyskiwanie ewentualnych dotacji od sponsorów.

8. Fundusz Papieskich Dzieł Misyjnych

833. Kościół białostocki włącza się w powszechną działalność misyjną Kościoła poprzez współpracę z Papieskimi Dziełami Misyjnymi oraz kierowanie do posługi misyjnej kapłanów z naszej Archidiecezji. Fundusz PDM z terenu Archidiecezji zasilany jest przez ofiary pieniężne zbierane na tacę na Mszach św. we wszystkich kościołach i kaplicach w Niedzielę Misyjną (przedostatnia niedziela miesiąca października) oraz w uroczystość Objawienia Pańskiego. Ponadto Synod zachęca do podtrzymania tradycji Kościoła białostockiego zbierania ofiar w Tygodniu Misyjnym przez dzieci i młodzież szkolną, jako że wpływa to znacząco na budzenie i rozwijanie świadomości misyjnej dzieci i młodzieży naszej Archidiecezji oraz uwrażliwia na potrzebę dzielenia się skarbami wiary i środkami materialnymi z dziećmi Kościołów ubogich (Statut PDM, 17). Synod zachęca też kapłanów do przeznaczenia jednego stypendium mszalnego w ciągu roku na rzecz misjonarzy naszej Archidiecezji dla zapewnienia pomocy duchowej i materialnej tak, by mogli w spokoju kontynuować pracę misyjną. Funduszem PDM w ramach obowiązujących statutów zarządza mianowany przez biskupa diecezjalnego dyrektor diecezjalny PDM. Na koniec roku kalendarzowego zdaje on przed biskupem diecezjalnym na piśmie szczegółowe sprawozdanie z zarządu funduszem, a także, przynajmniej ogólne, przed Radą ds. Ekonomicznych.

Dyrektor diecezjalny PDM ma prawo zabiegać o indywidualne ofiary na działalność misyjną od osób prawnych i fizycznych. Misjonarzy naszej Archidiecezji w czasie ich urlopu wypoczynkowego w kraju dyrektor diecezjalnych PDM wspomaga z ofiar składanych przez wiernych.

9. Fundusz Obrony Życia

834. Fundusz został utworzony dnia 12 IV 1997 r. i kieruje się statutem zatwierdzonym w dniu 11 IV 1997 r. (nr 409/97) przez Arcybiskupa Białostockiego w oparciu o decyzję Konferencji Episkopatu Polski z dnia 22 X 1996 r. Fundusz jest administrowany przez biskupa diecezjalnego. Majątek Funduszu tworzą ofiary zebrane na tacę ze Mszy św. zwanej „pasterką” w 1996 r. i w latach następnych, darowizny i dobrowolne ofiary od osób prywatnych i instytucji, dochód ze specjalnie organizowanych na ten cel imprez. Majątek Funduszu Obrony Życia Archidiecezji Białostockiej jest gromadzony na osobnym rachunku bankowym, do którego ma dostęp, poza biskupem diecezjalnym, prezes i skarbnik. Wszelkie wpływy oraz wydatki mają być skrzętnie odnotowywane przez skarbnika. Na zakończenie każdego roku zarząd Funduszu winien poinformować biskupa diecezjalnego szczegółowo, a parafie przynajmniej ogólnie, o wpływach i przeznaczeniu zgromadzonych przez Fundusz środków.

10. Fundusz Remontowo-Budowlany

835. Na Fundusz Remontowo-Budowlany składają się ofiary zbierane jeden raz w roku na tacę we wszystkich kościołach na terenie całej Archidiecezji w pierwszą niedzielę miesiąca lutego. Fundusz działa na zasadzie udzielania bezprocentowych pożyczek tym parafiom, które znalazły się w potrzebie finansowej w trakcie realizacji budowy lub remontu budynków kościelnych. Odpowiedzialność za Fundusz i stan kasy powierza się ekonomowi diecezjalnemu, który w oparciu o zatwierdzony przez biskupa diecezjalnego regulamin funkcjonowania Funduszu określa warunki udzielenia i spłaty pożyczki. W wyjątkowych sytuacjach biskup diecezjalny może udzielić bezzwrotnej pożyczki lub zaniechać jej spłaty. Ekonom

diecezjalny na koniec roku kalendarzowego zdaje sprawozdanie z działalności Funduszu przed Radą ds. Ekonomicznych.

836. Wypełniając kościelną posługę, duchowni zasługują na wynagrodzenie odpowiednie dla ich pozycji, z uwzględnieniem zarówno natury ich zadania, jak również okoliczności, miejsca i czasu, dzięki któremu mogliby zaspokoić potrzeby własnego życia (por. kan. 281 § 1 KPK; CD, 16; PO, 17, 20; UT, 921; DPME, 1, 17). Wynagrodzenie zasadniczo powinno być jednakowe dla wszystkich, ale winno też być dostosowane do pozycji zajmowanej przez poszczególnych duchownych i uwzględniać charakter pełnionego zadania. Biorąc pod uwagę zróżnicowaną sytuację materialną poszczególnych parafii, ze względu na ich wielkość, położenie, sytuację majątkową wiernych oraz zalecenie zawarte w kan. 1274 § 1 KPK (por. LG, 13,23; CD, 6, 21, 31; PC, 13; AG, 17, 38; PO, 8, 20, 21), Synod Archidiecezji Białostockiej zaleca powołanie specjalnej komisji w celu opracowania zasad, dotyczących funduszu utworzonego z ofiar wiernych składanych z racji posług religijnych, z którego to funduszu duchowni, pełniący jakąkolwiek posługę w diecezji, otrzymywaliby odpowiednie wynagrodzenie.

II. ZAGADNIENIA BYTOWE DUCHOWIEŃSTWA

837. Synod przypomina słowa naszego Pana Jezusa Chrystusa „godzien jest robotnik zapłaty swojej” (Łk 10,7), a także słowa św. Apostoła „Pan postanowił, aby ci, którzy głoszą Ewangelię, z Ewangelii żyli” (1 Kor 9,14) i stwierdza za Soborem Watykańskim II, że sami wierni – ponieważ dla ich dobra prezbiterzy pracują – mają prawdziwy obowiązek zatroszczyć się o to, by zapewnić im konieczne środki do uczciwego i godnego życia (por. DK, 20). Synod wyraża zaufanie do wszystkich diecezjan i składa wyrazy uznania dla ich dotychczasowej hojności i szczodropliwości przy wypełnianiu polecenia Soboru Watykańskiego II.

838. Synod też przypomina kapłanom, że chociaż nie zakazano im pobierać pewnych wynagrodzeń za posługę duszpasterską, to jednak winni oni pamiętać, że trudów ich gorliwej pracy żadne

skarby ani zaszczyty ziemskie opłacić i wynagrodzić nie mogą (por. Ad catholici sacerdotii, AAS, 28). Nie można więc nigdy uzależniać udzielenia posługi kapłańskiej od faktu złożenia ofiary lub jej wysokości.

839. Utrzymanie duchownych, w duchu ewangelicznego ubóstwa, powinno być wystarczające na zabezpieczenie ich rzeczywistych potrzeb życiowych, na wynagrodzenie osób pełniących dla nich posługę, a także na udzielenie wsparcia potrzebującym.

840. Do czasu powołania Funduszu *Iura Stolae* Synod utrzymuje istniejący zwyczaj w podziale ofiar pomiędzy proboszczem i wikariuszami, składanych z racji udzielanych w parafii posług religijnych, zwanych *iura stolae*. Ofiary te są rozliczane po upływie każdego miesiąca. Wszyscy duszpasterze winni zapisywać przyjęte przez siebie ofiary z racji *iura stolae* w jednej wspólnej księdze, którą należy przechowywać w kancelarii parafialnej. Synod przypomina, że podział ofiar otrzymywanych przez proboszcza i wikariuszy z racji *iura stolae* dokonuje się według zasady: całość dzieli się na liczbę części równą liczbie księży plus jeden. Dwie części otrzymuje proboszcz, po jednej każdy wikariusz.

841. Stypendia za wszystkie przyjęte Msze św. należy składać do wspólnej kasy, zapisując ich wysokość w księdze intencji. Msze św. składkowe należy rozliczać na podstawie kan. 950 KPK. Księga ma być jedna dla całej parafii. Po upływie miesiąca stypendia za już odprawione Msze św. należy podzielić w równych częściach między proboszcza i wikariuszy. Jeżeli inni kapłani codziennie odprawiają Msze św. według intencji wyznaczonych w grafiku parafialnym, winni oni być traktowani na tych samych prawach jak proboszcz i wikariusze. Kapłani odprawiający doraźnie Mszę św. przyjętą w parafii otrzymują stypendium Mszy św. przez siebie odprawionej. Stypendia binacyjne i trynacyjne należy, po rozliczeniu miesięcznym, odesłać do Kurii Arcybiskupiej (kan. 951 § 1 KPK).

842. Synod ujednocila opłaty kancelaryjne przyjmowane przy okazji wydawania na prośbę zainteresowanych osób wyciągów z akt metrykalnych i innych zaświadczeń, ustalając orientacyjną kwotę w wysokości połowy minimalnego stypendium mszalnego. Zwolnione od opłat winny być odpisy metryk wydawane w związku z Pierwszą Komunią św. lub bierzmowaniem. Z opłat kancelaryjnych

przekazywać należy potrzebną kwotę na utrzymanie pracownika kancelaryjnego, jeżeli taki jest zatrudniony, pozostałą część na utrzymanie kancelarii, resztę doliczyć do *iura stolae*.

843. W parafiach, w których jest taki zwyczaj, można przyjmować opłaty za groby ziemne, stawiane pomniki i grobowce. Opłaty te nie mogą jednak być traktowane jako wykup gruntu, powinny być umiarkowane i przeznaczone na prace związane z utrzymaniem porządku na cmentarzu. W parafiach, gdzie wierni nie wnoszą opłat z racji pochówku lub za stawiane pomniki czy grobowce, bo chętnie włączają się w prace porządkowe na cmentarzu, ten chwalebny zwyczaj należy utrzymać.

844. Podatki od dochodu pokrywa każdy kapłan z własnych funduszy według ustalonego ryczałtu przez odpowiednie Urzędy Skarbowe lub według indywidualnie wykazywanych dochodów. Ubezpieczenie społeczne i zdrowotne każdy kapłan pokrywa według zasad określonych przez państwowego ustawodawcę.

845. Duszpasterz ma prawo do zwrotu wydatków związanych z przejazdami służbowymi z kasy parafialnej według rzeczywiście poniesionych kosztów. Dochodami z gruntów parafialnych, dzierżaw, wynajmu i in. dysponuje proboszcz po uzyskaniu pozwolenia na takie dochody od Kurii.

846. Miejscem zamieszkania wszystkich duszpasterzy ma być plebania lub inny dom parafialny. Na zamieszkanie poza tym miejscem potrzebne jest zezwolenie biskupa diecezjalnego (kan. 533 § 1; kan. 548 § 1; kan. 550 § 1 KPK). Biorąc pod uwagę powszechny dzisiaj standard życia, za godziwe warunki zamieszkania duszpasterzy należy uznać samodzielne mieszkanie z łazienką, które proboszcz powinien zapewnić wikariuszowi w domu parafialnym. Remonty w mieszkaniach służbowych parafii wykonuje się na koszt parafii, dlatego decyzję o ich wykonaniu zawsze podejmuje proboszcz. Drobne naprawy wykonuje każdy użytkownik we własnym zakresie i na własny koszt. Każdy z kapłanów mieszkających w domu parafialnym winien czuć się odpowiedzialny za wygląd i porządek w budynkach i na posesji. Szkody zaistniałe z winy użytkownika pokrywa sam użytkownik. Urządzenie mieszkania leży w gestii samego użytkownika.

847. Synod przypomina, że kapłani w pewnym stopniu winni realizować praktykę życia wspólnotowego, którego podstawą jest wspólne stołowanie, wspólna modlitwa, spotkania dotyczące pracy duszpasterskiej. Jeśli nie prowadzą oni wspólnego stołowania, muszą mieć na to zgodę biskupa diecezjalnego. Synod podkreśla, że obowiązek troski o pielęgnowanie w parafii kapłańskiego życia wspólnotowego w równej mierze spoczywa na proboszczu jak i na każdym wikariuszu. Na każdej plebanii powinno znaleźć się pomieszczenie na kaplicę.

KSIĘGA ANEKSÓW

STATUT BIAŁOSTOCKIEJ KAPITUŁY METROPOLITALNEJ

Rozdział I

Postanowienia ogólne

Art. 1. Papież Jan Paweł II bullą „Totus tuus Poloniae populus” dnia 25.III.1992 r. dotychczasową Kapitułę Bazyliki Metropolitalnej Wileńskiej ustanowił Białostocką Kapitułą Metropolitalną.

Art. 2. Zadaniem Białostockiej Kapituły jest sprawowanie uroczystych funkcji liturgicznych w Bazylice Archidiecezjalnej p. w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, także wypełnianie czynności zleconych przez prawo kościelne i przez Arcybiskupa Metropolity (por. kan. 503).

Art. 3. Patronem Kapituły jest św. Kazimierz, Królewicz.

Art. 4. Białostocka Kapituła Metropolitalna posiada osobowość prawną.

Art. 5. W swojej działalności Kapituła kieruje się odpowiednimi przepisami Prawa Kanonicznego, postanowieniami Synodu Plenarnego i Konferencji Episkopatu Polski, wymaganiami prawa partykularnego Archidiecezji Białostockiej, ustaleniami niniejszych Statutów.

Art. 6. Statuty Białostockiej Kapituły Metropolitalnej obowiązują z dniem zatwierdzenia przez Arcybiskupa Metropolity.

Art. 7. Statuty w całości lub poszczególne ich artykuły mogą ulec zmianie w wyniku decyzji większości członków Kapituły, lecz zawsze za aprobatą Arcybiskupa Metropolity (por. kan. 505).

Art. 8. Kapituła posiada własny Kapitularz i własne Archiwum.

Art. 9. Kapituła używa pieczęci podłużnej i okrągłej z napisem: Białostocka Kapituła Metropolitalna. W środku pieczęci okrągłej umieszczony jest krzyż jagielloński i litery S C (Sanctus Casimirus).

Rozdział II

Struktura Kapituły

Art. 10. Białostocka Kapituła Metropolitalna w swoim gronie skupia członków rzeczywistych i honorowych. Rzeczywiści, czyli gremialni członkowie stanowią kolegium kapitulne w ścisłym znaczeniu; honorowi zaś, jako kanonicy *de numero* i *extra numerum*, przynależą do Kapituły w szerszym znaczeniu.

Art. 11. Członkostwo w Kapitulie tak rzeczywiste jak i honorowe jest dożywotnie.

Art. 12. Wszystkie i poszczególne godności kapitulne, po uprzednim wysłuchaniu opinii rzeczywistych członków Kapituły, nadaje Arcybiskup Metropolita. Uprawnień takich nie posiada Administrator Archidiecezji (por. kan. 509 § 1).

Art. 13. Wszyscy członkowie gremialni mogą wysuwać kandydatów na rzeczywistych i honorowych kanoników.

Art. 14. Rzeczywistym członkiem Kapituły może zostać kapłan Archidiecezji Białostockiej, który ukończył 35 lat życia, posiada stopień akademicki, odznacza się prawością życia i chwalebnie wypełnia posługę ołtarza.

Art. 15. W skład rzeczywistych członków Białostockiej Kapituły Metropolitalnej wchodzi 6 prałatów i 6 kanoników; tworzą oni jedno Kolegium.

Art. 16. Godności prałackie posiadają swoje tytuły w następującej kolejności: Prepozyt, Dziekan, Archidiakon, Kustosz, Scholastyk i Kantor.

Art. 17. Spośród 6 kanoników rzeczywistych, trzech posiadają tytuł Seniora, Teologa, Penitencjarza. Pozostali trzech noszą miano kanoników aktualnych.

Art. 18. Przy nowych nominacjach rzeczywistych członków Kapituły obowiązuje kolejność przechodzenia z niższego na wyższy stopień godności kapitulanej.

Art. 19. Przy promocjach prałackich Arcybiskup Metropolita każdorazowe przejście potwierdza dekretem nominacyjnym. Podobny dekret wymagany jest przy podniesieniu kanonika Seniora do godności prałata Kantora. Pozostali kanonicy gremialni przechodzą na wyższy stopień bez specjalnej nominacji.

Art. 20. Wejście do Kapituły, wraz z przyjęciem wszystkich obowiązków i uprawnień, następuje z chwilą wręczenia nominacji Arcybiskupa Białostockiego.

Art. 21. Każdy z promowanych i nowo mianowanych prałatów czy kanoników rzeczywistych obowiązany jest w ciągu trzech miesięcy od daty otrzymania dekretu nominacyjnego, złożyć na ręce Arcybiskupa Metropolity lub jego delegata, w obecności dwóch członków Kapituły, wyznanie wiary oraz przysięgę dotyczącą zachowania tajemnicy urzędowej, według ustalonego wzoru. Dokument tego aktu, podpisany przez osoby uczestniczące, przechowuje się w archiwum kapitulnym.

Art. 22. Ceremonii instalacji nowo mianowanych prałatów i rzeczywistych kanoników na przysługujące im miejsce w stallach katedralnych dokonuje Arcybiskup Metropolita lub jego delegat, przy udziale wszystkich członków Kapituły, w czasie nieprzekraczającym trzech miesięcy od daty nominacji. W przypadku zaistnienia poważnych przeszkód Arcybiskup Białostocki może od instalacji dyspensować.

Art. 23. Kolejność zajmowanych miejsc w stallach jest następująca: A. Po prawej stronie ołtarza głównego: Biskup Pomocniczy, Prałat Dziekan, Prałat Kustosz, Kanonik Senior, Kanonik I, Kanonik III. B. Po lewej stronie od ołtarza głównego: Prałat Prepozyt, Prałat Archidiacon, Prałat Scholastyk, Kanonik Teolog, Kanonik II, Kanonik IV.

Art. 24. O precedencji w Kolegium Kapitulnym poza Biskupem Pomocniczym, który ma pierwszeństwo przed innymi, decyduje data wejścia do Kapituły Metropolitalnej.

Rozdział III

Obowiązki członków Kapituły

Art. 25. Obowiązkiem wszystkich członków Kapituły jest ich czynny udział w uświetnianiu kultu Bożego sprawowanego przez Arcybiskupa Metropolite.

Art. 26. Rzeczywiści członkowie Kapituły, według ustalonej kolejności, mają obowiązek odprawiać w Bazylice Archikatedralnej uroczystą Mszę św. i wygłaszać homilie w następujących dniach: drugi

dzień Narodzenia Pańskiego i Wielkanocy; Wniebowstąpienia Pańskiego, Najświętszego Serca Pana Jezusa, Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła, Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Św. Kazimierza, Królewicza, Głównego Patrona Białostockiej Prowincji Kościelnej oraz w dniach wyznaczonych przez Arcybiskupa Metropolite. Proboszcz Bazyliki Archikatedralnej każdorazowo prosi o to imiennie poszczególnych członków Kapituły.

Art. 27. Czynności liturgiczne spełniane przez członków Białostockiej Kapituły w Bazylice Archikatedralnej, która jest jednocześnie kościołem parafialnym, mają być uprzednio uzgodnione z proboszczem parafii Archikatedralnej. W przypadku powstałego konfliktu sprawę rozstrzyga Arcybiskup Metropolita (por. kan. 510 § 3).

Art. 28. Arcybiskup Metropolita może zlecić przedstawicielowi Kapituły przewodniczenie obrzędom liturgicznym poza Bazyliką Archikatedralną.

Art. 29. Członkowie Kapituły mają obowiązek głosić homilie mszalne w rocznicę święceń Arcybiskupa Metropolity i Biskupa Pomocniczego oraz w święto ich Patrona, a także podczas Mszy św. za zmarłych biskupów i zmarłych członków Kapituły.

Art. 30. Dwaj rzeczywisci członkowie Kapituły asystują Arcybiskupowi Metropolicie uczestniczącemu w liturgii sprawowanej przez innych celebransów.

Art. 31. Inne obowiązki poszczególnych członków Kapituły Metropolitalnej zależą od urzędu, jaki w Kapitulce pełnią lub od konkretnego polecenia Arcybiskupa Metropolity.

Art. 32. W Kapitulce obok urzędów, prepozyta i dziekana, istnieją urzędy sekretarza, prokuratora i penitencjarza.

Art. 33. Do obowiązków Prepozyta należy:

- 1° troska o aktywność Kapituły,
- 2° zwoływanie sesji kapitulnych,
- 3° przewodniczenie obradom kapitulnym,
- 4° reprezentowanie Kapituły na zewnątrz,
- 5° ustalanie kolejności celebry kapitulnej w Bazylice Archikatedralnej,
- 6° wyznaczanie poszczególnych członków Kapituły do głoszenia homilii i asystowania przy katedrze Arcybiskupa Metropolity,

7 ° podpisywanie korespondencji kapitulnej.

Art. 34. Obowiązki Prepozyta w razie jego nieobecności lub niemożności sprawowania urzędu spełnia Dziekan, a jeśli on nie może – starszy tytułem Prałat.

Art. 35. Do szczególnych obowiązków Dziekana należy troska o właściwą organizację i sprawowanie przez Kapitułę kultu Bożego w Bazylice Archikatedralnej.

Art. 36. Obowiązkiem Sekretarza Kapituły jest:

- 1 ° sporządzanie protokołów z sesji kapitulnych i odczytywanie ich na następnym posiedzeniu,
- 2 ° redagowanie i odczytywanie na sesji dołączonego do protokołu nekrologu oraz życiorysu po zmarłym członku Kapituły,
- 3 ° prowadzenie bieżącej korespondencji kapitulnej,
- 4 ° podpisywanie razem z Prepozytem pism wychodzących i sygnowanie ich pieczęcią Kapituły,
- 5 ° przekazywanie do archiwum kapitulnego, po upływie pięciu lat, nagromadzonych pism urzędowych,
- 6 ° sporządzanie protokołów z pięcioletniej działalności Sekretariatu na sesję wyborczą Kapituły.

Art. 37. Obowiązki Prokuratora Kapituły sprowadzają się do:

- 1 ° przechowywania i zabezpieczania posiadanych przez Kapitułę dóbr materialnych,
- 2 ° zbierania regularnie ustalonych składek kapitulnych,
- 3 ° odbierania i przechowywania poświadczeń od członków Kapituły dotyczących wypożyczonych utensyliów, będących własnością kapitulną,
- 4 ° prowadzenie księgi przychodów i rozchodów,
- 5 ° dbania o stan użytkowy kapitularza,
- 6 ° strzeżenie archiwum i biblioteki kapitulnej,
- 7 ° wydawania dokumentów kapitulnych za pokwitowaniem i pisemną zgodą Prepozyta Kapituły,
- 8 ° sporządzanie protokołu z pięcioletniej swojej działalności na sesję wyborczą Kapituły.

Art. 38. Do obowiązków Penitencjarza należy:

- 1 ° w ustalonych dniach i godzinach spowiadać wiernych w Bazylice Archikatedralnej,

- 2° rozgrzeszać dysponowanych penitentów w zakresie sakramentalnym także od cenzur *latae sententiae*, zgodnie z wymogiem kan. 508 § 1 KPK,
- 3° udzielać rozgrzeszenia od tychże cenzur penitentom obcych diecezji, a wiernym Archidiecezji Białostockiej również poza jej granicami (por. kan. 508 § 1).

Rozdział IV

Uprawnienia członków Kapituły

Art. 39. Z prawa powszechnego rzeczywistym członkom Kapituły przysługują następujące uprawnienia:

- 1° wszyscy biorą udział w synodzie archidiecezjalnym (por. kan. 463 § 1 n. 3),
- 2° dwaj spośród nich uczestniczą w synodzie prowincjalnym z głosem doradczym (por. kan. 443 § 5).

Art. 40. Z prawa partykularnego Archidiecezji Białostockiej wszyscy członkowie Kapituły posiadają uprawnienie do rozgrzeszania wiernych w sakramencie pokuty z ekskomuniki wiążącej mocą samego prawa za przerwanie ciąży.

Art. 41. Wszyscy członkowie Kapituły mają prawo precedencji w stosunku do kleru archidiecezjalnego po Biskupach, Wikariuszu Generalnym, Wikariuszu Biskupim, Administratorze Archidiecezji.

Art. 42. Rzeczywiści członkowie Kapituły są uprawnieni do noszenia czarnej sutanny obszytej fioletowym sznurkiem z fioletowymi guzikami i fioletowym pasem. Tradycyjnie mogą nosić sutannę z pelerynką.

Art. 43. Z racji na kontynuowanie przez Białostocką Kapitułę Metropolitalną pewnych tradycji Kapituły Metropolitalnej Wileńskiej, rzeczywisti członkowie Kapituły używają dystyngtorium, czyli krzyża kanonickiego, przyznanego przez papieża Benedykta XIV w 1742 r. Mogą też nosić pierścień z ametystem lub innym kamieniem szlachetnym.

Art. 44. Rzeczywiści członkowie Kapituły noszą strój chórowy zwyczajny i uroczysty.

Art. 45. Na strój zwyczajny składa się: rokieta podbita częściowo czerwonym materiałem, mantolet fioletowy oraz czarny biret obszy-

ty fioletowym sznurkiem i zwieńczony fioletowym pomponem. Na mantolet nakłada się dystynktorium, a na serdeczny palec prawej ręki – pierścień. Strój ten Kapituła może nosić również podczas uroczystości pogrzebowych.

Art. 46. Strój chórowy uroczysty, na którego używanie Archidiecezja Wileńska otrzymała zezwolenie Stolicy Apostolskiej w 1649 r., a który Białostocka Kapituła Metropolitalna na mocy dotychczasowej praktyki przyjmuje jako jej należny, składa się z kapy wielkiej, czyli togi koloru czerwonego, której tren jest zawieszony na lewej ręce, oraz ze specjalnie skrojonego mucetu również koloru czerwonego. Do kompletu tego stroju należy także rokieta, dystynktorium, pierścień i biret.

Art. 47. Strój uroczysty wolno nosić tylko na terenie Archidiecezji Białostockiej podczas następujących uroczystości kościelnych:

- 1 ° Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, Niedzieli Palmowej i Zmartwychwstania Pańskiego,
- 2 ° ingresu do Archikatedry nowo mianowanego Arcybiskupa Metropolity,
- 3 ° święceń biskupich Metropolity lub Biskupa Pomocniczego,
- 4 ° Mszy św. celebrowanej przez Arcybiskupa Metropolite z okazji kolejnych rocznic erygowania Archidiecezji Białostockiej,
- 5 ° zakończenie Synodu Archidiecezjalnego lub Kongresu Eucharystycznego,
- 6 ° obchodów ogólnokościelnych jubileuszy,
- 7 ° zawsze ilekroć Arcybiskup Metropolita wyrazi na to swoją zgodę.

Rozdział V

Sesje Kapituły

Art. 48. Sesje Białostockiej Kapituły Metropolitalnej są zwyczajne i nadzwyczajne. Prałat Prepozyt powiadamia wszystkich zainteresowanych o ich dokładnym terminie i miejscu obrad.

Art. 49. Sesje zwyczajne odbywają się dwa razy do roku: po uroczystości św. Kazimierza i po Nowennie Opieki Najświętszej Maryi Panny Ostrobramskiej, Matki Miłosierdzia.

Art. 50. Sesję nadzwyczajną, w razie potrzeby, zawsze może zwołać Arcybiskup Metropolita i Prepozyt Kapituły, a także większość jej członków, kierując w tej sprawie pismo do Prepozyta.

Art. 51. Na każdą sesję Kapituły winien być proszony Arcybiskup Metropolita, który zatwierdza podjęte na sesji uchwały.

Art. 52. Sprawozdanie z przebiegu sesji odbytej pod nieobecność Metropolity przekazuje mu Prepozyt Kapituły.

Art. 53. Program sesji, który przygotowuje Prepozyt, może być uzupełniony przez Arcybiskupa Metropolite, a także przez poszczególnych członków Kapituły.

Art. 54. Na sesji zwyczajnej omawiane są sprawy ogólnoarchidiecezjalne i sprawy Kapituły.

Art. 55. W sesji nadzwyczajnej, za zgodą Arcybiskupa Metropolity, mogą także brać udział kanonicy honorowi.

Art. 56. Co pięć lat, podczas zwyczajnej sesji jesiennej, odbywają się wybory Sekretarza, Prokuratora i Penitencjarza Kapituły. Kandydatów na te urzędy wysuwa Kapituła spośród swoich rzeczywistych kanoników. Po wygaśnięciu kadencji powierzenie im urzędu na następne pięciolecie może się dokonać przez aklamację.

Art. 57. Wyboru Sekretarza, Prokuratora i Penitencjarza dokonuje się w sposób tajny, bezwzględną większością głosów, przy obecności większości uprawnionych do głosowania; jeżeli jednak po dwóch głosowaniach liczba głosów jest równa, Prepozyt może swoim głosem sprawę rozstrzygnąć.

Art. 58. Członkowie Kapituły, którzy usprawiedliwili swoją nieobecność na sesji wyborczej, mogą przekazać swój głos Prepozytowi w zamkniętej kopercie.

Art. 59. Ustępujący Sekretarz i Prokurator w ciągu trzech miesięcy winien zdać wszystkie posiadane urzędowe dokumenty oraz dobra ruchome swemu następcy. Protokół zdawczo-odbiorczy podpisują strony i Prepozyt Kapituły.

Art. 60. Prepozyt Białostockiej Kapituły Metropolitalnej, którego godność jest dożywotnia, po ukończeniu 75 roku życia, ustępuje ze swojego urzędu.

Art. 61. Wybór nowego Prepozyta Kapituły odbywa się na zwyczajnej sesji jesiennej. Kandydatem może być tylko rzeczywisty

członek Kapituły. Wybrany wchodzi na miejsce Prepozyta, a ten zachowuje godność prałata.

Art. 62. Prawnie wybranym Prepozytem Kapituły jest ten, kto w tajnym głosowaniu uzyskał bezwzględną większość głosów. Po dwóch głosowaniach nieprzynoszących rozstrzygnięcia, należy głosować na dwóch kandydatów, którzy otrzymali najwięcej głosów. Jeżeli w trzecim głosowaniu obaj kandydaci otrzymają jednakową liczbę głosów, za wybranego uważa się starszego wiekiem.

Art. 63. Wybór nowego Prepozyta Kapituły, a także nowego Penitencjarza wymaga zatwierdzenia przez Arcybiskupa Metropolity.

Art. 63a. Przekazanie urzędu Prepozyta następuje w obecności Ks. Arcybiskupa lub jego delegata, Prokuratora i Sekretarza Kapituły. Sekretarz Kapituły sporządza protokół zdawczo-odbiorczy i przekazuje go, po podpisaniu przez uczestników zebrania, Arcybiskupowi.

Rozdział VI

Kanonicy honorowi Kapituły Metropolitalnej

Art. 64. W Białostockiej Kapitule Metropolitalnej, wzorem Kapituły Wileńskiej, istnieją dwa stopnie kanoników honorowych: kanonicy *de numero* i kanonicy *extra numerum*.

Art. 65. Kanoników honorowych *de numero* może być maksimum 6, czyli połowa kapituły w ścisłym znaczeniu. Ilość kanoników *extra numerum* zależy od Arcybiskupa Metropolity.

Art. 66. Godnością kanoników honorowych Arcybiskup Metropolita wyróżnia kapłanów, także spoza Archidiecezji Białostockiej, którzy ukończyli 35 rok życia, ciesząc się nieposzlakowaną opinią u wiernych i posiadają zasługi wobec Archidiecezji.

Art. 67. Z chwilą otrzymania nominacji podpisanej przez Arcybiskupa Metropolity kanonikom honorowym *de numero* przysługuje prawo noszenia:

- 1 ° dystyngtorium Białostockiej Kapituły Metropolitalnej,
- 2 ° pierścienia z ametystem lub innym szlachetnym kamieniem,

3 ° pasa fioletowego do czarnej sutanny bez fioletowych guzików i nieobszytej fioletowym sznurkiem,

4 ° stroju chórowego składającego się z rakiety częściowo podszytej materia czerwoną, mantoletu czarnego koloru i czarnego biretu z fioletowym pomponem.

Art. 68. Kanonicy honorowi *extra numerum* wyróżniają się tylko strojem chórowym: rakieta podbita u dołu i w rękawach czerwoną materia z dopiętą czerwoną szeroką szarfą oraz czarnym mantoletem.

Art. 69. Kanonicy honorowi zajmują miejsce w stallach za rzeczywistymi członkami Kapituły.

Art. 70. Z grona kanoników honorowych Prepozyt Kapituły wyznacza dwóch do asystowania Biskupowi Pomocniczemu podczas uroczystości kościelnych.

Rozdział VII

Choroba, śmierć i pogrzeb członków Kapituły

Art. 71. Każdy członek Kapituły powinien sporządzić w odpowiednim czasie prawomocny testament i złożyć go w Kurii Metropolitalnej. W zapisach należy pamiętać także o potrzebach kapituły.

Art. 72. Do Dziekana Kapituły należy troska, aby każdy ciężko chory prałat lub kanonik nie był zaniedbany i opuszczony w swojej chorobie, lecz miał godziwą opiekę duchową i materialną oraz przed śmiercią przyjął sakramenty święte.

Art. 73. Rzeczywiści członkowie Kapituły mają prawo do nabożeństwa pogrzebowego w Bazylice Archikatedralnej. W nabożeństwie tym winni uczestniczyć wszyscy członkowie Kapituły. Dotyczy to także pogrzebu poza Bazyliką Archikatedralną.

Art. 74. Za zmarłego prałata czy rzeczywistego kanonika wszyscy należący do Kapituły mają obowiązek odprawić trzy Msze św.

Art. 75. Po śmierci członka Kapituły, w najbliższej sesji kapitulnej Sekretarz powinien odczytać i dołączyć do protokołu wzmiankę o zgonie i pogrzebie zmarłego. Jeżeli zmarły był rzeczywistym członkiem Kapituły, należy również napisać jego życiorys i po odczytaniu na sesji dołączyć do protokołu.

Art. 76. Raz do roku, na początku listopada, członkowie Kapituły, tak rzeczywisci jak i honorowi, powinni odprawić Mszę św. koncelebrowaną w Bazylice Archikatedralnej za wszystkich zmarłych konfratrów. Sekretarz Kapituły powiadamia wszystkich zainteresowanych o dniu i godzinie koncelebry z dwutygodniowym wyprzedzeniem.

Rozdział VIII

Uwagi końcowe

Art. 77. Niniejsze Statuty wchodzi w życie po przyjęciu ich przez rzeczywistych członków Kapituły i zatwierdzeniu przez Arcybiskupa Metropolity.

Art. 78. Uzupełnienia lub zmiany Statutów mogą nastąpić tylko za zgodą Kapituły i po aprobachie Arcybiskupa Metropolity.

Art. 79. Możliwość dyspensowania od ustaleń zawartych w Statutach, które nie wynikają z Kodeksu Prawa Kanonicznego i nie naruszają zwyczajów oraz przywilejów Kapituły, leży w mocy Prałata Prepozyta.

Art. 80. W celu poprawnej interpretacji uchwalonych Statutów Białostocka Kapituła Metropolitalna powoła na zwyczajnej sesji trzyosobową komisję, której miarodajne wykładnie zostaną zamieszczone w protokole posiedzeń Kapituły.

STATUTY KOLEGIACKIEJ KAPITUŁY KRYPNIAŃSKIEJ

Rozdział I

Normy ogólne

Art. 1. Krypniańska Kapituła Kolegiacka, istniejąca przy Sanktuarium Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Krypnie, jest kolegium kapłanów wypełniającym swoje zadania zgodnie z przepisami prawa powszechnego (por. kan. 503 KPK) oraz z uwzględnieniem miejscowych warunków i potrzeb.

Art. 2. Patronką Kolegiackiej Kapituły w Krypnie jest Krypniańska Matka Boża Pocieszenia, której główna uroczystość obchodzona jest 8 września.

Art. 3. Do istotnych celów Kolegiackiej Kapituły Krypniańskiej należy sprawowanie bardziej uroczystych czynności liturgicznych w Kościele Kolegiackim p.w. Najświętszej Maryi Panny (por. kan. 503 KPK) oraz szerzenie i pogłębianie kultu Matki Bożej Krypniańskiej zwanej Matką Pocieszenia. Ponadto Kapituła ma otaczać opieką i kultywować chrześcijańskie tradycje Ziemi Białostockiej oraz troszczyć się o rozwój życia kulturalnego regionu.

Art. 4. Kolegiacka Kapituła posiada osobowość prawną zarówno w świetle prawa kościelnego jak i prawa cywilnego.

Art. 5. Kolegiacka Kapituła działa w oparciu o niniejsze Statuty, sporządzone zgodnie z obowiązującym kościelnym prawem powszechnym i zatwierdzone przez Arcybiskupa Białostockiego. Nie mogą być one w przyszłości zniesione lub zmienione, jak tylko za wyraźną aprobatą tegoż Arcybiskupa (por. kan. 505 KPK).

Art. 6. Kapituła Katedralna ma pierwszeństwo przed Kolegiacką Kapitułą, nawet w Kolegiacie p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Krypnie.

Art. 7. Kolegiacka Kapituła Krypniańska korzysta z własnych pieczęci.

Rozdział II

Struktura Kapituły

Art. 8. Kolegium kapłanów tworzących Kolegiacką Kapitułę Krypniańską stanowi dziesięciu kanoników gremialnych, zwanych też rzeczywistymi. Kanonicy honorowi przynależą do Kapituły w szerszym znaczeniu. O precedencji w Kapitulce decyduje data objęcia kanonii w posiadanie; kanonicy gremialni idą przed honorowymi, zachowując w swym gronie porządek godności.

Art. 9. W Kolegiackiej Kapitulce Krypniańskiej istnieją następujące urzędy:

- a) Przewodniczący Kolegiackiej Kapituły, zwany Prepozytem;
- b) Scholastyk;
- c) Kustosz;
- d) Penitencjarz;
- e) Sekretarz.

Art. 10. Kanonicy, pełniący urzędy kapitulne, są wybierani przez Kapitułę z zachowaniem przepisów prawa powszechnego i niniejszych Statutów.

Art. 11. Wybranego przez Kapitułę Prepozyta Kolegiackiej Kapituły zatwierdza Arcybiskup Białostocki.

Art. 12. Arcybiskup Białostocki, nie zaś Administrator Archidiecezji, po wysłuchaniu zdania Kapituły, mianuje:

- a) wszystkich i poszczególnych kanoników gremialnych;
- b) niewielką liczbę kanoników honorowych ściśle współpracujących z Kolegiacką Kapitułą.

Art. 13. Godność kanonika powinien nadawać Arcybiskup prezbiterom odznaczających się nauką, prawością życia oraz tym, którzy chwalebnie wypełniają posługę kapłańską w Kościele białostockim (por. kan. 509 § 2 KPK).

Art. 14. Objęcie kanonikatu, również honorowego, następuje przez złożenie wyznania wiary wobec Przewodniczącego Kapituły w ciągu trzech miesięcy, licząc od daty otrzymania nominacji. Zaniedbanie tego obowiązku jest równoznaczne z zrzeczeniem się kanonikatu. Arcybiskup Białostocki, na skutek ważnej przyczyny i na pisemną prośbę zainteresowanego, termin ten może zmienić. Ponadto kanoników gremialnych instaluje w Kolegacie Krypniańskiej

Arcybiskup Białostocki osobiście lub przez swego delegata, według zatwierdzonego ceremoniału Kapituły. Nowo mianowany kanonik gremialny osobiście zaprasza wszystkich członków Kapituły na swoją instalację.

Art. 15. Kanonik gremialny, który ukończył 75 rok życia albo z powodu choroby lub z innej poważnej przyczyny nie może wypełniać w sposób właściwy obowiązków związanych z kanonikatem, składa pisemną rezygnację na ręce Arcybiskupa Białostockiego, który, po rozważeniu wszystkich okoliczności, podejmie wiążącą decyzję. W przypadku zaś, gdyby wspomniany kanonik takiego pisma nie złożył w terminie trzech miesięcy, jego brak uważać się będzie jako rezygnację. Po przyjęciu przez Arcybiskupa Białostockiego zrzeczenia lub milczącej rezygnacji, członek Kapituły otrzymuje tytuł Kanonika Seniora i zatrzymuje prawo do kanonickiego stroju chórowego oraz przywilejów oprócz prawa do czynnego i biernego głosu na zebraniach Kapituły. Na jego miejsce Arcybiskup Białostocki mianuje nowego kanonika gremialnego.

Art. 16. Prepozyt Kolegiackiej Kapituły wypełnia następujące obowiązki:

- a) dba o aktywność Kapituły;
- b) zwołuje zebrania Kapituły i im przewodniczy;
- c) reprezentuje Kapitułę na zewnątrz;
- d) zaprasza Arcybiskupa Białostockiego na instalację nowo mianowanego kanonika gremialnego;
- e) napomina po bratersku członków Kapituły zaniedbujących pełnienie swoich obowiązków lub też działających przeciw prawu.
- f) w razie potrzeby nawiązuje współpracę z Białostocką Kapitułą Bazyliki Metropolitalnej.

Art. 17. Scholastyk wypełnia następujące obowiązki:

- a) w ścisłej współpracy z proboszczem parafii p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny dba o właściwy rozwój kultu Matki Bożej Krypniańskiej;
- b) w imieniu Kapituły inspiruje przedsięwzięcia w zakresie ruchu pielgrzymkowego oraz w zakresie liturgii i kultury chrześcijańskiej;

- c) sprawuje opiekę nad archiwum i nad biblioteką Kapituły oraz utrzymuje kontakty z Białostocką Kapitułą Bazyliki Metropolitalnej w celu podejmowania wspólnych zadań w Kościele Białostockim.

Art. 18. Kustosz wypełnia następujące zadania:

- a) czuwa nad harmonijnym rozwojem stosunków między Kapitułą i proboszczem parafii p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Krypnie;
- b) opracowuje i zabiega o przygotowanie życiorysów zmarłych członków Kapituły i wpisuje je do katalogu Kanoników Kapituły Kolegiackiej;
- c) prowadzi księgę dobrodziejów Kapituły i jest odpowiedzialny za dobra materialne Kapituły.

Art. 19. Penitencjarz Kapituły, którym z zasady jest proboszcz parafii p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Krypnie, posiada z racji urzędu władzę zwyczajną, której jednak nie może delegować, rozgrzeszania w zakresie sakramentalnym od cenzur zaciągniętych mocą samego prawa, ale niezastrzeżonych dla Stolicy Apostolskiej. Na terenie Archidiecezji może rozgrzeszać obcych penitentów, a diecezjan również poza archidiecezją (por. kan. 508 § 1 KPK).

Art. 20. Obowiązki Sekretarza powierza Przewodniczący Kapituły najmłodszemu nominacją kanonikowi. Do obowiązków Sekretarza należy:

- a) prowadzić sprawozdania z posiedzeń Kapituły i wpisywać je do księgi zebrań, podpisując je razem z Prepozytem Kapituły;
- b) prowadzić bieżącą korespondencję Kapituły;
- c) w czasie wyborów i głosowań zbierać i obliczać głosy;
- d) przechowywać i porządkować bieżące dokumenty Kapituły;
- e) strzec pieczęci Kapituły.

Art. 21. W Kapitulie mogą być ustanawiane także inne urzędy, powierzane nawet osobom nienależącym do Kapituły (por. kan. 507 § 2 KPK).

Rozdział III

Obowiązki i uprawnienia członków Kapituły

Art. 22. Kanonicy gremialni mają obowiązek brać udział we wszystkich posiedzeniach Kapituły. Kanonik, który bez pisemnego usprawiedliwienia opuści trzy kolejne posiedzenia, winien być upomniany na piśmie przez Prepozyta Kapituły. Gdyby takie upomnienie nie odniosło pożądanego skutku, to po czwartym opuszczeniu posiedzenia Prepozyt Kapituły powiadamia pisemnie Arcybiskupa Białostockiego, że na mocy Statutów dany Kanonik milcząco zrzeka się kanonikatu.

Art. 23. Wszyscy kanonicy gremialni są zobowiązani do uczestniczenia w uroczystości Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Krypnie. Mają też obowiązek uczestniczyć w nabożeństwach, którym przewodniczy Arcybiskup Białostocki lub jego delegat w Kolegiacie Krypniańskiej i na życzenie tegoż Arcybiskupa także w innych kościołach Archidiecezji.

Art. 24. W uroczystościach, o których mowa w art. 23 Statutów, kanonicy Kapituły w przepisany stroju chórowym towarzyszą Arcybiskupowi Białostockiemu, gdy do kościoła wchodzi lub go opuszcza.

Art. 25. Kanonik gremialny po objęciu kanonikatu nabywa prawo do insygniów, przywilejów, własnego miejsca w chórze oraz prawo do czynnego i biernego głosu w Kapitule.

Art. 26. Strój chórowy kanonicki obowiązuje zgodnie z zwyczajami prawnymi oraz tradycjami miejscowymi.

Kanonicy gremialni Kolegiackiej Kapituły Krypniańskiej mają prawo do noszenia dystyngtorium z wizerunkiem Matki Bożej Krypniańskiej na awersie oraz z inicjałami DVMC (*Deipara Virgo Maria a Consolatione*) na rewersie. Mają także prawo do noszenia fioletowego pasa na sutannie z fioletowymi guzikami.

Biorąc pod uwagę tradycje Kościoła wileńskiego, do którego tereny obecnej Archidiecezji Białostockiej należały, na strój chórowy kanoników gremialnych składają się: rokieta podbita częściowo czerwonym materiałem, mantolet fioletowy; czarny biret obszyty fioletowym sznurkiem z fioletowym pomponem.

Kanonicy honorowi mają prawo nosić: rokietę podbitą częściowo czerwonym materiałem, czarny mantolet obszyty fioletowym sznurkiem, fioletowy pas, czarny biret z fioletowym pomponem.

Art. 27. Kanonicy Kolegiackiej Kapituły mogą używać tego stroju w granicach Archidiecezji Białostockiej, poza granicami tylko wówczas, gdy towarzyszą Arcybiskupowi Białostockiemu, albo w jego lub Kapituły imieniu biorą udział w uroczystościach poza Archidiecezją.

Art. 28. Wszyscy kanonicy chętnie przyjmują zaproszenie proboszcza parafii p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Krypcie, aby odprawić Mszę świętą i wygłosić słowo Boże w inne uroczystości niż to stanowi art. 23 Statutów.

Art. 29. Każdy członek gremialny Kolegiackiej Kapituły uczestniczący w uroczystości Narodzenia Najświętszej Maryi Panny aplikuje Mszę św. za zmarłych biskupów, kanoników i świeckich dobrodziejów Kapituły i Kolegiaty. Nieobecni mają zadośćuczynić temu obowiązki w tym samym dniu w innym kościele.

Rozdział IV

Zebrania Kapituły

Art. 30. Kolegiacka Kapituła zobowiązana jest zbierać się w oznaczonym miejscu i czasie na naradę nad sprawami Kapituły. Zebrania są zwyczajne i nadzwyczajne. Prawo zwoływania Kapituły przysługuje Arcybiskupowi Białostockiemu oraz Prepozytowi Kapituły lub innemu kanonikowi gremialnemu wyznaczonemu przez Prepozyta. W wypadku śmierci lub prawnego zrzeczenia się Prepozyta prawo zwoływania Kapituły należy do pierwszego kanonika gremialnego zgodnie z zasadą precedencji (por. art. 8 Statutów).

Art. 31. Zebranie zwyczajne odbywa się raz w roku po uroczystości Narodzenia Najświętszej Maryi Panny. Nadzwyczajne zebrania mogą się odbywać kilka razy w roku w dniach wyznaczonych na zebraniu zwyczajnym lub jeśli zachodzi taka potrzeba. Jedynie na zebrania nadzwyczajne członkowie Kapituły są wzywani uprzednim pisemnym powiadomieniem.

Art. 32. Kanonicy honorowi mogą być zapraszani na posiedzenia Kolegiackiej Kapituły, lecz bez prawa głosu. Są oni proszeni, aby

również brali udział w uroczystościach, o których stanowi art. 23 Statutów.

Art. 33. Jedynie na życzenie większości kanoników może być zarządzone tajne głosowanie. W przeprowadzanych głosowaniach należy zachować przepisy prawa powszechnego.

Art. 34. Wszyscy członkowie Kapituły, jak i zaproszeni goście, są zobowiązani do zachowania tajemnicy co do spraw omawianych na posiedzeniach.

Rozdział V

Dobra materialne Kapituły

Art. 35. Kolegiacka Kapituła Krypniańska jako kościelna osoba prawna na mocy samego prawa jest zdolna do nabywania, posiadania, administrowania i zbywania dóbr doczesnych dla osiągnięcia właściwych sobie celów, którymi, zgodnie z postanowieniami prawa i niniejszych Statutów, w imieniu kapituły zarządza każdorazowy Kustosz Kapituły (por. kan. 115 i 1279 KPK).

Art. 36. Gdy chodzi o ofiary składane dla kościoła Kolegiackiego domniemywa się, że zostały złożone na parafię, chyba że co innego zostało postanowione (por. kan. 510 § 4 KPK).

Art. 37. W razie konfliktu między Kapitułą a proboszczem parafii kolegiackiej w sprawach materialnych spór rozstrzyga Arcybiskup Białostocki, mając na uwadze odpowiednie zabezpieczenie duszpasterskich potrzeb wiernych (por. kan. 510 § 3 KPK).

Rozdział VI

Stosunek Kapituły do kościoła kolegiackiego i jego proboszcza

Art. 38. Kolegiacka Kapituła wszystkie obiekty stanowiące jej własność przekazuje do stałego użytku parafii p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Krypnie. Stąd za całość obiektów i za Kolegiatę odpowiada każdorazowy proboszcz tej parafii.

Art. 39. W kościele kolegiackim Arcybiskup Białostocki ustanawia proboszcza spośród kanoników Kapituły lub spoza nich. Pro-

boszcz wypełnia wszystkie obowiązki i posiada wszystkie uprawnienia i władzę, przysługujące mu z mocy prawa (por. kan. 510 § 2 KPK).

Art. 40. Kapituła chętnie śpieszy z wszelką pomocą kościołowi kolegiackiemu.

Art. 41. Członkowie Kolegiackiej Kapituły mają prawo do słusznego wynagrodzenia z okazji nadzwyczajnie sprawowanego uroczystego kultu liturgicznego w Kolegiacie.

Rozdział VII

Inne zobowiązania (testament i pogrzeb członków Kapituły)

Art. 42. Każdy członek Kolegiackiej Kapituły powinien sporządzić testament zgodnie z przepisami prawa kościelnego i cywilnego i złożyć go w Kurii Metropolitalnej. W zapisach winno się pamiętać o potrzebach Kolegiackiej Kapituły.

Art. 43. Insignia kanonickie winny być zapisane na rzecz Kolegiackiej Kapituły. O to samo prosi się również kanoników honorowych Kolegiackiej Kapituły.

Art. 44. Każdy kanonik, który pragnie wypożyczyć insignia kanonickie, zobowiązany jest do odprawienia raz w roku jednej Mszy św. w intencji zmarłego kanonika, który te insignia przekazał na rzecz Kolegiackiej Kapituły.

Art. 45. Wszyscy członkowie Kolegiackiej Kapituły biorą udział w pogrzebie kanonika gremialnego i zobowiązani są do odprawienia jednej Mszy św. za zmarłego, oprócz tej, która jest wymagana przez prawo partykularne.

STATUT ARCHIDIECEZJALNEJ RADY KAPŁAŃSKIEJ

1. Archidiecezjalna Rada Kapłańska jest zespołem kapłanów służących radą Ordynariuszowi w zarządzaniu Archidiecezją. Swoją głos doradczy wyraża ona na zebraniach zwyczajnych, odbywanych dwa razy do roku, i nadzwyczajnych, zwoływanych przez Ordynariusza dla rozpatrzenia pilnych spraw.

2. Przewodniczącym Rady jest biskup diecezjalny. On zwołuje posiedzenia Rady i przewodniczy ich obradom.

3. Członkami rady są z urzędu – wikariusz generalny, wikariusz biskupi, prepozyt kapituły, kanclerz Kurii, oficjał Sądu, rektor AWSD, rektor ITP, referent Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego i duszpasterz akademicki; z wyboru – jeden proboszcz i jeden wikariusz z każdego dekanatu (dekanaty: sokólski i kryński traktowane są przy wyborze jako jeden). Ordynariusz nadto może mianować jeszcze innych kapłanów na członków Rady.

4. Wybory do Rady odbywają się podczas konferencji dekanalnych, w sposób tajny, bezwzględną większością głosów. Kadencja członków Rady z wyboru trwa 5 lat. Dopuszczalny jest wybór ponowny, natomiast po raz trzeci może ktoś być wybrany dopiero po pięcioletniej przerwie.

5. Na swym pierwszym posiedzeniu Rada wybiera spośród siebie sekretarza i jego zastępcę. Tworzą oni Sekretariat Rady. Zadaniem Sekretariatu Rady jest sporządzanie protokołów z jej posiedzeń oraz przyjmowanie wniosków napływających od księży. Protokoły z posiedzeń Rady Sekretariat przekazuje Ordynariuszowi, a po ich zatwierdzeniu – członkom Rady i księżom dziekanom. Wnioski natomiast Sekretariat odpowiednio opracowuje tak, żeby ewentualnie mogły być rozpatrzone na posiedzeniu Rady. Komunikaty z ustaleń Rady, zatwierdzone przez Ordynariusza, Sekretariat dostarcza księżom proboszczom Archidiecezji.

6. Jeżeli wymaga tego konieczność, w obradach Rady może uczestniczyć bieżąco spoza członków Rady. Nie bierze on jednak udziału w głosowaniu. W szczególnych wypadkach Rada może

powołać specjalną Komisję, określając jej sposób działania. W skład Komisji powinien wejść jeden z jej członków jako przewodniczący.

7. Propozycje i wnioski Rady zapadają bezwzględną większością głosów w obecności quorum. Głosowanie jest z zasady jawne, chyba że Ordynariusz zarządzi inaczej. Opinie Rady mają charakter doradczy. Biskup diecezjalny może je przyjąć lub odrzucić. Ordynariusz i wikariusze generalni nie biorą udziału w głosowaniu.

Członków Rady obowiązuje tajemnica w odniesieniu do przebiegu i przedmiotu obrad w zakresie wskazanym przez Ordynariusza.

8. Rada Kapłańska powinna koordynować swoją działalność z działalnością Kolegium Konsultorów, Kapituły Metropolitalnej i Archidiecezjalnej Rady Duszpasterskiej.

9. Członkostwo w Radzie traci się przed upływem kadencji przyjętej przez Ordynariusza przez trzykrotną nieusprawiedliwioną nieobecność na posiedzeniach Rady, wpadnięcia w cenzury kościelne. Ordynariusz może rozwiązać Radę, jeżeli stwierdzi, że nie wypełnia ona zadania powierzonego jej dla dobra diecezji. Powinien jednak w ciągu roku ustalić nowy skład Rady (kan. 501 § 3 KPK).

10. Podczas wakansu na stolicy biskupiej, przestaje istnieć Rada. Nowy biskup powinien w ciągu roku od objęcia diecezji ustanowić nową Radę Kapłańską.

STATUT RADY DUSZPASTERSKIEJ ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

I. Cele i zadania

1. Archidiecezjalna Rada Duszpasterska, reprezentując Lud Boży Archidiecezji Białostockiej, pomaga ordynariuszowi w jego działalności duszpasterskiej (Kan 511 KPK).
2. Rada ma charakter wyłącznie doradczy, a w swoim istnieniu i działaniu zależy od biskupa diecezjalnego (Kan. 514 § 1 KPK).
3. Rada, złożona z osób wierzących i kompetentnych w różnych dziedzinach życia, wiedzy i kultury, bacznie śledzi sprawy związane z duszpasterstwem i pomaga biskupowi diecezjalnemu w ich rozwiązywaniu przez udzielanie fachowych rad, wiadomości i informacji.

II. Skład osobowy

1. W skład Rady wchodzi z urzędu:
wikariusz generalny i wikariusz biskupi, dyrektor Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego, dyrektor Wydziału Katechetycznego i wykładowca teologii pastoralnej w AWSD.
2. W skład Rady wchodzi z nominacji:
 - 1 przedstawiciel Kapituły Metropolitalnej,
 - 1 przedstawiciel Kolegiackiej Kapituły Krypnińskiej,
 - 1 przedstawiciel Archidiecezjalnego Ośrodka Formacji Kapłanów,
 - 1 przedstawiciel Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego,
 - 1 przedstawiciel dziekanów,
 - 1 przedstawiciel proboszczów,
 - 1 przedstawiciel wikariuszy,
 - duszpasterz akademicki,
 - duszpasterz rodzin,
 - duszpasterz inteligencji,
 - 1 przedstawiciel zgromadzeń zakonnych męskich,
 - 3 przedstawicielki zgromadzeń zakonnych żeńskich,

- 2 osoby świeckie z każdego dekanatu (razem 20 osób).
3. Kadencja członków z urzędu trwa przez okres zajmowanego przez nich stanowiska kościelnego; pozostali członkowie są powoływani na pięć lat. Podczas wakansu stolicy biskupiej wygasa mandat Archidiecezjalnej Rady Duszpasterskiej.
 4. Postępowanie członka, które budzi publiczne zgorszenie, albo trzykrotna nieobecność bez usprawiedliwienia na posiedzeniu Rady, jest podstawą do usunięcia go z Rady.

III. Sposób działania

1. Na czele Rady stoi ordynariusz. On zwołuje posiedzenia Rady, ustala porządek obrad i przewodniczy im osobiście lub przez swego delegata.
2. Spotkania Rady odbywają się dwa razy do roku. W razie potrzeby mogą być zwoływane częściej.
3. Członkowie Rady na pierwszym posiedzeniu wybierają spośród siebie większością głosów sekretarza Rady. Obowiązkiem sekretarza jest protokołowanie przebiegu i treści obrad, powiadamianie o spotkaniach Rady oraz przygotowywanie komunikatów z obrad.
4. Wolno spośród członków Rady wybrać bezwzględną większością głosów Komisję składającą się z kilku osób, do której będzie należało, wspólnie z biskupem diecezjalnym i sekretarzem, przygotowanie spotkań Rady i projektowanie programu pracy.
5. Ważniejsze propozycje duszpasterskie Rady powinny być komunikowane całej społeczności diecezjalnej.
6. Na posiedzenia Rady poświęcone jakiejś konkretnej tematyce, mogą być zaproszone w charakterze konsultantów osoby niebędące członkami Archidiecezjalnej Rady Duszpasterskiej.

STATUT ARCHIDIECEZJALNEJ RADY DO SPRAW EKONOMICZNYCH

1. Radę do Spraw Ekonomicznych powołuje biskup diecezjalny spośród ludzi wierzących, uczciwych, biegłych w sprawach ekonomicznych i prawie cywilnym (Kan. 492 § 1 KPK) w liczbie trzech lub więcej osób świeckich.

2. Kadencja Rady trwa pięć lat. Po jej ukończeniu może być przedłużona na dalsze pięć lat (Kan. 492 § 2 RPK).

3. Do Rady nie mogą należeć krewni lub powinowaci biskupa aż do czwartego stopnia (Kan. 492 § 3 KPK), a także ludzie, którzy nie wykazują zainteresowania dobrem Kościoła.

4. Rada współdziała z Ekonomem Archidiecezji, mianowanym przez Ordynariusza na pięć lat.

5. Wymagania stawiane ekonomowi są te same, co i innym członkom Rady. Ekonom administruje pod władzą ordynariusza dobrami doczesnymi Archidiecezji (Kan. 491 § 3 KPK), prowadzi inwestycje ogólnodiecezjalne oraz czuwa nad kasą Archidiecezji. Z wydatków i wpływów zdaje sprawozdanie przed Radą do Spraw Ekonomicznych, która szczegółowe sprawozdanie z przeprowadzonego badania przedstawia ordynariuszowi. Sprawozdania takie powinny się odbywać przynajmniej raz do roku.

6. Ekonom Archidiecezji powinien być w stałym kontakcie z ordynariuszem. Posiedzenia Rady powinny się odbywać przynajmniej raz do roku. Posiedzeniom Rady przewodniczy zawsze ordynariusz, sam lub przez swego delegata.

7. Głos Rady jest doradczy. Decyzje w sprawach ekonomicznych Archidiecezji podejmuje ordynariusz.

8. Biskup diecezjalny może skrócić kadencję Rady, zmienić jej skład lub rozwiązać ją.

STATUT ARCYBISKUPIEJ RADY SPOŁECZNEJ

1. Arcybiskupia Rada Społeczna jest zespołem wiernych (ze stanu duchownego, zakonnego i świeckiego) powołanych przez biskupa diecezjalnego celem przedstawiania opinii na temat aktualnych problemów życia publicznego. Wspiera ona swoją działalnością Archidiecezjalną Radę Duszpasterską, o której jest mowa w kan. 511-515 KPK.

2. Rada ma głos jedynie doradczy, a jej decyzje nabierają mocy dopiero po zatwierdzeniu przez biskupa diecezjalnego.

3. Biskup diecezjalny mianuje przewodniczącego Rady na pięć lat, po upływie których może przedłużyć jego kadencję na następne pięciolecie. Sekretarza Rady wybiera się na jej pierwszym posiedzeniu.

4. Członkami Rady winni być ludzie związani z Kościołem i orientujący się w sprawach publicznych. Wskazane jest, by reprezentowali oni różne środowiska zawodowe.

5. Zebrania Rady winny się odbywać przynajmniej dwa razy do roku. Protokoły z zebrań dostarcza się biskupowi diecezjalnemu.

6. Rada może niektóre swoje wnioski podawać do publicznej wiadomości, zawsze jednak za zgodą biskupa diecezjalnego.

STATUT REFERATU D/S NOWEJ EWANGELIZACJI ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

1. Dotychczasowe Kolegium Misjonarzy Archidiecezji Białostockiej było powołane do udzielania pomocy duszpasterzom Archidiecezji w dziele głoszenia Słowa Bożego w czasie misji i rekolekcji parafialnych oraz ujednoczenia działania w tej dziedzinie w całej Archidiecezji zgodnie z potrzebami duszpasterskimi, zaleceniami biskupa diecezjalnego, ogólnopolskim programem duszpasterskim. Kolegium Misjonarzy Archidiecezji Białostockiej było powołane do spełnienia **roli ewangelizacyjnej**, aby realizować program kształtowania nowego oblicza parafii.

2. Uwzględniając troskę Ojca Świętego Jana Pawła II o Kościół w Polsce i na świecie (*Tertio millennio adveniente*) dotychczasowe Kolegium Misjonarzy zostało przekształcone na **Referat d/s Ewangelizacji**, który działa w ramach Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego przy Białostockiej Kurii Metropolitalnej.

3. Kapłani tworzący ten Referat są mianowani przez biskupa diecezjalnego na okres pięciu lat w liczbie pięciu kapłanów.

4. Do wypełnienia powierzonego im zadania przygotowują się na własnych posiedzeniach formacyjnych, jak też przez udział w dostępnych także pozadiecezjalnych sesjach duszpasterskich celem pogłębienia swej wiedzy duszpasterskiej.

5. Zadaniem Referatu d/s Ewangelizacji jest:

- a) organizowanie dla księży proboszczów, księży wikariuszy sesji formacyjnych nt. właściwego przeprowadzenia misji i rekolekcji;
- b) układanie programów misyjnych i rekolekcyjnych (szczególnie tematycznie) na każdy rok;
- c) badanie sposobu przeprowadzenia misji i rekolekcji w parafiach Archidiecezji;
- d) prowadzenie ewidencji przeprowadzonych misji i rekolekcji (data i nazwiska głoszących);
- e) proponowanie kapłanów diecezjalnych i pozadiecezjalnych do głoszenia misji i rekolekcji;

f) ustalanie częstotliwości misji lub rekolekcji.

6. Działalnością Referatu d/s Ewangelizacji kieruje przewodniczący mianowany przez Biskupa diecezjalnego. On zwołuje posiedzenia, które protokołuje wyznaczony sekretarz. Propozycje przedstawia biskupowi diecezjalnemu i dyrektorowi Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego.

7. Do Referatu d/s Ewangelizacji należy ustalenie spraw wynagrodzenia misjonarzy i rekolekcyjnistów.

8. Referat d/s ewangelizacji troszczy się także o to, by w poszczególnych parafiach szkolić wśród świeckich grupy animatorów duszpasterskich i pomocników zaangażowanych w sprawy organizacyjne misji i rekolekcji parafialnych oraz grupy powołaniowe celem budzenia powołań kapłańskich w poszczególnych parafiach. Ścisłe współpracuje z Duszpasterstwem Rodzin i z Akcją Katolicką.

9. W czasie corocznych jesiennych konferencji dekanalnych członkowie Kolegium przekazują duszpasterzom dyrektywy dotyczące programu misyjnego i rekolekcyjnego, który powinien być uwzględniony we wszystkich parafiach w ciągu roku duszpasterskiego. Przekazują także nazwiska chętnych misjonarzy i rekolekcyjnistów.

10. Byłoby wskazane, aby Referat d/s Ewangelizacji wskazywał duszpasterzom odpowiednią literaturę dotyczącą misji i rekolekcji. W tym celu powinno znaleźć się miejsce w redagowanych przez Wydział Duszpasterstwa Ogólnego Komunikatach.

11. Pod koniec roku duszpasterskiego Referat d/s Ewangelizacji organizuje spotkanie kapłanów Archidiecezji Białostockiej, którzy w ciągu roku głosili misje lub rekolekcje, celem omówienia rocznego działania, osiągnięć i braków oraz celem wyciągnięcia wniosków na rok następny.

STATUT KOMISJI SZTUKI KOŚCIELNEJ W ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

I. Skład Komisji

1. Komisję powołuje ordynariusz archidiecezji. W skład Komisji wchodzi: przewodniczący i członkowie w liczbie pięciu. Członkowie Komisji, wybierani spośród duchownych i świeckich, winni być biegli w dziedzinie sztuki sakralnej oraz ochrony zabytków.

2. W poszczególnych wypadkach przewodniczący Komisji może zaprosić do współpracy ekspertów zarówno duchownych jak i świeckich, niebędących członkami Komisji.

II. Zadania Komisji

3. Zadaniem Komisji jest opiniowanie, w oparciu o zasady zawarte w Konstytucji „O Liturgii Świętej” Soboru Watykańskiego II, Instrukcjach Stolicy Apostolskiej i Episkopatu Polski, projektów obiektów sakralnych i kościelnych oraz koncepcje dzieł plastycznych, przeznaczonych do tych obiektów.

4. Do zadań Komisji należy też opiniowanie, z uwzględnieniem obowiązujących przepisów kościelnych i państwowych, projektów konserwacji i adaptacji obiektów zabytkowych.

5. Komisja współpracuje z Komisją Nadzoru Budownictwa Kościelnego w zakresie doświadczeń zdobytych podczas nadzoru budowlanego.

6. W celu zaznajomienia duchowieństwa, architektów i artystów z bieżącą problematyką sztuki kościelnej Komisja winna organizować, w miarę możliwości, odpowiednie konferencje, sympozja i wystawy.

III. Kolejność postępowania

7. Zgłoszenie do Komisji planowanego działania i uzgodnienie kandydatury autora projektu oraz powiadomienie ordynariusza o projekcie i autorze.

8. Przedstawienie wstępnej koncepcji do zaopiniowania przez Komisję i uzyskanie odpowiednich uwag korygujących pracę, przy współpracy z Komisją nadzoru.

9. Przedstawienie Komisji projektu realizacyjnego do sprawdzenia, czy projekt odpowiada uzgodnionej koncepcji i czy uwagi Komisji zostały spełnione oraz uzgodnienie osoby wykonawcy.

10. Przedstawienie projektu ordynariuszowi Archidiecezji do zatwierdzenia i wyrażenia zgody na jego realizację.

STATUT KOMISJI NADZORU BUDOWNICTWA KOŚCIELNEGO ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

I. Skład Komisji

§1. Komisję powołuje ordynariusz archidiecezji. W skład Komisji wchodzi: przewodniczący i członkowie w liczbie trzech. Członkowie Komisji, wybierani spośród duchownych i świeckich, winni być biegli w dziedzinie budownictwa sakralnego (obiekty służące kultowi) i kościelnego (obiekty służące do użytku kościelnego) oraz posiadać znajomość podstawowych przepisów państwowego prawa budowlanego.

§2. W poszczególnych przypadkach przewodniczący Komisji może zaprosić do współpracy ekspertów zarówno duchownych jak i świeckich, niebędących członkami Komisji.

II. Zadania Komisji

§3. Zadaniem Komisji jest nadzorowanie (obok nadzoru autorskiego i budowlanego) realizacji zatwierdzonych planów budowy sakralnych i kościelnych lub ich remontów.

§4. Komisja współpracuje z Archidiecezjalną Komisją Sztuki Kościelnej w zakresie doświadczeń zdobytych w czasie nadzoru budowy, aby części projektów, które nie sprawdziły się w trakcie, realizacji na przyszłość nie miały miejsca.

§5. Komisja w miarę możliwości winna organizować doszkalcenie kapłanów w dziedzinie znajomości prawa budowlanego i nowych technologii w budownictwie.

III. Uprawnienia Komisji

6. Zainteresowanym inwestorom Komisja służy fachową poradą w zakresie przepisów prawnych oraz innych dziedzinach związanych z budownictwem.

§7. Ponieważ po zatwierdzeniu projektu przez władze kościelne i terytorialne, nie wolno inwestorowi arbitralnie go zmieniać, Komisja jest uprawniona, by kontrolować uprawnione budowy.

§8. W trakcie trwania budowy lub remontu Komisja ma prawo wglądu do dzienników budowy, sposobów jej finansowania oraz wszelkiej dokumentacji.

§9. Komisja ma również zwracać uwagę na zabezpieczenie terenu budowy pod względem przepisów BHP oraz porządku na budowie.

§10. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w realizacji planów lub wykonawstwa nieodpowiedniej jakości, Komisja kieruje wniosek do ordynariusza o wstrzymanie budowy lub remontu.

§11. Na wniosek Komisji mają obowiązek złożyć potrzebne jej wyjaśnienia architekci, projektanci, konstruktorzy, inspektorzy nadzoru odpowiedzialni za budowę.

§12. Komisja, po stwierdzeniu rażących uchybień w sposobie prowadzenia budowy lub remontu i braku podporządkowania się prośbom ich usunięcia, ma prawo wnioskować ordynariuszowi o nieprzydatności inwestora do jej kontynuowania.

§13. Komisja zdaje relację ze swojej działalności na każde żądanie biskupa ordynariusza.

STATUT PARAFIALNEJ RADY DUSZPASTERSKIEJ

I. Cel i zadania

1. Parafialna Rada Duszpasterska jest zespołem ludzi (duchownych, członków instytutów życia konsekrowanego i wiernych świeckich), troszczących się o właściwy rozwój życia religijnego w parafii.
2. Parafialną Radę Duszpasterską powołuje ksiądz proboszcz.
3. Wnioski i propozycje Rady mają charakter doradczy. Decyzja o ich wprowadzeniu w życie należy do księdza proboszcza.

II. Skład osobowy

4. Ilość członków Rady ma być dostosowana do wielkości parafii, nie powinna jednak przekraczać liczby 30 osób.
5. W skład Rady wchodzi:
 - a) kapłani pracujący w parafii, względnie delegaci spośród kapłanów i katechetów;
 - b) rektorzy kościołów i kaplic znajdujących się na terenie parafii;
 - c) przedstawiciele zakonów i zgromadzeń żeńskich, zatrudnionych w duszpasterstwie parafialnym, wyznaczeni przez przełożonych w porozumieniu z księdzem proboszczem;
 - d) katolicy świeccy mianowani przez księdza proboszcza po uprzedniej konsultacji z zespołem duszpasterskim i działającymi w parafii wspólnotami wiernych (Bractwa, III Zakon, Zespół Charytatywny, Kółka Żywego Różańca, Chór parafialny, Schola młodzieżowa, Liturgiczna Służba Ołtarza, Biała procesja, itp.).
6. Rada jest instytucją stałą w parafii, ale kadencja jej trwa 5 lat. Nowy proboszcz może zmienić skład Rady. Kadencja członków z urzędu trwa przez okres zajmowanego przez nich stanowiska. Istnieje możliwość powołania w razie potrzeby nowych członków Rady.
7. Postępowanie członka Rady budzące publiczne zgorszenie, jak również trzykrotna nieusprawiedliwiona nieobecność na spotkaniach Rady, daje podstawę do pozbawienia członkostwa w Radzie.

Decyzje o usunięciu podejmuje ksiądz proboszcz po uprzedniej konsultacji z Radą.

III. Sposób działania

8. Na czele Parafialnej Rady Duszpasterskiej stoi ksiądz proboszcz. On zwołuje spotkanie Rady, ustala porządek obrad i im przewodniczy osobiście lub przez swego zastępcę.

9. Spotkanie Rady odbywa się raz na kwartał, albo częściej w razie potrzeby i według uznania księdza proboszcza.

10. Spośród członków Rady należy wybrać większością głosów sekretarza, który jest łącznikiem między księdzem proboszczem i członkami Rady. Należy do niego formułowanie na piśmie postulatów zgłaszanych przez parafian oraz protokołowanie przebiegu i treści obrad.

11. Ważniejsze ustalenia Rady winny być podane do wiadomości całej społeczności parafialnej.

12. Personalny skład Parafialnej Rady Duszpasterskiej ma być zgłoszony przez księdza proboszcza do Kurii Metropolitalnej celem zatwierdzenia przez biskupa diecezjalnego.

STATUT PARAFIALNEJ RADY DO SPRAW EKONOMICZNYCH

I. Powołanie Rady

1. W każdej parafii proboszcz ma obowiązek powołania Parafialnej Rady do Spraw Ekonomicznych, której zadaniem jest świadczenie pomocy w administrowaniu parafialnym majątkiem kościelnym (Kan. 637, 1280 KPK).

2. Parafialna Rada do Spraw Ekonomicznych składa się z osób reprezentujących parafię w sensie terytorialnym i społecznym.

3. Członków Rady wybiera proboszcz według własnego rozeznania, po konsultacji z parafianami. Członkami Rady nie mogą być krewni i powinowaci proboszcza. W skład Rady powinni wchodzić parafianie oddani Kościołowi, cieszący się dobrą opinią oraz powszechnym uznaniem.

4. Ustalony przez proboszcza skład Rady zatwierdza dziekan, zaś dla Rad parafii dziekańskich jednostką nadrzędną jest Kuria Diecezjalna.

5. Przed objęciem urzędu członkowie Rady złożą na ręce proboszcza w czasie Mszy św. niedzielnej następujące przyrzeczenie: „Ja N.N. przyrzekam Bogu Wszechmogącemu w Trójcy Świętej Jedynemu, że powierzoną mi funkcję członka Rady do Spraw Ekonomicznych będę spełniał według najlepszej swej woli, zgodnie z moim sumieniem i przepisami prawa kościelnego. Tak mi dopomóż Bóg”. Przyrzeczenie to wypowiada się na Ewangelię z jej ucałowaniem.

6.

a) Kadencja Rady trwa pięć lat; ci sami członkowie mogą być wybierani na następne kadencje.

b) w nadzwyczajnych i uzasadnionych przypadkach proboszcz może odwołać członka Rady zawiadamiając dziekana i uzasadniając wobec niego swoją decyzję;

c) na rozwiązanie Rady przed upływem jej kadencji proboszcz powinien uzyskać pisemną zgodę dziekana.

7. Działalność Rady ustaje po kanonicznym objęciu parafii przez nowego proboszcza, który powinien wybrać nową Radę w ciągu sześciu miesięcy.

8. Wakans w składzie Rady uzupełnia proboszcz informując o tym dziekana.

9. Członkowie Rady spełniają swoje czynności bezpłatnie.

II. Kompetencje i działalność Rady

10. Rada jest organem doradczym i wspomagającym proboszcza. Jej ustalenia proboszcz może uwzględnić.

11. Do kompetencji Rady należą wyłącznie sprawy majątkowe i finansowe parafii.

12.

a) Do proboszcza należy zwoływanie Rady, ustalanie porządku obrad, przewodniczenie obradom, nadzór nad wykonaniem przyjętych postanowień i reprezentowanie Rady;

b) w posiedzeniach Rady biorą udział wikariusze parafialni;

c) zebranie Rady odbywa się przynajmniej dwa razy w roku.

13.

a) Wszyscy członkowie Rady powinni być powiadomieni o posiedzeniu Rady;

b) obrady odbywają się w urzędowych pomieszczeniach parafii;

c) uczestnicy posiedzeń zobowiązani są do zachowania tajemnicy służbowej, chyba że z natury postanowień wynika ich publiczny charakter.

14. Rada wybiera spośród siebie sekretarza, który sporządza protokoły z poszczególnych posiedzeń.

15. Rada pomaga w zarządzie majątkiem parafialnym w zależności od biskupa diecezjalnego, a w szczególności:

a) Czuwa nad całością inwentarza kościelnego i beneficjalnego, zwłaszcza przy zmianie na stanowisku proboszcza;

b) służy proboszczowi pomocą przy wykonywaniu zadań podjętych, jak budowa nowych czy remont starych obiektów kościelnych, wyszukiwanie, zakup oraz przewóz potrzebnych materiałów budowlanych, sprawowanie nadzoru przy robotach, pomoc w zdobywaniu i pozyskiwaniu środków finansowych, pomoc w znalezieniu potrzebnych fachowców, w prowadzeniu gospodarstwa, wydzierżawianiu gruntów itp.;

c) służy radą w ocenie inicjatyw oraz projektów wnoszonych pod obrady, opiniując ich celowość i możliwości realizacyjne;

- d) informuje parafian, zwłaszcza w swoim środowisku, o potrzebach i zamierzonych inwestycjach w parafii, a także informuje proboszcza o społecznym odbiorze tych zamierzeń wśród parafian;
- e) opiniuje warunki pracy i płacy stałych i czasowych pracowników kościelnych angażowanych przez proboszcza oraz ich zwalnianie z pracy i zatrudnianie nowych.

16. W szczególny sposób powierza się członkom Rady opiekę nad majątkiem parafialnym w nadzwyczajnych okolicznościach:

- a) W razie śmierci proboszcza, gdy brak w parafii formalnego zastępcy, radni niezwłocznie powiadamiają dziekana, strzegąc własności parafialnej;
- b) podobnie w przypadkach losowych, jak pożar, kradzież itp., zaistniałych podczas nieobecności proboszcza, członkowie Rady powinni otoczyć szczególną opieką i troską dobra materialne parafii i podjąć w imieniu proboszcza właściwe działania zabezpieczające.

17. Różnice stanowisk, jakie mogą powstać między proboszczem a członkami Rady, rozstrzyga dziekan jako instytucja nadrzędna, zaś Kuria jako instytucja ostateczna.

STATUT WZAJEMNEJ POMOCY KAPŁAŃSKIEJ (W.P.K.) KSIĘŻY ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

1. Wzajemna Pomoc Kapłańska Księży Archidiecezji Białostockiej istnieje od I Synodu Archidiecezji Białostockiej. Działa ona w oparciu o przepisy KPK (kan. 278 § 1 i 2, kan. 281 1 i 2, kan. 282 § 2), wskazania soborowe i zalecenia adhortacji apostolskiej *Pastores dabo vobis*.

2. Celem W.P.K. jest wzajemna pomoc duchowa i materialna kapłanów, a zwłaszcza troska o kapłanów znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych, w szczególności spowodowanych wypadkami losowymi.

3. Fundusz W.P.K. powstaje z członkowskich składek miesięcznych oraz dobrowolnych wpłat. Wysokość składek proponuje Rada Kapłańska, a zatwierdza ją biskup diecezjalny. Składki wpłacone nie podlegają zwrotowi.

4. Składki zbierają i przekazują skarbnikowi W.P.K. wybrani przez kondekanalnych księży delegaci dekanalni. Oni również rozstrzygają doraźne trudności w porozumieniu z ordynariuszem. Składki można również wносить bezpośrednio do Kurii Metropolitalnej.

5. Składki członkowskie wpłacają wszyscy księża pracujący w Archidiecezji. Uchylający się od płacenia składek zostają upomnieni przez swego ks. dziekana, w razie dalszego uchylania się od obowiązku płacenia składek, winni złożyć pisemne usprawiedliwienie na ręce tegoż ks. dziekana, a ten sprawę skieruje do Kurii Arcybiskupiej.

6. Funduszem administruje trzosobowy (prezes, sekretarz i skarbnik) Zarząd. Jest on mianowany lub odwoływany przez ordynariusza. Pracuje on społecznie.

7. Działalność W.P.K. kontroluje Komisja Rewizyjna wybrana na konferencjach dekanalnych, po jednym członku Komisji z poszczególnego dekanatu. Kadencja jej działalności trwa trzy lata. Sprawdzona przynajmniej raz w roku pracę Zarządu, księgi kasowe oraz dba o właściwe funkcjonowanie W.P.K. Sprawozdanie z przeprowadzonej kontroli przesyła do Kurii Arcybiskupiej, a poszczególni jej

członkowie takie samo sprawozdanie składają na zebraniach duszpasterskich swego dekanatu. W razie koniecznej potrzeby ma prawo składać na zebraniach dekanalnych wnioski odnośnie do pracy Zarządu czy regulaminu W.P.K., dla podjęcia uchwał wiążących od momentu ich zatwierdzenia przez biskupa ordynariusza.

8. Zarząd, Delegaci Dekanalni i Komisja Rewizyjna pełnią swe funkcje społecznie. Stąd należy się księżom w nich pracującym od reszty kapłanów szczególnie szacunek i wdzięczność za ich bezinteresowny wkład miłości do współbraci.

9. Z funduszu W.P.K. mają być wypłacane zapomogi, jako ekwiwalent stypendiów mszalnych, księżom, którzy z powodu choroby lub starości nie mogą odprawiać Mszy św. Prawo to przysługuje księżom emerytom oraz innym księżom niezatrudnionym w parafiach jako proboszczowie i wikariusze, tym ostatnim zaś jedynie w sytuacji, gdy nie otrzymują tam wyżej określonego ekwiwalentu. Każdy ksiądz, członek W.P.K., ma prawo otrzymać doraźną zapomogę, jeśli znajdzie się w trudnej sytuacji materialnej wskutek wypadku losowego. Potrzebujący zgłasza się sam, albo delegat dekanalny, do którego obowiązku należy dostrzeżenie potrzeb współbraci, uprzednio zgłasza sprawę do Rady Kapłańskiej lub do Zarządu W.P.K. Przyznana pomoc i jej wysokość winna być uzgodniona z biskupem ordynariuszem. Pierwszym jednak warunkiem zapomogi, w wyżej wskazanych sytuacjach, jest regularne opłacanie składek przez petenta w okresie ich obowiązywania.

10. Członek W.P.K. przechodząc do pracy w innej diecezji zachowuje prawo do zapomogi, o ile stale opłaca składki miesięczne.

11. W.P.K. przestaje istnieć mocą decyzji większości jej członków, wyrażonej na zebraniach dekanalnych i zatwierdzonej przez biskupa ordynariusza. Pozostały majątek W.P.K. w razie jej rozwiązania przechodzi na własność Kurii Metropolitalnej w Białymstoku.

STATUT DOMU KSIĘŻY EMERYTÓW W BIAŁYMSTOKU

I. Wstęp

Zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego, wychodząc naprzeciw potrzebom kapłanów „dotkniętych chorobą, niezdolnością lub kalectwem” (kan. 281 § 2 KPK), w Archidiecezji Białostockiej wybudowany został Dom Księży Emerytów w Białymstoku.

II. Cel instytucji

Dom Księży Emerytów (w skrócie DKE) jest instytucją diecezjalną, której zadaniem jest niesienie pomocy tym kapłanom Archidiecezji Białostockiej, którzy z powodu podeszłego wieku lub choroby zostali prawnie przeniesieni w stan spoczynku przez księdza arcybiskupa.

III. Stan prawny i materialny Domu Księży Emerytów

Dom Księży Emerytów posiada osobowość prawną kościelną (zob. kan. 116, § 1 KPK). Do DKE należy nieruchomość położona przy ul. Cedrowej, oznaczona numerem 1041, będąca własnością Archidiecezji Białostockiej, wpisana do Księgi Wieczystej pod nr Kw. 63454 wraz z nowym budynkiem wybudowanym staraniem Kurii Metropolitalnej, w którym mieszczą się mieszkania dla księży, kaplica, kuchnia, stołówka, pomieszczenia socjalne, a także mieszkania dla sióstr zakonnych, które pracować będą w DKE.

Dom Księży Emerytów jako instytucja diecezjalna utrzymywany jest z funduszy diecezjalnych: z ofiar kapłanów oraz wiernych - opłaty od parafii, których wysokość określa biskup ordynariusz co roku, po zasięgnięciu opinii Rady d/s Ekonomicznych, a także z emerytur księży zamieszkujących dom, wpłacanych zgodnie z Regulaminem DKE, działalności gospodarczej dyrektora oraz ewentualnych zapisów i innych ofiar kapłanów, wiernych lub instytucji.

IV. Zarząd Domu Księży Emerytów

Domem Księży Emerytów kieruje dyrektor mianowany przez biskupa na czas nieokreślony. Spełnia on swoje obowiązki określone przez biskupa ordynariusza, a także obowiązki przewidziane Regulaminem DKE tak co do pensjonariuszy, sióstr pracujących w DKE oraz pracowników pomocniczych.

Za swoją pracę pobiera pensję ustaloną przez ekonoma diecezjalnego.

W sprawach administracyjnych i ekonomicznych dyrektor DKE współpracuje z ekonomem diecezjalnym.

V. Zasady przyjmowania księży emerytów i rencistów do Domu Księży Emerytów

1. Z Domu Księży Emerytów w Białymstoku mają prawo korzystać wszyscy księża inkardynowani do Archidiecezji Białostockiej, którzy prawnie zostali przeniesieni przez biskupa ordynariusza na emeryturę z powodu wieku lub rentę, spowodowaną kalectwem lub chorobą, którzy wywiązali się w całości z obowiązku należnych wpłat na DKE oraz wniosą jednorazową wpłatę wpisową w wysokości 24 aktualnych emerytur z ZUS, a także wyrażą zgodę na warunki określone regulaminem DKE. Z opłaty wpisowej w szczególnych przypadkach biskup ordynariusz może zwolnić lub rozłożyć na raty.

2. Kapłani dotknięci uzależnieniem alkoholowym będą mogli zamieszkać w DKE po przebytych leczeniu i pod warunkiem zachowania całkowitej abstynencji. W przypadku powrotu do nałogu kapłani ci będą musieli opuścić DKE i poddać się leczeniu.

3. Jeśli w DKE będą wolne mieszkania, biskup ordynariusz może wyrazić zgodę, aby w DKE zamieszkali księża innych diecezji, którzy wniosą stosowne opłaty określone przez ekonoma diecezjalnego. Ze względu na to, że kapłani archidiecezji białostockiej partycypowali w kosztach budowy domu, opłaty kapłanów innych diecezji będą wyższe i będą wynosić 36 aktualnych emerytur z ZUS.

4. Przy przenoszeniu na emeryturę lub rentę ustala się następujące zasady:

- a) jeśli DKE będzie dysponował wolnymi mieszkaniami, to w każdym wypadku biskup ordynariusz proponuje zamieszkanie w DKE;
- b) jeśli, mimo wolnych mieszkań w DKE, kapłan zechce zamieszkać we własnym mieszkaniu, mieszkaniu osób trzecich lub skorzystać z mieszkania w dowolnej parafii za zgodą danego proboszcza, to może to uczynić, ale pod warunkiem, że pozostanie na własnym utrzymaniu;
- c) jeśli DKE nie będzie dysponował wolnymi mieszkaniami, a pensjonariusze oczekiwać będą na miejsce, wówczas problemy mieszkaniowe emeryta lub rencisty zostaną załatwione przez Kurię Metropolitalną w sposób indywidualny, łącznie z udzieleniem pomocy finansowej, jeśli taka będzie potrzebna;
- d) jeśli w DKE wszystkie mieszkania będą zajęte, to w przypadku absolutnej konieczności przewiduje się przeniesienie już mieszkającego w DKE pensjonariusza sprawnego fizycznie i psychicznie do innego mieszkania, np. na parafię za zgodą proboszcza. Za przypadek absolutnej konieczności uważa się sytuację kapłana przeniesionego w stan spoczynku przez biskupa ordynariusza, która wymaga świadczenia kapłanowi dotkniętemu chorobą lub kalectwem stałej i pełnej opieki.

VI. Uwagi końcowe

1. Statut Domu Księży Emerytów ustanawia biskup ordynariusz. To samo dotyczy zmian dokonywanych w statucie.
2. W Domu Księży Emerytów pracować będą siostry zakonne, z którymi stosowną umowę zawierać będzie ekonom diecezjalny. Do pomocy siostrom mogą być zatrudnione osoby świeckie.

REGULAMIN DOMU KSIĘŻY EMERYTÓW

1. Zasady przyjęcia pensjonariuszy

Warunkiem przyjęcia kapłana do DKE jest przeniesienie go przez biskupa ordynariusza w stan spoczynku z powodu wieku, choroby lub kalectwa. O przyjęciu kapłana z innej diecezji decyduje biskup ordynariusz.

Kapłan, po uiszczeniu stosownych opłat, przewidzianych statutem DKE zajmuje wskazane mieszkanie, przywożąc swoje umeblowanie. Przy przyjęciu pensjonariusz powinien zapoznać się z Regulaminem i wyrazić na piśmie zgodę na przyjęcie określonych regulaminem warunków.

2. Prawa pensjonariuszy DKE

Dom Księża Emerytów zapewnia swoim pensjonariuszom:

- a) mieszkanie dwupokojowe z łazienką (opłaty za energię elektryczną, ogrzewanie i wodę ponosi DKE);
- b) korzystanie z możliwości odprawiania Mszy św. w kaplicy DKE w koncelebrze lub indywidualnie;
- c) korzystanie ze stołówki w DKE;
- d) korzystanie z opieki w razie choroby lub niedołęstwa, w tym także z opieki lekarskiej;
- e) dysponowanie własnym czasem i swobodę wyjazdów po zgłoszeniu tego faktu w kuchni;
- f) w przypadku śmierci pensjonariusza DKE zajmie się sprawą zorganizowania pogrzebu.

3. Obowiązki pensjonariuszy

Kapłani, którzy mieszkają w DKE mają obowiązek:

- a) przekazywania do kasy DKE emerytury wypłacanej przez ZUS;
- b) umeblowanie, które wnosi pensjonariusz, po jego śmierci staje się własnością DKE i nie może być przekazane rodzinie lub innym osobom;
- c) w żadnym wypadku nie mogą być przekazywane testamentem rodzinie lub innym osobom świeckim sprzęty liturgiczne będące

własnością kapłana, z których korzysta podczas pobytu w DKE, takie jak: kielich, mszał czy szaty liturgiczne; po śmierci pensjonariusza przechodzą one na własność DKE;

d) stosowanie się do zasad przyjętych przez DKE określonych poniżej w punkcie 4.

4. Zasady dotyczące codziennego funkcjonowania DKE

W celu właściwego funkcjonowania DKE oraz wzajemnego poszanowania i elementarnego porządku niezbędne jest przyjęcie podstawowych zasad, które pomagają we wzajemnym współżyciu mieszkańców DKE.

Zasady te dotyczą:

- a) punktualności w kaplicy w przypadku uczestnictwa w koncelebrze, a także trzymanie się określonych godzin, jeśli ktoś chce odprawić Mszę św. indywidualnie; Msze św. odprawiają się o godz. 7.30 i 18.00; Mszę św. indywidualnie można odprawić w ciągu godziny przed lub godziny po koncelebrze; godziny Mszy św. mogą być zmienione zgodnie z życzeniem pensjonariuszy;
- b) przychodzenie na posiłki w czasie określonym (śniadanie od godz. 7.00 do 8.30, obiad godz. 13.00, kolacja godz. 18.45);
- c) zachowanie ciszy nocnej od godz. 22.00 do 6.00;
- d) zgłaszania w kuchni swojej nieobecności na posiłkach,
- e) zachowanie czystości i porządku w budynku i na terenie posesji;
- f) sprzątanie mieszkań pensjonariuszy za zgodą kapłana oraz pranie bielizny za dodatkową niewielką opłatą, mogą wykonywać sprzątaczkę zatrudnioną w DKE.

5. Pensjonariusze mogą zgłaszać swoje uwagi lub wnioski na temat codziennego funkcjonowania DKE dyrektorowi, a także mogą wspólnie decydować o niektórych sprawach dotyczących regulaminu.

6. Spośród grona księży emerytów biskup ordynariusz mianuje ojca duchownego, który zatroszczy się o rozwój życia duchowego pensjonariuszy przez organizowanie rekolekcji i dni skupienia dla kapłanów zamieszkujących w DKE. Czuwać będzie nad właściwym sprawowaniem liturgii świętej oraz głosić będzie konferencje asceetyczne.

Zachęca się wszystkich kapłanów zamieszkujących w DKE do wspólnego odmawiania brewiarza.

DEKRET O REZYDENCJI KAPŁANÓW

Mając na względzie dobro duchowe kapłanów i wiernych Archidiecezji Białostockiej, niniejszym przypominam, że Prawo Kościelne domaga się od kapłanów rezydencji w miejscu spełniania zleconych obowiązków, o których jest mowa w kan. 533 § 1 i 550 § 1 KPK.

W odniesieniu do tego obowiązku, który nakłada na proboszczów i wikariuszy prawo powszechne, obowiązują następujące zarządzenia:

1. Każdy kapłan powinien mieszkać w budynkach kościelnych na ten cel przeznaczonych. Nie może mieszkać w innych budynkach lub miejscach bez zgody ordynariusza.
2. Kapłani stołują się w tych samych miejscach na plebanii. Stałe stołowanie się poza plebanią lub stołówką kapłańską wymaga zgody ordynariusza.
3. Jeżeli kapłan z różnych powodów nie wraca na noc do miejsca zamieszkania, ma obowiązek zgłoszenia swojej nieobecności swojemu bezpośredniemu przełożonemu. Niedopuszczalny jest wyjazd z plebanii wieczorem i powrót nad ranem bez powiadomienia o tym odpowiedniego przełożonego.
4. Sporadyczne nieobecności na posiłkach powinny być wcześniej zgłoszone wg wymogów ludzkiej kultury.
5. Wyjazdy wakacyjne należy zgłosić w Kurii Metropolitalnej z podaniem adresu pobytu.
6. Na wyjazdy zagraniczne trzeba uzyskać pozwolenie ordynariusza.

(+ *Stanisław Szymecki*)
Arcybiskup
Metropolita Białostocki

Białystok dnia 25 lutego 2000 r.

DEKRET O STROJU DUCHOWNYM

W trosce o dobro duchowe kapłanów i wiernych Archidiecezji Białostockiej, w oparciu o chwalebna tradycję zawartą w uchwałach Synodu Archidiecezji Wileńskiej z 1931 r. (*patrz str.23, statuty 69-72 i str. 93, statut 306*) i zgodnie z kan. 284 KPK niniejszym przypominam o obowiązku noszenia przez duchownych odpowiedniego stroju kościelnego.

1. Strojem dla duchownego jest sutanna oraz tzw. „strój krótki”.
2. Sutanna obowiązuje przy sprawowaniu czynności liturgicznych, w kancelarii, na katechezie, podczas wszelkich uroczystości religijnych.
3. „Strój krótki”, przez który rozumie się **ciemny garnitur z koloratką**, może być używany z wyłączeniem wykonywania czynności liturgicznych oraz katechezy, które w zwyczajnych sytuacjach wymagają, aby duchowny używał sutanny.
4. Duchowni mogą używać stroju świeckiego wtedy, gdy wymagają tego okoliczności, np. w podróży, pobyt w miejscowościach turystycznych, sanatoryjnych, itp.
5. Kapłani uhonorowani jakąkolwiek godnością kościelną podczas uroczystych czynności religijnych powinni nosić przysługujący im strój.

(+ Stanisław Szymecki)
Arcybiskup
Metropolita Białostocki

Białystok, dn. 28 lutego 2000 r.

DEKRET O OPINIOWANIU WIKARIUSZY

W trosce o dobór jak najwłaściwszych duszpasterzy dla poszczególnych parafii Archidiecezji Białostockiej, niniejszym zarządzam, aby Księża Proboszczowie z końcem roku szkolnego jak najszybciej dostarczali do Kurii Metropolitalnej opinie o wikariuszach pracujących w ich parafiach, które należy sporządzić na piśmie według następującego kwestionariusza:

I. Dane personalne księdza wikariusza:

Imię i nazwisko, data urodzenia, parafia, dekanat, odkąd pracuje w parafii.

II. Charakterystyka osobowości księdza wikariusza:

1. *Cechy intelektualne.*

- a) Jakie ma zdolności; czy je rozwija; czy studiuje.
- b) Stosunek do obowiązujących studiów wikariuszowskich.

2. *Cechy wolitywne i emocjonalne.*

- a) Stosunek księdza wikariusza do księdza proboszcza, do księży wikariuszy, do służby kościelnej, do osób świeckich.
- b) Stosunek do kapłanów z dekanatu; czy jest człowiekiem budującym wspólnotę kapłańską?
- c) Czy pracuje nad rozwojem swojej osobowości?
- d) Stosunek do rodziców i rodziny.

3. *Spełnianie posługi kapłańskiej.*

- a) Życie modlitewne, w tym wierność modlitwie brewiarzowej.
- b) Sprawowanie posługi sakramentalnej, Eucharystii, pokuty itd.
- c) Sprawowanie posługi diakonii – zaangażowanie w organizowanie grup, wspólnot parafialnych.
- d) Szczególne charyzmaty w dziedzinie posługi kapłańskiej.
- e) Współpraca w gospodarczym rozwoju parafii.

4. *Stosunek do wymogów Synodu Diecezjalnego.*

- a) Postawa wobec rezydencji w parafii.
- b) Wywiązywanie się ze zobowiązań finansowych na rzecz Diecezji.

5. *Stan zdrowia.*

III. Inne uwagi:

LS.

(podpis księdza proboszcza)

.....

dnia 2000 r.

(+ Stanisław Szymecki)

Arcybiskup

Metropolita Białostocki

Białystok, dn. 28 lutego 2000 r.

DEKRET DOTYCZĄCY PRZENOSZENIA KSIĘŻY WIKARIUSZY

W oparciu o kan. 548 § 1 KPK przenoszenie wikariuszy w Archidiecezji Białostockiej będzie się dokonywało wg następujących zasad:

1. Mający być przeniesieni na nową parafię wikariusze otrzymują dekret z końcem roku szkolnego tj. w miesiącu czerwcu.
2. Do czasu przeprowadzki po 25 sierpnia podlegają dotychczasowemu proboszczowi. Z nim rozliczają pobory za lipiec i sierpień i uzgadniają czas urlopu. Nie mogą wcześniej opuścić parafii.
3. Neoprezbiterzy otrzymują miesiąc urlopu od daty święceń. Do czasu objęcia stałej placówki są skierowani przez Kurię do określonych zadań duszpasterskich.
4. Odwołuję wszystkie inne dotychczasowe zarządzenia w/w sprawie.

(+ Stanisław Szymecki)
Arcybiskup
Metropolita Białostocki

Białystok, dn. 15 maja 2000 r.

DEKRET O BINACJACH I TRYNACJACH W ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

Prawodawca kościelny zachęca kapłanów, aby z motywu pobożności celebrowali codziennie Eucharystię (kan. 904 KPK). Normą jest odprawienie tylko jednej Mszy św. w ciągu dnia **z wyjątkiem wypadków przewidzianych przez prawo** (kan. 905 § 1 KPK) **lub na podstawie zezwolenia ordynariusza miejsca** ze względu na brak kapłanów i jeżeli domaga się tego konieczność duszpasterska (kan. 905 § 2 KPK). Prawo kościelne zezwala na powtórne sprawowanie Eucharystii przez tego samego kapłana w tym samym dniu w następujących wypadkach (por. MriG n. 153, 157, 158):

- 1) w Wielki Czwartek (Mszę św. Krzyżma i Mszę św. Wieczery Pańskiej);
- 2) w Uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego (Mszę św. Wigilii Paschalnej i w ciągu dnia);
- 3) na synodzie, soborze lub zjeździe biskupów;
- 4) na zjeździe kapłanów diecezjalnych lub zakonnych;
- 5) w czasie wizytacji duszpasterskiej;
- 6) przy błogosławieństwie opata;
- 7) Mszę św. konwentualną i Mszę św. główną w kościele lub kaplicy;
- 8) w czasie święceń biskupich lub kapłańskich;
- 9) w Uroczystość Narodzenia Pańskiego (trzy Msze św. przewidziane w mszale);
- 10) we Wspomnienie Wszystkich Wiernych Zmarłych (trzy Msze św. w następujących intencjach: jedna w intencji wszystkich wiernych zmarłych, druga według intencji Ojca Świętego, trzecia we własnej intencji celebrującego).

Na podstawie kan. 905, § 2 KPK dodatkowo można uzyskać prawo do binacji w dni powszednie w następujących wypadkach:

- 1) w uroczystość tytułu kościoła lub kaplicy;
- 2) w czasie misji i rekolekcji parafialnych oraz we Mszy św. koncelebrowanej z Biskupem;
- 3) w Środę Popielcową;

- 4) w pierwsze czwartki, piątki i soboty miesiąca;
- 5) na rozpoczęcie i zakończenie roku szkolnego i katechetycznego;
- 6) gdy zajdzie konieczność odprawienia jednego dnia dwóch lub więcej pogrzebów lub Mszy św. za nowożeńców (śluby), względnie roraty i pogrzeb;
- 7) w czasie Adwentu i Wielkiego Postu, tam gdzie są odprawiane Msze św. dla dzieci i młodzieży;
- 8) w czasie czterdziestogodzinnego nabożeństwa i nowenny ku czci MB. Miłosierdzia;
- 9) wypadku uzasadnionej potrzeby odprawienia Mszy św. w domu chorego;
- 10) na zakończenie roku kalendarzowego;
- 11) na Mszę św. konelebrowaną podczas pogrzebów i imienin kapłanów oraz z okazji spotkań kapłańskich (np. w rocznicę święceń), gdy tego dnia istnieje konieczność odprawienia drugiej Mszy św. z racji duszpasterskich.

Z prawa do binacji można korzystać jedynie wtedy, gdy:

- 1) brak jest wystarczającej liczby kapłanów, którzy mogliby odprawić w wyżej wymienionych wypadkach (trzeba mieć tutaj na uwadze nie tylko kapłanów na stałe pracujących w danej parafii, ale również kapłanów niezaangażowanych w duszpasterstwie oraz kapłanów gości);
- 2) miałyby zabraknąć porannej lub wieczornej Mszy św., podczas której proporcjonalnie duża liczba wiernych przystępuje do Komunii św.;
- 3) nie jest wystarczającą przyczyną do binacji zamówiona druga Msza św. w czyjejs intencji (nowe przepisy zezwalają też na przerwanie Mszy św. gregoriańskiej z powodu nieprzewidzianej przeszkody, np. nagła choroba, konieczność odprawienia Mszy św. pogrzebowej lub za nowożeńców).

Mając na uwadze dobro duchowe wiernych, zgodnie z kan. 905 § 2 KPK, można uzyskać zezwolenie na trynacje w kościołach parafialnych i rektoratach, gdzie odprawiane są Msze św. dla wiernych, we wszystkie niedziele i święta nakazane, również niebędące dniami wolnymi od pracy, ale obchodzone z licznym udziałem wiernych.

Z powyższego zezwolenia można korzystać jedynie wtedy, gdy:

- 1) brak jest wystarczającej liczby kapłanów, którzy mogliby odprawić Mszę św.; podobnie jak w przypadku binacji należy mieć na uwadze nie tylko księży pracujących w danej parafii, ale niezaangażowanych w duszpasterstwie oraz kapłanów gości;
- 2) domaga się tego prawdziwa konieczność duszpasterska, a więc poważna liczba wiernych zostałaaby pozbawiona uczestnictwa we Mszy św.

W przypadku konieczności sprawowania więcej niż dwa razy w dni powszednie lub więcej niż trzy razy w niedziele i święta nakazane, **po odpowiednie zezwolenie należy zwrócić się za pośrednictwem biskupa diecezjalnego do Kongregacji do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów.**

Kodeks Prawa Kanonicznego (kan. 954 – 958) reguluje sprawy związane z ofiarą mszalnymi (stypendiami). W związku z tym wszyscy kapłani są w sumieniu zobowiązani do zapoznania się z w/w przepisami.

Przypomina się najważniejsze:

- 1) wierni składający ofiarę, aby w ich intencji była odprawiona Msza św., przyczyniają się do dobra Kościoła oraz uczestniczą przez tę ofiarę w jego trosce o utrzymanie szafarzy i dzieł (kan. 946 KPK);
- 2) kapłan, odprawiający więcej razy w tym samym dniu, może poszczególne Msze św. aplikować w intencji, w której została złożona ofiara, przy zachowaniu jednak prawa, że oprócz dnia Bożego Narodzenia, wolno mu zatrzymać dla siebie jedną tylko ofiarę, pozostałe zaś winien przekazać na cele oznaczone przez Ordynariusza, z dopuszczeniem jednak pewnego wynagrodzenia z tytułu zewnętrznego (kan. 951 § 1 KPK), np. jeżeli kapłan z racji duszpasterskich odprawia drugą lub trzecią Mszę św. z dojazdem do innego kościoła lub kaplicy na własny koszt, może ze złożonej ofiary potrącić odpowiednie wynagrodzenie; kapłan koncelebrujący w tym samym dniu drugą Mszę św., nie może z żadnego tytułu przyjąć za nią ofiary (kan. 951 § 2);

- 3) wolno w parafiach czy rektoratach przyjąć do odprawienia tyle intencji mszalnych, ile kapłani w nich zatrudnieni mogą odprawić w ciągu roku (kan. 953 KPK), wliczając do tej liczby intencje binacyjne, trynacyjne i kwadrynacyjne; kapłani posiadający zbywające stypendia mszalne mogą je przekazać Ordynariuszowi celem ich rozdysponowania wśród kapłanów niemających intencji (por. kan. 954-955);
- 4) zabrania się przekazywania intencji mszalnych poza diecezję bez zezwolenia Ordynariusza;
- 5) w przypadku niewypełnienia zobowiązań mszalnych, które należało wypełnić w ciągu roku, należy powiadomić Ordynariusza; powyższe sprawy zobowiązani są sprawdzić podczas wizytacji duszpasterskiej Ordynariusz lub jego delegat oraz księża dziekani podczas wizytacji dziekańskiej, sprawdzając jednocześnie księgę stypendiów mszalnych, która winna być prowadzona w każdej parafii (por. kan. 956-958 KPK).

(+ Stanisław Szymecki)
Arcybiskup
Metropolita Białostocki

Białystok dnia 29 lutego 2000 r.

TESTAMENT KAPŁANA

Testament jest jednostronną czynnością prawną, poprzez którą spadkodawca na wypadek śmierci rozporządza swoim majątkiem.

Testament może zawierać rozporządzenia tylko jednego spadkodawcy (testamenty wspólne są zabronione).

Z chwilą śmierci prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą na jedną lub kilka osób. Nie należą do spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami. Do długów spadkowych należą także: koszty pogrzebu (w zakresie zwyczajów przyjętych w danym środowisku), koszty postępowania spadkowego, obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek, obowiązek wykonania zapisów i poleceń.

Sporządzić i odwołać testament może tylko osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych. W przypadku osób niemających pełnej zdolności prawnej czynność prawna jest nieważna.

Forma testamentu

1. Własnoręczny (holograficzny), spisany w całości pismem ręcznym przez spadkodawcę (nie pismem maszynowym czy komputerowym), przez niego podpisany (imię i nazwisko), opatrzony datą (brak daty nie pociąga za sobą nieważności tego testamentu, jeżeli nie wywołuje wątpliwości co do zdolności spadkodawcy do sporządzenia testamentu, co do jego treści, czy co do wzajemnego stosunku kilku testamentów).

2. Notarialny – w formie aktu notarialnego.

Powołanie spadkobiercy

Powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu. Dziedziczenie ustawowe co do całości spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy (nie sporządził testamentu), albo gdy żadna z osób, które powołał, nie chce lub nie może być spadkobiercą.

Spadkodawca może powołać (poprzez testament) do całości lub części spadku jedną lub kilka osób. Jeżeli powołanych zostaje kilka osób, a spadkodawca nie określił ich udziałów spadkowych, dziedziczą oni w częściach równych.

Powołanie spadkobierców z warunkiem lub zastrzeżeniem terminu uważane jest za nieistniejące (gdyby zaś z testamentu wynikało, że bez takiego zastrzeżenia spadkobierca nie zostałby powołany, powołanie spadkobiercy jest nieważne).

Podstawienie – można powołać spadkobiercę testamentowego na wypadek, gdy inna osoba powołana jako spadkobierca ustawy lub testamentowej nie chciała lub nie mogła być spadkobiercą.

Nie może być spadkobiercą osoba, która w chwili otwarcia spadku już nie żyje. Nie może też nim być osoba prawna, która w chwili otwarcia spadku nie istnieje.

Fundacja ustanowiona w testamencie przez spadkodawcę może być spadkobiercą, jeżeli zostanie wpisana do rejestru w ciągu dwóch lat od ogłoszenia testamentu.

Zapis i polecenie

Zapis. Spadkodawca może w testamencie zobowiązać spadkobiercę ustawowego lub testamentowego do spełnienia określonego świadczenia majątkowego na rzecz oznaczonej osoby – zapisobiercy (takim zapisem spadkodawca może obciążyć też zapisobiercę). Zapis może być uczyniony pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu. Zapisobiercy przysługuje prawo żądania, aby spadkobierca wydał mu przedmiot zapisu. Prawo zapisobiercy przedawnia się z upływem pięciu lat od dnia wymagalności zapisu.

Polecenie. Spadkodawca może włożyć na spadkobiercę lub na zapisobiercę obowiązek oznaczonego działania lub zaniechania, nie czyniąc nikogo wierzycielem.

Sposób odwołania testamentu

Spadkodawca może w każdej chwili odwołać zarówno cały testament, jak i jego poszczególne postanowienia (musi to uczynić osobiście, a nie przez przedstawiciela).

Odwołanie testamentu może nastąpić przez:

1) sporządzenie nowego testamentu (jeżeli w nowym testamencie spadkodawca nie zaznaczy, że poprzedni odwołuje, odwołaniu ulegają jedynie te postanowienia poprzedniego testamentu, których nie można pogodzić z treścią nowego testamentu; pozostałe zachowują swoją moc);

2) zniszczenie testamentu w zamiarze odwołania lub pozbawienia go cech ważności;

3) dokonanie w testamencie zmian, z których wynika wola odwołania jego postanowień.

Nieważność testamentu

Testament jest nieważny, jeżeli został sporządzony:

1) w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli;

2) pod wpływem błędu uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby spadkodawca nie działał pod wpływem błędu, nie sporządziłby testamentu tej treści;

3) pod wpływem groźby.

Wykonawca testamentu

Spadkodawca może w testamencie powołać wykonawcę testamentu (może nim być tylko taka osoba, która ma pełną zdolność prawną). Do jego obowiązków należy zarządzanie majątkiem spadkowym, spłacenie długów spadkowych, wykonanie zapisów i poleceń, wydanie spadkobiercom majątku spadkowego zgodnie z wolą spadkodawcy i z ustawą. Może on pozywać i być pozwanym w sprawach wynikających z zarządu spadkiem; może pozywać w sprawach o prawa należące do spadku i być pozwany w sprawach o długi spadkowe.

Koszty zarządu majątkiem oraz wynagrodzenie wykonawcy testamentu należą do długów spadkowych.

Osoba powołana na wykonawcę testamentu może nie przyjąć tego obowiązku, składając odpowiednie oświadczenie przed sądem.

Wzór testamentu kapłana

W Imię Trójcy Przenajświętszej.

Ja, niżej podpisany, (*imię i nazwisko*), syn z pełną świadomością oraz wolnością w powzięciu decyzji i wyrażeniu woli, będąc wolnym od jakiegokolwiek groźby, dziękując Bogu za wszystkie dobrodziejstwa, zwłaszcza za łaskę powołania do kapłaństwa, oraz polecając przez wstawiennictwo NMP Matki Kościoła zbawienie moje miłosierdziu Bożemu, na wypadek mojej śmierci, rozporządzam moim mieniem w następujący sposób: przekazuję w spadku (*komu i co*)

1. Z gotówki jaką posiadam, sumę wysokości (słownie) przeznaczam na rzecz kościoła, przy którym pracuję.

Pozostałą sumę rozporządzam następująco:

– na odprawienie Mszy św. za moją duszę przeznaczam sumę

– na koszt pogrzebu przeznaczam sumę, pragnę być pochowany na cmentarzu w i co do pogrzebu mojego stanowię, że

2. Dla rodziny mojej, a mianowicie:

– dla zapisuję

– dla zapisuję

3. Sprzęty liturgiczne u mnie przechowywane są własnością parafii, a będące moją własnością, tzn. przekazuję

4. Obrazy i dzieła sztuki u mnie się znajdujące są własnością parafii, a moje własne tzn. przekazuję

5. Moją bibliotekę prywatną przekazuję na własność

6. Sutanny i inne ubrania przekazuję

7. Samochód marki przekazuję

8. Pieniądze znajdujące się na koncie są własnością parafii, natomiast znajdujące się na koncie będącym kontem prywatnym przekazuję

9. Ewentualne długi osobiste i zaległości mszalne, gdyby się okazały po mojej śmierci, należy wyrównać ze sprzedaży

10. Wykonawcą testamentu czynię N.N. i proszę, aby zechciał tę moją ostatnią wolę wykonać. Temuż wykonawcy testamentu mojego zapisuję Gdyby on tego zlecenia mojego nie przyjął, proszę aby Ksiądz Dziekan dekanatu, w którym przebywałem ostatnio, zlecił to zadanie innemu kapłanowi.

Wszystkich Braci w kapłaństwie i Przyjaciół proszę o pamięć w modlitwie. Jeśli kogo skrzywdziłem lub obraziłem przepraszam i proszę go o darowanie mi winy.

Tę ostatnią wolę, spisana przeze mnie własnoręcznie, wyrażam z całą świadomością i przytomnością umysłu i własnoręcznie ją podpisuję.

.....
(miejsce)

.....
(data)

.....
(własnoręczny czytelny podpis – imię i nazwisko)

STATUT ORGANISTOWSKI

Statut niniejszy Archidiecezji Białostockiej został opracowany w oparciu o statut ramowy dla wszystkich diecezji w Polsce, a zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu dnia 12.03.1965 r. Przy tym zostały uwzględnione zwyczaje i dzisiejsze potrzeby naszego kościoła lokalnego.

Kwalifikacje zawodowe organistów

1. Stanowisko organisty w parafii Archidiecezji Białostockiej może objąć ten muzyk, który posiada odpowiednie wykształcenie muzyczne i licencję Kurii Metropolitalnej.

2. Rozróżnia się trzy stopnie wykształcenia muzycznego organisty:

- a) wyższe – w klasie organowej (KUL, UKSW, Akademia Muzyczna);
- b) średnie – w klasie organowej (Średnia Szkoła Muzyczna, Szkoła organistowska, Studium Diecezjalne Kształcenia Organistów);
- c) podstawowe – uznane przez AKMK, np. przygotowanie prywatne, Podstawowa Szkoła Muzyczna.

3. Absolwent niekościelnej szkoły muzycznej może otrzymać dyplom organisty po złożeniu egzaminu uzupełniającego przed AKMK z liturgiki i repertuaru muzyki kościelnej. Bez egzaminu uzupełniającego może być organistą tymczasowym, lecz nie dłużej niż przez 2 lata.

Status prawny stanowiska organisty

1. Organista jest pracownikiem kościelnym i podlega władzy kościelnej Archidiecezji i tej parafii, w której pełni swe obowiązki pod kierownictwem proboszcza.

Praca jego jest służbą według zasad powszechnie obowiązujących w Kościele rzymskokatolickim oraz według prawnych norm niniejszego regulaminu.

2. Zwierzchnikiem bezpośrednim organisty jest proboszcz parafii, drugą instancją AKMK, trzecią instancją Ordynariusz Archidiecezji.

Warunki objęcia stanowiska

1. Warunkami podstawowymi objęcia posady organisty przy kościele są: wykształcenie muzyczne oraz przykładne życie według zasad wiary rzymskokatolickiej.

2. Pracodawcą organisty jest parafia, prawnie reprezentowana przez proboszcza. Organista jest pracownikiem kościoła.

3. Zatrudnienie lub zwolnienie organisty wymaga zgody AKMK.

4. Kandydat na stanowisko organisty powinien przedstawić proboszczowi następujące dokumenty:

a) podanie i własnoręcznie napisany życiorys;

b) świadectwo chrztu i ewentualnie ślubu kościelnego;

c) dokumenty kwalifikacyjne (dyplom i licencję Kurii Metropolitalnej);

d) świadectwo moralności od proboszcza miejsca zamieszkania, względnie od przełożonego ostatniego miejsca pracy.

5. Wymienione dokumenty (kserokopie) proboszcz przedstawi AKMK, która zadecyduje, czy kandydat może być przyjęty do pracy, czy nie. Po otrzymaniu pozytywnej opinii proboszcz i organista mogą spisać ważną umowę o pracę.

Obowiązki organisty

1. Organista powinien sumiennie wykonywać swe obowiązki i okazywać szacunek oraz należyte posłuszeństwo tak wyższym władzom kościelnym, jak i swemu bezpośredniemu zwierzchnikowi – proboszczowi. Dla parafian zaś ma być przykładem czynnego życia katolickiego i uprzejmości w obcowaniu ze wszystkimi, szczególnie przy załatwianiu spraw swego urzędu.

2. Organista, będąc muzykiem kościelnym, ma pojmować swe szlachetne zajęcia jako świętą służbę przez umiejętne i gorliwe uprawianie muzyki i śpiewu kościelnego w myśl obowiązujących przepisów kościelnych.

3. Do etatowych obowiązków organisty, najbardziej koniecznych i niezbędnych do kompleksowego duszpasterstwa w parafii należą:

- a) granie i śpiewanie zgodnie z duchem liturgii:
 - podczas Mszy św. i nabożeństw niedzielnych i świątecznych,
 - w czasie nabożeństw egzekwialnych w tygodniu,
 - podczas Mszy św. rannych i wieczornych z udziałem wiernych w ciągu tygodnia,
 - w czasie nabożeństw pogrzebowych,
 - na Mszach ślubnych,
 - w pierwsze piątki i soboty, podczas nabożeństw adwentowych, wielkopostnych, majowych, czerwcowych, październikowych, rekolekcyjnych (parafialnych, dziecięcych, młodzieżowych),
 - na Mszy św. połączonej z poświęceniem pól z procesją, w czasie uroczystości odpustowych, narodowych, czy rocznicowych;
- b) prowadzenie chóru parafialnego i scholi liturgicznej, co wymaga systematycznych prób (ok. 4 godziny tygodniowo);
- c) ciągła troska o poszerzenie repertuaru śpiewu kościelnego ludu i stałe wzbogacanie swego repertuaru organowego, a więc rozwijanie swoich kwalifikacji zawodowych;
- d) przygotowywanie się do liturgii niedzielnej i świątecznej, co wymaga konsultacji z duszpasterzami;
- e) przestrzeganie punktualności i sumienności w wykonywaniu przyjętych na siebie obowiązków;
- f) uczestnictwo w pielgrzymkach i dniach skupienia organistów (wydatki z okazji dni skupienia pokrywa się z kasy parafialnej);
- g) troska o należyty stan organów i innych instrumentów muzycznych, jakkolwiek dbałość o fachowe przeglądy i remonty organów należy do proboszcza; organista powinien informować swego przełożonego o wszelkich usterkach organów, troszcząc się jednocześnie o czystość i porządek na chórze muzycznym;
- h) troska o dobrą współpracę z duszpasterzami, o dobre ich imię i okazywanie im życzliwości, co zresztą powinno być sprawą obopólną.

Status materialny organisty

1. Podstawą prawną wynagrodzenia organisty są przepisy kościelne, ogólne i partykularne oraz przepisy prawne III Rzeczypospolitej dotyczące Kodeksu Pracy. I tak:

- a) proboszcz i organista pamiętać będą, że podstawą ładu społecznego w Kościele jest sprawiedliwość i miłość, z czego każdy zda kiedyś rachunek przed Bogiem; prawo powinno być ochroną sprawiedliwości i miłości; stąd rzeczywista praca organisty w miarę realnych możliwości powinna być wynagradzana sprawiedliwie i z miłości, tym bardziej, że jego usługi mają charakter specjalistyczny, uwarunkowany rzadko spotykanymi zdolnościami;
- b) uposażenie organisty powinno się kształtować na poziomie średnich poborów pracowników państwowych, uwzględniając średnią każdego poprzedniego roku;
- c) wskaźnikiem uposażenia organisty, obok rzeczywistego wkładu pracy, powinny być kwalifikacje zawodowe z uwzględnieniem stopnia wykształcenia (Statut ogólnokrajowy).

2. W oparciu o powyższe prawo ogólne I Synod Archidiecezji Białostockiej ustala wysokość wynagrodzenia organisty w trzech wariantach do wyboru. Warianty te w swej strukturze uwzględniają postulat sprawiedliwości i miłości. Dlatego wynagrodzenie organisty kształtuje się w zależności od stopnia jego wykształcenia muzycznego, uwzględnia coroczną inflację złotówki, a główny ciężar utrzymania organisty kładzie bezpośrednio na barki parafian (zwłaszcza wariant B i C).

Wariant A

- a) etatowe wynagrodzenie w postaci pełnej pensji miesięcznej na poziomie średniej krajowej, zróżnicowane jest stopniem wykształcenia; i tak:
 - organista z wykształceniem wyższym otrzymuje pensję wyższą o 1/5 średniej krajowej,
 - organista o kwalifikacjach średnich otrzymuje pensję równą średniej krajowej,
 - organista o przygotowaniu podstawowym otrzymuje pensję niższą o 1/5 od średniej krajowej;

- b) pracodawca ma obowiązek ubezpieczyć organistę wg obowiązujących ustaw jako pracownika umysłowego;
- c) podatek dochodowy opłaca organista;
- d) dochody z opłatków należą do kasy parafialnej;
- e) jeżeli organista korzysta z mieszkania służbowego, wówczas koszt ogrzewania i światła ponosi on sam;
- f) godziny nadliczbowe (co jest możliwe w dużej, miejskiej parafii), przekraczające 25 h tygodniowo, należy dodatkowo opłacić wg obopólnej umowy;
- g) organście należy się miesięczny urlop płatny (Supl. p. 4,5).

Wariant B

•ródłem uposażenia organisty są:

- a) stawka miesięczna wielkości 1/3 średniej krajowej dla organisty z wyższym wykształceniem, 1/4 ze średnim, 1/5 z podstawowym;
- b) dochody z *iura stolae*: z okazji pogrzebów i ślubów, pobierane przez kancelarię albo bezpośrednio przez organistę od interesantów; przelicznikiem kosztów usługi organistowskiej za każdy ślub czy pogrzeb powinna być średnia ofiara dwóch stypendiów mszalnych, ustalona co roku przez Kurię Metropolitalną;
- c) ofiary za opłatki (Supl. p. 9);
- d) wynagrodzenie z tytułu prowadzenia chóru parafialnego czy scholi młodzieżowej (według umownej stawki za każdą godzinę próby);
- e) mieszkanie służbowe (Supl. p. 2);
- f) organistę należy ubezpieczyć;
- g) należy się organście płatny urlop miesięczny (Supl. p. 4,5).

Wariant C

•ródłem wynagrodzenia organisty są:

- a) roczne składki pieniężne od każdej rodziny w parafii, kształtowane aktualną średnią ofiarą stypendium mszalnego – jednego stypendium od rodziny posiadającej gospodarstwo do 6 ha, dwóch – powyżej;
- b) *iura stolae* (patrz wariant B, pkt b);

- c) dochody z opłatków kolędowych (Supl. p. 9);
- d) opłata za prowadzenie chóru czy scholi (wariant B, pkt d);
- e) ubezpieczenie;
- f) miesięczny urlop płatny (Supl. p. 4 i 5).

Suplement

1. Organista ma prawo do bezpłatnego mieszkania służbowego (przynajmniej kuchnia i dwie izby), na wsi do ogrodowizny i koniecznych budynków gospodarczych. Wydatki związane z utrzymaniem mieszkania (remonty) czy budynków pokrywa parafia (Statut Ogólnopolski).

2. Jeżeli organista z powodu braku mieszkania służbowego zamieszkuje poza miejscem pracy, proboszcz uzgodni z nim zwrot ewentualnych kosztów, co powinno być ujęte w umowie pisemnej.

3. Wdowa z dziećmi po zmarłym organiście ma prawo do korzystania z mieszkania parafialnego przez okres trzech miesięcy od śmierci organisty i do pobierania wynagrodzenia przez ten czas.

4. Jeżeli organista nie korzysta z urlopu i pracuje 12 miesięcy, wówczas przysługuje mu trzynasta pensja.

5. Organista traci prawo do urlopu w danym roku kalendarzowym, jeśli przy końcu tegoż roku z własnej winy z niego nie skorzysta.

6. W razie niezdolności do pracy mają zastosowanie przepisy ZUS-u.

7. Organista może mieć dodatkowe dochody z pracy nieorganistowskiej, np. z prowadzenia czy wydawania metryk kościelnych.

8. Tam, gdzie to możliwe, organista posiadający odpowiednie przygotowanie, może pełnić także obowiązki katechety.

9. Tam, gdzie organiści czerpią dochody z opłatków (przy wariantach B i C), powinni roznosić je po domach, co jest zgodne z piękną naszą tradycją (szczególnie w parafiach wiejskich i małomiasteczkowych). Przy tym mają pamiętać o tym, że rozprowadzanie opłatków może się odbywać tylko na zasadzie dobrowolnej ofiary (bez podawania ceny).

Proboszcz powinien zachęcić swoich parafian do okazywania organiście większej ofiarności za opłatki.

Parafianie powinni nabywać opłatki poświęcone, nie zaś kupione poza kościołem.

10. Inne rodzaje ubezpieczenia dla emerytowanych organistów powinny odpowiadać wymogom Kodeksu Pracy.

11. Organista nie może należeć do żadnych stowarzyszeń czy partii politycznych wrogich Kościołowi rzymskokatolickiemu.

12. Wszystkie spory, jakie na tle umowy mogą powstać pomiędzy proboszczem a organistą, strony przedkładają AKMK lub ordynariuszowi archidiecezji, który jest władzą dyscyplinarną.

13. Umowa o pracę może być rozwiązana przez obie strony za wiedzą AKMK z uwzględnieniem trzymiesięcznego wypowiedzenia.

14. Po upływie terminu wypowiedzenia organista zobowiązany jest opuścić niezwłocznie mieszkanie służbowe, wraz ze wszystkimi osobami, które w nim mieszkają (Prawo lokalowe o mieszkaniu służbowym).

15. Wypowiedzenie ze skutkiem natychmiastowym jest możliwe za obopólną zgodą pisemną. Natomiast dyscyplinarne zwolnienie organisty przez proboszcza jest możliwe za akceptacją AKMK tylko w przypadku poważnego naruszenia umowy (w tym np. za czyny niezgodne z etyką zawodową lub osobistą). Wtedy proboszcz jest zobowiązany wypłacić pracownikowi trzymiesięczny ekwiwalent.

16. Przed opuszczeniem stanowiska służbowego organista zobowiązany jest pisemnie przekazać proboszczowi instrumenty muzyczne, bibliotekę muzyczną oraz wszystkie inne księgi, sprzęty, stanowiące własność kościelną.

17. Dla dobra muzyki kościelnej w Archidiecezji Białostockiej, wobec pojawiających się niepomysłnych trendów należy zwrócić szczególną uwagę na:

- a) odprawianie nabożeństw egzekwialnych z oprawą muzyczną, tj. z organistą;
- b) troskę o chóry kościelne i konserwację organów piszczałkowych;
- c) zatrudnianie organistów z odpowiednimi kwalifikacjami, a nie amatorów;
- d) umożliwienie organistom rozprowadzania opłatków;
- e) zachowanie uprawnień proboszczów małych parafii (do 1000 osób) do ustalania wysokości uposażenia organisty;

- f) zatrudnianie organistów na podstawie pisemnej umowy;
- g) budowę tzw. organistówek przy kościele na służbowe mieszkanie organisty.

Tryb postępowania w przypadku kapitalnego remontu organów piszczałkowych w Archidiecezji Białostockiej

1. Po zgłoszeniu przez proboszcza do AKMK zamiaru przeprowadzenia kapitalnej konserwacji organów, Sekcja Rzecznawców Organowych ogłasza przetarg, typując przynajmniej dwie firmy organmistrzowskie, które niezależnie od siebie i nieodpłatnie przeprowadzają ekspertyzę instrumentu, ustalając zakres prac remontowo-konserwatorskich.

2. Pisemne oferty wraz z zakresem prac i kosztorysem firma przesyła po jednym egzemplarzu do parafii i AKMK przy Kurii Metropolitalnej Białostockiej, pl. Jana Pawła II 1, 15-087 Białystok.

3. Po pozytywnym zaopiniowaniu ofert przez Sekcję Rzecznawców Organowych, proboszcz ma prawo wyboru jednej z nich, biorąc pod uwagę profesjonalizm usługi i koszty; drugą firmę powinien powiadomić o rezygnacji z jej usług.

4. Po dokonaniu powyższych formalności proboszcz zawiera z wybraną firmą pisemną umowę określającą wszystkie konieczne warunki do przeprowadzenia remontu organów.

5. W czasie trwania prac proboszcz powinien zatroszczyć się o to, by remont instrumentu w poszczególnych jego etapach przebiegał pod patronatem Sekcji Rzecznawców Organowych celem dopilnowania solidności robót.

6. Po zakończeniu prac następuje komisyjny odbiór remontu organów w obecności Archidiecezjalnej Komisji Muzyki Kościelnej, proboszcza, miejscowego organisty i firmy organmistrzowskiej. Warunkiem rozpoczęcia odbioru jest przedstawienie przez organmistrza na piśmie faktycznego zakresu przeprowadzonych robót z podaniem rodzaju zastosowanych materiałów (impregnatów, skór, konduktów, mieszków, klejów, itd.). Ponadto należy przedstawić komisji wszystkie usunięte zużyte części instrumentu. Zaleca się, by komisyjny odbiór został zaplanowany na niedzielę, a bezpośrednio po Mszy św. najbardziej uczęszczanej, w obecności Rady Parafialnej

i wiernych, powinien odbyć się recital organowy, zapowiedziany tydzień wcześniej na Mszach niedzielnych.

7. W przypadku wyłączenia strojenia organów obowiązuje podobna procedura, ale nieco skrócona: Sekcja Rzecznawców Organowych wyznacza stroiciela, z którym proboszcz zawiera umowę. Po zakończeniu prac następuje komisyjny odbiór korekty stroju.

8. W przypadku konserwacji organów wpisanych do Rejestru Zabytków obowiązuje podobna procedura (jeśli remont jest przeprowadzany całkowicie na koszt parafii). Jednak rządca kościoła powinien dodatkowo skierować do Konserwatora Wojewódzkiego pisemną prośbę o wyrażenie zgody na przeprowadzenie generalnego remontu organów zabytkowych. Do podania należy dołączyć dokładny zakres prac, ustalony przez daną, uprawnioną firmę organmistrzowską w porozumieniu z Archidiecezjalną Komisją Muzyki Kościelnej oraz termin wykonania. Prace remontowe przy organach można rozpocząć dopiero po otrzymaniu pisemnej zgody od Konserwatora Wojewódzkiego.

9. Ewentualną konserwację prospektu organów zabytkowych, obejmującą prace snycerskie, malarskie czy pozłotnicze, należy powierzyć wyłącznie specjalście od dzieł sztuki (względnie dobremu rzemieślnikowi) za zgodą WKZ.

10. Przy pracach remontowo-konserwatorskich organów zabytkowych (nie tylko) organmistrz powinien prowadzić dziennik tych prac (dokumentację konserwatorską), ukazujący realizację robót w poszczególnych etapach:

- stan przed konserwacją,
- w trakcie konserwacji,
- po zakończeniu.

11. Dokumentacja organów zabytkowych powinna składać się z części opisowej, fotograficznej i rysunkowej wg dołączonego w tym celu schematu. Należy sporządzić ją w trzech egzemplarzach dla celów archiwalnych (dla WKZ, Sekcji Rzecznawców Organowych i parafii). Ponadto organmistrz powinien przedstawić użytkownikowi na piśmie niezbędne zalecenia (np. odnośnie do strojenia, przewietrzania pomieszczeń, kontroli wilgotności na chórze muzycznym [higrometr], ciśnienia powietrza w miechu [ciśnieniomierz], itp.).

12. Do przeprowadzenia prac związanych wyłącznie z korektą stroju muzycznego organów zabytkowych pozwolenie WKZ nie jest wymagane.

Należy tu zaznaczyć, że ze strojem instrumentu wiązą się: oczyszczenie mechanizmu gry, korekta ciśnienia powietrza (usunięcie perforacji miechów), zabezpieczenie elementów drewnianych obiektu przed szkodnikami biologicznymi, ewentualne zainstalowanie nowej dmuchawy elektrycznej czy naprawy starej.

Natomiast wyklucza się prace dotyczące zabytkowej warstwy obiektu.

Zasady postępowania przy budowie nowych organów

1. AKMK w porozumieniu z proboszczem typuje budowniczego organów.

2. Wybrana firma organmistrzowska przeprowadza wizję lokalną świątyni pod kątem wystroju architektonicznego w celu zharmonizowania projektu szafy organowej z elementami ogólnej architektury wnętrza kościoła. Należy też zbadać właściwości akustyczne świątyni, co jest niezbędne do opracowania właściwego przebiegu menzuralnego piszczałek.

3. Po zaakceptowaniu przez Sekcję Rzecznawców Organowych technicznego projektu organów, proboszcz zawiera z firmą pisemną umowę na zbudowanie instrumentu (projekt szafy organowej i prospektu należy skonsultować z Archidiecezjalną Komisją Sztuki Kościelnej).

4. Po zainstalowaniu instrumentu i ukończeniu wszystkich prac, następuje komisyjny odbiór nowych organów, włącznie z uroczystym poświęceniem i recitalem organowym.

Wzór umowy o pracę organisty

W imieniu Parafii w Ksiądz
Proboszcz zawiera z Pa-
nem organistą poniższą umowę

z zastrzeżeniem zatwierdzenia jej przez Kurię Metropolitalną Białostocką.

Pan o wykształceniu muzycznym

(podać stopień kwalifikacji)

obejmuje z dniem stanowisko organisty przy kościele parafialnym w na niżej ustalonych warunkach.

1. Obowiązki (należy ustalić je szczegółowo, opierając się o Statut Organisty).
2. Wynagrodzenie (podać wybrany wariant według Statutu Organisty).
3. Ustalenie wszystkich uprawnień, przewidzianych w Regulaminie Organisty.

..... dnia

.....

(proboszcz)

.....

(organista)

Wzór umowy w sprawie budowy lub remontu organów

W dniu została zawarta umowa między parafią w....., a firmą organmistrzowską w sprawie budowy nowych (lub remontu) organów tutejszym kościele parafialnym.

W wyniku niniejszej umowy w/w firma zobowiązuje się wykonać następujące prace: *(W przypadku budowy nowych organów należy*

podać projekt techniczny instrumentu, z uwzględnieniem całej formalnej procedury, podanej w przepisach synodalnych. Przy remoncie należy ustalić dokładny zakres prac z dołączeniem kosztorysu).

Wszystkie wymienione wyżej prace firma organmistrzowska zobowiązuje się wykonać do dnia

Zleceniodawca ze swej strony zapewnia mieszkanie i wyżywienie pracownikom firmy na okres trwania prac, wypłacenie umownej zaliczki i rat, nadzór Sekcji Rzecznawców Organowych nad przebiegiem prac, włącznie z komisyjnym przyjęciem robót ukończeniowych i spisaniem protokołu.

(Umowa niniejsza musi być sporządzona w trzech egzemplarzach, z czego dwa otrzymują obie strony, a trzeci pozostaje w archiwum AKMK.)

.....
(przedstawiciel firmy
organmistrzowskiej)

.....
(proboszcz parafii)

.....
(przedstawiciele Komisji Muzycznej)

Data

Załączniki

DEKRET DOTYCZĄCY PRZYGOTOWANIA I UDZIELANIA DZIECIOM SAKRAMENTU POKUTY I EUCHARYSTII

Mając na względzie bardziej świadome przeżycie przez dzieci spotkania z Chrystusem w sakramencie pokuty i Eucharystii, w trosce o pogłębienie życia wiary w nich i ich rodzinach oraz pragnąc umożliwić przystąpienie do tych sakramentów dzieciom młodszym, w oparciu o KL 10, 14, 72, KKK 1385, KPK Kanon 912-914, Adhortację Apostolską Jana Pawła II o katechizacji w naszych czasach z 16.10.1979r., p. 23, Dekret Świętej Kongregacji Sakramentów o wcześniejszym dopuszczeniu dzieci do Pierwszej Komunii św. „Quam singulari” z 8.08.1910r., Dyrektorium Świętej Kongregacji Kultu Bożego o Mszach św. z udziałem dzieci z 1.11.1973 r., p.12, Zalecenia duszpasterskie Episkopatu Polski w związku z Dyrektorium o Mszach św. z udziałem dzieci, Warszawa, 155 Konferencja Episkopatu Polski, p. 4, **niniejszym zarządzam**, aby przygotowanie do udzielania dzieciom sakramentu pokuty i Eucharystii było poprzedzone:

- 1) trzyletnim cyklem przygotowania do pełnego uczestnictwa we Mszy św. na wzór katechumenatu (por. OCWD), obejmującym klasy I – III szkoły podstawowej,
- 2) wprowadzeniem, równoległe do przewidzianego programu nauczania, formacji liturgicznej, obejmującej szereg nabożeństw inicjacyjnych,
- 3) trzykrotnym sprawowaniem przed uroczystością Pierwszej Komunii św. sakramentu pojednania, połączonego z nabożeństwem pokutnym: w Adwencie, Wielkim Poście i na tydzień przed uroczystością,
- 4) zorganizowaniem przygotowania indywidualnego lub grupowego dzieci w wieku 6-7 lat, jeśli zaistnieje taka potrzeba.

Uzasadnienie oraz sposób realizacji poszczególnych punktów Dekretu znajdują się w oddzielnej instrukcji duszpastersko-katechetycznej.

(+ *Stanisław Szymecki*)
Arcybiskup
Metropolita Białostocki

Białystok, dnia 25 marca 2000 r.

INSTRUKCJA DUSZPASTERSKO- -KATECHETYCZNA DO DEKRETU W SPRAWIE PRZYGOTOWANIA I UDZIELANIA DZIECIOM SAKRAMENTÓW POKUTY I EUCHARYSTII

1. U podstaw wprowadzonych dekretem Arcybiskupa Stanisława Szymeckiego, Metropolity Białostockiego, zmian w dotychczasowej formacji kandydatów do sakramentów pokuty i Eucharystii leżą następujące racje psychologiczne, katechetyczne i duszpasterskie:

- A. Ograniczenie przygotowania do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej tylko do klasy II wydaje się niewystarczające i zbyt mało angażuje całą rodzinę aby duchowo przeżyć te tajemnice wiary.
- B. Przyszykowanie się do życia pokutą i Eucharystią w ciągu jednego tylko roku powoduje przeakcentowanie dydaktycznego wymiaru przygotowań. Przyjmowanie tych sakramentów kojarzy się dzieciom i rodzicom bardziej z opanowaniem wiedzy katechizmowej i stresującym egzaminem końcowym, aniżeli z pełnią Życia jakie wnosi Pokuta wraz z Komunią z Chrystusem i Kościołem.
- C. W obecnej formacji zbyt duży nacisk kładzie się na indywidualne przygotowanie, a tym samym gubi się wspólnotowy wymiar przeżywania sakramentów, co było przez wieki udziałem pierwszych wspólnot katechumenalnych.
- D. Sakrament pokuty wydaje się być dla dziecka i jego rodziców wyłącznie środkiem prowadzącym do Stołu Pańskiego. Nie istnieje prawie wcale świadomość nawrócenia i pokuty, które same w sobie stanowią źródło życia Bożego w człowieku.
- E. Istnieje dziś rzeczywista potrzeba dopuszczenia do pełnego wtajemniczenia dzieci młodszych (6-7 letnich), jeżeli ich rodzice żyją na wysokim poziomie religijnym i głęboko pragną całą wspólnotą rodzinną uczestniczyć w życiu sakramentalnym pokuty i Eucharystii.
- F. Nowa formacja ma mieć wymiar katechumenalny, dlatego też realizacja jej w praktyce będzie o wiele łatwiejsza w małych

parafiach wiejskich, aniżeli w ogromnych parafiach wielkomiejskich.

2. Dekret zaleca rozłożenie przygotowania do pełnego uczestnictwa we Mszy św. i do sakramentu pokuty na trzy lata. Całość formacji na wzór odnowionego katechumenatu, obejmować ma następujące etapy:

- A. Dziękczynienie za dar chrztu przeżywane we wspólnocie lokalnej przez osobiste wybranie życia z Chrystusem w znaku krzyża, symbolu wiary, modlitwy Pańskiej, Słowa Bożego, różańca, światła Chrystusa i białej szaty.
- B. Pogłębienie życia wiarą z rzeczywistym sprawowaniem trzykrotnego sakramentu pokuty przed Pierwszą Komunią św. (w adwencie, wielkim poście i na tydzień przed uroczystością pierwszokomunijną).
- C. Katechezy mistagogiczne prowadzone przez kapłanów i katechetów dla rodziców, oraz prowadzone przez rodziców w domach dla swoich dzieci.
- D. Uroczystość Pierwszej Komunii św. i tydzień Eucharystyczny.
- E. Przyjęcie zobowiązań płynących z pełniejszego uczestnictwa w życiu chrześcijańskim: włączenie do różańca i szkaplerza, przyrzeczenia abstynenckie.
- F. Uroczyste przeżycie rocznicy Pierwszej Komunii św.

3. Przygotowanie do sakramentów wtajemniczenia rozpoczyna się w klasie I. Jest to przygotowanie dalsze i obejmuje:

- A. Systematyczne realizowanie programu katechezy klasy I.
- B. Zaakcentowanie jednostek związanych z chrztem świętym i zwrócenie uwagi na wielki dar wiary i dziecięstwa Bożego wynikające z tego sakramentu.
- C. Zapoznanie rodziców z tokiem całej trzyletniej formacji na wzór katechumenatu.
- D. Nauczanie podstawowych prawd katechizmowych i sprawdzanie zdobywanych wiadomości.
- E. Uczenie podstawowych modlitw, śpiewów liturgicznych i innych do wykorzystania na nabożeństwach i katechezach.
- F. Uroczyste celebrowanie Eucharystyczne z katechezami, wprowadzające w poszczególne stopnie osobistej odpowiedzi wiary.

Ad A. Dotychczas włączenie w pełne życie Eucharystyczne dzieci miało miejsce w klasie II zgodnie z zatwierdzonym w roku 1971 przez Komisję Katechetyczną Episkopatu Polski programem. Mimo zmiany programu Pierwsza Komunia św. będzie miała miejsce pod koniec klasy II, a więc tak jak to było dotychczas.

Ad B. W niniejszej Instrukcji diecezjalnej akcentuje się stopniowe (jak w katechumenacie) wprowadzanie dzieci w Misterium Eucharystyczne. Bardzo ważne jest zwrócenie uwagi na związek inicjacji sakramentalnej z chrztem i zachęcenie dzieci do osobistej „ratyfikacji” tego, co wówczas uczynili w ich imieniu rodzice i chrzestni.

Ad C. Istotą zaproponowanej formacji jest współpraca z rodzicami. To od nich głównie zależy powodzenie i realizacja tego programu. W ciągu pierwszych tygodni, a nawet pod koniec nauki w klasie „0”, należy rodzicom dokładnie wytłumaczyć istotę proponowanych zmian i zaprosić do osobistego współdziałania.

Ad D. Aby w przygotowaniu bezpośrednim nie przeakcentować strony intelektualnej, trzeba zacząć naukę katechizmu i podstawowych prawd wiary już w klasie I. Egzekwowanie zdobytej wiedzy należy wyłącznie do katechety. Nie należy w żadnym wypadku urządzić stresującego egzaminu.

Ad E. Przygotowanie liturgicznej oprawy uroczystości Pierwszej Komunii św. należy rozpocząć od samego początku katechizacji. Istotne też będzie nauczanie modlitw związanych ze Mszą św., odpowiedzi, aklamacji i śpiewów, które będą towarzyszyć w poszczególnych stopniach wprowadzenia w sakramenty pokuty i Eucharystii.

Ad F. W I klasie przewidziano pięć spotkań liturgicznych rozdzielonych na cały rok katechetyczny. We wrześniu dobrą okazją rozpoczęcia inicjacji będzie poświęcenie tornistrów, w listopadzie świadome przyjęcie znaku krzyża (jak przy włączeniu do katechumenatu), w adwencie – przyjęcie Modlitwy Pańskiej, w Wielkim Poście – przyjęcie Wyznania Wiary i w czerwcu – przyjęcie znaku Słowa Bożego poprzez wręczenie książeczki do nabożeństwa.

4. W drugim roku inicjacji, będącym przygotowaniem bezpośrednim, przewidziano następujące elementy:

A. Systematyczna katechizacja na poziomie klasy II, z wyakcentowaniem życia w nawróceniu (pokucie) i permanentnej Komunii (życia w postawie eucharystycznej).

B. Kilkakrotne celebrowanie Eucharystii w celu wprowadzenia w dalsze stopnie osobistej odpowiedzi wiary.

C. Trzykrotne wspólnotowe celebrowanie sakramentu pokuty.

D. Katechezy mistagogiczne (pogłębiające) dla rodziców i dzieci.

E. Uroczystość tzw. Pierwszej Komunii św. i tydzień eucharystyczny.

F. Dziękczynienie ogólnodiecezjalne (pielgrzymka).

Ad A. Program katechetyczny klasy II bezpośrednio przygotowuje do pełnego i świadomego uczestnictwa w Uczcie Pańskiej. Ważne jest też, by od początku roku akcentować dzieciom potrzebę sakramentu pokuty jako spotkania z Miłosiernym Ojcem i pojednanie ze wspólnotą. W pierwszym okresie należy też zakończyć naukę z katechizmu nie egzekwując tego jednak egzaminem, a tylko wewnętrzną promocją.

Ad B. Uroczyste sprawowanie Eucharystii, związane z dalszą inicjacją, będzie miało miejsce w październiku – poświęcenie różańca, w lutym – poświęcenie świec i odnowienie przyrzeczeń chrzcielnych, w tygodniu Paschalnym – przyjęcie alby (białej szaty) i w okresie wielkanocnym – trzy katechezy mistagogiczne dla rodziców.

Ad C. Sakrament pokuty przeżywany był dotychczas w przeddzień Pierwszej Komunii św. Obecnie ma być uroczystość sprawowana w ramach nabożeństw pokutnych trzy razy: w adwencie, w Wielkim Poście (np. na zakończenie rekolekcji wielkopostnych), przynajmniej tydzień przed uroczystością pierwszokomunijną.

Ad D. Niedzielne Msze św. w okresie Paschalnym mogą być dobrą okazją do mistagogii rodziców, którzy przecież są pierwszymi świadkami wiary. Oni z kolei mają podjąć w domu próbę nauczania połączonego ze świadectwem życia. W II klasie w ramach katechez mistagogicznych proponuje się następujące tematy: liturgia zgromadzenia, liturgia Słowa i Uczta Paschalna. W przypadku wcześniejszego terminu Pierwszej Komunii św. (np. w Wielki Czwartek), katechezy te będą uzupełnieniem (mistagogią) już po uroczystościach.

Ad E. Pełne uczestnictwo w Eucharystii jest uroczystością całej społeczności parafialnej. Powinno być to święto, aby wszyscy współtworzyli atmosferę wiary przez gorliwą modlitwę, śpiew i pełnione funkcje. Dzień Pierwszej Komunii św. i tydzień Eucharystyczny ma

być wolny od wszelkich innych form pobożności chrześcijańskiej, a akcent przeżycia położony tylko na samo sprawowanie Uczty Pańskiej. W ramach białego tygodnia można zorganizować wspólną agapę dla poszczególnych grup katechetycznych.

Ad F. W czerwcu należy utrzymać zwyczaj pielgrzymki dziękczynnej, czy to w ramach dekanatów, diecezji lub w podobnej formie.

5. Ostatni rok inicjacji w klasie III (okres wzmożonej mistagogii) obejmuje:

- A. Realizację programu katechetycznego klasy III z wyakcentowaniem przeżywania niedzielnej i świątecznej Eucharystii.
- B. Przeżywanie i celebrowanie nabożeństw związanych z pobożnością codziennego życia chrześcijańskiego.
- C. Katechezy mistagogiczne dla rodziców i dzieci.
- D. Rocznica Pierwszej Komunii św.

Ad A. W programie katechezy klasy III należy bardzo akcentować pełne uczestnictwo w niedzielę i święta we Mszy św., dając możliwość coraz pełniejszego włączania się w liturgię.

Ad B. Dopiero w klasie III w październiku ma nastąpić świadome włączenie się do różańca, w uroczystość Chrystusa Króla będzie miejsce złożenia przyrzeczeń abstynenckich, a w uroczystość Niepokalanego Poczęcia NMP przyjęcie do Szkaplerza. Znaki te nie powinny być czynione wcześniej, by przez to nie pomniejszać wartości samej celebrowanej Eucharystii.

Ad C. W okresie Wielkiego Postu należy zrealizować przynajmniej trzy katechezy mistagogiczne dla rodziców, a rodzice winni je przeprowadzić z dziećmi w domu. Tematy katechez mają pogłębić przeżywanie Eucharystii i dotyczą: liturgii ofiary, przygotowania darów (liturgia miłości), wielkiej modlitwy dziękczynnej.

Ad D. W rocznicę Pierwszej Komunii św. należy przygotować uroczystość dziękczynną w ramach samej parafii i stworzyć możliwość wspólnej agapy. W mniejszych parafiach można to uczynić w Wielki Czwartek albo w innym dogodnym terminie.

6. Zalecenia końcowe:

- A. Z uwagi za dużą ilość dodatkowej pracy i w trosce o rzetelne poprowadzenie formacji pierwszokomunijnej w parafiach (szczególnie większych) niezbędne wydaje się potraktowanie jej jako istotnego obowiązku duszpasterskiego. Należy więc do tego

- zadania wyznaczyć kapłana, któryby czuwał nad wiernym wypełnieniem wskazań niniejszej instrukcji.
- B. Wskazane jest opracowanie katechez mistagogicznych z zachowaniem ich spójności.
 - C. Należy dokonać wyboru odpowiednich tekstów liturgicznych, łącznie z główną myślą homilii, do każdego z nabożeństw inicjacyjnych. To zadanie powierza się Wydziałowi Katechetycznemu Kurii Metropolitalnej.
 - D. Zorganizowanie przygotowania do wcześniejszej Pierwszej Komunii św. (dzieci 6-7 letnie), należy powierzyć zasadniczo wspólnotom zakonnym. Do tej pracy można też zapraszać czynnie działające ruchy i stowarzyszenia w parafii.

DEKRET DOTYCZĄCY PRZYGOTOWANIA I UDZIELANIA SAKRAMENTU BIERZMOWANIA MŁODZIEŻY SZKOLNEJ

W trosce o bardziej świadome przyjęcie sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej i wzmocnienie więzi z lokalną wspólnotą Kościoła kandydatów do bierzmowania, opierając się na wskazaniach Soboru Watykańskiego II (KL 71, KK 11, DM 36) oraz wypowiedziach papieży i Urzędu Nauczycielskiego Kościoła („Konstytucja Apostolska o sakramencie bierzmowania” Pawła VI z 15.08.1971 r., „Adhortacja Apostolska o katechizacji w naszych czasach” Jana Pawła II z 16.10.1979 r. nr 23, 67; Dyrektorium Ogólne o Katechizacji z 15. 08.1997 r. nr 65, 91, 181, 231, 232), **niniejszym zarządzam**, aby przygotowanie i udzielanie sakramentu bierzmowania młodzieży szkolnej było poprzedzone:

- 1) rozłożeniem przygotowania katechetycznego do sakramentu bierzmowania na dwa lata, tj. na klasę II i III gimnazjum;
- 2) wprowadzeniem równoległe do przewidzianej programem nauczania religii formacji intelektualnej, dodatkowej formacji wspólnotowo-parafialnej;
- 3) udzielaniem sakramentu bierzmowania młodzieży w klasie trzeciej gimnazjum każdego roku; przy dużej liczbie kandydatów w każdej parafii, a przy małej liczbie w wybranej parafii danego dekanatu.

Szczegółowe rozwiązania realizacyjne niniejszego zarządzenia uściśla oddzielna instrukcja duszpastersko-katechetyczna.

(+ *Stanisław Szymecki*)
Arcybiskup
Metropolita Białostocki

Białystok, dnia 19 marca 2000 r.

INSTRUKCJA DUSZPASTERSKO- -KATECHETYCZNA DO DEKRETU W SPRAWIE PRZYGOTOWANIA I UDZIELANIA SAKRAMENTU BIERZMOWANIA MŁODZIEŻY SZKOLNEJ

1. U podstaw wprowadzonych dekretem Arcybiskupa Stanisława Szymeckiego, Metropolity Białostockiego, zmian w dotychczasowej formacji kandydatów do bierzmowania leżą następujące racje:

- A. Przygotowanie do sakramentu bierzmowania musi uwzględnić reformę strukturalną szkoły jak również wymogi nowej podstawy programowej nauki religii.
- B. W przygotowaniu młodzieży do sakramentu bierzmowania uczestniczy szkoła w ramach nauczania religii i parafia organizując formację wspólnotową kandydatów.
- C. Cechą inicjacji chrześcijańskiej katechumenalnej, na której się wzorujemy, jest dłuższy okres formacji. Wydłużenie czasu przygotowania do sakramentu bierzmowania służy między innymi wyraźnemu wyodrębnieniu formacji intelektualnej od duchowej przy jednoczesnym zachowaniu ich integralności.
- D. Przygotowanie do bierzmowania winno służyć nade wszystko odnalezieniu przez kandydata swego miejsca we wspólnocie parafialnej i przejęciu odpowiedzialności za nią.
- E. W małych parafiach, ze względu na niewielką liczbę kandydatów, sakramentu bierzmowania udzielano raz na kilka lat, często bez związku z systematyczną katechezą. Dlatego kandydatom z takich parafii należy dać szansę przyjmowania sakramentu bierzmowania razem z rówieśnikami i w powiązaniu z katechezą szkolną.

2. Dekret w punkcie 1 zaleca rozłożenie przygotowania do bierzmowania na dwa lata. Całość formacji obejmować ma następujące etapy:

- A. Dziękczynienie za dar chrztu zakończone obrzędem „wprowadzenia do wspólnoty formacyjnej”.
- B. Wdrażanie kandydatów w życie wspólnoty parafialnej zakończone obrzędem „dopuszczenia do bierzmowania”.
- C. Nowenna przed otrzymaniem sakramentu bierzmowania.

D. Uroczystość przyjęcia sakramentu bierzmowania.

E. Dziękczynienie za otrzymany sakrament.

W klasie II gimnazjum powinno odbyć się przygotowanie „dalsze”, obejmujące etap pierwszy, a w klasie III przygotowanie „bliższe”, uwzględniające cztery kolejne etapy.

3. Przygotowanie do bierzmowania rozpoczyna się w klasie II i obejmuje:

A. Systematyczne realizowanie programu katechezy klasy II.

B. Zaakcentowanie jednostek poświęconych sakramentowi chrztu i kształtowanie postawy wdzięczności za łaskę tego sakramentu.

C. Zapoznanie młodzieży z tokiem całej formacji do sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej.

D. Ugruntowanie wiedzy katechizmowej zakończone egzaminem wobec wizytatora kościelnego.

E. Nauka śpiewów liturgicznych związanych z uroczystością sakramentu bierzmowania.

F. Uroczysta Eucharystia na zakończenie roku połączona z obrzędem „wprowadzenia do wspólnoty formacyjnej” i wyrażoną przez kandydatów na piśmie gotowością podjęcia przygotowania „bliższego” do sakramentu bierzmowania.

Ad A. W klasie II gimnazjum w szkole należy realizować program katechezy wynikający z podstawy programowej.

Ad B. Sakrament bierzmowania jest drugim z kolei sakramentem inicjacji chrześcijańskiej, udzielanym w następstwie chrztu. Łaska chrztu świętego, udzielanego niemowlętom, wymaga świadomego przyjęcia przez dorastającego chrześcijanina. Zanim w sakramencie bierzmowania Bóg umocni młodego człowieka darami Ducha Świętego, trzeba by zdał on sobie wcześniej sprawę z rzeczywistości wiary, którą został obdarowany. W rozkładzie materiału dla klasy II należy uwzględnić tematy służące przypomnieniu rzeczywistości chrztu oraz kształtowaniu u kandydatów do bierzmowania postawy wdzięczności za łaskę chrztu.

Ad C, Na zakończenie cyklu katechez o chrzcie świętym trzeba w osobnej jednostce zapoznać młodzież z przebiegiem ich dalszej formacji do przyjęcia sakramentu bierzmowania.

Ad D. W związku z sakramentem bierzmowania przyjął się w archidiecezji zwyczaj utrwalania prawd katechizmowych. Należy

zatem – do czasu wydania nowego katechizmu diecezjalnego – z „Małego katechizmu” ks. E. Kisiela wyselekcjonować konieczne do pamięciowego przyswojenia prawdy i od czasu do czasu sprawdzić opanowaną wiedzę. Ostateczna weryfikacja wiedzy powinna się odbyć na terenie parafii, w ustalonym z księdzem proboszczem i wizytatorem kościelnym czasie (najlepiej w II semestrze).

Ad E. Przygotowanie liturgicznej oprawy uroczystości bierzmowania należy rozpocząć w klasie II, aby uniknąć kumulacji przygotowań przed samą uroczystością, powodującej atmosferę pośpiechu i nerwowości. Ponadto śpiewy liturgiczne, z reguły trudniejsze w przyswojeniu, wymagają dłuższego czasu na ich opanowanie. Należy zadbać o staranny dobór śpiewów, kierując się przy tym duchem liturgii, a nie łatwością przyswojenia melodii. Na praktyczną naukę śpiewów i utrwalenie prawd katechizmowych należy wykorzystać 7 jednostek lekcyjnych. Przeznaczając jednostkę lekcyjną (mniej więcej raz w miesiącu) na realizację praktycznych zadań, zapisujemy w dzienniku: „Przygotowanie do bierzmowania 1 – nauka śpiewu”, „Przygotowanie do bierzmowania 2 – utrwalenie katechizmu” itd.

Ad F. Cały rok pracy katechetycznej w klasie II kończy uroczysta Eucharystia, połączona z obrzędem „wprowadzenia do wspólnoty formacyjnej”. Obrzęd ten polega na rozwinięciu trzech elementów zwyczajnej liturgii eucharystycznej, w których podkreślone zostaje dziękczynienie za dar chrztu, wyznanie wiary oraz gotowość pełniejszego uczestnictwa w życiu parafii. Podczas tej Eucharystii kandydaci do bierzmowania składają wyrażoną na piśmie wolę podjęcia przygotowania „bliższego” do bierzmowania w roku przyszłym.

4. Przygotowanie „bliższe” do bierzmowania w klasie III obejmuje następujące elementy:

- A. Katechezy na temat sakramentu bierzmowania na początku roku.
- B. Spotkania młodzieży w parafii o charakterze modlitewnym i diakonijnym.
- C. Uroczysta Eucharystia z obrzędem „dopuszczenia do bierzmowania” i prośbą kandydata o udzielenie sakramentu, skierowaną do Księdza Arcybiskupa.
- D. Nowenna przed uroczystością.
- E. Uroczystość sakramentu bierzmowania.
- F. Dziękczynna pielgrzymka do Katedry.

Ad A. Program nauczania klasy III należy rozpocząć od katechez o sakramencie bierzmowania.

Ad B. Czas do sakramentu bierzmowania winien być wypełniony formacją wspólnotowo-parafialną. Można ją zorganizować w rytmie comiesięcznych spotkań modlitewnych oraz diakonijnych. Jeśli to będzie Eucharystia, warto zapraszać na nią rodziców i świadków bierzmowania. W kazaniach można uwzględnić pewien cykl formacyjny, zorientowany wokół takich tematów jak: być w Kościele, wierzyć w Kościół, uczestniczyć w misji Kościoła. Zamiast Eucharystii może to być nabożeństwo październikowe, Droga Krzyżowa przygotowana przez młodzież itp. Gdy zaś chodzi o diakonię, to można zlecić młodzieży funkcje porządkowe i liturgiczne podczas rekolekcji wielkopostnych, kiedy indziej kolportaż prasy katolickiej, posprzątanie obejścia kościelnego, zajęcie się gablotą przykościelną, opiekę nad chorymi itp. Jeśli to będą choćby jednorazowe akcje, to wystarczy, by ukształtować w młodzieży przekonanie, że ona także może służyć wspólnocie parafialnej i że ta wspólnota potrzebuje jej zaangażowania. Warto też w ramach spotkań formacyjnych w parafii, dać młodzieży szansę spotkania z księdzem proboszczem i zapoznania z problemami i otoczeniem parafii. Dobrze byłoby zorganizować spotkanie młodzieży ze stowarzyszeniami, ruchami, grupami istniejącymi w parafii. W realizacji tego wymogu formacyjnego ujawniać się mogą wielorakie inicjatywy wynikające z potrzeb konkretnej wspólnoty parafialnej. Ilość spotkań zależeć będzie od terminu bierzmowania w parafii.

Ad C. Na miesiąc przed bierzmowaniem zorganizować należy Eucharystię z obrzędem „dopuszczenia do bierzmowania”. Podczas tej Eucharystii kandydaci złożą wyrażoną na piśmie w formie listu prośbę do Księdza Arcybiskupa o udzielenie sakramentu bierzmowania.

Ad D. Nowenna przed bierzmowaniem to czas modlitewnego oczekiwania każdego z kandydatów na wzór Apostołów w Wieczerniku na dar Ducha Świętego. Trzeba ustalić z młodzieżą formę modlitwy indywidualnej bądź rodzinnej, będącej bezpośrednim przygotowaniem do uroczystości.

Ad E. Uroczystość bierzmowania winna stać się czasem objawienia mocy Ducha Świętego w sercach młodzieży i całej wspólnoty

parafialnej. Trzeba by wszyscy uczestnicy uroczystości współtworzyli atmosferę wiary poprzez gorliwą modlitwę, śpiew i pełnione funkcje.

Ad F. Pielgrzymka wdzięczności za dar sakramentu bierzmowania do Katedry ma być zarazem znakiem, wziętej przez bierzmowanie współodpowiedzialności za Kościół.

INSTRUKCJA DLA KSIĘŻY DOTYCZĄCA MAŁŻEŃSTW KONKORDATOWYCH

W związku z postanowieniami art. 10 Konkordatu i po uchwaleniu odpowiednich zmian w ustawodawstwie polskim, zaistniała w Polsce instytucja małżeństwa konkordatowego, a więc małżeństwa kanonicznego, które – po spełnieniu odpowiednich warunków – będzie pociągało za sobą również skutki przewidziane w prawie polskim. Stąd też Konferencja Episkopatu Polski wydaje obecną Instrukcję dla duszpasterzy, w której wskazuje na nowe unormowania kanonicznego prawa małżeńskiego w Polsce oraz określa zasady postępowania i szczegółowe czynności, które należy zachować przy przygotowaniu i zawieraniu małżeństwa konkordatowego.

Część ogólna

I. Nowe ustawodawstwo polskie, wprowadzające w życie instytucję małżeństwa konkordatowego

1. W związku z ratyfikacją Konkordatu, zostały wydane następujące państwowe akty prawne:

- a) Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie ustaw – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo o aktach stanu cywilnego, ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 117, poz. 757);
- b) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 października 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania aktów stanu cywilnego, sposobu prowadzenia ksiąg stanu cywilnego, ich kontroli, przechowywania i zabezpieczenia oraz wzorów aktów stanu cywilnego, ich odpisów, zaświadczeń i protokołów (Dz. U. nr 136, poz. 884);
- c) Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 listopada 1998 r. w sprawie ogłoszenia wykazu stanowisk, których zajmowanie upoważnia do sporządzenia zaświadczenia stanowiącego podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3

Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (Monitor Polski nr 40, poz. 554), wraz z Załącznikiem.

2. Akty te wchodzi w życie z dniem 15 listopada 1998 r.

II. Zmiany w partykularnym prawie kanonicznym

3. Konferencja Episkopatu Polski, na zebraniu plenarnym w dniu 4 czerwca 1998 r., podjęła następującą uchwałę:

Wierni Kościoła katolickiego w Polsce zawierający małżeństwo kanoniczne, mają obowiązek uzyskania dla niego skutków cywilnych, zapewnionych w Konkordacie (art. 10). Bez zgody ordynariusza miejsca nie wolno zatem asystować przy małżeństwach nupturientów, którzy nie chcą, by ich małżeństwo wywierało skutki w prawie polskim. Ordynariusz miejsca może zezwolić na zawarcie małżeństwa bez skutków cywilnych tylko w wyjątkowych przypadkach z ważnych powodów pastoralnych (por. kan. 1071 § 1, nr 2 KPK).

4. Powyższa uchwała uzyskała recognitio Stolicy Apostolskiej pismem Nr 8426/98 RS, z dnia 29 października 1998 r. i niniejszym zostaje promulgowana, jako obowiązująca od dnia 15 listopada 1998 r.

5. W praktyce duszpasterskiej oznacza ona, że zasadniczo wszystkie małżeństwa kościelne winny mieć gwarantowane skutki cywilne, przewidziane prawem polskim. Może się to dokonać w dwojaki sposób:

- a) poprzez zawarcie małżeństwa konkordatowego (w takim przypadku w urzędach parafialnych należy zachować procedurę i formalności, o których mowa w części szczegółowej niniejszej Instrukcji);
- b) poprzez uprzednie zawarcie małżeństwa cywilnego wobec kierownika urzędu stanu cywilnego, a następnie małżeństwa kanonicznego (w takim przypadku w urzędach parafialnych należy stosować dotychczasową procedurę i formalności wymagane do zawarcia małżeństwa).

6. Jeżeli nupturienti nie zawarli małżeństwa cywilnego, a chcą zawrzeć małżeństwo kanoniczne bez skutków cywilnych, sprawę należy przedstawić ordynariuszowi miejsca, podając powody takiej decyzji nupturientów, celem uzyskania stosownej zgody. Podobnie

należy postąpić, jeżeli narzeczeni przyrzekają, że skutki cywilne dla swojego małżeństwa kanonicznego chcą uzyskać przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego dopiero po zawarciu małżeństwa w Kościele.

7. W przypadku, gdy małżeństwo cywilne nie może być uznane lub zawarte według prawa państwowego, należy zachować przepis kan. 1071 § 1, 20 KPK i kan. 789, 20 KKKW.

8. Zgodnie z nr 50 Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim z dnia 5 września 1986 r., stanowiącym, że wiekiem obowiązującym do godziwości zawarcia małżeństwa w Polsce (por. kan. 1083 § 2 KPK) jest granica wieku określona aktualnie obowiązującym ustawodawstwem państwowym, w związku z wejściem w życie zmiany polskiego Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, z dniem 15 listopada 1998 r. do godziwego zawarcia małżeństwa wymaga się ukończenia 18. roku życia zarówno przez mężczyznę, jak i kobietę.

9. Zmiana ta odnosi się do wszystkich małżeństw, a nie tylko do małżeństwa konkordatowego.

10. Prawo polskie przewiduje, że sąd opiekuńczy może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie niepełnoletniej, która ukończyła 16. rok życia. Chociaż w takim przypadku małżeństwo może być uznane lub zawarte według prawa państwowego, do jego zawarcia w Kościele wymaga się dyspensy ordynariusza miejsca zgodnie z nr 50 Instrukcji z 1986 r.

Część szczegółowa

Małżeństwo konkordatowe

III. Procedura zwyczajna (poza niebezpieczeństwem śmierci)

11. Nupturienti winni zgłosić się do właściwego urzędu parafialnego na trzy miesiące przed planowaną datą zawarcia małżeństwa kanonicznego, aby dopełnić:

- a) formalności wymaganych przez prawo kościelne (tak, jak dotychczas);

b) formalności związanych z uzyskaniem skutków cywilnych planowanego małżeństwa kanonicznego.

12. Celem uzyskania skutków cywilnych:

a) nupturienci mają obowiązek przedłożenia trzech egzemplarzy „Zaświadczenia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa” (tzn. o braku przeszkód z prawa polskiego do zawarcia małżeństwa), sporządzonego przez kierownika urzędu stanu cywilnego miejsca zamieszkania jednego z nupturientów (por. str. 1 formularza, stanowiącego Załącznik nr 1 do niniejszej Instrukcji);

b) duchowny ma obowiązek poinformować nupturientów o treści podstawowych przepisów prawa polskiego dotyczących zawarcia małżeństwa i jego skutków (odbywa się to poprzez zapoznanie ich z art. 1, art. 8 i art. 23 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, stanowiących Załącznik nr 2 do niniejszej Instrukcji).

13. „Zaświadczenie” kierownika urzędu stanu cywilnego jest ważne trzy miesiące od dnia jego wydania. Ostatni dzień jego ważności określony jest w odpowiedniej rubryce „Zaświadczenia” kierownika urzędu stanu cywilnego. Proboszcz nie może załatwiać formalności związanych z zawarciem małżeństwa, jeżeli nie zostanie mu przedstawione ważne zaświadczenie kierownika urzędu stanu cywilnego.

14. Sprawy związane z oświadczeniami przyszłych małżonków, dotyczącymi ich nazwisk i nazwisk dzieci, są załatwiane we właściwym urzędzie stanu cywilnego w związku z wystawianiem „Zaświadczenia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa”.

15. Zgodnie z uchwałą Konferencji Episkopatu Polski, małżeństwo kanoniczne bez skutków cywilnych może być zawarte wyłącznie po uzyskaniu pisemnej zgody ordynariusza miejsca (por. nr 3-6 niniejszej Instrukcji).

16. Do zawarcia małżeństwa konkordatowego przez kobietę, która nie ukończyła 18. roku życia wymaga się zezwolenia sądu opiekuńczego oraz dyspensy ordynariusza miejsca (por. nr 8-10 niniejszej Instrukcji).

17. Do zawarcia małżeństwa konkordatowego przez pełnomocnika, oprócz zachowania przepisów prawa kanonicznego, wymagane jest również zezwolenie sądu państwowego.

18.

- a) Duchowny, wobec którego nupturienci zawierają małżeństwo konkordatowe ma obowiązek zatroszczyć się o sporządzenie „Zaświadczenia o zawarciu małżeństwa”, czyli o wypełnienie formularza znajdującego się na drugiej stronie „Zaświadczenia” otrzymanego z urzędu stanu cywilnego (por. str. 2 Załącznika nr 1 do niniejszej Instrukcji).
- b) „Zaświadczenie” winno być sporządzone w trzech egzemplarzach, poprzez dokładne wypełnienie wszystkich zawartych w nim rubryk, opatrzone kościelną pieczęcią, podpisem duchownego, wobec którego wyrażono zgodę na małżeństwo kanoniczne ze skutkami cywilnymi.
- c) „Zaświadczenie” winno być podpisane również przez małżonków i dwóch pełnoletnich świadków, czyli mających ukończony 18. rok życia.
- d) W odpowiednim miejscu „Zaświadczenie” podpisuje także duchowny, zobowiązany do przesłania go urzędowi stanu cywilnego, a więc proboszcz, administrator parafii, albo wikariusz w zastępstwie proboszcza. Obok imienia i nazwiska ma on obowiązek wskazać stanowisko, z racji którego ma prawo podpisać „Zaświadczenie”.

Zatem, po jego imieniu i nazwisku, należy dodać jedno z określeń zajmowanego stanowiska, według niżej podanych możliwości:

- ordynariusz miejsca
- proboszcz
- administrator parafii
- wikariusz w zastępstwie proboszcza
- duchowny w zastępstwie proboszcza.

19. Bezpośrednio przed celebrowaniem małżeństwa konkordatowego, nupturienci, w obecności świadków i wobec duchownego, który będzie asystował przy zawieraniu małżeństwa, potwierdzają wolę wywarcia skutków cywilnych małżeństwa kanonicznego, składając podpisy w odpowiednim miejscu „Zaświadczenia o zawarciu małżeństwa”, na wszystkich trzech egzemplarzach. To samo czynią świad-

kowie, natomiast duchowny asystujący złoży swój podpis dopiero po zawarciu małżeństwa konkordatowego.

20.

- a) Przed upływem pięciu dni od zawarcia małżeństwa konkordatowego, proboszcz parafii (lub osoba go zastępująca), na terenie której zostało zawarte małżeństwo konkordatowe, ma obowiązek przekazania do urzędu stanu cywilnego, właściwego ze względu na miejsce zawarcia małżeństwa, jednego egzemplarza wypełnionego „Zaświadczenia o zawarciu małżeństwa”, o którym mowa w nr 18 niniejszej Instrukcji.
- b) „Zaświadczenie” to może być przekazane wprost do właściwego urzędu stanu cywilnego (z potwierdzeniem odbioru dla każdego „Zaświadczenia”, z podaniem jego sygnatury), lub przesłane listem poleconym, nadanym w polskim urzędzie pocztowym. W tym ostatnim przypadku należy zachować w urzędzie parafialnym „dowód nadania przesyłki poleconej”. Jedna przesyłka polecona może zawierać więcej niż jedno „Zaświadczenie”.
- c) Z uwagi na przepis Prawa o aktach stanu cywilnego (art. 61, ust. 4), pozwalający na odtworzenie treści „Zaświadczenia o zawarciu małżeństwa”, które nie dotarło w przepisany terminie do urzędu stanu cywilnego z powodu zaginięcia poleconej przesyłki pocztowej, zalecane jest przekazywanie „Zaświadczenia” do urzędu stanu cywilnego drogą pocztową.
- d) Drugi egzemplarz „Zaświadczenia o zawarciu małżeństwa” przekazuje się małżonkom, a trzeci pozostaje w aktach urzędu parafialnego.

21.

- a) Nieprzekazanie „Zaświadczenia” w przewidzianym terminie 5 dni powoduje, że urząd stanu cywilnego nie będzie mógł sporządzić aktu małżeństwa i w konsekwencji małżeństwo kanoniczne nie uzyska skutków cywilnych.
- b) Jeżeli dotrzymanie terminu 5 dni nie jest możliwe z powodu „siły wyższej” (przeszkoda niezależna od woli zainteresowanego, która uniemożliwia działanie), bieg terminu ulega zawieszeniu przez czas trwania przeszkody. W takim przypadku, niezwłocznie po ustaniu tejże przeszkody należy przekazać

„Zaświadczenie” do właściwego urzędu stanu cywilnego, z podaniem przyczyny zwłoki.

22. Proboszcz parafii wystawiający licencję do zawarcia małżeństwa poza własną parafią jest zobowiązany przekazać, za potwierdzeniem odbioru lub pocztą poleconą, do proboszcza parafii, na terenie której ma być zawarte małżeństwo konkordatowe, również oryginały trzech egzemplarzy „Zaświadczenia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa”, wystawionego przez kierownika urzędu stanu cywilnego miejsca zamieszkania jednego z nupturientów.

23. Duchowny, asystujący przy zawieraniu małżeństwa konkordatowego na podstawie delegacji, po wypełnieniu formalności, o których mowa w nr 18 niniejszej Instrukcji, ma obowiązek niezwłocznego przekazania trzech egzemplarzy „Zaświadczenia o zawarciu małżeństwa” proboszczowi parafii, od którego otrzymał delegację, który po ich podpisaniu przekaże jeden egzemplarz małżonkom (bezpośrednio lub pocztą poleconą), drugi do urzędu stanu cywilnego, właściwego ze względu na miejsce zawarcia małżeństwa, a trzeci zachowa w aktach parafii, celem dokonania wpisu w księgach parafialnych.

24. Małżeństwo konkordatowe uzyskuje skutki przewidziane prawem polskim od chwili wyrażenia zgody małżeńskiej w kościele, a nie od dnia dokonania wpisu w urzędzie stanu cywilnego (sporządzenia aktu małżeństwa).

IV. Procedura w niebezpieczeństwie śmierci

25.

- a) W razie niebezpieczeństwa grożącego bezpośrednio życiu przynajmniej jednej ze stron, zawarcie małżeństwa konkordatowego może odbyć się bez przedstawienia „Zaświadczenia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa”, sporządzonego przez kierownika urzędu stanu cywilnego.
- b) W takim przypadku nupturienti powinni złożyć wobec duchownego obecnego przy zawieraniu małżeństwa zapewnienie, że nie wiedzą o istnieniu okoliczności wyłączających zawarcie przez nich małżeństwa według przepisów prawa polskiego.

26.

- a) Duchowny, obecny przy zawarciu takiego małżeństwa, winien sporządzić „Zaświadczenie o zawarciu małżeństwa” na str. 2 formularza, stanowiącego Załącznik nr 1 do niniejszej Instrukcji .
- b) „Zaświadczenie” winno być sporządzone zgodnie z nr 18 niniejszej Instrukcji, przy czym:
- należy zaznaczyć, że małżeństwo zostało zawarte zgodnie z art. 9 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego,
 - jeżeli przy zawieraniu małżeństwa był obecny duchowny, o którym mówi kan. 1116 § 2 KPK i kan. 832 § 2 KKKW, po imieniu i nazwisku duchownego, zamiast stanowiska podaje się formułę: duchowny w zastępstwie proboszcza, obecny przy małżeństwie zawartym w niebezpieczeństwie śmierci.

Z wejściem w życie niniejszej Instrukcji uchyla się te postanowienia Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim z dnia 5 września 1986 r., które są jej przeciwne, potwierdzając obowiązywalność pozostałych przepisów w niej zawartych.

Niniejsza Instrukcja została przyjęta przez Konferencję Episkopatu Polski na 296. Zebraniu Plenarnym dnia 22 października 1998 r. w Warszawie, a jej opublikowanie przez Biuletyn Prasowy Katolickiej Agencji Informacyjnej (nr 90, z dnia 13 listopada 1998 r.) jest równoznaczne z promulgacją.

Instrukcja wchodzi w życie z dniem 15 listopada 1998 r.

**WSKAZANIA KOMISJI EPISKOPATU POLSKI
DS. LITURGII I DUSZPASTERSTWA
LITURGICZNEGO DOTYCZĄCE
FOTOGRAFOWANIA I FILMOWANIA PODCZAS
CELEBRACJI LITURGII**

1. Powodem wydania niniejszych wskazań jest konieczność zagwarantowania sacrum liturgii przez usunięcie z naszych kościołów wszelkich praktyk i zachowań utrudniających świadome, wewnętrzne i zewnętrzne, czynne, pobożne i owocne uczestnictwo w czynnościach liturgicznych.

2. Liturgia jest przede wszystkim niedostrzegalnym dla zmysłów działaniem Chrystusa, Jedynego i Najwyższego Kapłana, który mocą Ducha Świętego uświęca ludzi i razem z Kościołem oddaje swojemu Ojcu całkowity i publiczny kult. Liturgia jest także działaniem Kościoła, hierarchicznie uporządkowanej społeczności ochrzczonych, złączonej z Chrystusem, Kapłanem i Głową.

3. Celebracja liturgii ma strukturę sakramentalną, to znaczy jest jakby „utkana” z symboli (por. Katechizm Kościoła Katolickiego, 1145), słów, gestów, postaw i czynności wykonywanych przez członków liturgicznego zgromadzenia, zajmujących odpowiednie miejsce we wnętrzu kościoła. Symbole są „narzędziami” uświęcających i kultycznych czynności Chrystusa i Kościoła.

4. Czynności liturgiczne domagają się wiary, są jej wyznaniem i przyczyniają się do jej pogłębienia.

5. Jezus Chrystus ustanawiając Eucharystię, dał Apostołom polecenie: „To czyńcie na moją pamiątkę” (Łk 22, 19). Sprawowanie Mszy św. i innych sakramentów jest uobecnianiem i pamiątką jedynego i niepowtarzalnego zbawczego wydarzenia: Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa oraz Zesłania Ducha Świętego. Wydarzenie to określamy mianem: Misterium Paschalne. Trwanie Pamiątki tego Misterium zapewnia w Kościele – aż do przyjścia Pana (por. 1 Kor 11, 26) – sama jej celebracja oraz zachowanie jej w życiu i postępowaniu chrześcijan.

6. Praktyka fotografowania i filmowania osób pełniących czynności liturgiczne wynika z chęci utrwalenia tych czynności i zachowania ich na przyszłość, aby można było do nich wracać myślą i odnawiać ich przeżycie.

Jednakże zarówno na kliszy; jak na taśmie aparatu audiowizualnego zostają utrwalone jedynie drugorzędne elementy spełnionej niegdyś czynności sakramentalnej: słowa, dźwięki, gesty zapisane przy pomocy tych środków technicznych pozostają *martwe*. Nie można bowiem utrwalić ani ludzkich przeżyć, ani nieuchwytnego dla zmysłów działania Trójosobowego Boga, stanowiącego istotę – misterium – świętych czynności. Pamiątki produkowane przez fotografów i operatorów sprzętu audiowizualnego nie są w stanie utrwalić w czasie samego misterium zbawienia, jakiego dokonuje Bóg w sercu człowieka i jakie winno owocować w jego czynach.

7. Całe zgromadzenie liturgiczne jest celebrazem czynności sakramentalnych (por. Katechizm Kościoła Katolickiego, 1140, 1188). Zgromadzenie to jest zorganizowane na podobieństwo żywego organizmu. Jego przewodniczącym jest biskup lub prezbiter, którzy są żywymi „ikonami” Chrystusa (Katechizm Kościoła Katolickiego 1142), Głowy Kościoła. Obok przewodniczącego działają także w zgromadzeniu takie osoby, jak diakon, akolita, lektor, kantor, komentator, członkowie chóru, ministranci.

Większą część zgromadzenia stanowią inni wierni czynnie uczestniczący w liturgii przez wzrokową i słuchową komunie z przewodniczącym, przez aklamacje i odpowiedzi, przez słuchanie Słowa Bożego, a nade wszystko przez wewnętrzne skupienie oraz komunie z Bogiem Ojcem przez Chrystusa w Duchu Świętym (przez wiarę, nadzieję, miłość, wdzięczność, uwielbienie, przebłaganie, prośbę).

8. W żadnym z dokumentów Kościoła, w których jest mowa o sprawowaniu czynności liturgicznych, nie ma wzmianki o fotografii lub operatorze filmowym jako członku zgromadzenia liturgicznego. Tymczasem bardzo często fotografowie i operatorzy zajmują w zgromadzeniu liturgicznym takie miejsce i tak się zachowują, jakby to oni właśnie byli przewodnikami zgromadzenia i ośrodkami jego uwagi.

- a) Poruszanie się tych osób we wnętrzu kościoła podczas celebracji liturgii, a także manipulowanie sprzętem technicznym stwarza dodatkowe, niepotrzebne bodźce wzrokowo-słuchowe zakłócające uwagę uczestników.
- b) Obecność tych osób w zasięgu wzroku wiernych konkuruje z rolą przewodniczącego lub usługujących w prezbiterium.
- c) Ich działanie stwarza podświadomą presję w kierunku „pozowania”, a więc i niebezpieczeństwo fałszowana postaw uczestników liturgii. Jest to szczególnie niebezpieczne w przypadku dzieci (np. przystępujących do Pierwszej Komunii św.) ze względu na ich ograniczoną zdolność skupienia się na misterium liturgii oraz podatność na rozproszenie uwagi przez drugorzędne, przypadkowe i zbyteczne czynności.

9. Biorąc pod uwagę wymienione powody Komisja Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego ustala następujące zasady:

- a) Zawodowi fotografowie i operatorzy sprzętu audiowizualnego, którzy okazjonalnie lub na sposób stały zamierzają wykonywać swoje czynności podczas celebracji liturgii, są zobowiązani uprzednio ukończyć specjalny kurs zorganizowany przez Diecezjalną Komisję ds. Liturgii oraz otrzymać pisemne upoważnienie miejscowej władzy diecezjalnej.

Osoby duchowne w roli fotografa lub operatora kamery winny wykonywać swe czynności ze szczególną wrażliwością na obecność Boga w świętej liturgii, tak by były wzorem dla innych (a nie antyświadectwem). Osoba duchowna nie może fotografować ani filmować, jeśli jest ubrana w szaty liturgiczne.

- b) Fotograf lub operator winien zgłosić się odpowiednio wcześniej do proboszcza lub rektora oraz do prezbitera, który ma przewodniczyć celebracji, aby z nimi uzgodnić wszystkie szczegóły związane z miejscem i sposobem wykonywania swej czynności.

Wszyscy inni fotografowie i operatorzy nie mogą samowolnie użytkować swego sprzętu w czasie sprawowanej liturgii. Przed rozpoczęciem celebracji odpowiedzialny za kościół powinien poinformować zgromadzonych o tym, że w czasie liturgii fotografować lub filmować mogą jedynie osoby do tego upoważnione.

- c) Osoby upoważnione do fotografowania lub filmowania podczas czynności liturgicznych winny być odpowiednio i godnie ubrane.
- d) Fotograf czy operator kamery nie powinien zajmować miejsca w prezbiterium, a więc w strefie przeznaczonej dla kapłana i osób pełniących posługi przy ołtarzu i ambonie.
- e) Wykluczone jest ustawianie w prezbiterium dodatkowych źródeł oświetlenia (reflektorów, halogenów itp.) skierowanych w stronę zgromadzenia czy też rażących wzrok osób bezpośrednio biorących udział w czynnościach sakramentalnych (dzieci przyjmujących Pierwszą Komunię św., nowożeńców; usługujących). W wyjątkowych wypadkach, np. w przypadku transmisji, sprawa jest osobno rozpatrywana z odpowiedzialnym za kościół.
- f) Podczas danej czynności może być dopuszczony do jej rejestrowania tylko jeden operator kamery filmowej lub video. Winien on zawsze zajmować w kościele stałe miejsce i ograniczać do minimum ruchy związane z obsługą sprzętu, tak by wykluczyć rozpraszanie uwagi uczestników. Wciąż ulepszany sprzęt fotograficzny pozwala na fotografowanie z dalszych odległości – także więc fotograf może zająć swoje stanowisko w odpowiedniej odległości.
- g) W celu uniknięcia niepotrzebnych trudności i nieporozumień duszpasterze winni w odpowiednim czasie omówić ewentualny udział fotografów i operatorów sprzętu audiowizualnego z zainteresowanymi osobami, które mają ich zaprosić, np. z rodzicami dzieci przystępujących do Pierwszej Komunii św.; z narzeczonymi przygotowującymi się do sakramentu małżeństwa, z rodzinami zmarłych (w związku z pogrzebem), z alumnami, z neoprezbiterami-prymicjantami itd.

10. Zasady podane w niniejszych Wskazaniach winny zostać wyjaśnione w szerszym kontekście liturgicznej mistagogii podczas spotkań duszpasterskich związanych z przygotowaniem do sprawowania sakramentów (chrztu, bierzmowania, Pierwszej Komunii św., małżeństwa, święceń). Powinny też być przekazywane prasie katolickiej i omawiane w innych środkach masowego przekazu.

W przypadku braku poszanowania tych zasad i przyjętych ustaleń duszpasterze powinni odmówić fotografom lub operatorom sprzętu

audiowizualnego prawa wykonywania w kościele tych czynności. Duszpasterze są bowiem w pierwszym rzędzie odpowiedzialni za przygotowanie liturgii, za formację członków zgromadzenia oraz za sacrum liturgicznych celebracji. Wszelkie sporne kwestie winny być jednak zawsze rozstrzygane z nieodzowną dyskrecją i kulturą, bez uciekania się do słów czy działań powodujących uprzedzenie czy zgorszenie.

STATUT ARCHIDIECEZJALNEGO WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO

I. Zasady ogólne

1. Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne w Białymstoku jest instytucją naukowo-wychowawczą przygotowującą przyszłych kapłanów.

2. Posiada ono osobowość prawną w Kościele (KPK 238 § 1) i rządzi się odpowiednimi przepisami kościelnymi.

3. Jego życie i działanie na co dzień normują: niniejszy statut, *ratio studiorum* i regulamin seminaryjny.

4. Podlega ono bezpośrednio każdorazowemu Ordynariuszowi Archidiecezji, do którego zwłaszcza należy:

- a) powoływanie odpowiednich osób (DFK 5) na stanowiska moderatorów, wykładowców, prokuratora i dyrektora biblioteki;
- b) nadzór nad formacją ludzką, intelektualną, ascetyczną i pastoralną alumnów (KPK 259 § 2);
- c) decyzja o dopuszczeniu alumnów do święceń i posług;
- d) troska o byt materialny Seminarium.

5. Wszyscy, którzy stanowią wspólnotę seminaryjną, odpowiedzialni są – każdy we właściwym sobie stopniu – za panującą w niej atmosferę.

6. Kształceniem intelektualnym alumnów zajmują się powołani do tego wykładowcy.

7. Moderatorami Seminarium są: rektor, wicerektor, prefekt i ojcowie duchowni. Seminarium nadto zatrudnia: prokuratora i dyrektora biblioteki.

II. Rektor

1. Rektor z polecenia Ordynariusza pełni władzę zwierzchnią w Seminarium, posiada pieczęć i prowadzi kancelarię, której podlegają kancelarie wicerektora i prokuratora. Reprezentuje też Seminarium jako osobę prawną (KPK 238 § 2). Dokonuje immatrykulacji i wystawia dyplomy absolwentom.

2. Rektorowi podlegają wszyscy pracownicy i mieszkańcy Seminarium, wobec których spełnia też obowiązki proboszcza (KPK 262).

3. Rektor wydaje zarządzenia dotyczące karności seminaryjnej lub zatwierdza postulaty wysunięte przez innych moderatorów seminaryjnych, układa wraz z moderatorami kalendarz zajęć na I i II semestr w Seminarium.

4. Zgody rektora wymagają wyjazdy poza Seminarium: moderatorów i prokuratora na ponad dzień, alumnów i wykładowców nie moderatorów na ponad trzy dni. Wyjazdy te nie mogą kolidować z obowiązkami seminaryjnymi.

5. Rektor wyznacza alumnów do pełnienia funkcji cenzora, wicecenzora, seniora i wiceseniora oraz zatwierdza kandydatów do funkcji kantora i proboszcza kaplicy.

6. Na rektorze spoczywa troska o utrzymanie odpowiedniego poziomu naukowego w Seminarium. W związku z tym rektor:

- a) sprawuje kontrolę nad wykładami i ćwiczeniami prowadzonymi w Seminarium, a zebrane w ten sposób informacje przekazuje Ordynariuszowi;
- b) organizuje sympozja naukowe o charakterze ogólnoseminaryjnym, popiera też prace naukowe wykładowców;
- c) dba o działalność biblioteki i kół naukowych.

7. Rektor, w łączności z ojcami duchownymi, czuwa nad formacją ascetyczną w Seminarium. W związku z tym:

- a) sprawy życia wewnętrznego alumnów bierze pod uwagę we wszystkich wydawanych przez siebie zarządzeniach;
- b) troszczy się o dobór odpowiednich rekolekjonistów, konferencjonistów i spowiedników;
- c) spotyka się z alumnami w grupach lub pojedynczo oraz daje wolny przystęp do siebie, tak aby uczniowie bez trudu mogli przedstawić mu własne problemy;
- d) przedstawia Ordynariuszowi kandydatów do posług i święceń, czyni to po zasięgnięciu opinii moderatorów, wykładowców i proboszczów parafii, z których pochodzą uczniowie;
- e) usuwa nieodpowiednich alumnów z Seminarium, powiadamiając uprzednio Ordynariusza.

8 Do rektora należy troska o formację pastoralną alumnów. Zapewnia przeto warunki do:

- a) odbywania praktyk wakacyjnych;
- b) prowadzenia ćwiczeń liturgicznych, homiletycznych, katechetycznych i kancelaryjnych;
- c) wykonywania przez alumnów pod opieką przełożonych posługi charytatywnej na rzecz ubogich i chorych.

9. Rektor nie powinien spowiadać alumnów ani ingerować w sprawy dotyczące wewnętrznego zarządu siostr pracujących w Seminarium.

III. Wicerektor

1. Wicerektor sprawuje swój urząd w ścisłej zależności od rektora, z którym powinien uzgadniać swoje decyzje dotyczące życia seminaryjnego.

2. Wicerektor zastępuje rektora pod jego nieobecność.

3. Do wicerektora należy troska o porządek w seminaryjnym życiu alumnów. W związku z tym sam powinien mieszkać i przebywać na co dzień w Seminarium.

4. Wicerektor:

- a) prowadzi księgę ocen alumnów;
- b) układa roczny plan wykładów i ćwiczeń seminaryjnych;
- c) sprawdza i potwierdza wpisy do indeksów, na podstawie których następuje zaliczenie semestru;
- d) wyznacza mieszkania alumnom;
- e) zwalnia alumnów na wyjazdy poza Białystok nie przekraczające trzech dni;
- f) wyjaśnia alumnom raz w miesiącu regulamin seminaryjny;
- g) przedstawia roczne sprawozdanie z działalności Seminarium podczas inauguracji nowego roku;
- h) prowadzi kronikę seminaryjną.

5. Wicerektor powinien umożliwić alumnom swobodny dostęp do siebie i sam prowadzić z alumnami rozmowy dotyczące karności seminaryjnej.

6. Wicerektor nie powinien spowiadać alumnów ani nie przyjmować takich prac, które przeszkadzałyby mu w wykonywaniu własnych obowiązków.

7. Wicerektor wraz z moderatorami, przy pomocy alumnów należących do seminaryjnego Koła Powołaniowego, troszczy się o Grono

Przyjaciół Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku.

IV. Prefekt

1. Prefekt pełni swoje funkcje w ścisłej zależności od rektora i we współpracy z wicerektorem.

2. Prefekt powinien na stałe mieszkać w Seminarium, nie przyjmować obowiązków pozaseminaryjnych i być blisko alumnów, służąc im swoim autorytetem i radą.

3. Do prefekta należy:

- a) kontrola przestrzegania przez alumnów porządku dnia;
- b) troska o czystość w pomieszczeniach alumnów: pokojach, na korytarzach, w łazienkach i pomieszczeniach rekreacyjnych;
- c) wyznaczenie alumnów do pełnienia funkcji porządkowych;
- d) czuwanie nad rekreacją alumnów i organizowanymi przez nich okolicznościowymi imprezami religijnymi, kulturowymi, sportowymi itp.;
- e) kontrola nad korzystaniem przez alumnów z komputerów, telewizji, radia, kina, teatru itp.;
- f) prowadzenie raz w tygodniu pogadarek urbanitasu;
- g) sporządzanie protokołów z sesji pedagogicznych wykładów.

4. Prefekt nie powinien być spowiednikiem alumnów.

IV. Ojcowie duchowni

1. Ojcowie duchowni kierują formacją duchową alumnów. Powinni przeto sami być urobieni wewnątrznie, posiadać odpowiednią wiedzę teoretyczną i przebywać na co dzień w Seminarium tak, żeby mogli bez trudu kontaktować się z alumnami.

2. Do ojców duchownych należy:

- a) prowadzenie codziennych ćwiczeń alumnów w kaplicy seminaryjnej;
- b) wygłaszanie raz w tygodniu konferencji ascetycznej do alumnów, a raz w miesiącu prowadzenie dla nich dnia skupienia;

- c) prowadzenie rekolekcji przed święczeniami oraz kontrola nad rekolekcjami odprawianymi przez alumnów na początku nowego roku seminaryjnego i w Wielkim Poście;
- d) spowiadanie alumnów w kaplicy seminaryjnej każdego dnia (jeżeli zajdzie taka potrzeba) w wyznaczonym czasie;
- e) przeprowadzenie raz w miesiącu rozmowy z każdym alumnem w sprawie jego życia wewnętrznego;
- f) troska o kaplice seminaryjne, szaty i przybory liturgiczne;
- g) opieka nad biblioteką ascetyczną i wskazywanie alumnom odpowiednich lektur (nowe pozycje książkowe należy nabywać w porozumieniu z Dyrektorem Biblioteki);
- h) kierowanie posługą spowiedników seminaryjnych (na początku i w połowie roku akademickiego powinni ojcowie duchowni odbyć spotkanie ze spowiednikami w celu omówienia z nimi bieżących problemów życia wewnętrznego alumnów).

3. Szczególną troską winni otaczać alumnów pierwszego roku, tak, aby mogli jak najlepiej wejść w poznawanie tajników życia wewnętrznego.

4. Ojcowie duchowni z zasady nie uczestniczą w sesjach pedagogicznych wykładowców seminaryjnych, chyba że rektor ich do tego wyraźnie zaprosi.

5. Na podjęcie stałego zajęcia poza Seminarium ojcowie duchowni powinni uzyskać zgodę Ordynariusza, na wykonywanie zajęć okresowych – zgodę Rektora. Sami wszakże powinni je ograniczać tak, aby mogli być w pełni do dyspozycji alumnów.

6. Ojcowie duchowni nie powinni omawiać spraw alumnów z wykładowcami seminaryjnymi. Wskazane jest natomiast, aby wysłuchali uwag rektora i jemu przedstawili swoje własne sugestie, dotyczące życia wewnętrznego alumnów. Raz do roku ojcowie duchowni składają sprawozdanie ze swej pracy Ordynariuszowi.

7. Ojcowie duchowni są z ramienia Seminarium referentami do spraw powołań kapłańskich i mają obowiązek angażować się w duszpasterstwo tychże powołań w ramach naszego Seminarium Duchownego.

8. Jeden z ojców duchownych (na zmianę) odprawia Mszę św. w pierwsze czwartki miesiąca całego roku kalendarzowego w intencji dobroczyńców naszego Seminarium.

V. Wykładowcy seminaryjni

1. Wykładowcy seminaryjni dzielą się na profesorów i prowadzących zajęcia zlecone. Jednych i drugich mianuje Ordynariusz. Są oni nie tylko nauczycielami, lecz również wychowawcami, o czym nie powinni zapominać, przebywając w Seminarium.

2. Przekazywanie wiedzy alumnom i wyrabianie w nich odpowiednich dyspozycji intelektualnych jest podstawowym zadaniem wykładowców. Dlatego też powinni obowiązki swe wypełniać sumiennie, dokładnie, w sposób kompetentny, zgodnie z obowiązującą *Ratio studiorum*.

3. Wykładowcy seminaryjni zobowiązani są do pracy twórczej, naukowej, a zwłaszcza do:

- a) udziału w sesjach naukowych i sympozjach i organizowanych przez Seminarium;
- b) udziału w międzyseminaryjnych sesjach naukowych (Białystok, Łomża, Drohiczyń, Siedlce);
- c) uczestnictwa w ogólnopolskich spotkaniach sekcyjnych i ewentualnie zagranicznych;
- d) ogłaszania wyników swej pracy drukiem lub w inny sposób.

4. Ilość godzin wykładowych z poszczególnych przedmiotów, rozkład materiału i sposób jego przekazu normuje zatwierdzona przez Stolicę Apostolską *Ratio studiorum* (26 VIII 1999).

5. Profesorowie nie powinni podejmować się takich prac stałych poza Seminarium, które przeszkadzałyby im lub utrudniały pełnienie obowiązków seminaryjnych.

6. Profesorowie są zobowiązani do rezydencji. Wyjazdy ponad trzydniowe wymagają zgody rektora, ponad tygodniowe – zgody Ordynariusza. Wyjazdy te nie mogą kolidować z ich zajęciami seminaryjnymi.

7. Wykładowcy mają prawo do godziwego wynagrodzenia, którego stawki zatwierdza Ordynariusz po wysłuchaniu opinii zarządu seminaryjnego.

8. Profesorowie z reguły powinni prowadzić seminaria naukowe, zwłaszcza z przedmiotów teologicznych, tak, żeby alumni mogli wieńczyć swoje studia stopniem magistra teologii.

9. Koordynacji wykładów i ćwiczeń oraz rozwiązywaniu bieżących problemów dydaktycznych służą prowadzone przez rektora sesje wykładowców (pedagogiczne). Udział w nich jest obowiązkowy.

10. Wszyscy członkowie grona dydaktycznego mają równy głos w obradach. W wypadku równości oddanych głosów rozstrzyga rektor.

11. Do uprawnień i zadań sesji wykładowców należy zwłaszcza:

- a) omówienie i ustalenie wszystkich najważniejszych spraw naukowych i wychowawczych w Seminarium;
- b) ocena i promocja alumnów na podstawie wyników egzaminów, ćwiczeń i zaliczeń;
- c) opiniowanie o alumnach, przygotowujących się do przyjęcia święceń lub postug;
- d) opiniowanie o nieodpowiednich alumnach w celu usunięcia ich z Seminarium;
- e) wysuwanie kandydatów spośród alumnów na dalsze studia naukowe;
- f) rozpatrywanie programów, regulaminów i planów, dotyczących studiów seminaryjnych.

12. Uczestnicy sesji zobowiązani są w sumieniu do zachowania tajemnicy obrad zgodnie z postanowieniami prawa kościelnego w tej dziedzinie.

13. Z każdej sesji spisywany jest protokół. Księga protokołów znajduje się w kancelarii rektorskiej.

VI. Prokurator

1. Prokurator troszczy się o sprawy materialne Seminarium. Urząd swój wykonuje w ścisłej zależności od rektora, któremu winien regularnie zdawać sprawozdanie ze stanu gospodarczego i majątkowego Seminarium, z poczynionych wydatków i zarządzeń gospodarczych oraz planowanych inwestycji w zleconym mu dziale pracy.

2. Do zadań prokuratora należy:

- a) wnoszenie nowych budynków seminaryjnych, remont i konserwacja wszystkich istniejących budynków, pomieszczeń i urządzeń;
- b) nadzór nadżywianiem w Seminarium;
- c) wypłacanie pensji wykładowcom i pracownikom obsługi;

- d) pobieranie opłat od alumnów, ofiar od księży i wiernych oraz kierowanie zbiórkami na tacę na potrzeby Seminarium oraz zbiórkami produktów żywnościowych z wiejskich parafii archidiecezji;
- e) prowadzenie kancelarii prokuratorskiej, a w niej – księgi dochodów i rozchodów;
- f) załatwianie spraw meldunkowych, ubezpieczeniowych i innych związanych z administracją Seminarium;
- g) prowadzenie gospodarstwa seminaryjnego.

3. Raz do roku, w wyznaczonym czasie, prokurator zdaje sprawozdanie ze swojej działalności przed Komisją Ekonomiczną.

4. Na wyraźne zaproszenie rektora uczestniczy w sesjach, podczas których omawiane są sprawy gospodarcze Seminarium.

5. W razie potrzeby prokurator może poprosić o zastępcę dla siebie. Prawa i obowiązki zastępcy prokuratora normuje pismo nominacyjne Ordynariusza.

6. Prokurator winien jak najczęściej zwiedzać budynki seminaryjne, aby się przekonać, czy wszystko jest w porządku, czy nic nie zginęło lub nie uległo zniszczeniu albo uszkodzeniu i w razie potrzeby zarządzić niezwłocznie konieczne reparacje oraz podjąć odpowiednie środki zaradcze.

VII. Dyrektor Biblioteki

1. Dyrektor biblioteki ma pieczę nad biblioteką i księgozbiorami zakładowymi. Urząd swój pełni z nominacji Ordynariusza w porozumieniu z rektorem.

2. Do zadań dyrektora biblioteki należy:

- a) troska o księgozbiór seminaryjny, jego ochrona przed zniszczeniem i kradzieżą;
- b) opieka nad magazynem bibliotecznym i czytelniami;
- c) staranie się o nowe książki i czasopisma oraz prowadzenie wymiany międzybibliotecznej;
- d) katalogowanie nowych pozycji według zasad bibliotekarstwa i utrzymywanie istniejących katalogów w przepisowym porządku.

3. Dyrektor biblioteki w porozumieniu z rektorem może przyjąć do pomocy dodatkowych pracowników. Wskazane jest, aby to byli ludzie fachowi i uczciwi. Może też dobrać sobie do pomocy alumnów.

4. Wydatki biblioteczne pokrywa z kasy prokuratorskiej.

5. Od dobrego funkcjonowania biblioteki zależy życie umysłowe w Seminarium. Dlatego też dyrektor biblioteki winien szerzyć kulturę czytelnictwa wśród alumnów oraz służyć pomocą pracownikom naukowo-dydaktycznym w Seminarium. Powinien też informować społeczność seminaryjną o nowościach wydawniczych. Szczególną troską otoczy księgozbiór starych druków.

6. Z wydatków bibliotecznych bibliotekarz rozlicza się przed prokuratorem, ze swojej działalności i planów przedstawia sprawozdanie Rektorowi.

VIII. Alumni

1. Alumnów do Seminarium przyjmuje Rektor po odbyciu rozmowy z kandydatem. Kieruje się on w tym przepisami prawa kanonicznego.

2. Do przyjęcia do Seminarium wymagane jest złożenie następujących dokumentów:

- a) podania;
- b) własnoręcznie napisanego życiorysu;
- c) świadectwa dojrzałości;
- d) karty zdrowia;
- e) metryki chrztu i bierzmowania;
- f) świadectwa moralności od własnego ks. proboszcza;
- g) 4 zdjęć.

3. Nowo przyjęci alumni otrzymują indeksy, absolwenci – dyplom ukończenia studiów.

4. Alumni należą do rodziny seminaryjnej, korzystają z jej praw i przywilejów oraz stosują się do jej wymogów.

5. Życie alumnów normuje regulamin seminaryjny. Zachowywanie regulaminu jest drogą do osiągnięcia pozytywnych wyników w nauce i w urobieniu wewnętrznym. Nagminne łamanie regulaminu jest podstawą do usunięcia alumna z Seminarium.

6. Alumni uiszczają zatwierdzoną przez Rektora opłatę. Niezamożni mogą otrzymać zapomogę lub stypendium. Ponieważ Semina-

rium utrzymuje się z ofiar wiernych, opłaty alumnów traktuje się jako ofiary na Seminarium, a nie jako zapłatę za naukę lub utrzymanie.

7. Przez pierwsze dwa lata alumni chodzą w stroju świeckim, od trzeciego roku obowiązuje ich strój duchowny.

STATUT INSTYTUTU TEOLOGICZNO-PASTORALNEGO W BIAŁYMSTOKU

Art. 1

Siedziba Instytutu

Instytut Teologiczno-Pastoralny ma swoją siedzibę w Białymstoku i korzysta z pomieszczeń Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku, ul. Warszawska 46.

Art. 2

Patron Instytutu

Patronem Instytutu jest Najświętsza Maryja Panna Matka Miłosierdzia.

Art. 3

Cel Instytutu

Instytut ma na celu:

- a) kontynuowanie i pogłębianie wykształcenia kapłanów w dziedzinie wiedzy filozoficznej i teologicznej;
- b) prowadzenie badań naukowych i systematyczne wyjaśnianie prawd Objawienia chrześcijańskiego;
- c) wdrażanie kapłanów do owocnego pełnienia funkcji ewangelizacyjnej i posługi duszpasterskiej;
- d) wpływanie na kształtowanie świadomości i postawy ewangelizacyjnej laikatu.

Art. 4

Kierownictwo i wykładowcy Instytutu

Kierownictwo Instytutu i poszczególnych wykładowców oraz asystentów powołuje biskup ordynariusz.

W skład kierownictwa wchodzi: rektor, wicerektor i prefekt studiów. Rektor kieruje działalnością całego Instytutu z upoważnienia i w imieniu biskupa ordynariusza. Za działalność tę jest odpowiedzialny wobec ordynariusza, któremu składa roczne sprawozdanie na piśmie. Wicerektor pomaga rektorowi w kierowaniu Instytutem i w razie potrzeby zastępuje rektora. Prefekt studiów układa harmonogramy zajęć Instytutu, prowadzi ewidencję obecności słuchaczy na wykładach i ćwiczeniach, opiekuje się bibliotekami Instytutu, troszczy się o porządek i tematykę kolokwium studialnych oraz konwersatoriów w czasie konferencji dekanalnych, dba o wpisy w kartach słuchacza oraz spełnia czynności z tym związane. W pracy swojej korzysta z pomocy Kurii Arcybiskupiej w Białymstoku.

Art. 5

Zakres działania

Obowiązkowe studium w Instytucie trwa pięć lat i obejmuje pięć najmłodszych roczników kapłańskich. Uczestniczyć w wykładach mogą również inni księża, którzy się zgłoszą i zostaną przyjęci. Z obowiązku uczęszczania na wykłady są zwolnieni:

- a) księża odbywający studia stacjonarne na wyższych uczelniach teologicznych w kraju lub za granicą;
- b) księża posiadający stopień naukowy doktora teologii lub filozofii;
- c) księża odbywający studia zaoczne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim lub Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Nie są oni jednak zwolnieni z wykładów dla ogółu duchowieństwa, z konferencji dekanalnych i konwersatoriów oraz z egzaminów, przewidzianych przez kanon 130 i 459 KPK.

Księża posiadający stopień naukowy magistra teologii lub filozofii mogą być zwolnieni z obowiązku uczęszczania na wykłady i składania egzaminów, jeśli wniosek taki uzna za uzasadniony kierownictwo Instytutu.

Zajęcia odbywają się jeden raz w miesiącu w wymiarze pięciu godzin. Każdorazowa nieobecność na wykładach lub ćwiczeniach wymaga usprawiedliwienia na piśmie.

Ilość zajęć może być w razie potrzeby zwiększona. Wykłady i seminaria obejmują następujące dyscypliny:

- Pismo św. ST i NT,
- teologia życia wewnętrznego,
- teologia dogmatyczna,
- teologia moralna,
- teologia fundamentalna,
- teologia liturgii,
- liturgika,
- prawo kanoniczne,
- teologia pastoralna,
- katechetyka i pedagogika,
- historia teologii,
- historia Archidiecezji,
- zagadnienia ekumeniczne,
- współczesne zagadnienia filozoficzne,
- wybrane zagadnienia z dziedziny sztuki sakralnej,
- ćwiczenia ze śpiewu i muzyki sakralnej.

Kierownictwo może wprowadzić do programu wykładów inne jeszcze dyscypliny teologiczne.

Program wykładów powinien uwzględniać:

- a) ugruntowanie wiadomości z podstawowych dyscyplin teologicznych;
- b) zapoznanie się z nowymi problemami teologiczno-duszpasterskimi, które przynosi współczesny rozwój teologii i życia kościelnego;
- c) powiązanie duszpasterstwa z całością teologii.

Wykłady nie powinny powtarzać tego, co było wykładane w Seminarium. Szczegółowy program wykładów na każdy rok opracowuje kierownictwo Instytutu i przedstawia do zatwierdzenia Ordynariuszowi Archidiecezji.

Kierownictwo Instytutu organizuje również konwersatoria w czasie konferencji dekanalnych. Tematykę konwersatoriów przedstawia kierownictwo, osoby zaś do referowania wyznacza Kuria Arcybiskupia. Konwersatoriami w czasie konferencji dekanalnych kierują wyznaczeni przez kierownictwo wykładowcy Instytutu lub inne upoważnione osoby.

Słuchacze Instytutu otrzymują imienne indeksy, w których wpisuje się wysłuchane wykłady, odbyte seminaria i zaliczone konwersatoria i egzaminy. Po zakończeniu pięcioletniego studium wszyscy otrzymują specjalne zaświadczenia (*testificatio*).

Art. 6

Wykłady dla ogółu duchowieństwa i pracowników katechezy

Kierownictwo Instytutu organizuje ponadto wykłady dla ogółu duchowieństwa i pracowników katechezy. Odbywają się one przynajmniej dwa razy w roku:

- a) w styczniu;
- b) w pierwszym tygodniu po Wielkanocy.

Program wykładów opracowuje Kierownictwo Instytutu w porozumieniu z Kurią oraz wykładowcami Instytutu.

Kierownictwo może organizować również wykłady lub kursy dla duchowieństwa w innym czasie za wiedzą i zgodą ordynariusza.

Art. 7

Wykłady wyższej wiedzy religijnej oraz inne formy kształcenia laikatu

Kierownictwo Instytutu Teologiczno-Pastoralnego, za zgodą biskupa ordynariusza i przy współpracy odpowiednich referatów kurialnych, może organizować cykl wykładów wyższej wiedzy religijnej dla świeckich oraz inne formy kształcenia laikatu.

Art. 8

Sesje naukowe

Celem pogłębienia wiedzy teologicznej i wymiany poglądów naukowych Zarząd Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku wspólnie z Kierownictwem Instytutu Teologiczno-Pastoralnego organizuje sesje naukowe. Uczestniczą w nich księża profesorowie Seminarium i wykładowcy Instytutu. Zgodnie z kilkuletnią tradycją uczestniczą w nich również księża profesorowie Wyższego Semina-

rium Duchownego w Drohiczynie n. Bugiem. Zasadniczo mają one charakter zamknięty, niekiedy jednak mogą być zapraszani na nie księża diecezjalni, alumni Seminarium i pracownicy katechezy.

Art. 9

Egzaminy wikariuszowskie i proboszczowskie

Egzaminy wikariuszowskie, nakazane kanonem 130 KPK, są zaliczane przez udział w konwersatoriach w czasie konferencji dekanalnych oraz egzaminy indywidualne. Egzaminy proboszczowskie, o których mówi kanon 459 § 2, n. 3, są zaliczane na podstawie przedstawionej pracy pisemnej w ciągu ostatnich dwóch lat uczęszczania na wykłady Instytutu oraz na podstawie egzaminu indywidualnego.

Księża wykładowcy Instytutu są jednocześnie egzaminatorami prosynodalnymi zgodnie z kan. 385-390 KPK.

Art. 10

Biblioteki i zakłady naukowe

Słuchacze Instytutu korzystają z biblioteki i zakładów naukowych Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku. W każdym dekanacie powinna istnieć biblioteka dekanalna Instytutu, zawierająca najpotrzebniejsze książki i pomoce naukowe. Bibliotekami dekanalnymi opiekują się asystenci dekanalni Instytutu. Asystenci dekanalni składają każdego roku sprawozdanie z działalności bibliotek na piśmie. Kierownictwo Instytutu posiada własną bibliotekę, którą opiekuje się prefekt studiów.

Art. 11

Zdobywanie stopni naukowych

148 Konferencja Plenarna Episkopatu Polski zaleciła wszystkim księżom, zwłaszcza młodszym, zdobywanie, stopni naukowych.

Kapłani naszej Archidiecezji mogą zdobywać stopnie naukowe w sposób następujący:

- a) w czasie studiów stacjonarnych na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim lub Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie;
- b) w czasie studiów stacjonarnych na uniwersytetach zagranicznych, a zwłaszcza w Rzymie;
- c) w czasie studiów zaocznych na Instytucie Pastoralnym przy KUL-u, na ATK w Warszawie;
- d) przez napisanie pracy magisterskiej na miejscu w Białymstoku w oparciu o porozumienie z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim.

Art. 12

Koszty funkcjonowania Instytutu

Koszty związane z działalnością Instytutu pokrywają księża uczęszczający na wykłady oraz wytypowane przez Kurię parafie.

Wykładowcy Instytutu pełnią swoje obowiązki honorowo, bez wynagrodzenia. Wynagrodzenie w wysokości uzgodnionej z Kurią Arcybiskupią otrzymują tylko: rektor, wicerektor i prefekt studiów.

Kuria zwraca koszty podróży służbowych i inne udokumentowane wydatki, jeśli zostały przedtem uzgodnione z biskupem ordynariuszem lub Kurią. Zakup książek i czasopism naukowych do bibliotek dekanalnych dokonuje prefekt studiów z funduszków kurialnych.

Art. 13

Pieczęć i hasło wiodące Instytutu

Instytut Teologiczno-Pastoralny w Białymstoku używa pieczęci okrągłej z napisem: „Instytut Teologiczno-Pastoralny w Białymstoku”.

NORMY SZCZEGÓŁOWE DZIAŁANIA ARCHIDIECEZJALNEGO OŚRODKA FORMACJI DUCHOWIEŃSTWA W BIAŁYMSTOKU

1. Archidiecezjalny Ośrodek Formacji Duchowieństwa obejmuje swoją działalnością wszystkich kapłanów Archidiecezji w Białymstoku.

2. Celem Ośrodka jest permanentna formacja kapłanów Archidiecezji w zakresie życia wewnętrznego, wiedzy teologicznej oraz posługi pasterskiej.

3. Najwyższym zwierzchnikiem Ośrodka jest każdorazowy ordynariusz Archidiecezji w Białymstoku.

Działalnością Ośrodka kieruje powołane przez ordynariusza Kolegium. W skład kolegium wchodzi: biskup pomocniczy jako Moderator, archidiecezjalny ojciec duchowny lub jego zastępca oraz Rektor Instytutu Teologiczno-Pastoralnego, jako członkowie.

4. Posiedzeniom Kolegium przewodniczy Moderator. Posiedzenia zwyczajne Kolegium odbywają się przynajmniej cztery razy w roku (wrzesień, listopad, luty i maj). Zwołuje je Moderator. Kadencja członków Kolegium trwa do odwołania, wygasa jednak z chwilą ustania pełnionych funkcji.

5. Formacją ascetyczną kieruje archidiecezjalny ojciec duchowny. Wspomagają go w tej pracy zastępca archidiecezjalnego ojca duchownego, dekanalni ojcowie duchowni i ich zastępcy. Archidiecezjalnego ojca duchownego i jego zastępcę powołuje ordynariusz po zasięgnięciu opinii Rady Kapłańskiej. Dekanalnych ojców duchownych i ich zastępców powołuje ordynariusz spośród kandydatów, zgłoszonych przez księży w czasie konferencji dekanalnych.

Formacja ascetyczna kapłanów dokonuje się przy pomocy następujących środków:

- a) doroczne rekolekcje kapłańskie;
- b) adoracje Najświętszego Sakramentu podczas konferencji dekanalnych;
- c) dni skupienia z okazji rocznic święceń, spotkań katechetycznych, pielgrzymek kapłańskich itp.;
- d) konferencje ascetyczne, głoszone przy różnych innych okazjach;

e) wspólna modlitwa kapłanów w drugi czwartek miesiąca.

Kapłani nowo wyświęceni przez przeciąg jednego roku po święceniach mają obowiązek uczestniczyć w miesięcznych dniach skupienia, organizowanych dla nich przez Zarząd Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego. Program dni skupienia opracowuje ojciec duchowny Seminarium w porozumieniu z rektorem Seminarium, a zatwierdza ordynariusz.

Wielką pomocą kapłanom w dążeniu do doskonalenia własnego życia duchowego jest Unia Apostolska Kleru Diecezjalnego, którą należy popierać i rozwijać oraz Kapłański Ruch Maryjny.

Archidiecezjalny Ojciec Duchowny organizuje przynajmniej dwa razy w roku konferencje dekanalnych ojców duchownych i ich zastępców. Odbywają się one na początku roku formacyjnego i przy jego zakończeniu. Konferencja ojców duchownych opracowuje szczegółowy program pracy na cały rok i przedstawia go do zatwierdzenia Ordynariuszowi.

6. Formacja duchowieństwa w zakresie intelektualnym i pastoralnym dokonuje się w ramach powołanego przez biskupa ordynariusza Instytutu Teologiczno-Pastoralnego. Instytut rozwija swą działalność na podstawie osobnego statutu.

7. Formacja pastoralna odgrywa doniosłą rolę w posłudze kapłańskiej i winna być z należytą uwagą traktowana. Dokonuje się ona przy pomocy następujących środków:

- a) wykłady i kursy organizowane przez Instytut Teologiczno-Pastoralny;
- b) konferencje dekanalne, kiedy omawiane są sprawy duszpasterskie;
- c) konferencje katechetyczne archidiecezjalne i dekanalne;
- d) dni skupienia dla kapłanów pierwszego roku po święceniach;
- e) spotkania duszpasterskie kapłanów w poszczególnych parafiach;
- f) udział w pracach archidiecezjalnej i parafialnych rad duszpasterskich.

Biskup ordynariusz może ustanowić w Archidiecezji jeden lub kilka ośrodków duszpasterskich eksperymentalnych, w których wyznaczeni kapłani będą zaprawiać się do pracy duszpasterskiej pod kierunkiem doświadczonych duszpasterzy.

REGULAMIN ARCHIDIECEZJALNEGO KOLEGIUM TEOLOGICZNEGO W BIAŁYMSTOKU

1. Archidiecezjalne Kolegium Teologiczne w Białymstoku (zwane dalej „Kolegium”), jest instytucją kościelną, powołaną przez Księdza Arcybiskupa Metropolite Białostockiego dekretem z dnia 15 lipca 1993 r. w ramach działalności Rady Profesorów Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku.

2. Na mocy dekretu z dnia 23 września 1993 r., wydanego przez Księdza Kardynała Józefa Glempa, Wielkiego Kanclerza Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie, Prymasa Polski, opiekę naukową nad przebiegiem studiów w Kolegium sprawuje Papieski Wydział Teologiczny, Sekcja św. Jana Chrzyciela w Warszawie.

3. Zadaniem Kolegium jest przygotowanie teologiczno-pedagogiczne katechetów do pracy w przedszkolach i szkołach podstawowych zgodnie z wymaganiami zawartymi w „Wytycznych Rady Głównej Episkopatu Polski dla organizacji kolegiów teologicznych” z dn. 7 kwietnia 1993 r. oraz w „Porozumieniu pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski oraz Ministrem Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 1993 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od nauczycieli religii”. Słuchacze Kolegium winni w toku studiów otrzymać również głęboką formację duchową.

4. Kolegium prowadzi także kształcenie katechetów, którzy pracują już w szkole, ale nie mają dyplomu ukończenia Kolegium.

5. Działalnością Kolegium kierują: Dyrektor, jego Zastępca oraz Sekretarz, powołani na to stanowisko przez biskupa diecezjalnego.

6. Wszyscy wykładający w Kolegium, jak też prowadzący ćwiczenia i kierujący praktykami winni otrzymać misję kanoniczną od biskupa diecezjalnego.

7. Słuchaczem Kolegium może być osoba, która posiada świadectwo dojrzałości, przedstawi zaświadczenie lekarskie o przydatności do zawodu nauczycielskiego, zda egzamin wstępny. Ze względu na szczególne posłannictwo katechety, osoba ubiegająca się o przyjęcie do Kolegium musi rokować nadzieję, że będzie właściwie wypełniać zadania nauczyciela religii, dlatego przedstawi odpowiednie refe-

rencje (świadełstwo moralności) ze swojej parafii. Osoby zakonne przedstawia pisemne skierowanie na studia od Władz Zakonnych.

8. Nauka w Kolegium trwa cztery lata. Zajęcia prowadzone są w formie wykładów, ćwiczeń i praktyk. Program zajęć w Kolegium obejmuje przedmioty zatwierdzone przez Konferencję Episkopatu Polski. Przygotowanie pedagogiczno-katechetyczne obejmują minimum 270 godzin zajęć zaocznych i 150 godzin praktyki.

9. Zajęcia w Kolegium rozpoczynają się w pierwszą sobotę października i trwają do końca czerwca następnego roku. Przewidziane są dwa semestry: semestr zimowy do 15 lutego i semestr letni do 30 czerwca.

10. Plan studium określa przedmioty, egzaminy, zaliczenia i praktyki obowiązujące każdego słuchacza w danym roku.

11. Obecność słuchacza na wykładach i innych zajęciach jest obowiązkowa.

12. Harmonogram egzaminów ustala dyrekcja Kolegium w porozumieniu z wykładowcami.

13. Przy egzaminach stosuje się następujące oceny:

- bardzo dobry (5),
- dobry plus (4+),
- dobry (4),
- dostateczny plus (3+),
- dostateczny (3),
- niedostateczny (2).

Słuchacz zaliczył dany przedmiot, jeśli otrzymał ocenę co najmniej dostateczną.

14. W przypadku nieobecności na egzaminie w wyznaczonym terminie słuchacz może ubiegać się o jeden dodatkowy termin egzaminu.

15. Skreślenie z listy słuchaczy następuje w wyniku:

- a) niezaliczenia I roku,
- b) niezaliczenia tego samego roku lub semestru po raz drugi,
- c) rezygnacji ze studiów.

Decyzję o skreśleniu podejmuje dyrektor lub jego zastępca.

16. Biskup ordynariusz może skreślić z listy słuchaczy osobę, gdy dojdzie do przekonania – czy to na podstawie wyników egzaminów,

czy też sposobu jej postępowania – że nie będzie mógł udzielić jej skierowania (misji kanonicznej) do nauczania religii.

17. Słuchacz może otrzymać urlop w wypadku:

- a) długotrwałej choroby;
- b) ważnych okoliczności losowych;
- c) urodzenia dziecka lub opieki nad nim.

18. Słuchacz jest obowiązany powiadomić niezwłocznie Sekretariat Kolegium o zmianie adresu, stanu cywilnego i nazwiska.

19. Na roku IV obowiązuje słuchacza napisanie pracy dyplomowej pod kierunkiem zatwierdzonego przez dyrekcję wykładowcy – promotora. Pracę należy złożyć do końca czerwca.

20. Zdanie wszystkich egzaminów, zaliczenie przewidzianych planem praktyk oraz złożenie i przyjęcie pracy dyplomowej jest warunkiem zaliczenia czwartego roku.

21. Absolwenci Kolegium otrzymują dyplom ukończenia studiów według wzoru określonego przez Konferencję Episkopatu Polski. Dyplom świadczy o posiadaniu kwalifikacji do nauczania religii w przedszkolach i szkołach podstawowych.

22. Kolegium Teologiczne jest instytucją samofinansującą się. Jego uczestnicy pokrywają ze składek kosztą jego funkcjonowania. Wysokość składek, określona każdego roku przez dyrekcję Kolegium, dyktowana jest bieżącymi uwarunkowaniami ekonomicznymi. Aktualnie przyjętą formą są składki miesięczne.

23. Regulamin wchodzi w życie z chwilą podpisania go przez Księdza Arcybiskupa Metropolitę Białostockiego.

REGULAMIN STUDIUM TEOLOGII W BIAŁYMSTOKU

I. Przepisy ogólne

1. Studium Teologii w Białymstoku stosuje się do umowy zawartej z Sekcją św. Jana Chrzciciela PWTW z dnia 15 października 1994 r., zatwierdzonej przez Kongregację do Spraw Wychowania Katolickiego (Seminariów Duchownych i Instytutów Naukowych) dnia 26 listopada 1994 r.

2. Zgodnie ze statutem studia w Studium Teologii w Białymstoku mogą podjąć osoby świeckie i konsekrowane po złożeniu dokumentów i zdaniu egzaminu wstępnego.

3. Przyjęcie w poczet studentów Studium Teologii w Białymstoku następuje z chwilą immatrykulacji i złożenia ślubowania.

4. Student otrzymuje indeks oraz legitymację studencką Papieskiego Wydziału Teologicznego, sekcji św. Jana Chrzciciela w Warszawie. Indeks pozostaje własnością studenta.

5. Po ukończeniu studiów, zdaniu wszystkich egzaminów i przedłożeniu wymaganej pracy magisterskiej, absolwent otrzymuje tytuł magistra teologii.

6. Zwierzchnikiem i opiekunem wszystkich studentów jest dyrektor i jego zastępca.

7. W sprawach niezastrzeżonych kompetencji dziekana PWTW dyrektor i jego zastępca sprawują nadzór nad realizacją planu studiów oraz podejmują decyzje w sprawach studenckich związanych z przebiegiem studiów. Od decyzji dyrektora student może odwołać się do dziekana PWTW.

8. Ze względu na to, że Studium jest instytucją samofinansującą się, jego uczestnicy pokrywają ze składek kosztą jego funkcjonowania. Wysokość składek, określona każdego roku przez dyrekcję Studium, dyktowana jest bieżącymi uwarunkowaniami ekonomicznymi. Aktualnie przyjętą formą są składki miesięczne.

II. Organizacja studiów

1. Rok akademicki rozpoczyna się w pierwszą sobotę października i trwa do końca czerwca następnego roku. Rok akademicki składa się z dwóch semestrów: semestr zimowy do 15 lutego, semestr letni do 30 czerwca.

2. Sesja egzaminacyjna w semestrze zimowym rozpoczyna się 1 lutego i trwa do 15 lutego włącznie. Sesja poprawkowa do 15 marca włącznie.

3. Sesja w semestrze letnim trwa od 1 do 30 czerwca włącznie. Sesja poprawkowa od 15 do 30 września.

4. Studia odbywają się według „Programu studiów” ustalonego zgodnie z postanowieniami Ustawy o Szkolnictwie Wyższym i Konstytucji Apostolskiej *Sapientia Christiana*.

5. Plan studiów określa przedmioty, egzaminy, kolokwia, zaliczenia i praktyki obowiązujące każdego studenta.

6. Harmonogram egzaminów ustala dyrekcja Studium w porozumieniu z wykładowcami.

III. Prawa i obowiązki Studenta

1. Student ma prawo do:

- a) zdobywania wiedzy i rozwijania własnych zainteresowań naukowych;
- b) współuczestnictwa w podejmowaniu decyzji przez organa kolegialne Studium za pośrednictwem swych przedstawicieli.

2. Obecność studenta na wykładach i innych zajęciach dydaktycznych jest obowiązkowa. Ponadto do podstawowych obowiązków studenta należy:

- a) systematyczne zdobywanie wiedzy oraz terminowe ukończenie studiów;
- b) dbałość o dobre imię Uczelni;
- c) poszanowanie mienia szkoły.

3. Po każdym trzech nieusprawiedliwionych nieobecnościach na zajęciach dydaktycznych, wykładowca ma prawo nałożenia na studenta dodatkowych wymogów, których wypełnienie jest warunkiem uzyskania zaliczenia danego przedmiotu

4. Za przewinienia dyscyplinarne student ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną na zasadach określonych w Ustawie MEN.

5. Student jest obowiązany powiadomić niezwłocznie Sekretariat studiów o zmianie adresu, stanu cywilnego i nazwiska.

IV. Przeniesienia, wznowienia i studia równoległe.

1. Student może przenieść się do innej uczelni za zgodą dyrektora Studium, o ile wypełnił wszystkie obowiązki wobec uczelni macierzystej.

2. Decyzję w sprawie przyjęcia studenta przenoszącego się z innej uczelni podejmuje dyrektor Studium.

3. Przyjęcie osoby przenoszącej się może być uzależnione od dotychczasowych jej wyników w studiach.

4. Ponowne przyjęcie na studia osoby, która została skreślona z listy studentów na pierwszym roku studiów, następuje na ogólnych zasadach rekrutacji na studia.

5. Student, który po zaliczeniu I roku przerwał studia, ma prawo je wznowić.

6. Dyrektor Studium określa warunki, termin i sposób uzupełnienia zaległości wynikających z różnic programowych przez studenta przeniesionego lub wznowiającego studia.

7. Student może za zgodą dyrektora studiować poza swoim kierunkiem na dowolnej liczbie kierunków, o ile wypełnia wszystkie obowiązki związane z tokiem studiów na podstawowym kierunku studiów.

V. Zaliczenie semestru i roku.

1. Okresem zaliczeniowym jest semestr i rok akademicki.

2. Warunkiem zaliczenia roku lub semestru jest uczęszczanie na zajęcia dydaktyczne oraz spełnienie wszystkich wymogów określonych w Planie studiów i przez wykładowcę.

3. Warunkiem dopuszczenia do sesji egzaminacyjnej jest uzyskanie zaliczenia z wszystkich przewidzianych planem przedmiotów.

4. Zaliczenia dokonuje prowadzący zajęcia.

5. Student może przystąpić do egzaminu w dowolnym uzgodnionym z egzaminatorem terminie, nie przekraczając terminów kończących dany semestr.

6. Przy egzaminach i kolokwiach stosuje się następujące oceny:

bardzo dobry	5
dobry plus	4+
dobry	4
dostateczny plus	3+
dostateczny	3
niedostateczny	2

7. Oceny z każdego egzaminu i kolokwium oraz zaliczenia wpisuje się do indeksu.

8. Po otrzymaniu na egzaminie oceny niedostatecznej, studentowi przysługuje prawo do zdawania jednego egzaminu poprawkowego z każdego niezdanego przedmiotu.

9. W razie choroby lub innej usprawiedliwionej nieobecności studenta na egzaminie dyrektor Studium w porozumieniu z egzaminatorem wyznacza inny termin.

10. W przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności na egzaminie w ustalonym terminie, student może ubiegać się o jeden dodatkowy termin egzaminu.

11. W ciągu 7 dni od daty egzaminu poprawkowego po otrzymaniu oceny niedostatecznej, student ma prawo złożyć wniosek o przeprowadzenie egzaminu komisyjnego z jednego przedmiotu w semestrze.

12. Skład komisji egzaminacyjnej oraz jej termin ustala dyrektor Studium.

13. W skład komisji wchodzi dyrektor lub jego zastępca, jako przewodniczący, poprzedni egzaminator i jeszcze jeden specjalista z zakresu przedmiotu objętego egzaminem.

14. Komisji nie może przewodniczyć osoba, która uprzednio egzaminowała studenta.

15. W stosunku do studenta, który nie został dopuszczony do sesji egzaminacyjnej lub nie złożył przewidzianych planem egzaminów dyrektor lub zastępca dyrektora podejmuje decyzję:

- a) o skreśleniu z listy studentów;
- b) albo, jeśli student rokuje uzasadnioną nadzieję na uzupełnienie brakujących egzaminów, o warunkowym przyjęciu na semestr lub rok następny;

c) albo o skierowaniu na powtórzenie roku studiów – z wyjątkiem studentów I roku.

16. Skreślenie z listy studentów następuje w wyniku:

- a) niezaliczenia I roku studiów;
- b) niezaliczenie tego samego roku lub semestru po raz drugi;
- c) prawomocnego orzeczenia Komisji dyscyplinarnej;
- d) rezygnacji ze studiów.

17. Decyzję o skreśleniu podejmuje dyrektor lub jego zastępca. Od tej decyzji przysługuje odwołanie do dziekana PWTW w ciągu 14 dni, licząc od daty doręczenia studentowi decyzji o skreśleniu.

18. Decyzja o skreśleniu jest ostateczna, jeżeli nie wniesiono odwołania lub jeśli dziekan utrzymał decyzję w mocy.

19. Studentowi powtarzającemu rok można uznać oceny co najmniej dobre, uzyskane w ciągu ostatniego roku.

VI. Urlopy

1. Student może otrzymać urlop w wypadku:

- a) długotrwałej choroby;
- b) ważnych okoliczności losowych;
- c) urodzenia dziecka lub opieki nad nim.

2. Udzielenie urlopu potwierdza się wpisem do indeksu.

3. Po zakończeniu kolejnego roku studiów, student może, za zgodą dyrektora przerwać studia na określony czas. Traci jednak prawa studenckie, ale zachowuje prawo do wznowienia studiów.

VII. Praca magisterska

1. Na roku VI obowiązuje studenta egzamin z całości teologii. Egzamin ten jest egzaminem komisyjnym.

2. Student jest obowiązany złożyć pracę magisterską do dnia 30 kwietnia.

3. Dyrektor Studium na wniosek kierującego pracą lub studenta, może przesunąć termin złożenia pracy magisterskiej z powodu długotrwałej choroby studenta lub chwilowego braku dostępu do materiałów źródłowych. Termin złożenia pracy nie może być przesunięty dłużej niż do 30 września.

4. Pracą magisterską kieruje profesor lub doktor habilitowany. W szczególnych wypadkach Rada Wydziału PWTW może upoważnić do kierowania pracą wykładowcę mającego stopień naukowy doktora.

5. Temat pracy winien być ustalony nie później niż na 2 lata przed ukończeniem studiów. Temat pracy oraz jej promotora zatwierdza Rada Wydziału Sekcji Św. Jana Chrzyciela.

6. Oceny pracy magisterskiej dokonuje kierujący pracą oraz jeden recenzent wyznaczony przez dziekana PWTW. W przypadku negatywnej oceny pracy przez recenzenta dziekan może wyznaczyć drugiego recenzenta.

7. Złożenie i przyjęcie pracy magisterskiej jest warunkiem zaliczenia ostatniego roku studiów.

8. Warunkiem dopuszczenia do egzaminu magisterskiego jest:

- a) zaliczenie wszystkich przedmiotów przewidzianych planem studiów i zdanie egzaminu z całości teologii (*ex universa*);
- b) uzyskanie oceny co najmniej dostatecznej z pracy magisterskiej.

9. Egzaminy magisterskie odbywają się przed komisją powołaną przez dziekana PWTW.

10. W przypadku uzyskania z egzaminu magisterskiego oceny niedostatecznej lub nieusprawiedliwionego nieprzystąpienia do egzaminu, dziekan wyznacza drugi termin egzaminu jako ostateczny, nie wcześniej jednak niż przed upływem miesiąca.

11. W przypadku niezdania egzaminu magisterskiego w drugim terminie dziekan wydaje następującą decyzję:

- a) zezwolenie na powtórzenie ostatniego roku studiów lub
- b) skreślenie z listy studentów.

12. Ukończenie studiów następuje po złożeniu egzaminu magisterskiego z wynikiem co najmniej dostatecznym.

13. Podstawą obliczenia ostatecznego wyniku studiów są:

- a) średnia ocen egzaminów i kolokwii uzyskanych w ciągu całego okresu studiów;
- b) średnia arytmetyczna ocen pracy magisterskiej i obrony pracy;
- c) ocena egzaminu z całości teologii (*ex universa*).

14. Do dyplomu wpisuje się ostateczny wynik studiów wyrównany do pełnej oceny zgodnie z zasadą: do 3,50 – dostateczny; powyżej 3,50 do 4,50 – dobry; powyżej 4,50 – bardzo dobry.

15. Wyrównanie do pełnej oceny dotyczy tylko wpisu do dyplomu, we wszystkich innych zaświadczeniach podaje się rzeczywisty wynik.

VIII. Przepisy końcowe

1. Regulamin ten wchodzi w życie z chwilą podpisania przez Dziekana Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie.

2. Decyzje wydane przed wejściem w życie niniejszego Regulaminu studiów, zachowują moc prawną.

STATUT CARITAS ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

Dnia 23 stycznia 1991 r. Ks. Biskup Edward Kisiel, Administrator Apostolski Archidiecezji w Białymstoku, dekretem ustanowił Caritas Archidiecezji w Białymstoku. Siedzibą Caritas jest Białystok. Pieczęć okrągła i podłużna jest następującej treści: Caritas Archidiecezji w Białymstoku.

Obecnie po zmianach po wizycie Papieża w Białymstoku i po powstaniu Archidiecezji Białostockiej nazwa brzmi: „Caritas Archidiecezji Białostockiej”

Caritas Archidiecezji Białostockiej posiada osobowość prawną, kościelną, (kan. 114-116) dekret Biskupa Ordynariusza z dn. 23/01/1991 r. Nr. 162/91 i państwową (Ust. o stosunku państwa do Kościoła katolickiego w PRL z dn. 17/05/1989 r. Dz.Ust. Nr.29 z dn. 23/05/1989 poz. 154.

Cele i zadania Caritas Archidiecezji Białostockiej

Podstawowym celem Caritas Archidiecezji Białostockiej jest szerzenie oraz praktykowanie nauki Jezusa Chrystusa o miłosierdziu chrześcijańskim. Cel ten Caritas realizuje w szczególności przez:

- 1) zakładanie i prowadzenie ośrodków opieki zamkniętej i otwartej: przedszkoli, sierocińców, domów dla chorych na choroby społeczne, domów starców, kuchni dla ubogich;
- 2) organizowanie pomocy doraźnej dla osób fizycznych i instytucji diecezjalnych w postaci: zapomóg zwrotnych i bezzwrotnych, pomocy medycznej i opieki nad chorymi i samotnymi osobami starszymi w domach, pomocy dla dzieci i młodzieży szkolnej i studenckiej, pomocy dla poszkodowanych w wypadkach losowych i kataklizmach oraz innych sposobów pomocy doraźnej w zależności od wciąż zmieniających się warunków życia;
- 3) prowadzenie systematycznej i okazjonalnej formacji wiernych do działalności charytatywnej;
- 4) organizowanie systematycznego kształcenia pracowników charytatywnych;

- 5) organizowanie i prowadzenie poradni różnego typu;
- 6) organizowanie i prowadzenie stałych i okazjonalnych akcji finansujących działalność charytatywną.

Środki Materialne Caritas Archidiecezji Białostockiej

Caritas Archidiecezji Białostockiej ma prawo posiadania, nabywania, zbywania, użytkowania i zarządzania majątkiem ruchomym i nieruchomym oraz występowania przed władzami państwowymi, sądami i osobami trzecimi dla obrony i reprezentacji swoich praw.

Środki materialne Caritas Archidiecezji Białostockiej pochodzą z:

- 1) nieruchomości i mienia ruchomego stanowiącego własność Caritas Archidiecezji Białostockiej oraz z obrotu tym majątkiem;
- 2) subwencji i dotacji pochodzących od krajowych i zagranicznych instytucji kościelnych, państwowych, samorządowych, społecznych i osób prywatnych;
- 3) zapisów, darowizn i spadków od osób prywatnych i instytucji polskich i zagranicznych;
- 4) odpisów podatkowych na cele statutowo-charytatywne, pochodzących od firm prywatnych lub państwowych, spółdzielni, spółek i innych form działalności gospodarczej;
- 5) ofiar pieniężnych i w naturze od osób prywatnych, społeczności wiernych i funduszków kościelnych.

Inne osoby prawne-kościelne nie ponoszą odpowiedzialności finansowej za zobowiązania Caritas Archidiecezji Białostockiej.

W razie likwidacji Caritas Archidiecezji Białostockiej jej majątek – uwzględniając wolę ofiarodawców – przechodzi na własność Archidiecezji Białostockiej z przeznaczeniem na cele charytatywne.

Struktura personalna Caritas Archidiecezji Białostockiej

Nadrzędną władzą Caritas Archidiecezji Białostockiej jest każdorazowy Arcybiskup Metropolita Białostocki, który:

- 1) powołuje Caritas Archidiecezji Białostockiej do istnienia i w razie potrzeby rozwiązuje ją;
- 2) nadaje jej Statut i dokonuje w nim zmian;

- 3) powołuje i odwołuje dyrektora Caritas Archidiecezji Białostockiej, którym jest zawsze duchowny inkardynowany do Archidiecezji Białostockiej;
- 4) udziela *nihil obstat* na kandydaturę zastępcy dyrektora i Sekretarza Caritas Archidiecezji Białostockiej oraz na ich odwołanie;
- 5) powołuje i odwołuje Komisję Nadzorczą dla Caritas Archidiecezji Białostockiej;
- 6) przyjmuje roczne sprawozdania Komisji Nadzorczej;
- 7) określa cele i zadania Caritas Archidiecezji Białostockiej.

W imieniu Arcybiskupa Metropolity Białostockiego bezpośredni zarząd Caritas Archidiecezji Białostockiej tworzą: dyrektor, zastępca dyrektora i sekretarz.

Dyrektor Caritas Archidiecezji Białostockiej:

- 1) kieruje bezpośrednio całokształtem Caritas Archidiecezji Białostockiej i organizuje przewidziane Statutem działania dla zrealizowania celów Caritas;
- 2) reprezentuje Caritas Archidiecezji Białostockiej i występuje w jej imieniu zgodnie z przepisami prawa i zaleceniami Arcybiskupa Metropolity;
- 3) informuje Arcybiskupa Metropolite o działalności Caritas Archidiecezji Białostockiej;
- 4) mianuje i odwołuje po uzyskaniu zgody Arcybiskupa zastępcę dyrektora i sekretarza Caritas Archidiecezji Białostockiej;
- 5) mianuje i odwołuje Kierowników Diecezjalnych Caritas Archidiecezji Białostockiej odpowiedzialnych za poszczególne działy statutowej działalności Caritas Archidiecezji Białostockiej;
- 6) mianuje i odwołuje personel Sekretariatu Caritas Archidiecezji Białostockiej oraz kierowników terenowych ośrodków charytatywnych i własnych zakładów działalności gospodarczej;
- 7) powołuje do życia terenowe ośrodki Caritas Archidiecezji Białostockiej i organizuje bieżącą współpracę z nimi;
- 8) powołuje do życia zakłady działalności gospodarczej Caritas Archidiecezji Białostockiej i inne przewidziane w niniejszym Statucie;

- 9) wyraża zgodę na podjęcie przez terenowe ośrodki charytatywne samodzielnej, zgodnej ze statutem Caritas Archidiecezji Białostockiej, działalności gospodarczej i przyjmuje doroczne o niej sprawozdania;
- 10) zwołuje posiedzenia Rady Caritas Archidiecezji Białostockiej i im przewodniczy;
- 11) zatwierdza program działalności i preliminarz budżetowy Caritas Archidiecezji Białostockiej na rok następny oraz sprawozdanie ze stanu i działalności Caritas Archidiecezji Białostockiej za rok ubiegły;
- 12) zarządza funduszami Caritas Archidiecezji Białostockiej w granicach określonych niniejszym statutem;
- 13) jest upoważniony do nabywania i zbywania własności, nieruchomości i ruchomości, pod tytułem odpłatnym i darmowym oraz do zarządu tym mieniem, jest ponadto uprawniony do udzielania w tym zakresie pełnomocnictw.

Zastępca dyrektora Caritas Archidiecezji Białostockiej

- 1) wykonuje zadania zlecone mu przez dyrektora Caritas Archidiecezji Białostockiej;
- 2) w razie nieobecności dyrektora zastępuje go, lecz nominacji może dokonać tylko w oparciu o pisemne zlecenia dyrektora Caritas Archidiecezji Białostockiej;
- 3) opracowuje w październiku każdego roku program działalności i preliminarz budżetowy na rok następny, a do końca stycznia sprawozdanie ze stanu i działalności Caritas Archidiecezji Białostockiej za rok ubiegły.

Sekretarz Caritas Archidiecezji Białostockiej

Jest odpowiedzialny za funkcjonowanie Sekretariatu Caritas Archidiecezji Białostockiej, za bieżącą korespondencję i za archiwum, które gromadzi i porządkuje. Inne jego obowiązki określa regulamin ustanowiony przez dyrektora Caritas Archidiecezji Białostockiej.

Rada Caritas Archidiecezji Białostockiej

Jest organem doradczym dyrektora, składającym się z kierowników Okręgów Caritas Archidiecezji Białostockiej i diecezjalnych duszpasterzy (hospicjum, niepełnosprawnych, głuchoniemych, niewidomych, osób uzależnionych, więziennictwa, średniego personelu medycznego i innych osób, powoływanych okazjonalnie przez dyrektora Caritas Archidiecezji Białostockiej). Na posiedzenie Rady Caritas Archidiecezji Białostockiej dyrektor może zaprosić biegłych w omawianych na nim sprawach i wysłuchać ich opinii. Członkowie Rady opiniują program działania i program budżetowy Caritas Archidiecezji Białostockiej. Przewodniczącym Rady Caritas Archidiecezji Białostockiej jest dyrektor Caritas Archidiecezji Białostockiej. Rada wybiera spośród swoich członków sekretarza, którego zadaniem jest protokołowanie posiedzeń i pomoc przewodniczącemu w jej pracach.

Komisja Nadzorcza Caritas Archidiecezji Białostockiej

Składa się z dwu osób. Zbiera się ona raz w roku, w ciągu dwu miesięcy od zakończenia roku kalendarzowego i dokonuje kontroli majątku, ksiąg i gospodarki finansowej Caritas Archidiecezji Białostockiej. Wyniki kontroli przedstawia do końca lutego Ks. Arcybiskupowi Metropolicie.

Struktura Terytorialna Caritas Archidiecezji Białostockiej

Podstawową jednostką organizacyjną Caritas Archidiecezji Białostockiej jest parafialny zespół Caritas Archidiecezji Białostockiej zwany dalej Zespołem.

Może on powstać przy każdej parafii, prowadzonej przez kler diecezjalny jak i zakonny.

Warunkiem powstania Zespołu jest przedstawienie przez proboszcza konkretnego programu działań charytatywnych mieszczących się w celach Caritas Archidiecezji Białostockiej.

Dyrektor Caritas Archidiecezji Białostockiej po przyjęciu programu, dekretem ustanawia Zespół.

Kierownikiem Zespołu jest zawsze proboszcz parafii. Mianuje on spośród osób świeckich swojego zastępcę, oraz sekretarza zespołu, a także ich odwołuje; o dokonanych nominacjach i odwołaniach niezwłocznie powiadamia Zarząd Caritas Archidiecezji Białostockiej kierownik powołuje także innych pracowników Zespołu oraz określa i przydziela wszystkim zadania.

Do zadań kierownika Zespołu i jego zastępcy należy przede wszystkim

- mobilizacja charytatywna całej wspólnoty parafialnej do praktykowania miłosierdzia modlitwą słowem i czynem,
- stałe rozpoznawanie potrzeb i możliwości pomocy,
- zgodne ze Statutem Caritas Archidiecezji Białostockiej organizowanie i świadczenie konkretnej pomocy potrzebującym,
- współpraca z innymi grupami parafialnymi w dziele charytatywnym,
- współpraca z Zarządem Caritas Archidiecezji Białostockiej,
- przygotowanie i przekazywanie Zastępcy Dyrektora Caritas Archidiecezji Białostockiej do dnia 15 stycznia każdego roku, sprawozdania za rok ubiegły z działalności charytatywnej oraz sytuacji finansowej Zespołu.

Do zadań sekretarza Zespołu należy prowadzenie kartotek osób potrzebujących i korzystających z pomocy Zespołu, kroniki, ewidencji otrzymywanych darów i ofiar, ewidencji majątku Zespołu oraz innych dokumentów.

Wszystkie osoby realizują zadania charytatywne w ramach Zespołu społecznie. W razie potrzeby może być zatrudniony zastępca kierownika Zespołu, którego mianuje i odwołuje dyrektor Caritas Archidiecezji Białostockiej.

W razie zaistnienia potrzeby mogą powstać Środowiskowe Koła Caritas Archidiecezji Białostockiej zwane dalej Kołami. Koło Caritas działa przy Zespole Caritas. Musi być ono zatwierdzone przez dyrektora. Na czele Koła stoi mianowany przez Kierownika oddzielny zastępca Kierownika zespołu.

Gdyby zaistniały potrzeby, z kilku Zespołów Caritas Archidiecezji Białostockiej można utworzyć Okręg Caritas Archidiecezji Białostockiej. O potrzebie powstania takiego okręgu decyduje dyrektor Caritas Archidiecezji Białostockiej.

Okręg Caritas powołuje dyrektor Caritas Archidiecezji Białostockiej. On też ustala siedzibę Okręgu i mianuje kierownika Okręgu spośród kierowników zespołu,

Zatrudnienie kierownika Okręgu na etacie dokonuje dyrektor Caritas Archidiecezji Białostockiej.

Kierownik Okręgu może dobrać sobie współpracowników pracującymi społecznie.

Zadanie kierownika Okręgu określa dyrektor Caritas Archidiecezji Białostockiej w oparciu o aktualne potrzeby i zadania wskazane przez kierowników Zespołów, Radę Caritas Archidiecezji Białostockiej i Ks. Arcybiskupa.

Postanowienia końcowe

Wszystkie Zespoły Caritas Archidiecezji Białostockiej podlegają bezpośrednio dyrektorowi Caritas Archidiecezji Białostockiej.

Wszystkie akty wykonywania władzy w Caritas Archidiecezji Białostockiej, jak nominacje odwołania ze stanowisk, zarządzenia itp. muszą być sporządzone i zainteresowanym przedstawione na piśmie, zaopatrzone w datę wystawienia i pieczęć oraz podpisane przez kompetentną władzę.

Caritas Archidiecezji Białostockiej używa pieczęci okrągłej z napisem w otocze „Caritas Archidiecezji Białostockiej” w środku krzyż z wkomponowanym na ramionach krzyżu słowem „Caritas”, oraz pieczęć prostokątna z tym samym napisem i podanym adresem: Caritas Archidiecezji Białostockiej, ul. Kościelna 2, 15-087 Białystok.

STATUT AKCJI KATOLICKIEJ ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

Rozdział I

Postanowienia ogólne

Art. 1

Akcja Katolicka Archidiecezji Białostockiej, zwana dalej Akcją Katolicką, jest publicznym stowarzyszeniem wiernych, erygowanym przez Arcybiskupa Metropolity Białostockiego na mocy przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego i w porządku prawnym Państwa Polskiego; jako organizacja kościelna, uzyskuje osobowość prawną na podstawie przepisów ustawy z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2

1. Akcja Katolicka działa pod zwierzchnictwem Arcybiskupa Metropolity i rządzi się niniejszym statutem.

2. Arcybiskup Metropolita sprawuje opiekę nad działalnością Akcji Katolickiej przez mianowanych przez siebie:

- a) parafialnych asystentów kościelnych,
- b) Archidiecezjalnego Asystenta Kościelnego.

Art. 3

Akcja Katolicka uznając się za część składową Akcji Katolickiej w Polsce, erygowanej przez Konferencję Episkopatu Polski jako ogólnopolskie publiczne stowarzyszenie wiernych, wchodzi w strukturę organizacyjną tego stowarzyszenia i respektuje jego statut.

Art. 4

Akcja Katolicka działa na terenie Archidiecezji Białostockiej i ma siedzibę w Białymstoku.

Art. 5

Osoby sprawujące funkcję prezesa w jakiegokolwiek strukturze Akcji Katolickiej, nie mogą jednocześnie sprawować kierowniczych stanowisk w partiach politycznych.

Art. 6

Akcja Katolicka jako stowarzyszenie katolików świeckich posiadające właściwy sobie charyzmat, współpracuje z innymi stowarzyszeniami katolików świeckich oraz ruchami i wspólnotami kościelnymi.

Art. 7

1. Patronem Akcji Katolickiej jest św. Wojciech.
2. Świętem Akcji Katolickiej jest Niedziela Chrystusa Króla Wszechświata.

Rozdział II

Cele, zadania i środki działania

Art. 8

1. Celem Akcji Katolickiej jest pogłębienie formacji chrześcijańskiej oraz organizowanie bezpośredniej współpracy katolików świeckich z hierarchią kościelną w prowadzeniu misji apostołskiej Kościoła.
2. Akcja Katolicka realizuje swoje cele przez:
 - a) pogłębianie życia religijnego, moralnego, intelektualnego i kulturalnego oraz ukierunkowanie na zadania apostołskie,
 - b) przenikanie wartościami ewangelicznymi życia społecznego,
 - c) zajmowanie stanowiska w sprawach publicznych Kościoła, a zwłaszcza reagowanie na zagrożenia wiary i moralności chrześcijańskiej,
 - d) kształcenie działaczy katolickich i wychowanie ich do aktywności w życiu społecznym, gospodarczym, kulturalnym i politycznym.

Art. 9

Akcja Katolicka może prowadzić:

- a) działalność oświatową, wychowawczą i wydawniczą,
- b) działalność kulturalną i informacyjną, w szczególności przy użyciu środków przekazu,
- c) działalność dobroczynną,
- d) działalność turystyczno-sportową,
- e) działalność gospodarczą.

Rozdział III

Członkowie Akcji Katolickiej, ich prawa i obowiązki

Art. 10

Wśród członków Akcji Katolickiej wyróżnia się:

- a) zwyczajnych,
- b) wspierających.

Art. 11

1. Członkiem zwyczajnym Akcji Katolickiej może zostać katolik świecki, który ukończył 18 lat.

2. Przyjęcie do Akcji Katolickiej poprzedza odbycie rocznego stażu kandydackiego. W uzasadnionych przypadkach staż kandydacki może być skrócony.

3. Członek zwyczajny może należeć do innych organizacji, które nie sprzeciwiają się wartościom i zasadom nauki społecznej Kościoła.

Art. 12

1. Warunkiem przyjęcia na członka Akcji Katolickiej jest oświadczenie o gotowości wstąpienia do Akcji Katolickiej złożone w formie pisemnej, skierowane do Zarządu Parafialnego Oddziału.

2. Uchwałę w sprawie przyjęcia na członka Akcji Katolickiej oraz skrócenia stażu kandydackiego podejmuje Zarząd Archidiecezjalnego Instytutu na wniosek Zarządu Parafialnego Oddziału zawierającą opinię Parafialnego Asystenta Kościelnego.

Art. 13

Członkom zwyczajnym Akcji Katolickiej przysługują następujące prawa:

- a) udział w przedsięwzięciach podejmowanych przez Akcję Katolicką,
- b) czynne i bierne prawo wyborcze w wyborach do organów Akcji Katolickiej.

Art. 14

Do obowiązków członków zwyczajnych Akcji Katolickiej należy:

- a) realizowanie celów Akcji Katolickiej,
- b) przestrzeganie postanowień statutu i regulaminów Akcji Katolickiej oraz stosowanie się do uchwał jej organów,
- c) płacenie składki członkowskiej.

Art. 15

Członkiem Akcji katolickiej nie może być ten, kto odstąpił od wiary katolickiej, albo zerwał ze wspólnotą kościelną, albo podlega ekskomunice wymierzonej wyrokiem lub dekretem.

Art. 16

Członkiem wspierającym Akcji Katolickiej może być:

- a) osoba fizyczna,
- b) osoba prawna,
- c) zrzeszenie katolickie nie posiadające osobowości prawnej.

Art. 17

Członkom wspierającym Akcji Katolickiej przysługuje prawo udziału w przedsięwzięciach podejmowanych przez Akcję Katolicką.

Art. 18

1. Członkostwo w Akcji Katolickiej ustaje w przypadku:

- a) rezygnacji zgłoszonej na piśmie do Zarządu Archidiecezjalnego Instytutu za pośrednictwem Zarządu parafialnego Oddziału,

b) wykluczenia uchwałą Zarządu Archidiecezjalnego Instytutu, podjętą po zapoznaniu się z opinią Zarządu Parafialnego Oddziału, w razie naruszenia statutu.

2. Od uchwały w sprawie wykluczenia z Akcji Katolickiej zainteresowanemu przysługuje odwołanie do Arcybiskupa Metropolity.

Rozdział IV

Struktura organizacyjna

Art. 19

Strukturami organizacyjnymi Akcji Katolickiej są:

- a) Archidiecezjalny Instytut Akcji Katolickiej,
- b) parafialne oddziały Akcji Katolickiej.

A. Archidiecezjalny Instytut Akcji Katolickiej

Art. 20

Organami Archidiecezjalnego Instytutu są:

- a) Rada Archidiecezjalnego Instytutu, zwana dalej Radą,
- b) Zarząd Archidiecezjalnego Instytutu, zwany dalej Zarządem,
- c) Komisja Rewizyjna Archidiecezjalnego Instytutu, zwana dalej Komisją Rewizyjną.

Rada

Art. 21

1. W skład Rady wchodzi:

- a) prezesi parafialnych oddziałów Akcji Katolickiej,
- b) inni członkowie Akcji Katolickiej powołani przez Arcybiskupa Metropolite.

2. Prezes Zarządu Parafialnego Oddziału może być zastąpiony na zebraniu Rady przez delegowanego przez siebie wiceprezesa.

3. W zebraniach Rady mogą uczestniczyć bez prawa udziału w głosowaniu

- a) członkowie Zarządu,
- b) Archidiecezjalny Asystent Kościelny.

Art. 22

1. Z zastrzeżeniem kompetencji Arcybiskupa Metropolity określonych w Kodeksie Prawa Kanonicznego oraz w niniejszym statucie, Rada jest organem powołującym, ukierunkowującym i nadzorującym pozostałe organy Archidiecezjalnego Instytutu.

2. W szczególności do kompetencji Rady należy:

- a) wybór kandydatów na prezesa Zarządu,
- b) wybór pozostałych członków Zarządu,
- c) wybór Komisji Rewizyjnej,
- d) wybór delegatów do Rady Krajowego Instytutu Akcji Katolickiej w Polsce,
- e) uchwalanie programów działania i preliminarza budżetowego oraz zatwierdzanie bilansu rocznego Akcji Katolickiej,
- f) przyjmowanie sprawozdań i ocena działalności Zarządu oraz udzielenie mu absolutorium,
- g) ocena działalności i zatwierdzanie sprawozdań Komisji Rewizyjnej,
- h) uchwalanie oświadczeń i apeli w sprawach będących przedmiotem działalności Akcji Katolickiej.

Art. 23

1. Rada obraduje i podejmuje uchwały na zebraniach zwyczajnych i nadzwyczajnych.

2. Zebranie zwyczajne jest zwoływane przynajmniej raz w roku i jego przedmiotem powinno być:

- a) rozpatrzenie sprawozdania Zarządu z działalności Akcji Katolickiej i wykonania jej preliminarza budżetowego oraz zatwierdzenie bilansu za rok poprzedni,
- b) uchwalenie programu działania i preliminarza budżetowego na kolejny rok,
- c) zatwierdzenie sprawozdania i rozpatrzenie wniosków Komisji Rewizyjnej.

3. Przedmiotem zebrania zwyczajnego mogą być także inne sprawy.

4. Zebrania nadzwyczajne są zwoływane w miarę potrzeby z inicjatywy Zarządu lub na żądanie:

- a) Archidiecezjalnego Asystenta Kościelnego,

- b) Komisji Rewizyjnej,
 - c) jednej czwartej członków Rady.
5. Żądanie zwołania zebrania winno być zgłoszone na piśmie i wskazywać cel zebrania.
6. W razie żądania o jakim mowa w ust. 4-5, zebranie powinno być zwołane w ciągu 30 dni.

Art. 24

1. Zebrania Rady zwołuje prezes Zarządu lub upoważniony przez niego wiceprezes.
2. Jeżeli urząd prezesa nie jest obsadzony, zebranie Rady zwołuje Archidiecezjalny Asystent Kościelny.
3. W razie niezwołania zebrania przez prezesa, mimo zgłoszenia żądania o jakim mowa w Art.23 ust 4-6, zebranie może zwołać Archidiecezjalny Asystent Kościelny lub przewodniczący Komisji Rewizyjnej.
4. Termin zebrania Rady oraz miejsce i porządek obrad podawany jest w zawiadomieniu wysłanym co najmniej z 14-dniowym wyprzedzeniem.

Art. 25

1. Uchwały Rady podejmowane są zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków Rady.
2. Uchwały podejmowane są w głosowaniu jawnym, z wyjątkiem spraw personalnych, w których głosowanie jest tajne.

Zarząd

Art.26

1. W skład Zarządu wchodzi:
- a) prezes,
 - b) dwóch wiceprezesów,
 - c) sekretarz,
 - d) skarbnik,
 - e) czterech członków.
2. Prezesa Zarządu mianuje Arcybiskup Metropolita spośród trzech kandydatów wybranych przez Radę i przedstawionych przez Archidiecezjalnego Asystenta Kościelnego.

3. Pozostałych członków Zarządu wybiera Rada ze swego grona.
4. Zarząd wybiera ze swego składu wiceprezesów, sekretarza i skarbnika.

Art. 27

Zarząd kieruje działalnością Akcji Katolickiej i do jego kompetencji, oprócz innych spraw określonych statutem, należy w szczególności:

- a) wykonywanie uchwał Rady,
- b) opracowywanie planów i projektów programów Akcji Katolickiej,
- c) zarządzanie majątkiem Akcji Katolickiej,
- d) przygotowanie projektu preliminarza budżetowego i bilansu rocznego Akcji Katolickiej,
- e) koordynacja i kontrola działalności parafialnych oddziałów i udostępnianie do ich dyspozycji majątku Akcji Katolickiej,
- f) ustalanie wysokości składki członkowskiej i delegowanie uprawnień w tym zakresie dla organów parafialnych oddziałów,
- g) składanie sprawozdań z działalności Akcji Katolickiej, uzyskanych przychodów i zarządu jej majątkiem Arcybiskupowi Metropolicie, Radzie Archidiecezjalnego Instytutu oraz Zarządowi Krajowego Instytutu Akcji Katolickiej w Polsce,
- h) współpraca z Zarządem Krajowego Instytutu Akcji Katolickiej w Polsce,
- i) współpraca z innymi organizacjami i instytucjami.

Art. 28

1. Zarząd podejmuje decyzje w formie uchwał na posiedzeniach.
2. Do uchwał Zarządu stosuje się odpowiednio art. 25.

Art. 29

1. Prezes Zarządu kieruje pracą i reprezentuje Akcję Katolicką.
2. W razie nieobecności prezesa, funkcje o jakich mowa w ust. 1 wykonuje wyznaczony przez niego wiceprezes.

Komisja Rewizyjna

Art. 30

1. Komisja Rewizyjna składa się z pięciu członków
2. Komisja Rewizyjna wybiera spośród siebie przewodniczącego i sekretarza.

Art. 31

1. Komisja Rewizyjna podejmuje decyzje w formie uchwał na posiedzeniach.
2. Do uchwał Komisji Rewizyjnej stosuje się odpowiednio art. 25.

Art. 32

Do zadań Komisji rewizyjnej należy:

- a) badanie zgodności działań Zarządu z postanowieniami statutu i uchwał Rady,
- b) kontrolowanie gospodarki finansowej i działalności gospodarczej Archidiecezjalnego Instytutu, a w razie potrzeby także parafialnych oddziałów,
- c) występowanie do kontrolowanych organów z wnioskami pokontrolnymi i żądaniem usunięcia uchybień,
- d) składanie Radzie rocznych sprawozdań ze swoich czynności oraz wniosków dotyczących działalności Akcji Katolickiej i jej organów,
- e) składanie Radzie wniosków w sprawie absolutorium dla ustępującego Zarządu,
- f) występowanie z żądaniem zwołania nadzwyczajnego zebrania Rady w razie konieczności przedstawienia jej pilnych wniosków.

Archidiecezjalny Asystent Kościelny

Art. 33

1. Akcja Katolicka posiada Archidiecezjalnego Asystenta Kościelnego, który zapewnia łączność stowarzyszenia z Arcybiskupem Metropolita, dba o właściwą formację członków stowarzyszenia oraz czuwa nad czystością doktryny.

2. Archidiecezjalny Asystent Kościelny ma prawo uczestniczenia we wszystkich posiedzeniach Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej Archidiecezjalnego Instytutu.

Art. 34

1. Archidiecezjalny Asystent Kościelny może zgłosić sprzeciw wobec uchwały Zarządu lub Rady dotyczącej spraw wiary i moralności.

2. Zgłoszenie sprzeciwu zawiesza uchwałę.

3. Sprzeciw rozstrzyga Arcybiskup Metropolita.

4. Uznanie sprzeciwu uchyla uchwałę a oddalenie sprzeciwu nadaje uchwale moc obowiązującą.

B. Parafialne Oddziały Akcji Katolickiej

Art. 35

Parafialny Oddział Akcji Katolickiej jest powoływany uchwałą Zarządu Archidiecezjalnego Instytutu.

Art. 36

Organami Parafialnego Oddziału są:

a) Walne Zebranie,

b) Zarząd,

c) Komisja Rewizyjna.

Walne Zebranie

Art. 37

W Walnym Zebraniu ma prawo uczestniczyć każdy członek Akcji Katolickiej zamieszkały na terenie parafii.

Art. 38

Do Walnego Zebrania i sposobu jego zwołania stosuje się odpowiednio art. 23-24.

Art. 39

Do sposobu podejmowania uchwał przez Walne Zebranie stosuje się odpowiednio art. 25.

Art. 40

1. Z zastrzeżeniem kompetencji Arcybiskupa Metropolity i Proboszcza Parafii oraz organów Archidiecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej, określonych w Kodeksie Prawa Kanonicznego i niniejszym statucie, Walne Zebranie jest organem powołującym ukierunkowującym i nadzorującym działalność Zarządu i Komisji Rewizyjnej Parafialnego Oddziału.

2. W szczególności do kompetencji Walnego Zebrania należy:

- a) wybór kandydatów na prezesa Zarządu,
- b) wybór pozostałych członków Zarządu,
- c) wybór Komisji Rewizyjnej,
- d) uchwalanie programów działania i preliminarzy budżetowych oraz zatwierdzanie rocznych bilansów Parafialnego Oddziału
- e) przyjmowanie sprawozdań i ocena działalności Zarządu oraz udzielanie mu absolutorium,
- f) ocena działalności i zatwierdzanie sprawozdań Komisji rewizyjnej,
- g) uchwalanie oświadczeń i apeli w sprawach będących przedmiotem działalności Akcji Katolickiej w Parafii.

Zarząd

Art. 41

W skład Zarządu Parafialnego Oddziału wchodzi:

- a) prezes,
- b) dwóch wiceprezesów,
- c) sekretarz,
- d) skarbnik,
- e) dwóch członków.

Art. 42

1. Prezesa Zarządu Parafialnego Oddziału mianuje Arcybiskup Metropolita spośród trzech kandydatów wybranych przez Walne Zebranie i przedstawionych przez Parafialnego Asystenta Kościelnego.

2. Pozostałych członków Zarządu wybiera Walne Zebranie spośród swego grona.

3. Zarząd wybiera ze swego składu wiceprezesów, sekretarza i skarbnika.

Art. 43

Zarząd kieruje działalnością Akcji Katolickiej w Parafii i do jego kompetencji, oprócz innych spraw określonych statutem, należy w szczególności:

- a) wykonywanie uchwał Walnego Zebrania,
- b) opracowywanie planów i projektów programów działania Parafialnego Oddziału w uzgodnieniu z Parafialnym Asystentem Kościelnym,
- c) zarządzanie majątkiem przydzielonym do dyspozycji Oddziału uchwałą Zarządu Archidiecezjalnego Instytutu,
- d) przygotowywanie projektu preliminarza budżetowego i bilansu rocznego Oddziału,
- e) zajmowanie stanowiska w bieżących sprawach Akcji Katolickiej na terenie Parafii,
- f) składanie sprawozdań Proboszczowi Parafii Walnemu Zebraniu oraz organom Archidiecezjalnego Instytutu,
- g) wykonywanie uchwał organów Archidiecezjalnego Instytutu i współpraca z nimi,
- h) współpraca z innymi stowarzyszeniami, ruchami, wspólnotami i grupami działającymi w Parafii.

Art. 44

1. Do sposobu podejmowania decyzji przez Zarząd Parafialnego Oddziału stosuje się odpowiednio art. 28.

2. Prezes Zarządu reprezentuje Parafialny Oddział Akcji Katolickiej w wewnętrznych sprawach stowarzyszenia.

Komisja Rewizyjna

Art. 45

1. Komisja Rewizyjna Parafialnego Oddziału składa się z trzech członków.

2. Do sposobu działania Komisji Rewizyjnej Parafialnego Oddziału i jej kompetencji stosuje się odpowiednio art. 30 ust. 2 oraz art. 31-32.

Rozdział V

Zasady sprawowania funkcji tworzenie i sekcji środowiskowych

Art. 46

Działalność organów Akcji Katolickiej w sprawach nieuregulowanych statutem określają regulaminy uchwalone przez Radę na wniosek Zarządu Archidiecezjalnego Instytutu i zatwierdzone przez Arcybiskupa Metropolitę.

Art. 47

1. Członek Zarządu Parafialnego Oddziału nie może brać udziału w głosowaniu na Walnym Zebraniu ani wchodzić w skład Komisji Rewizyjnej.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do członków Zarządu Archidiecezjalnego Instytutu.

Art. 48

Kadencja wszystkich organów i funkcji w Akcji Katolickiej trwa trzy lata.

Art. 49

Zarząd Archidiecezjalnego Instytutu i Parafialnego Oddziału oraz poszczególni członkowie tych zarządów jak również członkowie Rady Archidiecezjalnego Instytutu mogą być odwołani przed upływem kadencji przez Arcybiskupa Metropolitę.

Art. 50

1. Zarząd Archidiecezjalnego Instytutu za zgodą Arcybiskupa Metropolity może tworzyć środowiskowe sekcje archidiecezjalne.

2. Działalność sekcji nadzoruje Zarząd Archidiecezjalnego Instytutu.

Rozdział VI

Majątek Akcji Katolickiej

Art. 51

Majątkiem Akcji katolickiej są ruchomości, nieruchomości i dochody z praw majątkowych.

Art. 52

Majątek Akcji Katolickiej powstaje ze:

- a) składek członkowskich,
- b) darowizn,
- c) spadków i zapisów,
- d) dochodów z własnej działalności gospodarczej,
- e) dochodów ze zbiórek publicznych organizowanych za zgodą Arcybiskupa Metropolity.

Art. 53

W sprawach finansowanych Akcją Katolicką reprezentują oraz są zdolni do zaciągania zobowiązań majątkowych łącznie: prezes i skarbnik lub wiceprezes i skarbnik Zarządu Archidiecezjalnego Instytutu.

Rozdział VII

Zmiana statutu i rozwiązanie Akcji Katolickiej oraz przepisy przejściowe

Art. 54

Statut Akcji Katolickiej może zmienić Arcybiskup Metropolita z własnej inicjatywy lub na wniosek Rady Archidiecezjalnego Instytutu.

Art. 55

1. Akcję Katolicką lub jej Parafialny Oddział może rozwiązać albo czasowo zawiesić Arcybiskup Metropolita z własnej inicjatywy lub na wniosek Rady Archidiecezjalnego Instytutu.

2. W razie rozwiązania Akcji Katolickiej jej likwidatora wyznacza Arcybiskup Metropolita.

3. Majątek Akcji Katolickiej pozostały po jej zlikwidowaniu staje się własnością Archidiecezji Białostockiej.

Art. 56

Do czasu ustanowienia organów Akcji Katolickiej ich kompetencje w zakresie przyjmowania członków, powoływania parafialnych oddziałów i ustalania regulaminów o jakich mowa w art. 46 wykonują odpowiednio parafialni asystenci kościelni oraz Archidiecezjalny Asystent Kościelny.

STATUT DUSZPASTERSTWA AKADEMICKIEGO ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

I. Zasady ogólne

1. Bezpośrednią pracę duszpasterską na terenie Archidiecezji prowadzą mianowani przez biskupa diecezjalnego duszpasterze akademicy.

2. Duszpasterze akademicy tworzą Diecezjalne Kolegium Duszpasterzy Akademickich, któremu przewodniczy mianowany przez biskupa diecezjalnego archidiecezjalny duszpasterz akademicki.

3. Ośrodkami pracy Duszpasterstwa Akademickiego w Archidiecezji są kościoły akademickie lub kościoły parafialne (wyznaczone przez biskupa diecezjalnego), uczelnie i domy akademickie.

4. Środki materialne na potrzeby Duszpasterstwa Akademickiego ustala biskup diecezjalny w porozumieniu z archidiecezjalnym duszpasterzem akademickim i po zasięgnięciu opinii Archidiecezjalnej Rady Kapłańskiej.

II. Cele i zadania Duszpasterstwa Akademickiego

5. Głównym celem i zadaniem Duszpasterstwa Akademickiego jest zapewnienie młodzieży studiującej i pracownikom wyższych uczelni posługi duszpasterskiej i pomocy w realizacji zasad Ewangelii w życiu prywatnym i społecznym.

6. Cel ten i zadania Duszpasterstwo Akademickie realizuje przez:

- a) staranne przygotowanie liturgii akademickiej niedzielnej Mszy św.;
- b) organizowanie dorocznych rekolekcji akademickich w okresie Adwentu i Wielkiego Postu,;
- c) stałą i należytą obsługę konfesjonału podczas Mszy św. i rekolekcji;
- d) organizowanie nabożeństw specjalnych np. z okazji inauguracji nowego roku akademickiego;
- e) organizowanie nabożeństw okresowych np. w miesiącach: maju, październiku, w Wielkim Poście;

- f) głoszenie konferencji, konwersatoria i kręgi specjalistyczne, pogadanki w środkach audiowizualnych, udostępnianie biblioteki i czytelnicy, indywidualne rozmowy i poradnictwo;
- g) przygotowywanie studentów do przyjęcia sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia, konferencje przedmażeńskie, organizowanie wspólnych uroczystości o charakterze religijnym (np. opłatek), wizytę duszpasterską w domach studenta, organizowanie wspólnych form wakacyjnego wypoczynku, pielgrzymki i oazy młodzieży akademickiej;
- h) pośrednictwo w poszukiwaniu mieszkań i doraźną pomoc materialną najbardziej potrzebującym.

III. Archidiecezjalny duszpasterz akademicki

7. Kolegium Duszpasterzy Akademickich przewodniczy archidiecezjalny duszpasterz akademicki mianowany przez biskupa diecezjalnego.

8. Ośrodkiem pracy archidiecezjalnego duszpasterza akademickiego jest aktualnie kościół katedralny.

9. Do zadań archidiecezjalnego duszpasterza akademickiego należy:

- a) kierowanie pracą zespołu duszpasterzy akademickich;
- b) reprezentowanie Duszpasterstwa Akademickiego na zewnątrz;
- c) koordynowanie pracy w ośrodkach duszpasterstwa akademickiego na terenie Archidiecezji;
- d) przewodniczenie obradom Kolegium Duszpasterzy Akademickich;
- e) przedstawianie przynajmniej raz w roku biskupowi diecezjalnemu sprawozdania z prac i problemów DA na terenie diecezji;
- f) uczestniczenie w konferencjach Kolegiów Komisji Episkopatu do spraw DA.

IV. Parafialni duszpasterze akademicy

10. Biskup diecezjalny powołuje według swego uznania parafialnych duszpasterzy akademickich.

11. Kandydat na duszpasterza akademickiego powinien posiadać następujące przymioty:

- a) zdolności pedagogiczne;
- b) umiejętność i odpowiedzialność w obcowaniu ze współczesną młodzieżą;
- c) postawę pasterską na wzór Najwyższego Pasterza Chrystusa;
- d) zdolności organizacyjne;
- e) odpowiedni poziom umysłowy;
- f) orientację w problemach współczesnej młodzieży.

V. Proboszcz parafii i duszpasterze akademicy

12. Współpraca proboszcza i duszpasterzy akademickich powinna układać się na zasadzie współodpowiedzialności za dobro duchowe parafii.

13. Duszpasterze akademicy powinni taktownie uzgadniać swoje akcje duszpasterskie z proboszczem parafii tak, by nie kolidowały one z zasadniczą linią duszpasterstwa parafialnego.

14. Proboszcz ułatwia DA poszukiwanie nowych rozwiązań pastoralnych i pomaga w ich realizacji.

15. Proboszcz ułatwia DA znalezienie odpowiedniego miejsca do sprawowania liturgii oraz miejsca na zajęcia grupowe i rozmowy indywidualne.

16. W sprawach spornych instancją odwoławczą jest archidiecezjalny duszpasterz akademicki, a ostatnią ordynariusz diecezji.

STATUT LUDOWEGO UNIwersYTETU KATOLICKIEGO W BIAŁYMSTOKU

I. Nazwa, cel i zadania placówki.

§ 1. Ludowy Uniwersytet Katolicki jest niepubliczną placówką kształcenia ustawicznego.

§ 2. Ilekroć w statucie jest mowa o placówce, należy przez to rozumieć Ludowy Uniwersytet Katolicki w Białymstoku.

§ 3. Celem działania placówki jest:

1. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych uczestników kursów, szkoleń i wykładów.
2. Umożliwienie uzupełniania i utrwalania wiedzy.
3. Kształtowanie i rozwijanie zainteresowań oraz zdolności intelektualnych i poznawczych.
4. Stwarzanie warunków do uzyskania i uzupełnienia wiedzy ogólnej, społeczno-prawnej, ekonomicznej i samorządowej, zawodowej dla mieszkańców wsi, ekologicznej i zdrowotnej.
5. Kształtowanie umiejętności zdobywania wiedzy, w drodze samokształcenia.

§ 4. Do zadań placówki należy:

1. Organizacja wykładów i kursów:
 - a) doskonalących i dokształcających w zawodzie,
 - b) pogłębienie chrześcijańskiej formacji religijno-moralnej,
 - c) pomoc ludziom w lepszym funkcjonowaniu w dzisiejszej rzeczywistości, lepszego jej rozumienia i przekształcania zgodnie z potrzebami ogólnospołecznymi,
 - d) przygotowanie słuchaczy do umiejętnego korzystania z literatury,
 - e) kultywowanie obrzędów i uroczystości wiejskich, w tym także religijnych.

II. Osoba prowadząca placówkę

§ 5. Placówkę prowadzi Wydział Duszpasterski Metropolitalnej Kurii Białostockiej, pl, Jana Pawła II 1, 15-087 Białystok. Odpowie-

działnym za sprawy organizacyjne jest Ks. Kanonik Kazimierz Fiedorowicz.

§ 6. Siedzibą placówki jest miasto Białystok, pl. Jana Pawła II, 1

§ 7. Zajęcia dydaktyczne prowadzone będą w sali GOK w Juchnowcu oraz w budynku Urzędu Miasta i Gminy w Suchowoli.

Zajęcia dydaktyczne mogą być prowadzone także w budynku „Civitas Christiana” przy ul. Warszawskiej 45 oraz w budynku ODR w Dojlidach.

III. Organy placówki zakres ich działań

§ 8. Organami placówki są:

1. Rektor.
2. Rada programowa.

§ 9. Do obowiązków Rektora należy:

1. Opracowanie planów i programów nauczania.
2. Zapewnienie kadry dydaktycznej.
3. Odpowiedni nadzór merytoryczny.
4. Zapewnienie warunków lokalowych, wraz z wyposażeniem dydaktycznym.
5. Prowadzenie dokumentacji podstawowej.
6. Zarządzanie majątkiem placówki.
7. Organizowanie rekrutacji kandydatów.
8. Skreślanie słuchaczy z listy uczestników, zgodnie z postanowieniami Statutu.
9. Informowanie założyciela placówki o wynikach jej działalności
10. Wydawanie zaświadczeń, świadectw słuchaczy czy dyplomów dotyczących ukończenia uniwersytetu.
11. Rektor ma prawo reprezentowania placówki na zewnątrz.

§ 10. Do zadań Rady Programowej należy:

1. Zatwierdzanie programu pracy uniwersytetu, na każdy cykl nauczania.
2. Akceptowanie kadry wykładowców.
3. Ustalanie zasad uzyskiwania przez słuchaczy dyplomów i świadectw ukończenia uniwersytetu.
4. Ustalanie form pracy oświatowej, prowadzonych przez placówkę.
5. Zatwierdzanie wydawnictw LUK.

6. Tworzenie warunków do pracy w poszczególnych oddziałach terenowych.

IV. Organizacja placówki

§ 11. Udział w zajęciach Uniwersytetu mogą brać osoby dorosłe z wykształceniem podstawowym, jako słuchacze, z wykształceniem średnim, jako studenci.

§ 12. Placówka prowadzi nauczanie w stałych grupach słuchaczy. Udział w zajęciach mogą brać także osoby zainteresowane daną problematyką, nie będąc stałymi słuchaczami.

§ 13. Warunkiem uczestnictwa jest zamiar podnoszenia własnych kwalifikacji i umiejętności oraz zamiar aktywnego włączenia się w przyszłości w życie środowiska, parafii, Kościoła, Państwa.

§ 14. Zajęcia uniwersytetu odbywają się w okresie jesienno-zimowym (październik-marzec). Organizowane są w ciągu jednego dnia w tygodniu w wymiarze 3-5 godzin, przeciętnie 90 godzin w ciągu cyklu rocznego.

§ 15. Uczestnicy zobowiązani są do udziału w zajęciach oraz do znajomości lektury wyznaczonej przez program uczelni.

§ 16. Uczestnicy na zakończenie otrzymują dyplom, świadectwo lub zaświadczenie ukończenia uniwersytetu.

§ 17. Wykładowców zatrudnia się na podstawie umowy-zlecenia, lub umów o dzieło.

V. Prawa i obowiązki pracowników oraz słuchaczy placówki.

§ 18. Wykładowca ma obowiązek:

1. Zapoznania się z regulaminem pracy i zakresem obowiązków wynikających z warunków umowy.
2. Przestrzegania dyscypliny i czasu pracy (punktualnego rozpoczynania i kończenia zajęć).
3. Systematycznego i rzetelnego realizowania programu uczelni.

§ 19. Wykładowca ma prawo do:

1. Zgłaszania uwag do programu szkolenia.
2. Dokonywania oceny postępów w nauce słuchaczy.

3. Wnioskowanie o skreślenie słuchacza z listy uczestników.
4. Decydowania o doborze podręczników, środków dydaktycznych i metod kształcenia.
5. Opracowania autorskich programów szkoleń.

§ 19. Prawa i obowiązki pracowników niepedagogicznych, określa umowa i Kodeks Pracy.

§ 20. Słuchacze studiów mają obowiązek:

1. Uczestniczyć w zajęciach objętych programem nauczania.
2. Przestrzegać regulaminu placówki lub pracowni, w której odbywają się zajęcia.
3. Dbać o ład i porządek w miejscu odbywania zajęć.
4. Poprawnie zachowywać się wobec pracowników i słuchaczy placówki.

§ 21. Słuchacz ma prawo:

1. Otrzymać potwierdzenie, w postaci zaświadczenia o uczestnictwie w szkoleniu lub świadectwo ukończenia zajęć.
2. Wnosić uwagi do programu szkolenia lub organizacji nauczania.
3. Otrzymać program i harmonogram kształcenia.

§ 22. Uczestnik szkolenia, może być skreślony z listy słuchaczy:

1. Jeżeli opuścił ponad 1/4 programowych zajęć.
2. Wszczęto przeciwko niemu postępowanie sądowe.
3. Świadomie spowodował wypadek lub zniszczył mienie, narażając placówkę na straty finansowe lub moralne.

§ 23. Uczestnik szkolenia ponosi zobowiązania finansowe, za wyrządzone szkody lub zniszczenia.

§ 24. W przypadku długotrwałej choroby, udokumentowanej zwolnieniami lekarskimi, słuchaczowi nie grozi skreślenie z listy studentów.

§ 25. Uczestnicy studiów mogą powoływać Radę Studencką, reprezentującą ogół uczestników kształcenia.

1. Zasady wybierania Rady, ich skład określają sami uczestnicy kształcenia.
2. Rada może przedstawić rektorowi placówki wnioski i opinie we wszystkich sprawach placówki, a w szczególności dotyczące realizacji podstawowych praw uczestników studiów.

3. Rada Studencka ma obowiązek na bieżąco informować rektora placówki o swej działalności i minimum dwa razy w roku ogół słuchaczy, których reprezentuje.

VI. Sposób uzyskiwania środków finansowych na działalność placówki.

§ 26. Środki finansowe na działalność placówki pochodzą z:

1. Wpłat wnoszonych przez zleceniodawcę.
2. Subwencji, darowizn i ofiar.

VII. Zasady przyjmowania uczestników do placówki.

§ 27. Uczestnicy studiów przyjmowani są na podstawie niżej wymienionych form:

1. Testu lub rozmowy kwalifikacyjnej.
2. Przedłożonych dokumentów (określonych w programie studiów).
3. Opinii Ks. Proboszcza własnej parafii.
4. Szczegółowe wymagania dotyczące rekrutacji na studia. zawiera program szkolenia.

VIII. Postanowienia końcowe

§ 28. Wszelkie zmiany w Statucie mogą być dokonywane przez Rektora i Radę Programową.

§ 29. Statut wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1998 r.

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	7
Przemówienie Ojca Świętego Jana Pawła II w związku z otwarciem I Synodu Diecezji Białostockiej	12
Dekret Zatwierdzenia i Ogłoszenia Uchwał Synodalnych Pierwszego Synodu Archidiecezji Białostockiej	15

STATUTY I SYNODU ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ

I. ORGANIZACJA KOŚCIOŁA BIAŁOSTOCKIEGO	19
I. Wewnętrzna struktura Kościoła Białostockiego	20
II. Instytuty Zakonne i Stowarzyszenia Życia Apostolskiego	37
III. Wierni święcy	39
IV. Instytucje naukowe i formacyjne	41
II. GŁOSZENIE SŁOWA BOŻEGO	44
I. Znaczenie, rola i cel głoszenia Słowa Bożego	44
II. Głosiciele Słowa Bożego	46
III. Treści kościelnego przepowiadania	49
IV. Adresaci Słowa Bożego	50
V. Formy głoszenia Słowa Bożego	53
VI. Czasy i miejsca głoszenia Słowa Bożego	56
III. KATECHIZACJA	58
I. Odpowiedzialność Kościoła za katechizację	59
II. Uwarunkowania i zagrożenia katechezy w dobie obecnej	60
III. Podmiot katechizacji	61
IV. •ródła, treść i cel katechezy	62
V. Zasady i metody katechetyczne	64
VI. Katecheza systematyczna i okazjonalna	65
IV. NAUCZANIE TEOLOGII	67
I. Natura teologii i jej miejsce w Kościele	67
II. Studia Wydziałowe	69

III. Nauczanie w Archidiecezjalnym Wyższym Seminarium Duchownym i w Instytucie Teologiczno-Pastoralnym	70
IV. Księża studenci	72
V. Kolegium Teologiczne i Instytut Wyższej Wiedzy Religijnej	72
VI. Inne formy przekazu teologii	73
V. ZASADY KULTU CHRZEŚCIJAŃSKIEGO	75
I. Liturgia święta i jej znaczenie w życiu Kościoła	75
II. Rok liturgiczny	79
III. Miejsca święte	89
IV. Muzyka sakralna	96
VI. LITURGIA SAKRAMENTÓW	103
I. Sakrament chrztu	104
II. Sakrament bierzmowania	108
III. Eucharystia	110
IV. Sakrament pokuty i pojednania	118
V. Sakrament namaszczenia chorych	121
VI. Sakrament święceń	124
VII. Sakrament małżeństwa	126
VII. KULT POZASAKRAMENTALNY	131
I. Sakramentalia	131
II. Liturgia Godzin	132
III. Pogrzeb chrześcijański	133
VIII. DUSZPASTERSTWO W ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ	136
I. Specyfika posługi duszpasterskiej w Archidiecezji Białostockiej	136
II. Organizacja duszpasterstwa	139
III. Duszpasterstwo specjalistyczne	142
IX. UTRZYMANIE INSTYTUCJI DIECEZJALNYCH. ZAGADNIENIA BYTOWE DUCHOWIEŃSTWA	211
I. Utrzymanie instytucji diecezjalnych. Fundusze diecezjalne	211
II. Zagadnienia bytowe duchowieństwa	218

KSIEGA ANEKSÓW

Statut Białostockiej Kapituły Metropolitalnej	225
Statut Kolegiackiej Kapituły Krypniańskiej	236
Statut Archidiecezjalnej Rady Kapłańskiej	244
Statut Rady Duszpasterskiej Archidiecezji Białostockiej	246
Statut Archidiecezjalnej Rady Ekonomicznej	248
Statut Arcybiskupiej Rady Społecznej	249
Statut Referatu d/s Nowej Ewangelizacji Archidiecezji Białostockiej	250
Statut Komisji Sztuki Kościelnej Archidiecezji Białostockiej	252
Statut Komisji Nadzoru Budownictwa Kościelnego Archidiecezji Białostockiej	254
Statut Parafialnej Rady Duszpasterskiej	256
Statut Parafialnej Rady do Spraw Ekonomicznych	258
Statut Wzajemnej Pomocy Kapłańskiej	261
Statut Domu Księży Emerytów w Białymstoku	263
Regulamin Domu Księży Emerytów w Białymstoku	266
Dekret o rezydencji kapłanów	268
Dekret o stroju duchownym	269
Dekret o opiniowaniu wikariuszy	270
Dekret dotyczący przenoszenia wikariuszy	272
Dekret o binacjach i trynacjach w Archidiecezji Białostockiej	273
Testament kapłana	277
Statut organistowski	282
Dekret dotyczący przygotowania i udzielania dzieciom sakramentu pokuty i Eucharystii	294
Instrukcja duszpastersko-katechetyczna do Dekretu w sprawie przygotowania i udzielania dzieciom sakramentów pokuty i Eucharystii	295
Dekret dotyczący przygotowania i udzielania sakramentu bierzmowania młodzieży szkolnej	301
Instrukcja duszpastersko-katechetyczna do Dekretu w sprawie przygotowania i udzielania sakramentu bierzmowania młodzieży szkolnej	302

Instrukcja dotycząca małżeństw konkordatowych	307
Instrukcja w sprawie fotografowania i filmowania podczas celebracji liturgii	315
Statut Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego	320
Statut Instytutu Teologiczno-Pastoralnego	330
Normy działania Archidiecezjalnego Ośrodka Formacji Duchowieństwa	336
Regulamin Kolegium Teologicznego	338
Regulamin Studium Teologii	341
Statut Caritas Archidiecezji Białostockiej	348
Statut Akcji Katolickiej Archidiecezji Białostockiej	355
Statut Duszpasterstwa Akademickiego	370
Statut Ludowego Uniwersytetu Katolickiego	373